Fantastic Club

Vladimir Savcenko

ULUITOAREA DESCOPERIRE A LUI V. V. KRIVOȘEIN

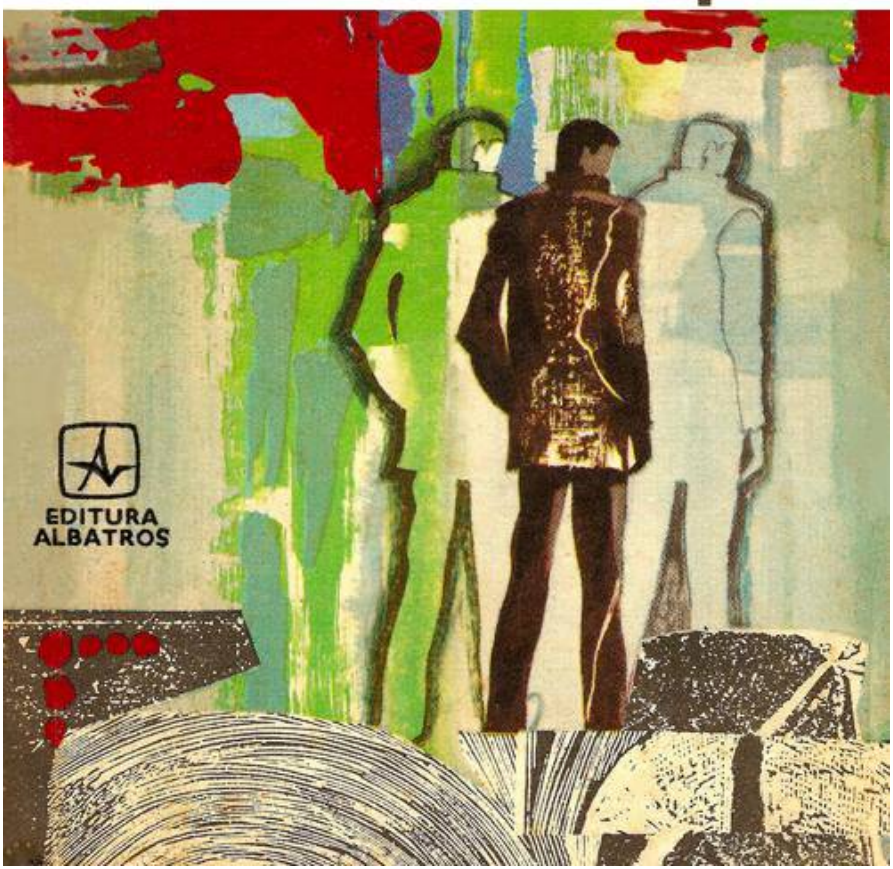

Fantastic Club

Vladimir Savcenko

ULUITOAREA DESCOPERIRE A LUI V. V. KRIVOŞEIN

În românește
de George Iaru

EDITURA ALBATROS • 1971

virtual-project.eu
== aladrian ==

prototip copertă: GH. MARINESCU

Titlul original:

Владимир Савченко
ОТКРЫТИЕ СЕБЯ

Издательство ЦК ВЛКСМ „Молодая гвардия”
Москва, 1967

OMULE, AJUTĂ-TE SINGUR!
Ludwig van Beethoven

PARTEA ÎNTÂI

PAŞI ÎN BEZNĂ

Capitolul 1

Când verificați rețeaua electrică,
întrerupeți curentul!
Afiş referitor la tehnica securității

Era ora trei noaptea. Pe rețeaua electrică ce alimenta Laboratorul noilor sisteme s-a produs brusc un scurtcircuit. Automatul de protecție de la substația de alimentare cu energie a Institutului de sistemologie din Dneprovsk a reacționat prompt, aşa cum reacționează toate automatele de protecție într-o asemenea situație: a deconectat rețeaua de transformator, a aprins un beculeț roşu pe tabloul de control din camera de gardă şi a declanşat soneria de alarmă.

Electricianul de serviciu, Jora Prahov, adâncit în studierea „Manualului motociclistului începător" (Jora urma să dea în curând examenul de conducere), a tresărit nervos şi, a oprit imediat soneria, iar la becul care clipea într-una se uita chiorâş, din când în când, aşteptând să se potolească. De obicei, laboratoarele remediau cu mijloace proprii defecțiunile locale, intervenite pe rețeaua electrică.

Cam după vreo oră însă, îşi dădu seama că în noaptea aceea nu va fi lăsat în pace să-şi vadă de treburile sale. Plictisit, închise cartea, îşi luă geanta cu scule, mănuşile, roti săgeata metalică de pe uşă în dreptul inscripției „Lab. noilor

sist.”, apoi părăsi camera de gardă.

Copacii întunecați din parcul institutului pluteau în ceață până aproape de coroană. Transformatoarele substației, sprijinindu-se în țevile de răcire, păreau nişte babe burduhănoase. Pe fondul cenuşiu al cerului se profila, ca o stâncă roasă de vreme, vechea clădire a institutului, cu balcoane greoaie şi turnulețe alambicate. În stânga ei, paralelipipedul noului corp se străduia zadarnic să acopere lumina difuză a zorilor de iunie.

Jora îşi consultă ceasul (era ora patru şi zece minute), îşi aprinse o țigară, apoi, împrăştiind ceața dimineții cu geanta de scule, o apucă spre dreapta, către un colț îndepărtat al parcului, unde, într-o izolare totală, se înălța Laboratorul noilor sisteme…

La ora cinci şi jumătate, în urma telefoanelor agitate ale electricianului Prahov, în aceeaşi direcție au pornit în grabă două maşini: „Salvarea” şi maşina serviciului de intervenții a miliției orăşeneşti din Dneprovsk.

Un bărbat înalt şi slab, îmbrăcat într-un costum de şantung de culoare deschisă, o pornise de-a dreptul prin parc, fără să mai țină seama de aleile asfaltate. Boarea dimineții îi flutura insistent părul cărunt şi rar, iar în urma lui rămâneau dâre lungi şi întunecate prin iarba cenuşie, plină de rouă.

În spațiul larg dintre cele două clădiri ale institutului îl întâmpină lumina puternică, roz-gălbuie a zorilor. În frunzişul copacilor începură

să sporovăiască păsările. Dar Arkadi Arkadievici Azarov nici nu băgă de seamă.

„Tovarăşe director, l-a anunțat, cu câteva minute în urmă la telefon o voce răguşită, în Laboratorul noilor sisteme a avut loc un accident. Se pare că sunt victime. Vă rog să veniți imediat!”

Trezit brusc din somn, înainte de vreme, Azarov simți că îl cuprinde un sentiment de sfârşeală. Trupul parcă-i era de vată, capul îi huruia îngrozitor şi întreaga viață îi părea de-a dreptul dezgustătoare.

„La laborator... Accident... veniți imediat...”

Probabil că era cineva de la miliție. Începură să-l macine gândurile: „Victime...” ce cuvânt idiot! Cine şi ce a pățit? Or fi morți şi răniți? Poate că nu şi-au ars decât turul pantalonilor. Nu. Se pare că e totuşi ceva serios... Al doilea caz în decurs de şase luni.

Întâi, studentul acela zăpăcit s-a vârât în calea radiațiilor gama, ca să grăbească experiența... Şi acum... Dar nu, Krivoşein nu-i un student, un tinerel oarecare... Şi atunci, ce s-o fi întâmplat? Lucrau noaptea târziu, erau obosiți şi... Trebuie să le interzică să mai lucreze în timpul nopții. Dar în mod categoric!

...Cu cinci ani în urmă când acceptase propunerea de a conduce Institutul de sistemologie de la Dneprovsk, academicianul Azarov s-a gândit să introducă aici un sistem ştiințific menit să transforme totul într-un fel de anexă a propriului său creier, în visurile sale, structura institutului trebuia să se bazeze pe

principiul ramificării verticale: el avea să elaboreze ideile generale cu privire la activitatea de cercetare şi de alcătuire a sistemelor, conducătorii secţiilor şi laboratoarelor urmau să le dezvolte în amănunt şi să stabilească sarcini concrete pentru executanţi, aceştia trebuind să se străduiască să... Apoi, pe baza rezultatelor obţinute, lui i-ar fi revenit sarcina să tragă concluzii generale, să emită noi idei fundamentale. Dar realitatea se amesteca cu brutalitate în aceste planuri frumoase. Intervenţia unor forţe arbitrare, de nestăpânit, se resimţea în cele mai diverse domenii, fie că era vorba de nepriceperea unor colaboratori sau de independenţa exagerată a altora, de neîndeplinirea graficelor de construcţii – motiv pentru care depozitul şi curtea institutului erau pline încă şi acum de lăzi cu utilaje nedespachetate – de contractele cu privire la lucrările menite să acopere cheltuielile institutului prin mijloace proprii, de certurile care izbucneau, din când în când, în sânul colectivului, de diferitele accidente sau tot felul de întâmplări neprevăzute... Şi Arkadi Arkadievici constată cu amărăciune că până în prezent nu reuşise să se apropie nici măcar cu un pas de realizarea măreţului său plan, elaborat cu cinci ani în urmă.

Clădirea cu un singur etaj, acoperită cu olane, părea de o albeaţă idilică printre teii în floare ce răspândeau un parfum discret. În faţa intrării, pe iarba strivită fără milă, se opriseră două maşini: ZIL-ul alb al salvării şi o „Volgă”

albastră cu dungă roşie. Ajuns în faţa laboratorului Arkadi Arkadievici îşi încetini paşii. Îşi aduse aminte că de un an şi jumătate, de când exista laboratorul, el nu dăduse pe acolo decât o singură dată, chiar la început, şi atunci în fugă, cu prilejul unei vizite prin întregul institut. Acum încerca foarte vag să-şi imagineze cam ce se ascunde acolo, în dosul uşii.

Laboratorul noilor sisteme... De fapt, Azarov nu avea deocamdată nici un motiv să-l ia în serios, cu atât mai mult cu cât nu fusese înfiinţat din iniţiativa sa, ci datorită unui concurs nenorocit de împrejurări. Optzeci de mii de ruble din bugetul institutului fuseseră în pericol. Până la sfârşitul anului mai rămăsese doar o lună şi jumătate. Să cheltuieşti banii prevăzuţi la capitolul „Punere în funcţiune de noi laboratoare" era cu neputinţă. La început constructorii şi-au luat angajamentul să predea corpul cel nou până la 1 Mai, apoi până la 7 Noiembrie şi, în sfârşit, de ziua Constituţiei. Apoi însă pomeneau de 8 Martie. Containerele şi lăzile cu aparataj umpleau parcul. Mai grav era însă faptul că banii necheltuiţi conform prevederilor reprezentau o serioasă ameninţare. În anul următor organele de planificare s-ar fi putut să amputeze bugetul... La o şedinţă a colectivului Arkadi Arkadievici a organizat un „concurs" pe tema: „cine se angajează să cheltuiască, cu rost şi pe baza unei idei, aceste optzeci de mii de ruble, până la sfârşitul anului?" Krivoşein a propus să se înfiinţeze şi să

se utilizeze un „laborator al cercetării informației întâmplătoare”. Întrucât alte propuneri nu s-au mai făcut, ideea a fost acceptată.

Arkadi Arkadievici a aprobat-o cu inima strânsă, i-a schimbat chiar numele, dându-i unul mai... acceptabil: „Laboratorul noilor sisteme”. Şi laboratorul a fost înființat. În ce-l priveşte pe Krivoşein, acesta nu era, la început, decât un fel de „lucru în sine”, pentru conducătorul institutului, un bun inginer specialist în tehnica sistemelor, şi atât. Lasă-l să se bucure de independență, s-a gândit el, să pună totul pe roate, iar când se va trece la cercetări, va veni el singur să ceară un conducător. Şi atunci se va găsi, prin concurs, un candidat în ştiințe sau, şi mai bine, un doctor în ştiințe. Apoi se va determina şi profilul laboratorului conform preocupărilor conducătorului său.

Bineînțeles că Arkadi Arkadievici nu excludea posibilitatea afirmării, între timp, a lui Krivoşein însuşi. Tema pe care acesta a dezbătut-o în Consiliul ştiințific, vara trecută, cu privire la... oare la ce anume?... Aha, la autoorganizarea sistemelor electronice prin introducerea informației întâmplătoare, putea să stea la baza unei disertații de candidat în ştiințe sau chiar a unei teze de doctorat. Dar cu lipsa sa de pricepere în a se pune bine cu toată lumea, prin tendința sa, de neiertat, de-a face mereu scandal avea puține şanse de a reuşi. Atunci, în şedința Consiliului ştiințific, n-ar fi trebuit să respingă într-o asemenea manieră observațiile

profesorului Voltamperov; bietul Ippolit Illarionovici a fost nevoit după aceea să ia picături calmante... Nu, această încredere nemăsurată în sine a acestui Krivoşein este cu totul de neiertat! În definitiv, până în prezent nu există date care să ateste că el a reuşit să-şi confirme ideea. Un an este, desigur, un termen scurt, dar nici inginerul Krivoşein nu este un doctor în ştiințe care să-şi poată permite să se adâncească în cercetări timp de zeci de ani.

Şi apoi scandalul recent... Arkadi Arkadievici se posomorî şi cute adânci îi brăzdară fața. Trecuse o lună şi jumătate de atunci şi totuşi ziua în care Krivoşein a desființat, pur şi simplu, teza de doctorat a secretarului ştiințific al institutului, cu ocazia susținerii ei, stăruia încă atât de vie şi de neplăcută în mintea sa. De fapt, nu numai el a atacat lucrarea. Dar dacă Krivoşein n-ar fi început, totul s-ar fi terminat cu bine. Să vii aşa, într-un alt cadru, fără măcar să-ți fi anunțat intențiile, să loveşti într-unul de-al tău, să arunci o umbră asupra institutului, ba chiar asupra academicianului Azarov... E adevărat că nici el, Arkadi Arkadievici, n-ar fi trebuit să îmbrățişeze cu atâta bunăvoință această teză, să-i mai facă şi un referat pozitiv... Dar s-a gândit că n-ar fi rău să aibă un doctor în ştiințe format chiar în institutul pe care îl conduce. Şi apoi, câte lucrări mai slabe n-au trecut cu succes...

După această întâmplare, într-un moment de supărare, Arkadi Arkadievici i-a dat de înțeles că nu are de gând să-l mai rețină în institut... Dar

cum de şi-a adus aminte tocmai acum de toate astea. Era nu numai neplăcut, ci cu totul deplasat.

Se vedea că în clădire domneşte o vie agitaţie. Gândul că va trebui să intre, să vadă, să dea explicaţii îi provocă o senzaţie asemănătoare cu durerea de dinţi.

„Aşadar, din nou Krivoşein! îşi spuse el în gând furios. Ei bine, dacă şi de data asta vinovatul e tot el!”...

Arkadi Arkadievici urcă treptele, străbătu repede coridorul strâmt, plin de aparate şi lăzi, pătrunse într-o încăpere şi privi întrebător în jur.

Camera mare, cu şase ferestre, sugera foarte vag un laborator în care se fac cercetări în domeniul electronicii şi al matematicii. Peste tot, pe duşumea, pe mese, pe rafturi se înşirau generatoare, cu carcasele lor metalice, având în părţi orificii de ventilaţie, oscilografe îmbrăcate în plastic, butelii burduhănoase, baloane, ţevi de sticlă, cuve... Baloanele se înghesuiau până şi pe cutiile verzui ale redresoarelor cu seleniu. Mijlocul încăperii era aproape în întregime ocupat de o instalaţie diformă, la prima vedere, înconjurată de conducte, fire electrice, ţevi curbate în forme stranii. În spatele ei abia se zărea tabloul de comandă al unui calculator electronic.

„Ce caracatiţă o mai fi şi asta?” îşi spuse mirat Arkadi Arkadievici.

— Mai are puls, spuse o voce de femeie în stânga sa.

Academicianul se întoarse într-acolo. Spațiul liber de butelii şi de tot felul de dispozitive dintre uşă şi peretele alăturat era cufundat în penumbră. Doi infirmieri tocmai ridicau cu grijă de pe duşumea un om îmbrăcat în halat cenuşiu de laborator şi îl mutară pe o targă. Capul îi era căzut pe spate, iar părul i se udase într-o băltoacă de lichid uleios vărsat pe jos. O femeie mică de statură, probabil doctorița, începu să se agite în jurul celui de pe targă.

— Stare de şoc, constată ea. Faceți-i o injecție cu adrenalină şi apoi respirație artificială...

Academicianul se apropie. Pe targă zăcea un tânăr cu trăsături regulate, foarte palid la față, având un păr castaniu închis. „Nu, ăsta nu-i Krivoşein! Dar cine să fie oare? Parcă l-am mai văzut undeva...” Unul dintre infirmieri pregăti seringa pentru injecție. Arkadi Arkadievici aspiră adânc şi fu cât pe aci să se înece. În cameră mirosea puternic a acizi, a izolație arsă – mirosurile grele şi nedefinite ale accidentului. Pe podea se scursese un lichid vâscos prin care infirmierii şi doctorița călcau fără să-l ia în seamă.

Pe neaşteptate în cameră intră cu un aer preocupat un bărbat uscățiv, în haine bleumarin. Avea o figură inexpresivă, părul sur, pieptănat într-o parte, ochii mici şi cenuşii, neobişnuit de apropiați unul de altul, pe fața sa osoasă, cu pomeți ieşiți, cu obrajii scofâlciți şi prost bărbieriți. Noul venit îl salută foarte rece pe Arkadi Arkadievici, iar acesta îi răspunse destul de înțepat. Nu mai fu nevoie de

prezentări. Tot Onisimov se ocupase, în luna februarie a aceluiaşi an, şi de „dosarul cu privire la iradierea practicantului Gorşkov”.

— Să începem cu identificarea cadavrului, vorbi el sec şi inima lui Arkadi Arkadievici se făcu cât un purice. Vă rog să poftiți aici.

Azarov o porni după el spre un colț al încăperii, unde se vedea ceva acoperit cu o muşama cenuşie, de sub care ieşeau la iveală oasele galbene de la degetele unor picioare.

— Legitimația de serviciu pe care am găsit-o asupra lui, spuse Onisimov oficial, în timp ce ridica marginile muşamalei, este emisă pe numele de Krivoşein Valentin Vasilievici. El e?

Viața nu i-a dat prea des prilejul lui Azarov să se întâlnească față în față cu moartea. Simți dintr-odată că se înăbuşă şi îşi desfăcu gulerul cămăşii. De sub muşama apăru părul, tuns scurt, cu firele lipite unele de altele, apoi ochii dați peste cap, obrajii supți, gura cu colțurile trase în jos, mărul lui Adam proeminent pe gâtul plin de vine, claviculele parcă străpungând pielea... „Cât de mult a slăbit!...”

— Da, el e!

— Vă mulțumesc, spuse Onisimov, lăsând muşamaua să cadă la loc.

Va să zică Krivoşein... Se văzuseră alaltăieri lângă corpul vechi de clădiri. Trecuseră unul pe lângă altul şi, ca de obicei, se salutaseră politicos. Deşi nu-i era de loc simpatic, pe atunci era totuşi un om *viu*, îndesat, cu obrajii plini. Iar acum... Moartea parcă a supt totul din el, i-a secat trupul lăsând doar oasele acoperite

de o piele cenuşie.

„Krivoşein era copleşit, probabil, de rolul său în crearea laboratorului...” se gândi Azarov pe neaşteptate, în timp ce Onisimov ieşi din cameră.

— Ai, ai, ai! Ți-ți-ți... se auzi deodată în liniştea laboratorului.

Arkadi Arkadievici se întoarse. În uşă apăruse secretarul ştiințific al institutului, Harri Haritonovici Hilobok. Fața lui, ca de obicei foarte îngrijită, era cam umflată după somnul din care abia se trezise. Harri Haritonovici era ceea ce se cheamă un bărbat bine. Un costum uşor îi reliefa corpul masiv, bine legat. Capul cu o formă regulată era încadrat de un păr castaniu, ondulat, iar tâmplele le avea uşor argintate. Ochii îi erau căprui, nasul îl avea mare şi drept, subliniat de o mustăcioară de culoare închisă, care îi scotea în evidență frumusețea şi bărbăția. Dar înfățişarea sa era oarecum alterată de o bărbie cam mică şi de cutele adânci de la colțurile gurii, care apar de obicei din cauza unui permanent zâmbet forțat.

Ochii căprui ai docentului sclipeau de curiozitate, dar trădau şi o oarecare teamă.

— Bună dimineața, Arkadi Arkadievici! Ce i s-a întâmplat iar lui Krivoşein? Tocmai treceam pe aici... Şi-am văzut maşinile. Ce-or fi căutând lângă laborator, m-am gândit. Şi atunci am intrat... Apropo, Arkadi Arkadievici, ați observat că automatele de imprimat zac la el pe coridor? Între tot felul de vechituri... Şi cât s-a mai zbătut Valentin Vasilievici să le obțină... câte

rapoarte n-a făcut... De asta ziceam, măcar să le dea altora, dacă tot nu le foloseşte... Harri Haritonovici oftă mâhnit, apoi privi spre dreapta. Te pomeneşti că-i studentul! Ai, ai, ai! Iar un student! Numai necazuri cu ei... În clipa aceea Onisimov se înapoie în cameră. Văzându-l, docentul îşi schimonosi gura într-un zâmbet. O, vă salut, Appolon Matveevici! Din nou pe la noi?

— Matvei Appolonovici, îl corectă acesta, în timp ce deschidea o cutie din lemn galben pe al cărei capac scria cu litere negre „Probe materiale". Scoase o eprubetă şi se aplecă deasupra băltoacei de pe podea.

— Adică Matvei Appolonovici, vă rog să mă iertați! Eu vă țin bine minte de data trecută, doar că am încurcat puțin numele. Matvei Appolonovici, da, desigur... Noi v-am pomenit încă multă vreme după aceea, priceperea dumneavoastră şi întreaga... îi tot dădea zor Hilobok.

— Tovarăşe director, ce fel de lucrări se efectuau în acest laborator? îl întrerupse anchetatorul, aplecându-se să culeagă lichid în eprubetă.

— Cercetarea sistemelor electronice care se autoorganizează, cu introducerea integrală a informației, răspunse academicianul. Aşa, cel puțin şi-a formulat tema, în planul pe anul în curs, Valentin Vasilievici Krivoşein.

— E clar. Onisimov se ridică, mirosi lichidul, şterse eprubeta cu vată şi o ascunse în cutie. Folosirea unor chimicale otrăvitoare era

specificată în planul de muncă?

— Nu ştiu. Cred că nu era specificat nimic. Cercetătorul îşi desfăşoară activitatea ştiinţifică după cum crede el de cuviinţă.

— Dar ce i s-a întâmplat iar lui Krivoşein, dacă dumneavoastră personal, Arkadi Arkadievici, aţi fost deranjat atât de dimineaţă? întrebă Hilobok cu vocea scăzută.

— Tocmai asta e întrebarea: ce i s-a întâmplat? Era limpede că Onisimov se adresa academicianului. Scurtcircuitul n-are nici un amestec. El este o urmare a accidentului şi nu cauza lui. Acest lucru a fost stabilit cu certitudine. Nu există nici un fel de leziuni sau traumatisme datorate curentului... Dar ăsta ce instrument e? La ce foloseşte?

Onisimov se aplecă şi luă de jos un obiect ciudat, semănând cu coiful unui războinic din antichitate. Doar că acest coif era nichelat, plin de butoane şi înconjurat de fire electrice de diferite culori. Firele duceau spre conductele şi baloanele instalaţiei masive din celălalt colţ al camerei şi spre maşina electronică de calcul.

— Acesta? academicianul ridică din umeri. Hm...

— E „coiful lui Monomah", adică aşa i se spune, de obicei, la noi. Bineînţeles mai mult în glumă, îi veni în ajutor Hilobok. Mai precis se cheamă STE-1, adică sistemul traductorilor cu electrozi pentru înregistrarea biocurenţilor creierului. Asta o ştiu, Arkadi Arkadievici, de când Krivoşein mi-a cerut să-i mai fac unul la fel...

— Bun, e clar. Cu permisiunea dumneavoastră am să-l iau cu mine, deoarece se afla pe capul victimei. Apoi, înfăşurând firele, Onisimov se îndreptă către fundul încăperii.

— Cine a murit, Arkadi Arkadievici? întrebă Hilobok în şoaptă.

— Krivoşein.

— Ai, ai, ai! Păi cum vine asta? Ia te uită, ne-a făcut-o!... Acum iar o să aveți necazuri, Arkadi Arkadievici, tot felul de neplăceri...

Onisimov se înapoie, împachetă „coiful lui Monomah" în hârtie şi îl puse în cutia sa. În liniştea laboratorului nu se auzea decât gâfâitul infirmierilor care se chinuiau cu practicantul aflat în nesimțire.

— Dar de ce era Krivoşein în pielea goală? întrebă pe neaşteptate Onisimov.

— Era în pielea goală?! se miră academicianul, înseamnă că l-au dezbrăcat medicii. Nu ştiu! Nu pot să-mi dau seama!

— Hm... E clar! Dar ce credeți dumneavoastră, la ce servea acest rezervor? Nu cumva pentru baie?

Anchetatorul arătă spre un rezervor de plastic, care zăcea într-o rână, printre recipientele pe care le-a spart şi strivit în cădere. Pe pereții săi transparenți atârnau țurțuri şi picături dintr-o substanță cenuşiu-gălbuie. Alături de rezervor se zăreau cioburi dintr-o oglindă mare.

— Pentru baie?! Pe academicianul Arkadi Arkadievici Azarov începură să-l supere aceste întrebări. Mă tem că dumneavoastră aveți păreri cu totul originale despre destinația unui

laborator ştiinţific, tovarăşe... E-e... Anchetator!

— Şi alături se afla o oglindă bună, cam de înălţimea unui om, îşi continuă Onisimov ideea. Oare ce rost avea oglinda?

— Nu ştiu. Eu nu am de unde să cunosc detaliile tehnice ale tuturor celor o sută şaizeci de lucrări care se fac în institutul meu!

— Vedeţi, Appolon Matve... Adică Matvei Appolonovici, vă rog să mă iertaţi, se grăbi să-l scoată pe academician din încurcătură docentul Hilobok, Arkadi Arkadievici conduce întregul institut, face parte din cinci comisii interdepartamentale, redactează o revistă ştiinţifică, deci se înţelege că nu poate intra în detaliile fiecărei lucrări în parte; pentru aceasta există executanţi. Afară de asta, răposatul – din păcate, asta-i realitatea! – răposatul Valentin Vasilievici Krivoşein era un om cu o fire prea independentă, căruia nu-i plăcea să se consulte cu nimeni, să împărtăşească nimănui proiectele sau ideile sale, nici rezultatele. Şi trebuie s-o spunem deschis că el neglija destul de des, din păcate, tehnica securităţii... Desigur, îmi dau seama „de mortuis aut bene, aut nihil", cum se spune, adică despre morţi să nu vorbim decât de bine, sau nimic, mă înţelegeţi? Dar ce a fost, a fost. Vă aduceţi aminte, Arkadi Arkadievici, acum doi ani, iarna, pe atunci el mai lucra încă la Ivanov al nostru, în ianuarie... Nu, în februarie... Sau poate că totuşi în ianuarie... ori poate chiar încă în decembrie – vă amintiţi – a inundat cu apă etajele inferioare, a provocat pagube, a compromis lucrările?

— Oh, ce târâtură eşti, Hilobok! se auzi deodată o voce de pe targă. Studentul-laborant, agățându-se de margini, încerca să se ridice. Oh, da... Păcat că te-am lăsat atunci în pace!

Toată lumea se întoarse spre el. Pe Azarov îl trecură fiorii. Vocea studentului semăna grozav cu cea a lui Krivoşein – aceeaşi uşoară răguşeală, aceeaşi neglijență în pronunțarea terminației cuvintelor... Laborantul recăzu sleit de puteri, cu capul atârnând către podea. Infirmierii îşi ştergeau cu satisfacție transpirația. Şi-a venit în fire, dragul de el! Doctorița le făcu un semn scurt, după care ei ridicară targa şi se îndreptară spre ieşire. Academicianul îl privi cu atenție pe tânăr. Şi din nou inima lui îşi pierdu ritmul normal: laborantul – la prima vedere nu-ți dădeai seama prin ce anume – semăna cu Krivoşein, dar nu cu cel viu, ci cu cadavrul acela de sub muşama.

— Da, da, iată că şi pe practicant a reuşit să-l ațâțe, spuse Hilobok dând din cap cu blândețe.

— Dar de ce v-a... calificat în felul ăsta? Onisimov se întoarse spre el întrebător. Ați avut vreun conflict cu el?

— Doamne fereşte! Docentul ridică sincer din umeri. Nici n-am vorbit cu el decât o dată, atunci când i-am făcut formule de practică, pentru a fi primit în laboratorul lui Krivoşein, la cererea personală a lui Valentin Vasilievici, întrucât acest...

— ... Kraveț Viktor Vitalievici, spuse Onisimov, consultându-şi însemnările.

— Exact... este rudă cu Krivoşein. E student

la Universitatea din Harkov. Astă iarnă ne-au fost trimişi cincisprezece tineri pentru a face practică la noi un an de zile. Iar Krivoşein l-a încadrat ca laborant fiindcă i-era rudă. Cum să-l refuzi! Toți suntem oameni...

— Dar mai termină odată, Harri Haritonovici! îl întrerupse academicianul.

— E clar, dădu din cap Onisimov. Dar spuneți-mi, în afară de Kraveț, victima mai avea rude sau persoane apropiate?

— Cum să vă spun, Matvei Appolonovici? şi Hilobok oftă din suflet. Oficial nu avea, dar neoficial... Tot venea pe la el o femeie. Nu ştiu, i-o fi fost logodnică sau doar aşa... Kolomieț, Elena Ivanovna, lucrează la un birou de construcții din apropiere, o femeie, simpatică...

— E clar. Văd că sunteți la curent, şi Onisimov se îndreptă spre uşă rânjind.

După un timp se înapoie cu un aparat de fotografiat şi îndreptă „ochiul" exponometrului spre colțul încăperii.

— Sunt nevoit să sigilez laboratorul pe tot timpul desfăşurării anchetei. Cadavrul va fi transportat la serviciul de expertiză medico-legală pentru autopsie. Tovarăşii însărcinați cu organizarea înmormântării vor trebui să se adreseze celor de acolo. Anchetatorul se îndreptă spre colțul încăperii şi apucă muşamaua care acoperea cadavrul lui Krivoşein. Am să vă rog să vă dați la o parte din dreptul ferestrei; să fie mai multă lumină. De fapt, eu nu vă mai rețin, tovarăşi. Scuzați-mă că v-am deranjat...

Deodată tăcu şi ridică muşamaua cu o mişcare bruscă. Sub ea, pe linoleumul cafeniu, zăcea un schelet! În jurul lui se făcuse o băltoacă gălbuie, care păstra contururile vagi, caricaturizate parcă, ale unui corp omenesc.

— Oh! Hilobok îşi plesni palmele şi se retrase dincolo de prag.

Arkadi Arkadievici simți că i se moaie picioarele şi se rezemă de perete. Anchetatorul, cu mişcări mecanice, fără grabă, împături muşamaua, privind ca vrăjit la scheletul din fața lui, care parcă rânjea batjocoritor, arătându-şi dinții. De pe craniu căzu fără zgomot în băltoacă un smoc de păr castaniu închis.

— E clar... Mormăi Onisimov dezorientat. Apoi se întoarse către Azarov, îl privi cu reproş în ochii larg deschişi din dosul ochelarilor cu rame dreptunghiulare. Aici nu-i lucru curat, tovarăşe director... E clar...

Capitolul 2

— Ce puteți spune în apărarea dumneavoastră?

— Păi să vedeți, eu...

— Destul. Să fie împuşcat. Următorul!

Dintr-o convorbire

De fapt, anchetatorului Onisimov nu-i era deocamdată nimic clar. Pur şi simplu, îi rămăsese din vremuri mai fericite pentru el obiceiul de a spune mereu „e clar” – obicei de care se chinuia să scape, dar nu reuşea. Mai

mult, Matvei Appolonovici era intrigat, ba chiar extrem de îngrijorat de întorsătura pe care o luase întreaga afacere. Cu o jumătate de oră înainte de a primi telefonul de la Institutul de sistemologie, expertul în problemele medico-legale, Zubato, care era de serviciu cu el în noaptea aceea, plecase undeva afară din oraş, să cerceteze împrejurările unui accident de circulație. Şi acum, descurcă-te, poftim! În locul cadavrului, care nici nu avusese timp să se răcească, zăcea, în aceeaşi poziție, un schelet. Una ca asta nu se mai întâmplase în practica criminalistică. Nimeni n-o să creadă că respectivul cadavru s-a prefăcut *singur* într-un schelet. Toată lumea o să-l ia peste picior! Plecase şi „Salvarea". Măcar ăia dacă ar fi confirmat faptul. Nu apucase nici măcar să fotografieze cadavrul...

Într-un cuvânt, cele întâmplate îi apăreau lui Onisimov ca un lanț de serioase scăpări în desfăşurarea anchetei. De aceea, înainte de a părăsi incinta institutului, el se înarmă cu declarațiile scrise ale tehnicianului Prahov şi ale academicianului Azarov.

Electricianul Prahov Gheorghi Danilovici – 20 de ani, naționalitate rusă, necăsătorit, apt pentru serviciul militar, fără partid – a arătat următoarele: „... Când am intrat în laborator, lumina din tavan ardea. Defecțiunea se produsese numai la rețeaua de înaltă tensiune. În încăpere plutea un asemenea miros, încât era cât pe ce să vomit. Un miros ca de spital. Primul lucru pe care l-am observat a fost un bărbat gol,

culcat în rezervorul răsturnat, cu braţele şi picioarele atârnându-i afară. Pe cap avea o instalaţie metalică. Din rezervor se scurgea ceva ce semăna cu serul de sânge închegat. Cel de al doilea – studentul cel nou, îl cunoşteam din vedere – zăcea alături, cu faţa în sus, cu braţele în lături. M-am repezit spre cel din rezervor şi l-am tras afară. Era cald încă şi foarte alunecos, de nu puteai să-l apuci. L-am scuturat. Nu părea viu. L-am recunoscut. Era Valentin Vasilievici Krivoşein. Îl întâlneam deseori prin institut şi ne salutam. Studentul respira, dar nu-şi recăpătase cunoştinţa. Întrucât în timpul nopţii pe teritoriul institutului nu găseşti pe nimeni, în afară de paza externă, am chemat de la telefonul laboratorului „Salvarea" şi miliţia.

În ceea ce priveşte scurtcircuitul, acesta s-a produs la cablul plasat jos, de-a lungul peretelui, într-o ţeavă de aluminiu care duce la tabloul electric al laboratorului. Rezervorul, în cădere, a spart o butelie care conţinea acid, după cum se vede, şi acidul a ars totul în locul acela, provocând un scurtcircuit".

Faptul că a sosit la locul accidentului abia după o oră de la declanşarea soneriei de alarmă Jora l-a trecut cuminte sub tăcere.

Directorul institutului, Azarov Arkadi Arkadievici, doctor în ştiinţe fizico-matematice şi membru activ al Academiei de ştiinţe – cincizeci şi opt de ani, naţionalitate rusă, căsătorit, cu serviciul militar satisfăcut, membru al PCUS – a confirmat că el „a recunoscut cadavrul ce i-a fost prezentat la locul faptei de către

anchetatorul Onisimov M. A. Avea trăsăturile chipului lui Valentin Vasilievici Krivoşein, şeful „laboratorului noilor sisteme” şi, în afară de asta, a menționat, cu o obiectivitate ştiințifică proprie unui academician, că „l-a frapat starea de epuizare cu totul neobişnuită a răposatului, mai bine zis neverosimilă, care-i schimbase cu totul aspectul său obişnuit...”

La orele zece şi jumătate dimineața Onisimov s-a înapoiat la Departamentul orăşenesc al miliției, în biroul său de la parter, ale cărui ferestre, acoperite de barele verticale ale unui grilaj, dădeau spre Bulevardul Marx, animat la orice oră a zilei. Matvei Appolonovici i-a raportat pe scurt maiorului de serviciu, Rabinovici, cele întâmplate, a trimis la expertiză eprubetele cu lichid, apoi a telefonat la Spitalul de urgență şi a întrebat în ce stare se află unicul martor ocular al celor petrecute. I s-a răspuns că laborantul se simte bine şi că a cerut să i se dea drumul.

— Bine, dați-i drumul, am să trimit imediat maşina după el, consimți Onisimov.

De abia a terminat să dea dispozițiile necesare pentru trimiterea maşinii, când în birou a intrat valvârtej expertul în probleme medico-legale, Zubato, un tip sangvin, cu o voce de tunet şi brațe păroase.

— Matvei, ce naiba mi-ai adus?! exclamă el indignat, trântindu-se pe un scaun, care gemu sub greutatea lui. Ce idioțenii sunt astea? Cum să stabilesc cauza morții după un schelet?

— Ce a rămas aia ți-am adus, spuse Onisimov ridicând din umeri. Bine că ai venit. Te întreb

din mers: cum se poate transforma un cadavru în schelet?

— Îți răspund tot din mers: prin descompunerea țesuturilor. În condiții obişnuite, procesul durează săptămâni şi chiar luni de zile. Asta-i tot ce poate cadavrul singur.

— Dar atunci... *cum poate* fi transformat un cadavru în schelet?

— Se jupoaie, se curăță de măruntaie, se îndepărtează țesuturile moi şi se fierbe în apă până la dezgolirea completă a oaselor. Se recomandă schimbarea apei. Poți să-mi relatezi limpede ce s-a întâmplat?

Onisimov povesti totul.

— Ce aiureală! Eh, păcat că n-am fost şi eu acolo! Zubato, înciudat, se pocni cu palmele peste genunchi.

— Şi pe şosea ce-a fost?

— Eh, un motociclist beat a dat peste o vacă. Amândoi sunt în viață... Deci, aşa zici tu: cadavrul „s-a topit”?

Expertul îşi miji ochii sceptic şi-şi apropie obrazul rotund de cel al lui Onisimov.

— Matvei, asta-i prea gogonată. Aşa ceva nu se poate întâmpla, ți-o spun eu cu precizie. Omul nu-i un țurțure de gheață, zise el, chiar şi mort. Nu cumva te-au trişat ăia?

— Cum adică?

— Uite aşa! Ți-au trântit un schelet în locul cadavrului, în timp ce tu ba intrai, ba ieşeai... şi cu asta, basta!

— Ce tot îndrugi, că mi-au trântit?... După teoria asta ar însemna că academicianul a stat

de pază. Dar uite că şi el declară...

Onisimov începu să se foiască, căutând declarațiile lui Azarov.

— Ei, de acum o să tot declare! Ăştia sunt nişte... Zubato îşi mişcă într-un anumit fel degetele păroase. Ții minte când tot acolo s-a iradiat un student? Şi atunci şeful laboratorului punea totul pe seama ştiinței. Chipurile, un fenomen puțin cercetat, razele gama au distrus celulele de cristal ale dozimetrului... Iar la verificare s-a constatat că studenții semnau instrucțiunile cu privire la munca cu izotopii fără să le citească! Nimănui nu-i convine să răspundă, nici academicienilor, mai ales când e vorba de o treabă dubioasă. Adu-ți aminte! Nu i-ai lăsat singuri cu cadavrul?

— I-am lăsat. Vocea anchetatorului se stinse. De două ori...

— Uite atunci s-a „topit" cadavrul tău! şi Zubato izbucni într-un râs plin de vioiciune, râsul celui mulțumit că necazul nu i s-a întâmplat lui.

Anchetatorul căzu o clipă pe gânduri, apoi dădu din cap cu încăpățânare.

— Nu, n-ai să mă poți convinge. Doar l-am văzut... Dar ce e de făcut acum cu scheletul ăsta?

— Să-l ia naiba!... Ah, ia stai, am o idee! Trimite craniul la atelierul de sculptură al oraşului. Să-i refacă chipul după metoda profesorului Gherasimov. Se pricep la aşa ceva. Dacă o să corespundă, atunci... Asta va fi senzația secolului în criminalistică! Dacă nu...

Zubato îl privi cu compătimire pe Matvei Appolonovici, atunci n-aş vrea să fiu în pielea ta când o să discuți cu Alexei Ignatievici! În regulă, am să-l trimit chiar eu. Ce să faci, asta-i! spuse el ridicându-se în picioare. Şi am să examinez... măcar scheletul, dacă cu cadavrul ți s-au încurcat socotelile.

Zubato părăsi încăperea.

„Dar dacă, într-adevăr, m-au păcălit? Onisimov îşi aduse aminte cu câtă duşmănie îl privise academicianul, cât de slugarnic fusese docentul Hilobok şi se înfioră. Am scăpat cadavrul printre degete, principalul corp delict. Frumoasă treabă!"

Formă numărul de telefon al laboratorului de chimie.

— Victoria Stepanovna, te deranjează Onisimov. Ați analizat lichidul?

— Da, Matvei Appolonovici. Procesul-verbal se dactilografiază, dar am să-ți citesc datele: „Apă – 85 procente, albumine – 13 procente, aminoacizi – 0,5 procente, acizi graşi – 0,4 procente, ei şi aşa mai departe. Într-un cuvânt, e vorba de plasma sanguină. Conform analizei face parte din prima grupă. Conținutul de apă e scăzut...

— E clar. Poate fi dăunătoare?

— Cred că nu...

— E clar... Dar dacă, de exemplu, te-ai cufunda în ea?

— Păi... s-ar putea să te... îneci. Ți-ar conveni o asemenea chestie?

— Îți mulțumesc!

Matvei Appolonovici trânti enervat receptorul

în furcă, „Acum şi-a găsit să facă spirite! Dar se pare că versiunea accidentului cade... S-ar putea oare ca laborantul să-l fi înecat în rezervor? E foarte simplu. Dar nu, nu pare a fi aşa ceva...”

Cu fiecare clipă care trecea afacerea îi plăcu din ce în ce mai puțin lui Onisimov. Tocmai scosese pe birou documentele culese în cadrul institutului şi se apucase să le studieze când soneria telefonului îl întrerupse.

— Matvei, eşti bun de cinste! bubui în receptor glasul de tunet al lui Zubato. Am reuşit să stabilesc unele lucruri interesante pe baza scheletului: coastele a şasea şi a şaptea, din partea dreaptă a coşului pieptului, prezintă nişte fisuri adânci transversale. Asemenea fisuri sunt provocate de obicei prin lovirea cu un obiect contondent greu sau printr-o ciocnire de un obiect, cum vrei s-o iei. Judecând după suprafața rupturii, fisurile sunt recente...

— E clar!

— Aceste fisuri nu pot fi cauza morții. Dar o lovitură foarte puternică putea vătăma grav organele interne, care, din păcate, lipsesc... Cam aşa se prezintă lucrurile. Voi fi bucuros dacă asta te va ajuta.

— Şi încă cum! Ai trimis craniul la identificare?

— Chiar acum. Am telefonat şi mi-au promis că o să ne trimită rezultatul foarte repede.

„Deci nu e vorba de un accident survenit în timpul serviciului. Nici lichidul, nici scurtcircuitul nu pot rupe coastele unui om.

Acolo au fost două persoane: victima şi încă cineva. Şi se pare că între victimă şi celălalt s-a dat o luptă, s-a încins o încăierare serioasă...”

Onisimov începu să se simtă mai vioi; afacerea îşi lua cursul obişnuit. Se apucă să compună textul unei telegrame-fulger către Harkov.

Ziua de iunie începu să devină toridă. Soarele topea asfaltul, nu alta. Arşița pătrundea încet, încet şi în biroul lui Onisimov, care puse în funcțiune ventilatorul de pe masa de lucru.

Răspunsul miliției din Harkov sosi exact la ora treisprezece.

Laborantul Kraveț fu adus la ora treisprezece şi treizeci. Păşind în birou el cercetă cu o privire atentă încăperea, apoi, observând gratiile de la ferestre zâmbi maliții os şi spuse:

— Astea la ce folosesc? Ca să grăbească mărturisirile?

— Nuuu, cum vă puteți închipui una ca asta! răspunse cu multă bunăvoință Matvei Appolonovici. Pe vremuri această clădire aparținea unui depozit en-gros, de aceea tot parterul are gratii la ferestre. O să le scoatem în curând; în fond hoții n-o să se vâre de bunăvoie în bucluc, încercând o spargere la miliție, ha-ha... Luați loc. V-ați restabilit, puteți să-mi răspundeți la întrebări?

— Pot.

Laborantul traversă încăperea şi se aşează pe un scaun din fața geamului. Anchetatorul îl examină cu privirea. Era un tânăr de vreo douăzeci şi patru de ani, cel mult. Seamănă cu Krivoşein, aşa cum s-ar fi putut să arate acesta

cu vreo zece ani în urmă. „De fapt – Matvei Appolonovici îşi mută privirea pe fotografia din dosarul lui Krivoşein – lucrurile nu stau chiar aşa. Ăsta-i mai frumuşel”. Într-adevăr, chipul lui Kraveț frapa printr-o regularitate a trăsăturilor ca de manechin. Impresia din primul moment o contraziceau doar ochii săi albaştri, de o limpezime tinerească, şi mai precis, nu ochii, ei privirea strecurată printre gene. Laborantul îl privea pe anchetator circumspect, cu o căutătură foarte matură. „Are ochii unui om care a văzut multe, remarcă Onisimov în sinea lui. Şi se pare că şi-a revenit destul de repede, după cele întâmplate. Nu se mai observă nici un fel de urme. Ei, să încercăm să vedem ce putem scoate de la el.

— Ştiți, dumneavoastră semănați cu răposatul Krivoşein.

— Răposatul?! Laborantul strânse din dinți şi pentru o clipă închise ochii. Înseamnă că el…

— Da, confirmă aspru Onisimov. „Cu nervii nu stă prea grozav…” Dar, haideți s-o luăm de la capăt. Trase mai aproape o coală de hârtie şi îşi desfăcu stiloul. Numele dumneavoastră, pronumele, numele tatălui, vârsta, locul de muncă sau de învățătură, domiciliul?

— Probabil că toate astea le ştiți!

— Le ştim, nu le ştim, aşa e regula, cel interogat trebuie să spună singur.

„Deci, a murit… Ce e de făcut? Ce să spun? Nenorocire… Dracu m-a adus la miliție… Aş fi putut să fug de la spital… Ce-o să se întâmple acum?”

— Scrieți, vă rog: Kraveț Viktor Vitalievici, douăzeci şi patru de ani, student în anul V la facultatea de fizică a Universității din Harkov. Domiciliul permanent în oraşul Harkov, pe colina Holodnaia. Aici mă aflu la practică.

— E clar. Anchetatorul, în loc să scrie, învârtea repede şi fără rost stiloul în mână. Erați rudă cu Krivoşein? Ce fel de rudă?

— Îndepărtată, studentul zâmbi jenat. Aşa, un fel de a cincea roată la căruță.

— E clar! Onisimov puse stiloul pe masă şi luă formularul telegramei primite. Glasul îi deveni aspru: Ei, bine, cetățene, nu se confirmă nimic.

— Ce nu se confirmă?

— Versiunea dumneavoastră, că locuiți şi studiați la Harkov şi aşa mai departe. La Universitatea din Harkov nu există nici un student cu acest nume. Şi nici pe colina Holodnaia, la numărul 17, persoana respectivă n-a locuit, nici temporar şi nici permanent.

Pentru o clipă cel anchetat se pierdu de tot, fața i se înverzi brusc, iar obrajii se scofâlciră.

„Am încurcat-o. Ce gafă, fir-ar să fie! Ce prostie!... Păi sigur, ei au verificat imediat... Iată ce înseamnă lipsa de experiență... Acum ce să mai spun?”

— Spuneți-mi adevărul. Şi cât mai amănunțit. Nu uitați că e vorba de un caz de moarte.

„Adevărul... Uşor de zis!”

— Cum să vă spun... Adevărul, înțelegeți... ar fi prea mult şi prea complicat... îngână laborantul care-şi pierduse calmul şi care pentru această slăbiciune se ura şi se

disprețuia. Ar trebui să vorbesc şi despre teoria informației, despre modelarea proceselor întâmplătoare...

— Uite ce e, cetățene, nu încercați să ne aruncați praf în ochi! ripostă morocănos Onisimov. Din cauza teoriei oamenii nu mor – aici e vorba de practică, de fapte.

— Dar... înțelegeți, poate că, de fapt, nici n-a murit nimeni... Asta se poate dovedi... sau măcar încerca. Vedeți, tovarăşe anchetator, vorba e că... („De ce l-oi fi numit tovarăşe anchetator; doar nu sunt încă arestat?!") Vedeți, omul, înainte de toate... Nu... Nu este protoplasmă, în greutate de vreo şaptezeci de kilograme... nu e, cum să vă explic, cincizeci de litri de apă, douăzeci de kilograme de proteine... Lipide şi glucide... Enzime, fermenți, ci, în primul rând, informație. O acumulare de informații... Şi dacă acestea n-au dispărut omul e viu...

El tăcu şi îşi muşcă buza. „Nu, e o încercare lipsită de sens. Nici nu merită să încerc".

— Bun, continuați, vă rog, vă ascult, îl zori anchetatorul, zâmbind în sinea lui.

Laborantul îl privi bănuitor, se aşeză mai comod şi spuse cu un surâs uşor:

— Într-un cuvânt, dacă lăsăm teoriile la o parte, atunci Valentin Vasilievici Krivoşein sunt chiar eu. Puteți să treceți asta în procesul-verbal.

Afirmația era atât de neaşteptată şi de impertinentă, încât Matvei Appolonovici amuți pentru moment. „N-ar trebui să-l trimit la un

psihiatru?” Dar ochii albaştri ai celui interogat îl priveau lucid, iar în adâncul lor licărea o undă de batjocură. Tocmai asta îl făcu să se dezmeticească.

— Înțeleg! Onisimov se ridică cu greu. Ia ascultați, mă luați drept un imbecil? Ca şi cum eu n-aş fi luat cunoştință de dosarul lui Krivoşein, n-aş fi fost la locul faptei, n-aş ține minte chipul lui şi aşa mai departe? El se sprijini cu mâinile de birou. Nu vreți să vă declarați identitatea, cu atât mai rău pentru dumneavoastră. Tot o să aflăm. Recunoaşteți că actele dumneavoastră sunt falsificate?

„Gata. Trebuie să ies din joc”.

— Nu. Asta trebuie întâi de toate s-o dovediți. Tot aşa ați putea crede că eu sunt falsificat şi nu actele!

Laborantul se întoarse spre fereastră.

— Te rog să nu faci pe bufonul, cetățene! Anchetatorul ridică glasul. Cu ce scop ai pătruns în laborator? Răspunde-mi! Ce s-a întâmplat între dumneata şi Krivoşein? Răspunde!

— Nu răspund!

Matvei Appolonovici se dojeni în gând pentru lipsa sa de stăpânire. Se aşeză, tăcu un timp, apoi începu să vorbească pe un ton sincer, cordial:

— Ascultați-mă, să nu credeți că vreau să vă bag la apă. Datoria mea este să anchetez cazul, să raportez faptele, pe urmă n-are decât procuratura să cerceteze, iar tribunalul să hotărască... Dumneavoastră vă faceți singur

rău. Nu vreți să înțelegeți un lucru: dacă o să recunoaşteți mai târziu, cum se spune, sub greutatea probelor, faptul n-o să mai aibă aceeaşi valoare ca o mărturisire sinceră făcută acum. S-ar putea ca totul să nu fie chiar atât de negru. Dar deocamdată, dovezile sunt împotriva dumneavoastră. Leziunile de pe cadavru, datele expertizelor, ca şi alte împrejurări şi fapte... Şi toate duc la o singură concluzie – se aplecă peste masa de lucru şi îşi coborî vocea – că victima a fost, se pare... lichidată.

Interogatul lăsă capul în jos şi îşi frecă fața cu palmele. Imaginea îi apăru din nou în fața ochilor: un trup scheletic cu capul lui Krivoşein, zbătându-se convulsiv în rezervor, mâinile încleştate de margini... un lichid cald le atinge ca o mângâiere şi – lovitura!

— Nu mai ştiu dacă sunt eu sau nu... Murmură el cu o voce stinsă. Nu pot să înțeleg... Îşi ridică privirea. Ascultați-mă, trebuie să mă înapoiez în laborator!

Matvei Appolonovici fu cât pe ce să sară în sus de bucurie. Nu se aşteptase la o victorie atât de rapidă.

— De, se mai întâmplă. Onisimov dădu din cap compătimitor. Într-o stare de furie, provocată de o jignire, de o încălcare a demnității, de depăşirea limitei, ca şi în caz de apărare... O să mergem şi la laborator, ca să-mi explicați la fața locului cum s-au întâmplat toate acolo. Trase mai aproape „coiful lui Monomah” de pe marginea biroului şi întrebă într-o doară: Probabil că l-ați lovit cu asta, nu? E o „piesă”

grea, nu glumă.

— Ajunge! spuse deodată brutal şi cu o oarecare aroganță în glas interogatul. Nu are rost să mai continuăm discuția! Vreți să mă băgați la apă... Şi să ştiți că această „piesă grea” costă cinci mii de ruble. Aşa că umblați cu mai multă grijă cu ea.

— Deci, nu vreți să-mi spuneți cum s-au petrecut lucrurile?

— Nu.

— E clar. Anchetatorul apăsă pe un buton. Sunt nevoit să vă rețin până la lămurirea cazului.

În uşă apăru un miliția înalt şi slab, cu fața prelungă şi nasul coroiat, în genul acela despre care în Ukraina se spune: „E lung de se-ndoaie”.

— Gaevoi? Anchetatorul îl privi nemulțumit. Ce, nu mai e nimeni altcineva pe aici?

— Toată lumea e pe teren, tovarăşe căpitan, răspunse acesta. Mulți sunt pe plajă, păzesc ordinea.

— Maşină avem?

— Un „Gaz”.

— Expediază-l pe deținut la secția de urmărire penală... Cetățene, refuzați să ne ajutați şi pe noi şi pe dumneavoastră fără nici un rost. Vă îngreunați doar situația.

Laborantul se întoarse din uşă.

— Iar dumneavoastră continuați fără rost să credeți că Krivoşein e mort.

„Face parte din filfizonii care cred că cel mai important lucru e să se retragă frumos. Şi ultimul cuvânt să-l aibă ei. Onisimov zâmbi în

urma lui. Am mai văzut noi de ăştia. Nu-i nimic, după ce o să stea puțin închis, o să se răzgândească”.

Matvei Appolonovici îşi aprinse o țigară, apoi bătu un timp darabana cu degetele în cristalul de pe birou. La început probele (actele false, datele experților, împrejurările în care s-au petrecut faptele) l-au condus spre ideea că „laborantul”, chiar dacă nu e el ucigaşul, este totuşi vinovatul principal de moartea lui Krivoşein. Dar în timpul discuției impresia i s-a schimbat. Şi nu din cauza *a ceea ce* spunea interogatul, ci felului *cum* spunea. În comportarea lui nu se sesiza raționamentul subtil şi mai ales jocul – acel joc cu moartea care-l trădează pe criminalul înrăit înaintea tuturor probelor.

„Se pare că afacerea se conturează a fi o omucidere fără premeditare. Chiar el spune: „Nu mai ştiu dacă sunt eu sau nu...” Dar scheletul e schelet! Cum s-a putut întâmpla una ca *asta*? Şi oare s-a întâmplat cu adevărat? Poate că totul a fost aranjat. Şi încă ceva: încercarea de a se da drept Krivoşein, printr-o motivare „teoretică”... Ce-i asta: o simulare? Dar dacă această lipsă de rafinament e de fapt un joc foarte subtil? De unde să fi deprins el toate astea, băiat tânăr, fără experiență?... Şi apoi ce motive ar exista pentru o crimă premeditată? Ce au avut ei de împărțit acolo? Dar actele false?”

Gândurile lui Matvei Appolonovici au ajuns într-un punct mort. „Eh, o să încercăm să intrăm în atmosferă”. Se ridică de la masă şi

aruncă o privire pe coridor. Acolo se şi plimba de un timp docentul Hilobok.

— Poftiți, vă rog!... Tovarăşe Hilobok, v-am invitat aici ca să... începu anchetatorul.

— Da, da, înțeleg. Docentul dădu din cap. Nenorocirea unora înseamnă griji pentru alții. Dar mai mor oamenii şi de bătrânețe, să dea Dumnezeu să avem şi noi această soartă, nu-i aşa Matvei Appolonovici? La Krivoşein nimic nu era ca la toată lumea. Nu. Mie îmi pare rău, desigur, vă rog să mă credeți. Păcat de omul acesta, nu-i aşa? Dar eu am avut atâtea necazuri din cauza lui Valentin Vasilievici, atâtea neplăceri... Şi toate astea pentru că avea o fire îndărătnică, nu respecta pe nimeni, nu ținea seama de nimeni, se rupea mereu de colectiv...

— E clar. Numai că eu aş vrea să lămuresc cu ce se ocupa Krivoşein şi laboratorul ce-i fusese încredințat? Întrucât sunteți secretarul ştiințific...

— Mi-am închipuit că asta este! Harri Haritonovici zâmbi satisfăcut. Am luat cu mine o copie a planului tematic. Se poate? şi el începu să scoată din mapă câteva hârtii. Iată, poftim, tema 152. Denumirea: „Autoorganizarea sistemelor electronice complexe, prin introducerea integrală a informației"; finanțarea: din buget, caracterul lucrării: cercetare matematică, logică şi experimentală, conducătorul lucrării: inginer principal V. V. Krivoşein, executantul: tot el... Iată unde l-a dus lucrarea asta!

— În ce constă sensul, esența cercetărilor sale?

— Sensul? Hm... Chipul lui Hilobok deveni serios. Autoorganizarea sistemelor... Pentru ca maşina să se construiască singură, înțelegeți? Şi în America savanții se ocupă intens de această problemă. Da, foarte intens... În Statele Unite...

— Dar ce făcea în mod concret Krivoşein?

— Concret... El a propus o nouă abordare în ceea ce priveşte alcătuirea acestor sisteme pe calea... integralizării. Nu, autoorganizării... Nu se ştie încă, dacă a reuşit să facă ceva sau nu! Harri Haritonovici zâmbi larg şi complice: Ştiți, Matvei Appolonovici, la institut sunt atâtea teme, atâtea lucrări, pe toate trebuie să le aprofundezi, aşa încât nici nu le poți reține pe toate în memorie! Ar fi mai bine, poate, să luăm procesele-verbale ale Consiliului ştiințific.

— Înseamnă că a raportat despre mersul lucrărilor în Consiliul ştiințific al institutului?

— Desigur! La noi se discută toate lucrările înainte de a fi incluse în plan. Iar fondurile ni se alocă pe baza unor argumente bine întemeiate, cum altfel?

— Şi ce a argumentat el?

— Cum adică? Secretarul ştiințific ridică din sprâncene, condescendent. Ideea sa cu privire la o nouă abordare pe linia autoorganizării... Cel mai bine ar fi să luăm procesele-verbale, Matvei Appolonovici. Lucrurile s-au petrecut acum un an, ori noi avem în fiecare săptămână tot felul de discuții, consfătuiri, comisii, uneori chiar mai des. Vă dați seama ce înseamnă asta? Şi la toate

trebuie să fiu prezent, să particip, să organizeze discuțiile, să iau cuvântul, să invit... Chiar şi acum, de aici trebuie să plec direct la Societatea pentru răspândirea ştiinței. Acolo are loc astăzi o consfătuire în legătură cu atragerea cadrelor ştiințifice pentru a ține unele lecții în colhozuri în timpul recoltării. Nici nu mai am timp să iau masa de prânz. Of, de-aş pleca mai repede în concediu...

— E clar. Dar Consiliul ştiințific a acceptat tema lui?

— Da, cum să nu! E adevărat, mulți au fost împotrivă, s-au opus, l-au combătut. Ah, cât de impertinent a răspuns atunci Valentin Vasilievici, cu totul inadmisibil. Închipuiți-vă, după şedință, pe profesorul Voltamperov au trebuit să-l „trateze" cu valeriană. Direcției i s-a recomandat să-i dea o mustrare lui Krivoşein pentru grosolănie. Chiar eu am redactat decizia... Dar tema a fost acceptată, cum să nu! Dacă omul vine cu idei noi, cu o abordare nouă n-are decât să încerce. Aşa e la noi, în ştiință, da. Şi-apoi, chiar Arkadi Arkadievici l-a susținut. Arkadi Arkadievici este un om de o rară bunătate sufletească. De aceea i-a şi încredințat un laborator separat, fiindcă Krivoşein, datorită firii sale îndărătnice, nu putea să lucreze cu nimeni. E adevărat, laboratorul era un simulacru. Nu avea decât un singur salariat... Dar în Consiliul ştiințific s-a luat în discuție tema şi s-a votat „pentru". Şi eu am votat „pentru".

— De ce adică „pentru"? Onisimov îşi şterse

fruntea năduşită cu batista.

— Cum de ce? Ca să se includă tema în plan, să se aloce fondurile. Ştiți, planificarea este baza societății noastre...

— E clar... Ce credeți, Harri Haritonovici, ce s-a petrecut, de fapt, acolo?

— Hm... Păi asta trebuie s-o lămuriți dumneavoastră, stimate Matvei Appolonovici. Eu de unde vreți să ştiu. Sunt doar secretar ştiințific, treaba mea e să văd de hârțoage. Krivoşein lucrează încă din iarnă cu laborantul acela. El trebuie să ştie. Doar a fost martor ocular.

— Dar ştiți dumneavoastră că acest laborant-practicant nu este persoana drept care se dă? întrebă Onisimov cu severitate. Nu e nici Kraveț şi nici student.

— Da-a?! Deci asta e! Am văzut eu că l-ați pus sub pază! Ochii lui Hilobok se rotunjiră. Nuuu... De unde să ştiu eu. Habar nu aveam... Asta e o scăpare a serviciului nostru de cadre. Dar atunci, de fapt, cine e el?

— O să lămurim noi şi asta, până la urmă. Deci, spuneați că americanii se ocupă şi se interesează de astfel de lucrări?

— Da. Prin urmare, dumneavoastră credeți că el?...

— Oh, de ce o luați aşa? Onisimov zâmbi. Pur şi simplu, eu caut să îmi imaginez diferite variante. Aruncă o privire piezişă către hârtiuța pe care erau scrise întrebările. Spuneți-mi, Harri Haritonovici, n-ați observat cumva la Krivoşein unele tulburări în ceea ce priveşte psihicul?

Hilobok zâmbi cu satisfacție.

— Când veneam încoace, mi-am adus aminte şi, ştiți, am stat la îndoială dacă să vă spun sau nu. Poate că e un fleac, poate că nu merită. Dar dacă chiar dumneavoastră mă întrebați... Avea unele ciudățenii. Îmi amintesc, de pildă, în iulie anul trecut, eu tocmai cumulam pe vremea aceea şi funcția de şef al laboratorului de dispozitive experimentale... Nu s-a putut găsi multă vreme un specialist potrivit, candidat în ştiințe, şi atunci am cumulat eu funcția, ca să nu se piardă postul, pentru că, ştiți, sunt în stare să-ți desființeze postul, iar pe urmă nu-l mai obții, aşa e la noi. Şi cum spuneam, cu puțin înainte de asta, laboratorul meu a primit de la Krivoşein o comandă pentru executarea unui nou sistem de traductori encefalografici, cum să vă spun, ceva în genul acestui STE-1, „coiful lui Monomah", pe care îl aveți pe birou, dar de o construcție mai complicată, după schemele lui Krivoşein. De ce i-au primit comanda, în loc să se ocupe de probleme ştiințifice, nu mă taie capul să vă spun...

Datorită acestor incursiuni în probleme de ştiință, creierul neantrenat al lui Matvei Appolonovici fu cuprins de toropeală. De obicei, el întrerupea cu fermitate orice abatere de la tema concretă care-l interesa, dar acum – având un suflet rusesc – nu putea să-şi înfrângă respectul față de ştiință, față de titlurile ştiințifice şi de lumea ştiinței. Respectul acesta a existat dintotdeauna în el, dar din clipa în care, în timpul anchetei de rândul trecut în cadrul

institutului, luase cunoştinţă de ştatele de plată ale oamenilor de ştiinţă, acest respect se dublase. Iată de ce nici acum Onisimov nu se putu hotărî să întrerupă zborul liber al vorbelor lui Harri Haritonovici, care, oricum ar fi fost, era un om care primea un salariu cam de două ori şi jumătate mai mare decât el, căpitanul de miliţie Onisimov, şi asta pe baze legale.

— Şi închipuiţi-vă, stau eu într-una din zile în laborator, îşi depăna mai departe amintirile Hilobok, şi vine la mine Valentin Vasilievici – fără halat, vă rog să reţineţi! La noi lucrul acesta nu este permis. S-a dat o dispoziţie specială pe întregul institut ca inginerii şi corpul ştiinţific să poarte halate albe, iar tehnicienii şi laboranţii albastre sau gri, pentru că la noi vin deseori delegaţii străine şi nu se poate altfel. Dar el neglija totdeauna acest amănunt. Şi mă întrebă pe un ton cam arţăgos: „Când o să-mi executaţi, în sfârşit, comanda pentru noul dispozitiv?" Eu îi explic foarte, foarte calm: uite aşa, şi aşa, Valentin Vasilievici, când o să putem atunci o s-o executăm. Nu e atât de simplu de executat ceea ce aţi desenat dumneavoastră acolo, montajul legăturilor e foarte complicat, suntem nevoiţi să rebutăm mulţi tranzistori... Într-un cuvânt îi explic totul cum se cuvine, ca omul să n-aibă pretenţii. El însă îi dă înainte cu ale lui: „Nu puteţi s-o executaţi în termen, nu trebuia să vă angajaţi!" îi explic din nou complexitatea lucrării şi faptul că la laborator s-au adunat multe comenzi, dar Krivoşein mă întrerupe: „Dacă în două săptămâni comanda nu va fi

executată, am să vă fac raport, iar lucrarea am s-o dau elevilor din cercul electroniştilor! O s-o facă şi mai repede, şi regia o să fie mai mică!” Chestia cu cheltuielile de regie era o piatră aruncată în grădina mea. Mai făcuse el tot felul de aluzii şi înainte, dar degeaba! Şi cu asta a trântit uşa şi a plecat...

Anchetatorul dădea din cap ritmic şi strângea din fălci ca să nu-i scape vreun căscat. Hilobok continua să bâzâie emoționat:

— Cinci minute mai târziu – remarcați! – n-au trecut mai mult de cinci minute, nici n-am avut timp să vorbesc la telefon cu atelierele, când Valentin Vasilievici pătrunse val-vârtej la mine, de data asta în halat – găsise undeva unul gri, de laborant – şi țipă din nou: „Harri Haritonovici, când va fi executată, în sfârşit, comanda pentru sistemul de traductori?” „Iertați-mă, îi spun, Valentin Vasilievici, dar v-am explicat totul adineauri!” şi încerc să-i vorbesc din nou despre tranzistori şi montaj. Dar el mă întrerupe, ca şi prima oară: „Nu puteți s-o executați în termen, nu trebuie să vă angajați”... Şi din nou despre raport, elevi, cheltuieli de regie... Hilobok îşi apropie obrazul de cel al anchetatorului. Pe scurt, mi-a spus aceleaşi lucruri ca şi cu cinci minute mai înainte, cu aceleaşi cuvinte! Vă puteți închipui una ca asta?

— Interesant, şi anchetatorul dădu din cap.

— Şi n-a fost singura scrânteală a lui Krivoşein. Ba a uitat să închidă apa şi peste noapte s-a inundat tot etajul de sub laborator.

Ba – mi s-a plâns într-o zi îngrijitorul – a făcut cu benzi perforate un foc uriaş în parc. Aşa că... Docentul îşi strânse semnificativ buzele pline şi roşii, umbrite de mustață – putea să se întâmple orice. Şi de ce toate astea? Voia să se evidențieze şi muncea peste măsură. La orice oră plecam de la institut, în clădirea lui ferestrele tot mai erau luminate. La noi la institut mulți glumeau: chipurile Krivoşein nu vrea să pregătească o disertație, ci să facă de-a dreptul o descoperire... Uite că a descoperit... de nu mai ştii cum s-o descurci.

— E clar. Anchetatorul se uită din nou pieziş la hârtiuța lui. Ați amintit că Krivoşein era în relații apropiate cu o femeie. O cunoaşteți?

— Pe Elena Ivanovna Kolomieț? Cum să nu! Asemenea femei, cum să vă spun, nu sunt prea multe la noi în oraş. E cu totul deosebită, elegantă, drăguță, într-un cuvânt, foarte... aşa... şi Harri Haritonovici completă admirația sa față de Elena Ivanovna – de neexprimat în cuvinte – printr-o mişcare plină de tâlc a mâinilor şi un plescăit din buze. Ochii săi căprui începură să lucească. Totdeauna m-am mirat, ca şi toți ceilalți, de altfel. Ce o fi găsit la el? Pentru că Krivoşein – desigur „de mortuis aut bene, aut nihil", dar de ce s-o ascundem? – ați văzut şi dumneavoastră cum arăta. Nu ştia nici să se îmbrace cum trebuie, mai şi şchiopăta puțin... Dânsa venea pe la el. Casele noastre din cartierul academicienilor sunt una lângă alta, aşa că am văzut totul. Dar în ultimul timp parcă n-am mai zărit-o. Probabil că s-au despărțit, ca

două corăbii pe mare, ha-ha! Credeți că şi dânsa este amestecată?

— Deocamdată, nu cred nimic şi nu bănuiesc pe nimeni, Harri Haritonovici, ci caut doar să lămuresc lucrurile. Onisimov se ridică vădit uşurat. Eh, apoi eu vă mulțumesc. Sper că nu e nevoie să vă atrag atenția că cele discutate trebuie să rămână doar între noi, întrucât...

— O, parcă eu nu înțeleg! N-aveți de ce să-mi mulțumiți. E, cum să vă spun, de datoria mea, aşa că întotdeauna cu plăcere...

După plecarea docentului Matvei Appolonovici îşi vârî capul sub ventilator şi rămase aşa câteva minute fără să se mişte şi fără să gândească. În auz îi răsuna încă vocea lui Hilobok ca zumzetul unei muşte pe un geam.

„Dar ia stai! Anchetatorul îşi scutură capul ca să-şi vină în fire. În fond el n-a lămurit nimic. O oră întreagă am stat de vorbă şi parcă tot timpul numai despre această afacere – dar nimic. Pfu... Secretar ştiințific, docent, candidat în ştiințe... să-mi fi ascuns oare ceva? Oh, aici e ceva ce nu merge!"

Începu să sune telefonul.

— Onisimov la aparat, răspunse el prompt.

Timp de câteva secunde în receptor nu se auzi decât o răsuflare întretăiată. Pe semne că omul de la celălalt capăt al firului nu reuşea să-şi recapete respirația.

— Tovarăşe... Căpitan... Raportează Gaevoi... că... Arestatul a... fugit!

— A fugit?! Cum a fugit? Raportează amănunțit!

— Aşa că... Noi îl duceam cu „Gaz-ul”. Timofeev la volan, iar eu alături de dânsul... hârâi în receptor miliţianul. Aşa cum îi transportăm de obicei pe cei reţinuţi. Pentru că, dumneavoastră, tovarăşe căpitan, nu ne-aţi spus că trebuie supravegheat cu strictețe... De aceea m-am şi gândit: unde să se ducă dacă actele sunt la noi? Ei, şi când treceam pe lângă parcul oraşului, el a sărit în plină viteză din maşină, a sărit gardul... şi fugi! Eu cu Timofeev după el. Numai că el aleargă tare bine pe teren accidentat... Desigur, n-am deschis focul, întrucât nu aţi dat indicaţii în acest sens. Aşa că... Asta-i tot.

— E clar. Prezintă-te la miliţia orăşenească, cu un raport către ofiţerul de serviciu. Lucrezi prost, Gaevoi!

— Aşa că... poate să luăm ceva măsuri, tovarăşe căpitan? se auzi în receptor vocea sa mâhnită.

— O să luăm fără dumneata. Întoarce-te cât mai repede aici; ai să iei parte la urmărire. Asta-i tot! Onisimov trânti receptorul în furcă.

„Ăsta zic şi eu artist! Adevărat artist! Şi eu mă mai îndoiam încă... El, sigur că el! Aşa. Deci, acte nu are, nici bani. Îmbrăcăminte ca şi cum n-ar avea: pantalonii şi cămaşa. N-o să ajungă departe. Dar dacă are complici, atunci e mai rău...”

După şase minute apăru Gaevoi, care, apăsat de conştiinţa faptului că a greşit, părea şi mai adus de spate. Onisimov convocă grupa operativă de investigaţii, le înmână fotografiile,

le făcu portretul verbal şi le spuse care sunt semnalmentele celui căutat, după care grupa plecă în oraş.

Matvei Appolonovici fu chemat la telefon de dactiloscopist. Acesta îi spuse că amprentele digitale luate în laborator corespund parțial cu amprentele laborantului; celelalte aparțin unei alte persoane. Nici unele, nici altele nu corespund cu amprentele recidiviştilor existente în fişier.

„Atunci, desigur că victima este o altă persoană... Oho, afacerea pare tot mai serioasă. Nu prea seamănă a fi un caz penal banal! De fapt nu seamănă cu nimic datorită scheletului acestuia blestemat! Ce-i de făcut?”

Onisimov privi trist pe fereastră. Umbrele copacilor se lungiseră pe asfalt, dar căldura nu se potolise. Lângă stația de troleibuz se înghesuiau fete tinere cu rochițe colorate şi ochelari de soare. „Se duc la plajă...”

Mai neplăcut decât toate era faptul că, până în momentul acela, Onisimov nu reuşise încă să-şi facă o ipoteză de lucru asupra celor întâmplate.

Spre sfârşitul zilei, când Matvei Appolonovici completă citațiile pentru a doua zi, şeful miliției orăşeneşti intră la el în birou. „Ei, poftim!” Onisimov se ridică în picioare, cuprins de mâhnire.

— Stai jos, spuse colonelul şi se lăsă greoi pe un scaun. Ce complicații ți s-au ivit în afacerea asta! Cadavrul lipseşte, anchetatul a fugit, ai? Povesteşte-mi.

Onisimov îi povesti totul.

— Hm... Şeful îşi împreună sprâncenele groase şi cărunte la rădăcina nasului. Mă rog, pe acest flăcău o să-l prindem noi, fără îndoială. Aeroportul, calea ferată şi autogările sunt supravegheate?

— Desigur, Alexei Ignatievici, i-am anunțat imediat.

— Prin urmare, din oraş nu poate să dispară. Dar chestiunea cu cadavrul... e, într-adevăr, amuzantă. Ce drăcie! Dar nu cumva ai încurcat lucrurile chiar acolo, la fața locului? întrebă el, uitându-se la Onisimov cu ochii săi mici şi vioi. Poate că... Ții minte, în „Klim Samghin", al lui Gorki, cineva spune: „Poate că de fapt n-a fost nici un băiat?"

— Bine, dar... medicul „Salvării" a constatat decesul, Alexei Ignatievici.

— Şi medicii greşesc. Şi apoi medicul nu e un expert, n-a putut determina cauza morții. Dar cadavrul lipseşte. Or, Zubato al nostru nu se poate pronunța numai pe baza scheletului... Desigur, e treaba dumitale. Eu nu vreau să-mi impun părerea, dar dacă n-ai să explici cum de s-a transformat într-un sfert de oră cadavrul în schelet, apoi, al cui era acest cadavru şi din ce cauză a survenit moartea – nici un tribunal nu va lua în considerare dosarul. În ziua de azi până şi cazurile mai evidente judecătorii le trimit înapoi pentru completarea cercetărilor sau închid, pur şi simplu, dosarele din lipsă de dovezi. Desigur, e bine că legea acționează cu severitate, dar şi cu grijă, numai că... Şi colonelul oftă cu zgomot. Grea afacere, ce zici?

Ți-ai făurit vreo ipoteză?

— Am schițat eu ceva, răspunse Onisimov jenat, numai că nu ştiu, Alexei Ignatievici, cum o să vi se pară. După părerea mea, nu e o afacere penală. Conform depoziției secretarului ştiințific al institutului, în Statele Unite se manifestă mult interes pentru problema la care lucra Krivoşein, asta-i una la mână.

„Laborantul Kraveț", prin comportarea sa şi prin nivelul său cultural, cum s-ar spune, nu seamănă a fi nici student, nici delincvent. Şi totuşi a fugit de sub escortă într-un mod foarte iscusit, doi la mână. Şi-apoi, amprentele lui digitale nu figurează în fişierele noastre, printre cele ale recidiviştilor, trei la mână. Aşa că, poate... Matvei Appolonovici tăcu, privindu-şi şeful întrebător.

— ... să pasăm această afacere Securității? îi termină acesta gândul, clătinând din cap. Eh, nu te grăbi! Dacă noi, miliția, o să lămurim împrejurările unei crime cu un iz, ca să zic aşa, străin, nici noi, nici societatea n-o să aibă de pătimit, ci dimpotrivă. Dar dacă organele securității o să dea la iveală în locul nostru o obişnuită afacere penală sau de încălcare a tehnicii securității muncii, apoi atunci... Îți dai singur seama. Şi fără asta, în ultimele şase luni, am trecut pe ultimul loc în zonă, în ceea ce priveşte procentul de rezolvare a unor cazuri, spuse el, şi se uită la Onisimov cu reproş şi înțelegere totodată. Dar nu-ți pierde curajul! Nu degeaba se spune că cele mai încurcate cazuri sunt cele simple. Poate că aici totul e învăluit în

ceață fiindcă afacerea s-a petrecut într-o instituție ştiințifică: teme, probleme, titluri, cunoştințe, tot felul de termeni... te doare capul. Nu te grăbi cu concluziile. Verifică toate ipotezele, poate că, până la urmă, se va dovedi că totul e ca în fabula lui Krîlov: „Şi cutiuța se deschidea foarte simplu...” Ei, îți doresc succes. Şeful se ridică şi îi întinse mâna. Sunt convins că ai s-o scoți la capăt!

Matvei Appolonovici se ridică şi el în picioare, strânse mâna şefului şi-l conduse cu o figură mult mai senină acum. Nu, orice s-ar spune, când şefii au încredere în tine – asta face foarte mult!

Capitolul 3

Nevski Prospekt învie şi se însufleteşte îndată ce întunericul se aşterne peste clădiri şi străzi, când caraula, acoperindu-se cu rogojina, se urcă pe scară ca s-aprindă felinarul şi când în ferestruicile joase ale magazinelor apar gravuri care nu îndrăznesc să apară în plină zi.

N. V. GOGOL: Nevski Prospekt.

Pe pasagera din vagonul expresului Novosibirsk-Dneprovsk, o blondă plinuță, cu ochi albaştri, o îngrijora tânărul din cuşeta de sus. Avea o față arsă de vânt, cu trăsături aspre, dar regulate, păr ondulat de culoare închisă, pe alocuri mult încărunțit, mâini puternice, bronzate de soare, cu degete groase şi urme de bătături în palme. Dar tânărul avea, în acelaşi timp, un zâmbet blând, dovedea multă

amabilitate (îi cedase de bunăvoie cuşeta de jos, atunci când ea se urcase la Harkov), ştia să poarte o conversaţie inteligentă. Tânărul stătea culcat, cu bărbia pătrată sprijinită în palme, privind lacom goana copacilor, a căsuţelor, a pârâiaşelor, a indicatoarelor de cale ferată şi zâmbea. „Interesant tipul”.

— Dacă nu mă-nşel, acestea sunt locurile dumneavoastră natale? îl întrebă tovarăşa de drum.

— Da.

— Şi n-aţi mai fost de mult pe-aici?

— De un an.

Recunoştea totul: iată, de-a lungul terasamentului şoseaua pe care gonise de atâtea ori pe motocicletă cu Lena... Uite şi păduricea de stejar, unde vin duminică orăşenii... Iată râul Staroe, locul plajelor singuratice, al nisipului curat, al apei curate... Iată ferma Vâtrebenki... Oho, ce de construcţii! Probabil, o uzină de produse chimice... Zâmbea şi se încrunta din pricina aducerilor aminte.

...De fapt, el nu gonise nicăieri cu Lena pe motocicletă, nu fusese nici în păduricea aceea, nici pe plajă. Toate se petrecuseră fără el. Pur şi simplu, o dată avusese loc o discuţie la care, ca să fim mai precişi, el de asemenea nu luase parte personal.

Iată varianta unei vieţi! „Uzina de reparaţii navale din Vladivostok caută inginer electrotehnic pentru lucrări de montaj pe teren. Se asigură locuinţă”. Ce, eu nu sunt inginer electrotehnic? Lucrări de montaj pe teren – ce

poate fi mai bun?! Valurile Oceanului Pacific lovesc şi acoperă armătura! Iar tu dai drumul la cablu, îți lingi de pe buze picăturile sărate, într-un cuvânt, învingi stihiile!

— Da, dar...

— Nu, eu înțeleg. Înainte nu se putea. Doar eu şi cu tine suntem oamenii datoriei. Cum vine asta, să-ți laşi munca şi să pleci pentru a-ți satisface înclinația către vagabondaj? Noi toți rămânem aşa, pe loc, şi odată cu noi rămâne nostalgia locurilor în care n-ai fost şi n-ai să fii niciodată, a oamenilor pe care n-ai să-i întâlneşti, a faptelor şi evenimentelor la care n-o să ai ocazia să iei parte. Noi ne potolim această nostalgie cu cărți, cinematografe, visuri, pentru că omul nu poate trăi paralel mai multe vieți! Iar acum...

— Iar acum e acelaşi lucru. Ai să pleci la Vladivostok să-ți lingi de pe buze picăturile de apă sărată, iar eu am să rămân cu insatisfacția mea.

— Dar... noi putem face schimb. O dată la şase luni, nimeni n-o să observe... De fapt, e un moft. Deosebirea dintre noi va consta dintr-o jumătate de an de experiență a vieții.

— Tocmai asta el Apucând pe o anumită cale a vieții, omul devine altfel decât dacă ar fi ales o altă cale.

...Şi totuşi el a plecat tocmai la Vladivostok. N-a plecat ca să-şi potolească insatisfacția, ci a fugit de groaza amintirilor. Ar fi fugit şi mai departe. Dar mai departe era oceanul. E adevărat, locul acela de la lucrările de montaj în

porturi l-a găsit ocupat. Păi, la urma urmei, să arunci în aer stâncile submarine, să cureți locurile pentru acostarea navelor, nu e nici asta o muncă de disprețuit. Era destul de romantic şi aici. Să te cufunzi cu acvalangul în adâncimile albastre-verzi, să-ți vezi propria umbră mişcându-se pe pietrele spălate de flux de pe fundul apei, să faci găuri în stânci, să introduci cartuşe de dinamită, să dai foc fitilului şi, speriind peştii, care după un minut vor apare la suprafață cu burta în sus, s-o iei la goană înotând din răsputeri spre barca de serviciu... Iar pe urmă, tânjind după o muncă de inginer, ai introdus acolo explozia electrohidraulică, mai puțin periculoasă ca dinamita şi mult mai productivă. Şi astfel ai lăsat o amintire acolo.

— Şi veniți de departe? îi întrerupe din nou aducerile-aminte blonda din compartiment.

— Din Extremul Orient.

— Ați fost repartizat acolo sau?...

Tânărul privi pieziş în jos cu ochii săi cenuşii, apoi râse scurt:

— Am fost la tratament...

Femeia dădu din cap cu o compătimire circumspectă. Îi pierise pofta de a mai discuta. „Aşa va să zică, vine de la tratament! Se ştie ce tratamente se fac acolo. Şi nici n-ai zice!" Ea scoase o carte din poşetă şi se cufundă în lectură, absentă la cele din jur.

...Da, acolo începuse tămăduirea. Băieții din brigadă erau uimiți de curajul său. Într-adevăr, nu-i era frică. Dacă ai forță, abilitate, dacă faci un calcul precis, nici un val nu te poate trage în

adâncuri. Acolo îşi ținuse viața în propriile sale mâini. De ce să se teamă? Momentele cele mai groaznice le-a trăit aici, la Dneprovsk, când Krivoşein era stăpân peste viața şi peste moartea lui. Chiar peste mai mulți morți. Vedeți, Krivoşein nu înțelegea că ceea ce făcea cu el era mai rău decât să torturezi un om legat!

Fără să vrea, trupul tânărului se încordă. Fiori de mânie îi încrețiră pielea. Într-un an de zile, musonii oceanului îl izbăviseră de multe. Deprimarea, frica vecină cu panica, chiar şi sentimentele duioase față de Lena. Dar nu, astea din urmă au rămas.

„Poate că nu trebuie să mă întorc? Oceanul lângă care te simți mic şi simplu, băieții atât de buni, munca grea şi interesantă... Toți mă stimau. Acolo am devenit eu însumi. Iar aici... Cine ştie cum i-au mers treburile?”

...Dar nu putea să nu se întoarcă, după cum nu putea uita trecutul. La început, în pauza pentru fumat, după orele de muncă sau în zilele de sărbătoare, când plecau cu toată brigada cu un cuter la Vladivostok, îl rodea fără încetare gândul: „Krivoşein lucrează. El e singur acolo”... Apoi i-a venit ideea.

Într-una din zile dragau într-un golfuleț fără nume din ținutul Habarovsk, unde dintr-o falie izvorau ape termale. Sărind din barcă, el nimerise într-o asemenea vână de apă şi era cât pe ce să țipe datorită amintirii acute pe care trupul lui încă o păstra! Gustul apei era la fel ca gustul acelui lichid, şi i se păru că mângâierea caldă, insesizabilă, ascundea într-însa acea

primejdie de demult de a dizolva, de a anihila de a stinge conştiinţa. El zvâcnise înainte şi valul rece al oceanului îl trezise şi-l liniştise. Dar impresia n-o putuse uita. Spre seară ea devenise o idee obsedantă: Oare se poate face şi o experienţă inversă?

Tămăduindu-se de vechile amintiri, se „îmbolnăvise" de această idee nouă. Se trezise din nou imaginaţia cercetătorului. Ah, cât de ameţitoare erau toate astea: să îţi închipui cum va decurge experienţa, să prevezi ce rezultate extraordinare ar putea aduce ea!... „Minarea" i se părea acum o lâncezire anostă. Se apucă să analizeze, fără teamă şi cu mintea limpede, în amănunţime tot ce s-a petrecut cu el, refăcu în gând toate fazele experienţei... Şi nu răbdase să rămână acolo frământat de această idee. Probabil că Krivoşein nu ajunsese la această concluzie nici până în ziua de azi. La o asemenea idee nu poţi ajunge pe cale speculativă. Trebuie să trăieşti totul, aşa cum o făcuse el.

Dar – datorită unei logici implacabile – în urma ideii experienţei îi venise în minte şi un alt gând. Bine, să zicem că vor găsi o nouă metodă de prelucrare a omului cu ajutorul informaţiei. Ce contribuţie va aduce însă această metodă? Gândul acesta s-a dovedit a fi mai complicat decât primul. Pe tot drumul de la Vladivostok la Dneprovsk el îl întorsese pe toate feţele, dar nu ajunsese la nici un capăt.

Prin faţa ferestrei vagonului zburau în goană stâlpii podului, reflectând puternic huruitul

roților de tren. Acceleratul trecea peste Nipru. Tânărul se lăsă furat pentru câteva clipe din gândurile sale. Admiră motonava cu aripi subacvatice, care zbura deasupra apei albastre în josul curentului, şi versantul verde de pe malul drept. Podul se termină şi din nou defilară căsuțele, grădinile, tufişurile de pe marginea terasamentului.

„Totul se reduce la problema: cum şi cu ce informație poate fi perfecționat omul? Celelalte probleme se sprijină pe asta... Sistemul este dat. Creierul omenesc şi dispozitivele de informare: ochii, urechile, nasul şi celelalte... Trei fluxuri de informație alimentează creierul: viața cotidiană, ştiința şi arta. Trebuie descoperit fluxul cel mai eficient asupra omului. Unul care să perfecționeze, să înnobileze. Cea mai eficace este desigur informația cotidiană. Ea este concretă şi reală, formează experiența de viață a omului. Este viața însăşi, ce să mai vorbim. Esențial se pare că este faptul că ea se află în interacțiune cu omul după legile legăturii reciproce: viața îl influențează pe om, dar şi el, prin faptele sale, influențează viața. Acțiunea informației cotidiene asupra oamenilor poate fi însă extrem de diferită: ea îl transformă pe om şi în bine şi în rău. Prin urmare, nu e ceea ce trebuie...

Să analizăm informația ştiințifică. Şi ea este reală, obiectivă, dar abstractă. De fapt, este experiența generalizată a activității umane. De aceea ea poate fi aplicată într-o mulțime de situații de viață şi tot de aceea acțiunea ei

asupra vieții este uriaşă. Ştiința are, de asemenea, o legătură reciprocă cu viața, nu individuală, valabilă pentru fiecare om, ci generală. Ştiința rezolvă probleme de viață şi prin aceasta modifică viața, o transformă, iar viața modificată indică ştiinței probleme noi. Dar şi acțiunea ştiinței asupra vieții, în general, şi a omului, în particular, poate fi şi pozitivă şi negativă. Exemple sunt multe în acest sens. Şi mai există o lacună: ea este greu însuşită de către om. M-da, dificilă problemă... Nu-i nimic, dacă te gândeşti tot timpul la unul şi acelaşi lucru, mai devreme sau mai târziu, nimereşti unde trebuie. Principalul e să gândeşti după un sistem...”

Îl distrase un hohot de plâns care venea de jos. Privi într-acolo. Tovarăşa sa de călătorie, îşi ştergea cu batista ochii înroşiți, fără să-şi ridice privirile din carte.

— Ce citiți?

Ea se uită în sus, supărată, şi-i arătă coperta: „Camarazii” de Remarque.

— Bătu-i-ar norocul... şi se cufundă din nou în lectură.

„Da... Moare de tuberculoză o fată gingaşă care iubeşte. Iar vecinei mele sătule şi sănătoase îi e milă de ea ca de sine însăşi... În sfârşit, ce mai la deal la vale, fără îndoială că aici e vorba de informația oferită de artă. Ea face apel la ceea ce are omul mai bun. În Artă, de-a lungul mileniilor, s-a selectat informația de cea mai bună calitate despre oameni: gândurile, descrierea mişcărilor subtile ale sufletului, a

unor sentimente puternice şi înălțătoare, a caracterelor minunate, a faptelor strălucite şi pline de înțelepciune... Din cele mai îndepărtate timpuri toate acestea acționează pentru a dezvolta la oameni înțelegerea reciprocă, pentru a îndrepta moravurile, pentru a trezi gândurile şi simțămintele cele mai bune, pentru a stârpi josnicia animalică din suflet.

Şi această informație îşi atinge ținta, mai exact, ea este excelent codificată, adaptată cum nu se poate mai bine pentru a fi prelucrată în maşina electronică de calcul numită „Om". Pe această linie informația cotidiană şi cea ştiințifică nici nu se pot compara cu informația artistică".

Trenul ajunsese în suburbiile Dneprovskului şi îşi încetini mersul. Tovarăşa de compartiment începu să se agite; puse cartea de o parte şi începu să-şi scoată valizele de sub banchetă. Tânărul rămase mai departe culcat şi se frământa în continuare.

„Da, dar cum e cu eficacitatea? Timp de mii de ani oamenii s-au străduit... E adevărat că aproximativ până pe la mijlocul secolului trecut Arta era accesibilă doar unui număr redus de oameni. Apoi, în chestiunea asta a intervenit tehnica: cărți în tiraje de masă, litografii, expoziții, discuri, cinematograf, radio, televiziune – informația artistică a devenit accesibilă tuturor. Pentru omul contemporan volumul de informații pe care îl obține din cărți, filme, emisiuni de radio, reviste ilustrate şi televiziune se poate compara cu informațiile

furnizate de viață, fiind mult mai mare decât volumul informației ştiințifice. Şi atunci? Hm... acțiunea artei nu se măsoară cu aparate şi nu se verifică prin experiențe. Rămâne de comparat, să zicem, acțiunea ştiinței şi acțiunea artei în ultima jumătate de secol. O, Doamne, dar nici nu poate fi vorba de vreo comparație!"

Trenul se apropie lin de peron, de mulțimea celor ce veniseră în întâmpinarea călătorilor, de hamalii şi de vânzătorii de înghețată. Tânărul sări de pe cuşetă, trase de sus rucsacul şi îşi luă pe braț impermeabilul bleumarin. Blonda se agita, aplecată peste cele trei geamantane, unul mai mare decât celălalt.

— Oho, ce de bagaje aveți! Lăsați-mă să vă ajut. Tânărul îl apucă pe cel mai mare dintre ele.

— A, nu, mulțumesc! Blonda se aşează în grabă pe unul din geamantane, puse un picior plinuț peste celălalt, apucă cu ambele mâini pe cel de-al treilea, repetând într-una: Nu, mulțumesc! A, nu, mulțumesc, nu, nu, mulțumesc!

Îşi ridică în sus fața pe care nu mai rămăsese nici o urmă de drăgălăşenie. Obrajii nu erau plinuți acum, ci parcă buhăiți, ochii – care nu mai erau albaştri, curați, ci apoşi – îi aruncau o privire duşmănoasă de fiară încolțită. Sprâncenele dispăruseră aproape cu totul. Rămăseseră doar două linii de creion ude de transpirație. Era limpede că dacă tânărul va mai face o singură mişcare, blonda va începe să urle.

— Scuzați-mă! Tânărul îşi retrase mâna şi

ieşi. I se făcuse silă.

„Poftiți, vă rog, un exemplu viu al acțiunii informației cotidiene în comparație cu informația artistică! gândi el, păşind furios prin piața din fața gării. Oricine ar fi putut sosi în locul meu din regiuni atât de îndepărtate: un furnizor sau un activist de partid, un sportiv, un pescar... Dar nu, ea s-a gândit la ceea ce e mai rău, bănuindu-mă de intenții murdare, pe baza principiului siguranței în viața de fiecare zi: mai bine să nu crezi, decât să te înşeli. Dar, datorită acestui principiu, oare nu ne înşelăm cu mult mai rău?”

În tren se lăsase pradă gândurilor pentru că nu avea nimic mai bun de făcut. Acum gândea ca să se liniştească. Şi tot în jurul aceloraşi probleme se învârtea.

„Desigur, dacă povesteşti despre orice fel de om într-o carte sau îl presimți pe ecran, el va fi înțeles, oamenii vor crede în el, îi vor ierta părțile rele, îl vor îndrăgi pentru cele bune. Dar în viață totul este mult mai complicat, mai cotidian, mai banal... De ce să mă înfurii pe această femeiuşcă, când nici eu nu sunt mai bun. Cândva, la o vârstă stupidă, nu-l credeam pe tatăl meu. Îl iubeam, dar nu-l credeam. Nu credeam că luase parte la revoluție, la războiul civil, că luptase în detaşamentul lui Ceapaev, că se întâlnise cu Lenin... Totul începuse din ziua în care am văzut filmul „Ceapaev”. Tata nu apărea în film! Era acolo un Ceapaev autentic, alături de alți eroi. Se rosteau, cu voce puternică, fraze înflăcărate, entuziaste... Dar

tata nu era acolo! Şi apoi, ce fel de luptător era tata? Cu mama nu se înțelegea. Vorbea cu o voce tremurată, din cauza protezei dentare pe care noaptea o ținea într-un pahar. Cuvintele le pronunța incorect (nu ca la cinematograf), pe cele complicate le stâlcea. Apoi, în 1937, l-au închis... Atunci, când povestea vecinilor din curte cum, pe front, în timpul lui Kerenski, fusese silit să stea două ore, cu tot echipamentul, pe marginea tranşeei, pentru că făcuse agitație bolşevică, cum îi adusese, la Smolnâi, lui Lenin, crucile „Sf. Gheorghe", de argint, din partea soldaților pentru fondul revoluției, cum, condamnat la moarte de cazaci, stătuse închis într-o magazie... şi babele rămâneau cu gurile căscate, apoi îşi împreunau palmele cu zgomot, exclamând: „Karpici al nostru-i un erou, ah, ah!" eu zâmbeam în sinea mea şi nu credeam. Pentru că ştiam cu exactitate – din filme, din emisiunile de radio – cum arată eroii..."

Tânărul se încruntă, amintindu-şi toate acestea.

„Ei, dar la urma urmei asta nu mi s-a întâmplat mie! De fapt, principalul e că s-a întâmplat... Se pare însă că, splendida metodă de transmitere a informației artistice are o anumită lacună. Oamenii văd un film sau un spectacol, citesc o carte şi-şi spun: „Mi-a plăcut..." Apoi continuă să trăiască mai departe, ca şi până atunci: unii nu prea rău, alții aşa şi aşa, iar alții prost de tot. Criticii de artă găsesc adesea lipsuri consumatorilor informației:

spectatorii sunt proşti, chipurile, cititorul n-are suficient nivel... Adoptând un asemenea punct de vedere ar însemna să accept că eu însumi sunt prost, că n-am nivel... Nu, nu sunt de acord! În general, să arunci totul pe seama prostiei şi ignoranţei oamenilor nu este o atitudine constructivă. Oamenii pot totuşi să înţeleagă şi să cunoască. În marea lor majoritate, nu sunt nici tâmpiţi, nici ignoranţi. Aşa că mai degrabă să caut lacuna în metodă, cu atât mai mult cu cât această metodă mi-e necesară pentru experienţe...”

Dădu cu ochii de o cabină telefonică. La început o privi cam încurcat. Ce avea el de-a face cu ea? Apoi îşi aduse aminte. Oftă adânc, intră în cabină şi formă numărul Laboratorului noilor sisteme. În aşteptarea răspunsului inima începu să-i bată cu putere, iar gura i se uscă ca o iască. „Am emoţii. Asta-i rău...” În receptor se auzeau doar sunetele prelungi ale apelului, dar nici un răspuns. După o clipă de şovăială se hotărî să-l sune pe ofiţerul de serviciu al Institutului de sistematologie:

— Nu puteţi să-mi spuneţi unde-i Krivoşein? E în concediu?

— Krivoşein? Nu... nu e în concediu. Dar cine întreabă?

— Dacă dă astăzi pe la institut, vă rog să-i spuneţi că a sosit... Adam.

— Adam? Şi mai cum?

— Ştie el. Atunci, nu uitaţi, vă rog.

— Bine. N-am să uit.

Tânărul ieşi din cabina telefonică cu un vădit

sentiment de uşurare. Abia acum îşi dădu seama că e cu totul nepregătit pentru această întâlnire. „Ei, n-am ce face, dacă tot am sosit... Dar, ia stai, poate că e acasă”.

Se urcă în troleibuz. Străzile oraşului, învăluite în lumina albăstruie a amurgului, nu-l atrăgeau cu nimic. Plecase vara şi tot vara se înapoiase. Totul era verde, şi parcă nimic nu se schimbase.

„Totuşi cum s-ar putea aplica informaţia artei în munca noastră? Şi, oare, se poate aplica? Toată nenorocirea stă în faptul că această informaţie nu e furnizată nici de experienţa de viaţă a omului, nici de ştiinţă, dar oamenii îşi bazează faptele pe experienţă şi pe cunoştinţe. În linii mari, lucrurile ar trebui să se petreacă cam aşa: omul a citit o carte şi a început să se înţeleagă mai bine pe sine şi pe cunoscuţii săi; un ticălos a văzut un spectacol, s-a îngrozit şi a devenit om cinstit; un fricos s-a dus la cinematograf şi a ieşit de acolo un om curajos. Şi asta pentru toată viaţa, nu pentru cinci minute. Probabil că tocmai la o asemenea influenţă a informaţiei lor visează scriitorii şi oamenii de artă. Şi de ce nu se întâmplă aşa? Hai să analizăm: Informaţia artistică se creează după modelul celei cotidiene. Ea este concretă, conţine doar generalizări neevidente şi necategorice. Dar nu este reală, ci doar veridică. Poate că tocmai în asta constă slăbiciunea ei. Ea nu poate fi aplicată precum cea ştiinţifică. Nu este suficient de generală şi de obiectivă pentru ca pe baza ei oamenii să-şi poată proiecta şi

planifica viața. Nici nu te poți ghida după ea ca după cea cotidiană – şi asta tocmai din cauza caracterului ei concret, care nu coincide niciodată cu viața concretă a cititorului respectiv.

Şi chiar dacă ar coincide, cine ar dori să trăiască ca o copie? Să copiezi o pieptănătură, asta mai merge, dar să copiezi o viață recomandată în tiraj de masă... Se vede că ideea de „a educa cu ajutorul tipurilor din literatură" a fost zămislită de gândul că omul provine din maimuță şi spiritul de imitație îi este deci propriu. Dar omul e om de mult, de milioane de ani. Astăzi îi sunt proprii afirmarea personalității şi originalitatea comportării. El ştie că aşa e mult mai bine. Şi el citeşte nu numai textul autorului, plin de intențiile cele mai nobile, ci şi notița de la sfârşit a editurii: „Tiraj 200.000 de exemplare". Şi acest mizerabil adaos strică totul, căci nimeni nu vrea să fie acuzat de imitație servilă?"

— Cartierul academicienilor! răsună în difuzor vocea răguşită a şoferului.

Tânărul coborî şi îşi dădu imediat seama că a venit degeaba. Două şiruri de blocuri standard, cu cinci etaje, păreau că privesc unele la altele prin ferestrele luminate. Dar în blocul nr. 33, ferestrele apartamentului din colț, de la etajul cinci, nu erau luminate.

Un sentiment de uşurare că întâlnirea penibilă cu Krivoşein s-a amânat din nou se amesteca cu ciuda. Ce era de făcut? Nici măcar nu avea unde să înnopteze. Se înapoie cu

troleibuzul în centru şi începu să colinde hotelurile. Bineînțeles că locuri nu mai erau.

Şi din nou îl asaltară gândurile, care încercau să alunge plictiseala căutării unui refugiu pentru noapte.

„... Şi cu cât trăim mai mult, cu atât ne convingem de faptul că există o mare varietate a situațiilor de viață, în care nu se pot aplica soluțiile desprinse din cărți sau din filme. Şi atunci începem să recepționăm informația artistică ca pe o „cvasi-viață", un fel de completare informațională pasivă la informația furnizată de viața cotidiană. O cvasi-viață în care totul se petrece altfel decât în realitate. În ea poți trăi, rămânând în siguranță, o aventură plină de riscuri, chiar dacă ea se încheie cu câțiva morți, poți da dovadă de principialitate, fără să ai neplăceri la serviciu... Într-un cuvânt, să te simți alt om, chiar dacă nu pentru multă vreme: mai inteligent, mai frumos, mai curajos decât eşti în realitate. Nu degeaba oamenii care duc o viață monotonă şi cumsecade adoră romanele de aventuri şi polițiste. Nu e nimic rău în asta, păcat numai că sentimentele nu țin mult...

Tânărul ajunse pe Bulevardul Marx, care strălucea feeric în lumina becurilor şi a reclamelor de neon.

„Şi noi folosim această splendidă informație pentru fleacuri: pentru a ne distra, ca să ne treacă timpul, sau ca să impresionăm vreo fată cu versul potrivit... Nu este o informație câştigată de tine însuți. Nu tu personal ai ajuns

la soluțiile şi adevărurile respective. N-ai făcut decât să stai, să priveşti sau să citeşti, cum, dincolo de un perete transparent, se desfăşoară o viață inventată; tu nu eşti decât „un receptor de informații!" E adevărat, au fost cazuri când „receptoarele" nu rezistau şi încercau să acționeze. Odată – povestea tata – la Samara, un ostaş trăsese un foc de armă în actorul care interpreta rolul lui Kolceak într-o piesă, pe front; iar cu alt prilej, la Nijni Novgorod, spectatorii îl molestaseră pe actorul care juca rolul lui Iago, pentru interpretarea sa veridică".

În capul noului venit se contura un gând, o idee confuză, ca o presimțire, neconcretizată încă în cuvinte. Dar în clipa aceea cineva îl strânse uşor de umăr. Întoarse capul. Alături de el stăteau trei bărbați în civil. Unul din ei îi trecu aşa, într-o doară, un carnețel roşu prin fața ochilor.

— Vă rog să prezentați actele, cetățene.

Tânărul ridică nedumerit din umeri, lăsă rucsacul pe asfalt şi scoase din buzunar buletinul de identitate. Omul legii citi prima pagină, îşi plimbă ochii de la fotografie la chipul tânărului, apoi din nou la fotografie, şi-i înapoie documentul.

— E-n regulă. Vă rog să ne scuzați.

„Uff!" Tânărul apucă rucsacul şi, străduindu-se să nu-şi grăbească paşii, se îndreptă spre hotelul „Teatralnaia". Îşi pierduse buna dispoziție. „Poate că n-ar fi trebuit să vin?"

Cei trei se îndreptară spre tutungeria din apropiere. Acolo îi aştepta milițianul Gaevoi, şi

el în civil.

— Ei, nu v-am spus eu, zise el victorios.

— Nu e el, oftă cel care verificase actele. Nu e, după cum ne-ai spus, un oarecare Krivoşein Valentin Vasilievici, iar după fotografie şi după semnalmente Viktor Kraveț...

— Semnalmente, semnalmente... se supără Gaevoi. Doar l-am văzut şi l-am însoțit personal. Ăla n-avea păr, cărunt şi era mai tânăr cu vreo zece ani, parcă şi mai subțirel...

— Haideți la gară, băieți, propuse altul. Doar n-o fi tâmpit să se plimbe pe bulevard, ce dracu!

În acest timp Viktor Kraveț se strecura printr-o ulicioară pustie şi întunecoasă.

...După ce sărise din maşina miliției, el ajunsese, trecând prin parcul oraşului, pe malurile Niprului. Acolo stătuse culcat în tufişuri, aşteptând căderea întunericului.

Simțea o nevoie acută să fumeze şi să mănânce ceva. Soarele coborâse spre apus şi aurea nisipul insulei Pleajnâi, presărat cu ciuperci mari şi pestrițe. Era acolo un adevărat furnicar de oameni veniți să facă baie. Un mic remorcher grăbea în susul apei, vălurind undele de la un mal la altul, de parcă avea nişte mustăți enorme. La poalele dealului, pe chei, automobilele şi tramvaiele circulau în toate direcțiile cu mare zgomot...

„Am încurcat-o... Totul a fost bine gândit: metodologia experiențelor, variantele de aplicare a metodei, chiar şi influența ei asupra situației din lume... Numai o asemenea variantă n-am prevăzut-o. Să te prăbuşeşti în noroi de la o

astfel de înălțime. De la cercetător la criminal! Doamne, dumnezeule, ce fel de muncă o mai fi şi asta: o singură experiență nereuşită şi totul se duce naibii. Şi eu care sunt atât de nepregătit pentru acest joc cu anchetatorii şi experții, într-atât de nepregătit, încât îmi vine să mă duc la bibliotecă să studiez codul penal – şi ce o mai fi pe-acolo – codul de procedură penală etc! Nu cunosc regulile jocului şi s-ar putea să pierd... De fapt, aproape am şi pierdut. Biblioteca... Mai poate fi vorbă acum de bibliotecă!"

Turnurile de răcire ale uzinei electrice de pe partea cealaltă a Niprului slobozeau rotogoale groase de aburi. Păreau adevărate fabrici de nori. Soarele părea că se sprijină de ele cu marginea de jos.

„Ce-i de făcut? Să mă întorc la miliție, să povestesc totul cu sinceritate şi să trădez astfel în mod ruşinos tot ceea ce am ferit până acum de orice ochi străini? Să trădez nu de dragul de a salva totul, ci pentru a mă scăpa pe mine? Nu e o soluție salvatoare. După două-trei zile în laborator totul va începe să putrezească şi n-am să mai pot dovedi nimic. Nimeni n-o să creadă şi n-o să-şi dea seama de ceea ce s-a întâmplat acolo... Şi nici pe mine nu mă pot salva pentru că Krivoşein a murit. S-ar spune că din vina mea... Să mă duc la Azarov şi să-i explic totul? Acum nu-i mai pot explica nimic. Pentru el, eu nu mai sunt studentul acela venit la practică, ci un individ dubios cu acte false. A fost anunțat, desigur, de fuga mea, şi acum, ca un conducător loial, el trebuie să conlucreze cu

miliția... Iată, aşadar, problema în adevărata ei lumină. Toate necazurile noastre de la ea se trag. Mai precis, de la faptul că n-am vrut să ne împăcăm cu ideea că n-o putem rezolva printr-o metodă de laborator. Cum noi să nu o putem rezolva? Noi, care am obținut asemenea rezultate? Noi, în mâinile cărora stau posibilități nemaipomenite de sinteză a informației? Ce mai, la naiba... Problema e peste puterile noastre. E timpul s-o recunoaştem. Dar fără ea ce sens mai au toate celelalte?"

Soarele apunea. Viktor Kraveț se ridică, îşi scutură firele de iarbă de pe pantaloni şi o porni în sus pe cărare, fără să ştie unde şi pentru ce. În buzunar îi suna mărunțişul. Îl numără. Mai avea bani pentru un pachet de țigări şi o cină extrem de frugală. „Şi apoi?" Două studente, care se cuibăriseră în tufişuri pe o bancă, pentru a se pregăti de examene, priviră cu interes la tânărul frumos, care trecea, apoi clătinară din cap şi, alungind gândurile vinovate, îşi vârâră din nou nasurile în conspecte. „Mda, la urma urmelor, n-o să mor. Ce-ar fi să mă duc la Lena? Dar şi ea, probabil, că e supravegheată. Să nu cad cumva în cursă..."

Cărarea îl scoase într-o străduță liniştită şi pustie. Peste garduri atârnau ramuri încărcate cu vişine care începuseră să se coacă. La capătul străzii strălucea un nor roşiatic, reflectând lumina de jos. Se întuneca repede. Răcoarea serilor i se strecura sub cămaşa îmbrăcată direct pe piele. Pe partea cealaltă a

străzii, ceva mai încolo, din penumbră, ieşiră doi bărbaţi cu chipiuri pe cap. „Miliţia”! Viktor coti în grabă într-o străduţă laterală. După ce o străbătu în fugă, se opri să-şi liniştească bătăile inimii.

„Uite unde am ajuns! Timp de douăzeci de ani n-am fugit de nimeni, şi acum, parcă aş fi un puşti surprins într-o livadă străină... Din cauza neputinţei şi a umilinţei, nevoia de a fuma devenise de nesuportat. Jocul e pierdut! Trebuie s-o recunosc deschis şi să dispar. Să-mi iau picioarele la spinare. La urma urmelor, fiecare dintre noi, într-o anumită situaţie, a simţit imboldul de a pleca, de a se abate din drumul său de până atunci. Acum e rândul meu, ce dracu! Ce aş mai putea face?”

Străduţa ducea către nişte lumini albastre care străluceau puternic în noapte. La vederea lor Viktor Kraveţ simţi cum îl cuprinde o foame sălbatică. Nu mai luase nimic în gură de douăzeci şi patru de ore. „Hm... Acolo încă se poate mânca ceva. Mă duc! Nu cred să mă caute cineva tocmai pe Bulevardul Marx!”

...Stâlpii de beton îşi plecau deasupra asfaltului capetele ca de şarpe ale lămpilor cu neon. În vitrinele magazinelor manechinele elegante stăteau în atitudini degajate; aparatele de radio, televizoarele, vesela luceau de îţi luau ochii, gâturile argintii ale sticlelor de „Şampanie sovietică” ţinteau spre trecători, stivele de cutii de conserve se înălţau în piramide ciudate. Sub o reclamă luminoasă – „Iată ce se poate câştiga cu 30 de kopeici!” – erau etalate: un frigider

„Nipru”, un magnetofon „Nipru-12”, o maşină de cusut „Nipru” un automobil „Nipru-Slavutici 409”. Până şi teii tunşi cu foarfeca de grădinarii oraşului păreau, de-a lungul trotuarelor largi, nişte produse industriale.

Viktor Kraveț ieşi în plină aglomerație pe porțiunea cuprinsă între restaurantul „Dinamo” şi cinematograful „Nipru”. O mulțime de oameni se plimba. Băieți cu ochi strălucitori, nepieptănați ca personajele boemei artistice, se preumblau încoace şi încolo cu paşi legănați. Perechi mai în vârstă treceau grave. Tineri cu pulovere groase, ținându-şi cu o mână pe după gât prietenele, iar cu cealaltă tranzistoarele zgomotoase ca nişte primusuri, se îndreptau spre parcul oraşului. Prin mulțime se strecurau abili şi cu un aer preocupat tineri, din cei ce nu lucrează nicăieri, cu pantaloni provocator de evazați, cu breton deasupra ochilor vioi. Fetele purtau cu grijă cele mai diverse pieptănături. Găseai aici şi pieptănături „tifos”, şi pieptănături „după încăierare”, şi pieptănături „să mă iubească pentru caracter”, ca şi alte capodopere ale artei capilare. Tineri singuratici umblau de colo până colo, chinuiți de dorințe şi de timiditate.

La început Viktor Kraveț umbla cu fereală, dar treptat începu să-l cuprindă furia.

„Umblă, umblă mereu, ca să caşte gura la alții, ca să-i vadă lumea cum arată... Pentru ei timpul parcă s-a oprit şi nu se mai întâmplă absolut nimic. Pe vremuri umblau pe Bulevardul Guvernatorului, păşind pe dale de lemn,

căscând ochii la trăsuri sau studiindu-se unii pe alții. După război, umblau de la ruinele cinematografului „Nipru” până la ruinele restaurantului „Dinamo”, pe sub becurile agățate pe stâlpii de lemn; umblau şi ronțăiau semințe de floarea soarelui. Bulevardul a fost asfaltat, încadrat de clădiri cu mai multe etaje, din beton, aluminiu şi sticlă, iluminat pe margini, s-au plantat pomi şi s-au sădit flori, dar ei umblă ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Mestecă caramele, ascultă din mers tranzistoarele, discută, confirmând astfel imposibilitatea de a nimici spiritul filistin! Să te vadă lumea cum arăți, să caşti gura la lume – să caşti gura la lume, să te vadă lumea cum arăți. Să dai întâi o raită, să intri apoi la cafe-expres, să înghiți un pateu cu un pahar de sifon, să mai dai o raită, să intri la WC-ul public de undeva din spatele Poştei, să-ți rezolvi problemele acolo, să dai încă o raită, să intri în vorbă, să faci cunoştință, iar o raită... viață de insectă!” Ocoli mulțimea care se adunase la întretăierea bulevardului cu strada Engels, lângă noul automat pentru vânzarea biletelor de loterie. Automatul, conceput ca o maşină cibernetică, transmitea muzică, făcea reclamă loteriei cu o voce de crainic, iar pentru câteva monede, după ce o roată din nichel şi sticlă se învârtea cu furie, emitea biletul „norocos”. Viktor Kraveț scrâşni din dinți.

„Iar noi, idioții încrezuți, ne-am pus în gând să-i transformăm pe oameni doar prin tehnica noastră de laborator! Dar ce să faci cu aceşti

filistini? Ce s-a schimbat pentru ei în urma faptului că în locul birjelor au apărut taxiuri, în locul armonicelor – magnetofoane, cu semiconductor! În locul convorbirilor directe – telefoanele? Pe vremuri şedeau în jurul samovarelor, iar acum îşi petrec serile în faţa televizoarelor…”

Din mulţime răzbăteau frânturi de fraze:

— … Între noi fie vorba, am să vă spun sincer care e părerea mea: bărbatul e bărbat, iar femeia-i femeie!

— … Ce spune: „Valia?” Iar eu: „Nu!” El: „Liusea?” Iar eu: „Nu!” El „Sonia”? Iar eu: „Nu!”

— Abram a plecat în deplasare, iar nevastă-sa…

— Învăţaţi-vă să vă mulţumiţi cu clipa de faţă, fetelor!

„Dar oare ce se va schimba ca urmare a progresului ştiinţei şi tehnicii? Ei, să zicem că vitrinele magazinelor vor fi pline cu mantouri de vulpi argintii sintetice, cu ceasuri de mână atomice, funcţionând o veşnicie, cu frigidere pe bază de semiconductori… Benzile rulante ale trotuarelor automate din plastic luminiscent vor transporta lumea de la spaţioasa cineramă „Nipru” la restaurantul-automat „Dinamo”. Nici măcar nu va trebui să-ţi mişti picioarele… Oamenii se vor plimba cu radioteletransmiţătoare microelectrice, pentru ca, fără să mai întoarcă capul spre interlocutoare şi fără să-şi forţeze laringele, să poată purta aceleaşi convorbiri stupide:

— Între noi fie vorba, am să vă spun sincer

care e părerea mea: robotul este robot, iar mezaninul mezanin.

— Abram a plecat în antiunivers, iar nevastă-sa...

— Învățați să vă mulțumiți cu microsecunda de față!

Iar în colțul străzii, un automat conceput în genul unei nave spațiale va vinde ilustrate – „Salutări de pe Venus" – o vedere a cosmodromului de pe Venus încadrat de porumbei care se sărută... Ei şi?"

Pe lângă Viktor Kraveț trecu maiestuos Harri Haritonovici Hilobok. De brațul lui atârna o fată aproape leşinată de râs – docentul o distra şi nu observă că studentul fugar se retrase în umbra teilor. „Harri iar are una nouă". Pe Viktor Kraveț îl apucă râsul. Cumpără țigări de la chioşc, aprinse o țigară şi porni mai departe. Îl cuprinsese o asemenea mânie, încât îi pierise pofta de mâncare. Dacă ar fi nimerit acum în mâinile brigăzii operative mânia lui s-ar fi descărcat printr-o bătaie în toată legea.

Nici la hotelul „Teatralnaia" nu erau camere libere. Noul venit mergea pe bulevard în direcția Casei colhoznicului şi privea posomorât la lumea care se plimba.

„Umblă, umblă mereu... În toate oraşele din toate țările există străzi pe care seara se plimbă oamenii – de la şi până la. Să caşti gura la lume, să te vadă lumea cum arăți, să te vadă lumea cum arăți, să caşti gura la lume. Umblă, umblă mereu – şi planeta se învârteşte sub picioarele

lor! E un instinct comun care îi atrage aici, sau ce altceva? Iar alții stau în fața televizoarelor, joacă țurcă prin curți, discută în camere pline de fum de țigară, freacă pardoseala sălilor de dans... Câți sunt cei rămaşi în urmă, care s-au condamnat să vegeteze? „Ştim să facem ceva, câştigăm binişor, avem de toate, nu trăim mai rău decât alții şi... Lăsați-ne în pace!" Sunt indivizi cărora le e teamă să rămână singuri cu ei înşişi, care se simt copleşiți din cauza complexității vieții şi nu se mai gândesc la ea... Astfel de oameni se țin, ca orbul de gard, de o regulă salvatoare: „ca să ai o viață liniştită şi îndestulată, trebuie să fii ca toată lumea". De aceea umblă şi privesc mereu ce fac ceilalți? Aşteaptă o revelație..."

Luna, dominând splendoarea strălucitoare a bulevardului, plutea printre norii transparenți. Nimănui nu-i păsa de ea.

„Şi când te gândeşti că, atunci când erau adolescenți, şi ei visau să trăiască o viață intensă, interesantă, plină de semnificații, visau să cunoască lumea... Nu există om care să nu fi visat asemenea lucruri. Poate că acum visează cu voluptate şi neputință... De fapt, ce s-a întâmplat? N-au avut tăria morală să lupte pentru a-şi realiza visurile? La ce bun? De ce să dai frâu liber visurilor şi sentimentelor celor mai frumoase – nu ştii niciodată unde poate duce una ca asta! – când există altele convenționale, când poți petrece la ospățul eroilor născociți? Şi au chefuit până la epuizare, şi-au irosit resursele sufleteşti pe fleacuri şi le-a rămas

exact atât cât e necesar pentru a te plimba pe bulevard...” Pe lângă el trecu docentul Hilobok cu o fată.

„Harri are iarăşi una nouă!” îşi spuse în gând.

Privi în urma lui. Tare ar fi vrut să-l ajungă şi să-l întrebe de Krivoşein. „Dar nu; e mai bine să te ții cât mai departe de Hilobok!”

Noul venit şi Viktor Kraveț ajunseră pe aceeaşi porțiune a bulevardului...

„... Odinioară, de mult, maimuțele antropoide s-au separat. Unele au luat în labe pietre şi bețe, au început să muncească, să gândească, altele au rămas să se legene mai departe pe ramuri. În prezent, pe Pământ a început un nou proces de tranziție, mai rapid şi mai puternic: saltul umanității către o nouă stare calitativă. Dar ce le pasă *lor* de toate astea? Ei sunt gata să rămână pe căi bătătorite, lângă televizoare, să-şi satisfacă cu ajutorul tehnicii cerințele lor modeste! se indigna în gând Viktor Kraveț. Ce înseamnă pentru ei toate aceste posibilități noi ale ştiinței, ale tehnicii, ale producției? Ce reprezintă pentru ei munca noastră? Noi putem să le adăugăm inteligență, îndemânare, capacitate de muncă... Ei şi? Vor învăța nu de dragul măiestriei şi satisfacerii curiozității, ci pentru a fi mai bine retribuiți, pentru o muncă mai uşoară, pentru a se ridica deasupra altora prin erudiția lor. Vor cumpăra şi vor acumula, ca ceilalți să admire bunăstarea lor, ca să-şi umple goliciunea morală şi spirituală prin grija pentru obiecte. Şi pentru zile negre. Poate că

asemenea zile nici nu vor mai veni. Dar, deocamdată, datorită lor, toate zilele sunt cenuşii... Ce plictiseală! Am să plec la Vladivostok. Din proprie iniţiativă, până nu mă trimit pe spezele statului... Şi în felul acesta flacăra aprinsă prin munca noastră se va stinge de la sine, pe cale naturală. Oricum, ea nu le va ajuta în nici un fel, deoarece, pentru a putea utiliza o asemenea posibilitate trebuie să ai ţeluri înalte, resurse sufleteşti, să fii mereu nemulţumit de tine. Dar ei sunt nemulţumiţi doar uneori din cauza celor înconjurătoare, a împrejurărilor, a cunoştinţelor, a vieţii... De orice, numai de ei nu. Şi, în definitiv, n-au decât să se plimbe. Cum s-ar spune, aici ştiinţa nu are nici o putere...”

Acum îi despărţea doar clădirea Poştei.

Gândurile mânioase se risipiseră. Lui Viktor Kraveţ îi rămăsese doar o oarecare jenă de neînţeles faţă de oamenii care treceau pe lângă el.

„Cineva a spus că nimeni nu disprețuieşte mai mult mulţimea decât omul de rând care s-a înălţat deasupra ei... Dar cine a spus-o? îşi încreţi fruntea. Ia stai, păi asta am spus-o chiar eu despre altcineva. Ei, bineînţeles, că despre altcineva, doar nu despre mine... Deodată i se făcu silă. În fond, călcându-i în picioare, eu mă calc şi pe mine. Nu sunt departe de ei. De curând încă eram la fel... Ia stai! Înseamnă că vreau s-o şterg, pur şi simplu? S-o întind? Şi ca

să nu fie prea ruşinos, ca să nu-mi pierd respectul față de propria-mi persoană, încerc să găsesc acestui gest o justificare pe planul ideilor? Eu n-am trădat pe nimeni; totul e în ordine; ştiința e neputincioasă; aşa şi trebuie să fie... O, doamne, cât de ticăloasă şi de slugarnică e gândirea intelectualului! (De altfel, şi asta am spus-o sau am gândit-o despre altcineva. Toate adevărurile neplăcute noi le atribuim altora, aşa e mai înțelept să trăieşti.) Şi eu sunt chiar un astfel de intelectual. Am pus totul în mişcare: disprețul față de mulțime, considerații teoretice... Mda! El roşi şi fața începu să-i ardă. Iată unde te poate duce nereuşita. În sfârşit, ce aş putea face?"

Deodată picioarele sale parcă rămăseseră lipite de asfalt. Din direcția opusă venea spre el, cu paşi largi, un tânăr cu rucsac şi un impermeabil pe braț. „Adam?!" Viktor Kraveț simți că-l trec fiori reci. Inima începu să-i bată cu putere de parcă nişte remuşcări reînviate şi nu un om s-ar fi apropiat de el. Privirea lui Adam era îngândurată şi rea, colțurile gurii lăsate amenințător. „O să mă descopere îndată şi o să mă recunoască..." Viktor Kraveț se uită în altă parte ca să nu se trădeze, dar până la urmă învinse curiozitatea. Îl privi drept în ochi. Nu, Adam nu mai semăna acum cu un „sclav". Era un om plin de încredere în el, sigur pe sine, puternic, hotărât... îşi aduse aminte de un cap ciufulit, pe fondul tapetelor în penumbră, de ochii larg deschişi şi plini de ură, de greutatea de fontă, de cinci kilograme, ridicată deasupra

capului său.

Noul venit trecu mai departe. „Sigur, cum să mă recunoască! Viktor Kraveț răsuflă uşurat. Dar de ce s-o fi întors? Ce o fi vrând?”

Îl urmări pe tânărul care se îndepărta în mulțime. „Ce-ar fi să-l ajung, să-i povestesc cele întâmplate? Oricum mi-ar putea fi de folos... Dar nu. Cine ştie de ce o fi venit! îl cuprinse din nou disperarea. Uite unde ne-au adus munca şi experiențele noastre. La naiba! Ne ferim unul de altul! Ia stai... Dar mai există şi o altă posibilitate! Oare nu m-ar putea ajuta?” Viktor Kraveț îşi muşcă buza, chibzuind cu încordare.

Adam se pierduse prin mulțime!

„Ei, gata cu frământările! Viktor Kraveț scutură din cap. Aici nu e vorba numai de munca mea. N-am voie să fug. Trebuie să salvez totul...”

Scoase din buzunar mărunțişul, îl mai numără o dată, înghiți în sec şi intră în clădirea Poştei. Banii îi ajunseră exact pentru o telegramă scurtă: „Universitatea de stat, Moscova, facultatea de biologie, Krivoşein. Vino imediat. Avion. Valentin”.

După ce expedie telegrama Viktor Kraveț ieşi pe bulevard şi ajungând la colț, o coti pe strada care ducea spre Institutul de sistemologie. După ce făcu câțiva paşi se uită în urma sa să vadă dacă nu cumva e urmărit. Strada era pustie. Numai de pe clădirea magazinului universal îl privea o femeie splendidă, cu un carnet CEC în mână, luminată de literele de un metru, de culoare roz: „Păstrați banii la CEC”. Ochii femeii

promiteau să-i iubească pe cei care îi vor urma sfatul.

Deasupra ghişeului administratorului din Casa colhoznicului se afla un anunț:

„Taxa pentru o persoană: 60 kopeici.

Taxa pentru un cal: 1 rublă şi 30 de kopeici”.

Tânărul care sosise de la Vladivostok oftă şi întinse prin geamlâc buletinul de identitate.

— Vă rog, un bilet de şaizeci...

Capitolul 4

Imposibilul este imposibil. De exemplu, e imposibil să te deplasezi mai repede decât lumina... De altfel, chiar dacă acest lucru ar fi posibil, oare merită să te zbaţi pentru el? Oricum nimeni nu va sesiza nimic şi nu va aprecia faptul.

K. PRUTKOV – inginer: cugetarea nr. 17.

A doua zi, dimineaţa, ofiţerul de serviciu al miliţiei orăşeneşti îi înmânã anchetatorului Onisimov raportul miliţianului care păzea laboratorul sigilat. În raport se spunea că noaptea – aproximativ între orele unu şi două – un bărbat necunoscut, într-o cămaşă de culoare deschisă, a încercat să pătrundă în laborator prin fereastră. Somaţia miliţianului l-a speriat. Necunoscutul a sărit de pe pervazul ferestrei şi a dispărut în parc...

— E clar! Matvei Appolonovici îşi frecă mâinile cu satisfacţie. Se învârti în jurul focului...

Cu o zi înainte trimisese citaţie cetăţeanului Azarov şi cetăţenei Kolomieţ. Bineînţeles că Matvei Appolonovici nici nu spera măcar că academicianul Azarov avea să se prezinte la biroul său. Dar în caz de ceva, dovada de expediere a citaţiei i-ar fi fost de folos ca act justificativ. Elena Ivanovna Kolomieţ, ingineră la biroul de construcţii aflat în vecinătatea Institutului de sistemologie, sosi la ora zece fix.

Când intră în birou, anchetatorul înţelese imediat care fusese semnificaţia gestului cu

mâna şi a plescăitului din buze ale lui Hilobok. În faţa lui se afla o femeie extrem de frumoasă. „Ia te uită ce nostimă el” remarcă Onisimov. Luate în parte, fiecare trăsătură a chipului Elenei Ivanovna era obişnuită: părul brun, nasul puţin cârn, ovalul feţei, ca orice oval... Dar toate la un loc creau acea impresie de armonie, care nu-ţi mai permitea să analizezi, ci doar să admiri şi să te minunezi de marele simţ al măsurii pe care-l are natura.

Matvei Appolonovici îşi aminti înfăţişarea răposatului Krivoşein şi simţi că îl cuprinde indignarea. „Într-adevăr, nu se potriveau unul cu altul, avea dreptate Hilobok. Ce o fi găsit la el? Căuta un om serios sau un soţ cu venituri mari?” Ca majoritatea bărbaţilor, cărora înfăţişarea şi vârsta nu le mai lasă nici o speranţă în succese amoroase, Onisimov nu avea o părere prea bună despre femeile frumoase.

— Vă rog să luaţi loc. Vă este cunoscut numele lui Krivoşein Valentin Vasilievici...

— Da, răspunse ea cu o voce cântată.

— ... şi al lui Kraveţ Viktor Vitalievici?

— Vitea? Da. Elena Ivanovna zâmbi, arătându-şi dinţii albi şi regulaţi. N-am ştiut că-l cheamă şi Vitalievici. Dar despre ce e vorba?

— Ce-mi puteţi spune despre relaţiile dintre Krivoşein şi Kraveţ?

— Păi, cum să vă spun... Lucrau împreună... Mi se pare că Viktor este rudă, mai îndepărtată, cu Valea... Adică cu Krivoşein. După părerea mea, erau foarte buni prieteni... Dar ce s-a

întâmplat?

— Elena Ivanovna, eu sunt cel care pun întrebări aici... Onisimov se gândi că dacă ea îşi va pierde echilibrul sufletesc o să spună mai multe. De aceea nu se grăbea să lămurească lucrurile. E adevărat că eraţi în relaţii destul de apropiate cu Krivoşein?

— Da...

— Din ce cauză v-aţi despărţit?

Ochii Elenei Ivanovna deveniră deodată reci, iar obrajii când îi roşeau, când păleau.

— Asta n-are nici o legătură cu cazul pentru care am fost chemată aici.

— De unde ştiţi dumneavoastră ce are şi ce nu are legătură cu acest caz? întrebă tresărind Matvei Appolonovici.

— Deoarece... Deoarece asta nu poate avea legătură cu nici un fel de caz. Ne-am despărţit şi gata.

— E clar... Bine, să trecem deocamdată peste această chestiune. Spuneţi-mi, vă rog, unde locuia Kraveţ?

— La căminul tinerilor specialişti din cartierul academicienilor, ca toţi cei aflaţi în practică.

— Şi de ce nu la Krivoşein?

— Nu ştiu. Probabil că aşa era mai comod pentru amândoi...

— Asta cu toată rudenia şi prietenia lor? E clar... Dar ce atitudine avea Kraveţ faţă de dumneavoastră, vă acorda atenţie? Matvei Appolonovici se străduia să stoarcă ce putea din ipoteza pe care şi-o făurise.

— Da, îmi acorda... Elena Ivanovna îşi muşcă

buza, dar totuşi nu se putu stăpâni. Cred că şi dumneavoastră aţi face la fel, dacă v-aş permite.

— Aha, va să zică lui i-aţi permis? Spuneţi-mi, Krivoşein nu era gelos din cauza lui Kraveţ?

— S-ar putea să fi fost gelos... Numai că nu înţeleg ce vă priveşte asta pe dumneavoastră? Ea îl privi pe anchetator cu o ostilitate înverşunată. Tot felul de aluzii! În definitiv, îmi puteţi explica sau nu, ce s-a întâmplat?

— Calmaţi-vă, tovarăşă!

„Poate că ar fi bine să-i explic despre ce-i vorba? Dar merită oare? Are ea vreo legătură cu toate astea? Sigur, e frumoasă. Poţi să faci o pasiune pentru ea. Dar... oamenii de ştiinţă nu sunt un mediu propice pentru crime pasionale serioase... Datele statistice nu sunt în favoarea lor. Un savant nu-şi pierde capul din cauza unei femei... Dar Kraveţ...

Raţionamentele lui Onisimov fură întrerupte de soneria telefonului. Ridică receptorul.

— Onisimov la aparat.

— Tovarăşe căpitan, am dat de urma celui urmărit, raportă miliţianul din brigada operativă. Doriţi să fiţi şi dumneavoastră de faţă?

— Desigur.

— Vă aşteptăm lângă aeroport, maşina 57-28 DNA.

— E clar! Anchetatorul se ridică în picioare şi se uită bine dispus la Elena Kolomieţ. O să încheiem convorbirea noastră altă dată, Elena Ivanovna. Daţi-mi citaţia să v-o semnez. Nu vă enervaţi şi nu vă supăraţi. Toţi avem nervi, şi

eu, şi dumneavoastră...

— Dar ce s-a întâmplat?

— Deocamdată nu pot să vă spun nimic. Cercetăm. Cu bine, la revedere!

Onisimov o conduse până la uşă, scoase din sertarul biroului pistolul, încuie camera şi, aproape alergând, se repezi în curtea interioară a miliției, spre automobilul de serviciu.

Rulând încet pe roți, un IL-18, alb ca zăpada, se apropie de peronul aeroportului, exact la orele 13. De bordul avionului fu fixată o scară mobilă, albastră. Un bărbat plin, mic de statură, în pantaloni verzi, strâmți, şi într-o cămaşă pestriță, peste pantaloni, coborî primul scara. Alergând şi agitând în mână o sacoşă turistică viu colorată o porni pe dalele hexagonale de beton către clădirea aerogării. Îşi întorcea mereu capul în toate direcțiile, nerăbdător, căutând pe cineva în mulțimea celor ce veniseră în întâmpinarea avionului. Când îl descoperi pe cel căutat, o porni în goană spre el.

— Hai noroc! Ce e cu graba asta tocmai în perioada concediilor, ce înseamnă acel „vino imediat”?! Ia să te văd! O, dar arăți mult mai bine! Eşti chiar mai suplu, măi, măi! Ca să vezi. Nu te-am văzut de un an şi chipul tău mi se pare agreabil... Chiar şi la maxilar mă pot uita fără să mă enervez...

— Văd că şi tu ai devenit mai bun, acolo, la aspirantură. Tânărul, venit să-l întâmpine, îl cercetă cu o privire critică. Ai reuşit să acumulezi câte ceva?

— Eh, frate, nu sunt simple acumulări, aici e vorba de rezerva informațională concretă. Am să-ți povestesc eu mai târziu, chiar am să-ți demonstrez. Dragă Valea, e o răsturnare totală... Dar mai întâi spune tu de ce m-ai chemat înainte de termen? Nu, stai puțin! Pasagerul avionului scoase din buzunar un blocnotes, iar din el câteva bancnote roşii. Să-mi achit datoria înainte de toate.

— Ce datorie? Tânărul împinse banii la o parte.

— Te rog foarte mult, fără chestii de-astea! Pasagerul ridică mâna în semn de protest. Am văzut, cunoaştem, suntem gata înduioşați: un savant distrat care nu se coboară până acolo, încât să țină minte asemenea chestiuni prozaice cum ar fi nişte bani împrumutați... Nu face una ca asta. Îți cunosc firea. Tu nu uiți nici măcar datoriile de câteva ruble. Ia banii şi nu face pe grozavul!

— Stai să vezi, tânărul zâmbi cu blândețe. Tu nu-mi datorezi mie nimic. Înțelegi?... spuse şi se chirci sub privirea scrutătoare pe care pasagerul o fixă asupra lui.

— Ce dracu! spuse acesta nedumerit. Nu cumva ai început să-ți vopseşti părul, falsule şaten? Şi cicatricea? Cicatricea deasupra sprâncenei drepte unde a dispărut? Vocea lui scăzu deodată până la şoaptă. Tinere... Dar cine eşti tu?

Între timp mulțimea celor sosiți cu avionul de la Moscova şi a celor veniți în întâmpinarea lor se risipise. Cinci persoane, care nu

întâmpinaseră pe nimeni şi nu se grăbeau nicăieri, îşi aruncară ţigările şi-i încercuiră repede pe cei doi.

— Vă rog, fără gălăgie! rosti Onisimov, intercalându-se între „laborant” şi pasagerul care-l privea cu ochi mari, strângând banii în mână. În caz de împotrivire...

— Oho! Pasagerul uluit făcu un pas îndărăt, dar fu apucat strâns de coate.

— Nu „oho”, ci miliţia, cetăţene... Krivoşein, dacă nu mă înşel. Anchetatorul zâmbi cât mai amabil cu putinţă. Va trebui să vă reţinem şi pe dumneavoastră. Duceţi-i pe fiecare în altă maşină!

...Viktor Kraveţ, aşezându-se pe canapeaua din spate a „Volgăi”, între Onisimov şi miliţianul Gaevoi, zâmbi obosit, dar calm.

— De fapt, eu în locul dumitale n-aş zâmbi, remarcă Matvei Appolonovici. Pentru asemenea figură termenul de detenţie se măreşte.

— Eh, ce termen! Viktor Kraveţ dădu nepăsător din mână. Principalul e că am făcut, după cât se pare, o mişcare corectă.

— N-aş fi crezut că înapoierea mea va debuta cu un episod de roman poliţist! spuse pasagerul avionului, după ce fu introdus în biroul anchetatorului. Deh, o dată în viaţă asta trebuie că e amuzant.

Fără să aştepte invitaţia, se aşeză pe un scaun şi privi în jurul său. Onisimov se aşeză tăcut în faţa lui. În el se luptau sentimente contradictorii: pe de o parte jubila („Asta zic şi

eu operativitate, asta da reuşită! I-am prins pe amândoi deodată şi, se pare, asupra faptului!”), pe de altă parte era preocupat, îngrijorat. Până atunci ancheta se întemeiase pe faptul că în laborator murise sau fusese ucis Krivoşein. Dar... Matvei Appolonovici se uită cu atenție la cel arestat. Avea o frunte teşită, cu un început de chelie, arcadele sprâncenelor proeminente, o cicatrice roşu-albăstrie deasupra sprâncenei drepte, o față pistruiată, cu obrajii plini, nasul gros ridicat în sus, părul roşcovan tuns scurt. Nu mai încăpea nici o îndoială: în fața lui se afla Krivoşein! „Dar ce gafă am făcut?... Atunci pe cine l-au curățat ei acolo? Eh, am să lămuresc eu totul până la urmă!”

— Dar asta ce-i, o aluzie? Krivoşein arăta spre ferestrele prevăzute cu gratii. Ca oamenii să mărturisească totul, nu-i aşa?

— Nu. Aici a fost înainte o bază de desfacere. Anchetatorul îşi aduse aminte că la interogatoriul de ieri „laborantul” începuse cu aceeaşi întrebare şi zâmbi gândindu-se la această coincidență amuzantă. De atunci au rămas zăbrelele... Ei, cum vă mai simțiți, Valentin Vasilievici?

— Mulțumesc... Iertați-mă, nu vă cunosc numele. Nu mă pot plânge. Dar dumneavoastră?

— La fel, anchetatorul dădu din cap, deşi felul în care mă simt eu nu are nici o legătură cu cazul de care mă ocup.

Îşi zâmbeau unul altuia ca doi boxeri înainte de a începe să-şi stâlcească fețele.

— Şi felul în care mă simt eu are vreo

legătură? Eu am crezut că aşa obişnuiți dumneavoastră să vă interesați de sănătatea pasagerilor, înhățându-i de pe aeroport pe nepusă masă. Aş vrea să ştiu ce legătură are cazul dumneavoastră cu starea sănătății mele?

— Noi nu înhățăm, cetățene Krivoşein, ci reținem, îl corectă aspru Onisimov. Şi sănătatea dumneavoastră mă interesează cu totul legitim, întrucât posed actul de constatare al medicului precum şi depozițiile martorilor că sunteți un cadavru.

— Eu un cadavru? Krivoşein se examină cu o privire cam batjocoritoare. Ei, dacă aveți asemenea depoziții, cărați-mă în sala de disecție... Deodată îşi dădu seama de situație şi zâmbetul i se stinse. Îl privi pe Onisimov posomorât şi alarmat. Ascultați-mă, tovarăşe anchetator, dacă dumneavoastră glumiți, atunci să ştiți că gluma e cam macabră! Ce fel de cadavru sunt eu?

— Dați-mi voie. Nu glumesc de loc! Onisimov îşi desfăcu larg mâinile. Alaltăieri cadavrul dumneavoastră a fost găsit în laborator. L-am văzut chiar eu... Adică nu al dumneavoastră, desigur, pentru că sunteți bine, sănătos, ci al unui om care vă seamănă foarte mult. Toată lumea l-a identificat ca fiind cadavrul dumneavoastră!

— Ei drace! Krivoşein se chirci pe scaun şi începu să-şi frece obrajii cu palmele. Puteți să-mi arătați cadavrul?

— Nu... Doar ştiți bine că nu, Valentin Vasilievici. Pentru că el s-a transformat într-un

schelet. Nu e bine să faceți o asemenea poznă... Poate fi interpretată foarte prost.

— Într-un schelet?! Krivoşein ridică capul şi în ochii lui verzi, cu licăriri căprui, apăru deruta. Cum? Unde?

— Asta s-a întâmplat chiar acolo, la locul faptei – dacă aveți, într-adevăr, nevoie de explicații de la mine – pronunță Onisimov apăsat. Poate că dumneavoastră o să ne explicați mult mai bine tot ce s-a petrecut?

— A fost cadavru, a devenit schelet... bombăni Krivoşein încruntând din sprâncene. Dar... Aha, atunci totul nu e chiar atât de grav! Înseamnă că s-a pierdut vremea degeaba aici... Dar se vede că a comis o greşeală. Ei drăcie, şi eu care!... îşi veni în fire şi se uită precaut la anchetator. Mă încurcați, tovarăşe, şi nu înțeleg de ce. Cadavrele nu se transformă în schelete aşa, de fantezie. Eu mă pricep nițel la treburile astea. Şi apoi cum o să dovediți că este cadavrul meu... adică al unui om care seamănă cu mine, dacă cadavrul lipseşte? Aici e ceva care nu ține!

— Se poate. Tocmai de aceea şi vreau ca dumneavoastră să faceți lumină în această afacere. Pentru că totul s-a petrecut în laboratorul ce v-a fost încredințat...

— Încredințat mie?... Hm... Krivoşein surâse şi clătină din cap. Mă tem că n-o să iasă nimic din făcutul luminii. Eu însumi ar trebui să mă lămuresc înainte de toate.

„Şi ăsta o să se închidă în el!" oftă în gând cu tristețe Matvei Appolonovici, apoi trase spre el o foaie de hârtie şi-şi desfăcu stiloul.

— Atunci, haideți s-o luăm în ordine. Vă numiți Krivoşein Valentin Vasilievici?

— Da.

— Vârsta 35 de ani. Naționalitate rusă. Celibatar.

— Exact.

— Locuiți la Dneprovsk, răspundeți în cadrul Institutului de sistemologie de laboratorul noilor sisteme?

— Apoi ce nu-i, nu-i. Eu locuiesc la Moscova şi urmez aspirantura la facultatea de biologie a Universității de Stat. Poftim! Krivoşein îi întinse peste birou buletinul de identitate şi o legitimație.

Actele erau destul de uzate. Totul – chiar şi viza de flotant în Moscova, pe timp de trei ani – corespundea celor spuse.

— E clar. Onisimov le vârî în sertarul biroului. Ia te uită, dar repede se mai face totul la Moscova! într-o singură zi.

— Adică... cum, ce vreți să spuneți?! Krivoşein îşi înălță privirile, ridicând totodată sprânceana dreaptă în semn de protest.

— Actele astea ale dumneavoastră sunt false, asta e. Tot aşa de false ca şi cele ale complicelui dumneavoastră, căruia ați încercat să-i dați bani la aeroport... Vreți să vă asigurați un alibi? V-ați ostenit degeaba. O să verificăm şi ce va fi mai departe o să vedem.

— Păi verificați!

— O să verificăm. Unde lucrați la Universitate? Cine este conducătorul dumneavoastră de lucrări?

— Profesorul Androsiaşvili Vano Alexandrovici, şeful catedrei de fiziologie generală, membru corespondent al Academiei de ştiinţe.

— E clar. Anchetatorul formă un număr. Ofiţerul de serviciu? Aici Onisimov. Luaţi urgent legătura cu Moscova. Să-l aducă repede la videofonul operativ pe... Notaţi: Vano Alexandrovici Androsiaşvili, profesor, şeful catedrei de fiziologie la facultate. Repede! Apoi se uită triumfător la Krivoşein.

— Videofonul operativ este un lucru admirabil! exclamă acesta. Văd că şi tehnica anchetării ajunge până la graniţa fantasticului. Şi o să avem repede legătura?

— Când o s-o avem, o s-o avem! Nu vă grăbiţi. Mai avem multe de discutat... Totuşi, siguranţa cu care se comporta Krivoşein, atitudinea lui l-au cam impresionat pe Matvei Appolonovici. Fu cuprins de îndoieli: „Şi dacă, într-adevăr, e o coincidenţă absurdă? Trebuie să mai verific câte ceva?” Spuneţi-mi, o cunoaşteţi pe Elena Ivanovna Kolomieţ?

Faţa lui Krivoşein îşi pierdu expresia lipsită de grijă. Deveni atent şi-i aruncă lui Onisimov o privire posomorâtă şi scrutătoare.

— Da. De ce?

— Îndeaproape?

— Hm, da!

— Din ce motive v-aţi despărţit?

— Scuzaţi-mă, dragă tovarăşe anchetator, dar asta nu vă priveşte absolut de loc! În glasul lui Krivoşein se simţea furia. Eu n-am să permit

nici lui dumnezeu, nici diavolului, nici miliției să se bage în treburile mele personale!

— E clar, dădu din cap Onisimov, păstrându-şi sângele rece. „El e! N-are cum s-o întoarcă. E el. Atunci de ce ascunde faptele, pe ce mizează?” Bine, am să vă pun o întrebare mai uşoară: cine este Adam?

— Adam? Primul om de pe pământ. Dar de ce?

— A sunat ieri la institut... acest prim om. S-a interesat unde sunteți; voia să vă vadă.

Krivoşein dădu din umeri cu indiferență.

— Dar cine e omul care v-a întâmpinat la aeroport?

— Şi pe care, fără prea mult umor, l-ați numit complicele meu? Acest om... Krivoşein căzu pe gânduri, îşi ridică şi coborî sprâncenele. Mă tem că nu este cel care am crezut eu că este.

— Şi mie mi se pare că nu e acela! se învioră Onisimov. Cu siguranță că nu el şi atunci cine e?

— Nu ştiu...

— Iar o luăm de la început! țipă Matvei Appolonovici cu o voce plângăreață şi trânti stiloul. Nu mai încurcați lucrurile, tovarăşe Krivoşein, nu e cinstit! Doar îi dădeați bani; patruzeci de ruble, în hârtii de câte zece. Cum adică, nu ştiați cui îi dați banii?

În clipa aceea intră în birou un bărbat tânăr, în halat alb, puse pe masă un formular şi, aruncându-i o privire plină de curiozitate lui Krivoşein, se îndepărtă. Onisimov cercetă formularul care comunica concluziile analizei

amprentelor digitale ale celui reținut. Când ridică ochii spre Krivoşein, în ei licărea un zâmbet de compătimire şi de triumf totodată.

— De fapt, cam asta e tot. Putem să nu mai aşteptăm confruntarea cu profesorul din Moscova. De altfel, probabil nici nu va mai avea loc... Amprentele dumneavoastră digitale, tovarăşe Krivoşein, coincid întru totul cu amprentele luate de mine la locul crimei. Vă rog să vă convingeți personal! Îi întinse peste masă formularul şi lupa. Aşa că, haideți să terminăm jocul. Şi să ştiți – glasul lui Onisimov deveni sever – manevra dumneavoastră cu zborul la Moscova şi cu actele false vă îngreunează situația... Pentru încercarea premeditată de a induce în eroare organele de anchetă, tribunalul adaugă între trei şi opt ani.

Krivoşein, îngândurat, cu buza inferioară răsfrântă, studia formularul.

— Spuneți-mi, şi el ridică ochii către anchetator, de ce n-ați admite că există doi oameni cu amprente identice?

— De ce?! Păi pentru că în o sută de ani de la utilizarea acestei metode în criminalistică, una ca asta nu s-a întâmplat niciodată.

— Ei, multe nu s-au mai întâmplat sau n-au mai existat... N-au existat nici sputnici, nici bombe cu hidrogen, nici maşini electronice de calcul, iar acum există.

— Ce legătură au sputnicii cu toate astea? Matvei Appolonovici ridică din umeri. Sputnicii sunt sputnici, iar amprentele digitale sunt amprente digitale, o dovadă de necontestat în

justiție. Acum o să vorbiți, în sfârşit?

Krivoşein îl privi cam îngândurat pe anchetator, apoi îi zâmbi blând.

— Cum vă cheamă, tovarăşe anchetator?

— Mă numesc Matvei Appolonovici Onisimov. Dar de ce mă întrebați?

— Ştiți ce-i, Matvei Appolonovici, lăsați baltă această afacere.

— Adică cum s-o las baltă?

— Foarte simplu, închideți dosarul. Cum se formulează asta la dumneavoastră: „din lipsă de probe" sau „din lipsa obiectului crimei". Şi „predat la arhivă pe data de cutare"...

Matvei Appolonovici nu-şi mai găsi cuvintele. În practica sa de anchetator încă nu avusese ocazia să întâlnească un asemenea tupeu.

— Mă înțelegeți, Matvei Appolonovici... Să zicem că o să vă continuați activitatea dumneavoastră atât de variată şi, în cazurile obişnuite, fără îndoială, utilă. O să interogați, să rețineți, să identificați, să comparați amprentele digitale, să deranjați oameni ocupați, cu ajutorul videofonului operativ... Krivoşein îşi dezvolta ideea gesticulând cu mâna dreaptă. Şi tot timpul o să vi se pare că – uite acum! – o să apucați adevărul de coadă. Contradicțiile se vor îmbina în fapte, faptele în dovezi, virtutea va triumfa, iar răul va căpăta un termen de detențiune plus adaosul pentru intenție premeditată... Aici el oftă cu compătimire. Pe dracu! Într-un caz ca acesta însă contradicțiile nu se leagă! Iar adevărul n-o să-l descoperiți pentru simplul motiv că, datorită nivelului

dumneavoastră de gândire, nu sunteți pregătit să-l înțelegeți...

Onisimov se posomorî, strângându-şi jignit buzele.

— Nu, nu! Krivoşein îşi agită mâinile. Să nu vă gândiți, doamne fereşte, că vreau să vă umilesc, să pun la îndoială calitățile dumneavoastră de detectiv. Doar văd că sunteți un om sârguincios, tenace... Dar cum să vă explic eu asta? El îşi micşoră ochii, privind la bulevardul inundat de soare, dincolo de fereastra zăbrelită. Aha, să vă dau un exemplu. Cu vreo şaizeci de ani în urmă, după cum ştiți, fără îndoială, în fabrici şi uzine maşinile-unelte erau puse în mişcare cu ajutorul aburului sau al motorului diesel. În ateliere, de la un capăt la altul, trecea un arbore de transmisie. Prin intermediul curelelor de transmisie, el punea în mişcare maşinile-unelte. Şi toate se învârteau, zumzăiau, pocneau şi încântau prin splendoarea lor barbară sufletul directorului sau al patronului de atunci. Apoi a apărut electricitatea. Şi toate aceste sisteme devenite arhaice au fost înlocuite prin electromotoare, montate direct pe maşinile-unelte...

Şi iarăşi, ca şi cu o zi în urmă, în timpul cât îl interogase pe „laborant", pe Matvei Appolonovici îl cuprinse pentru o clipă îndoiala. „Ceva nu-i în regulă aici! Mulți oameni trecuseră prin biroul lui, îi lustruiseră scaunul, frecându-se de el din cauza întrebărilor neplăcute care li se puneau: tineri posaci, vârâți din prostie în câte o poveste neplăcută, speculanți plângăreți, gestionari

slugarnici, de o familiaritate artificială, intrați la apă cu ocazia reviziei, recidivişti cu înfățişare gravă, care cunoşteau toate legile... Şi toți aceştia, mai devreme sau mai târziu, înțelegeau că jocul e pierdut, că a venit momentul când trebuia să mărturisească şi să aibă grijă ca în procesul-verbal să se reflecte căința lor sinceră. Pe când omul acesta... Şade ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, dă din mâini şi explică cu sârguință, la un bun nivel de popularizare, de ce dosarul trebuie închis. „Din nou mă derutează această lipsă totală a jocului! Dar nu, n-o să alunec eu de două ori în acelaşi loc!”

Matvei Appolonovici era un anchetator cu experiență şi ştia bine că într-o afacere ca asta importante nu sunt îndoielile şi nici impresiile, ci faptele. Dar faptele – goale şi de netăgăduit – erau împotriva lui Krivoşein şi Kraveț.

— ... Şi acum închipuiți-vă că la o oarecare uzină străveche înlocuirea transmisiei mecanice la maşinile-unelte cu cea electrică s-a petrecut nu de-a lungul anilor, ci dintr-odată, într-o singură noapte, continuă Krivoşein. Ce va gândi patronul fabricii când va intra dimineața în atelier? Că cineva i-a şterpelit maşina cu aburi, arborele de transmisie, curelele şi roțile. Pentru a înțelege că n-a avut loc un furt, ci o revoluție tehnică, el ar trebui să cunoască fizica, electrotehnica, electrodinamica... Aşa şi dumneavoastră, Matvei Appolonovici, vorbind la figurat, vă aflați acum în situația unui asemenea patron.

— Fizica, electrotehnica, electrodinamica...

Repetă distrat Onisimov, uitându-se la ceas. Of, de s-ar obține mai repede legătura cu Moscova! Probabil că ar trebui să cunosc şi teoria informației, teoria modelării proceselor întâmplătoare, nu?

— Oho! Krivoşein se lăsă brusc pe speteaza scaunului, privindu-l pe anchetator cu o admirație greu ascunsă. Ați auzit şi de aceste ştiințe?

— Noi, Valentin Vasilievici, ştim totul.

— Da, văd eu că pe dumneavoastră nu vă pot răpune...

— Nici nu vă sfătuiesc să încercați. Aşadar, contați mai departe pe închiderea ilegală a dosarului sau îmi spuneți tot adevărul?

— Uff... Krivoşein îşi şterse cu batista fruntea şi obrajii. E cald la dumneavoastră... Bine. Hai să cădem la învoială, Matvei Appolonovici. Întâi am să mă lămuresc eu asupra celor întâmplate, apoi am să vă spun dumneavoastră totul.

— Nu. Onisimov dădu energic din cap. Nu putem cădea la o asemenea învoială. Ştiți, nu se permite ca cel suspectat să facă cercetări în propriul său caz. Aşa nu s-ar mai descoperi niciodată nimic.

— Da, fir-ar să fie!... începu Krivoşein. Tocmai atunci uşa se deschise şi un locotenent tinerel anunță plin de importanță:

— Matvei Appolonovici, Moscova!

Onisimov şi Krivoşein urcară la etajul întâi, în camera de legături videofonice operative.

...Vano Alexandrovici Androsiaşvili îşi apropie

fața de ecranul videofonului atât de brusc, încât ai fi zis că vrea să spargă, cu nasul său coroiat ca un cioc de vultur, tubul cu fascicul electronic. Da, îl recunoaşte pe aspirantul său Valentin Vasilievici Krivoşein. Da, în ultimele săptămâni l-a văzut pe aspirant în fiecare zi, iar în ceea ce priveşte întâlnirile şi discuțiile anterioare, mai îndepărtate, nu se poate baza pe memorie, ele nefiind însemnate cu roşu în calendar. Da, aspirantul Krivoşein a părăsit universitatea pentru cinci zile cu învoirea personală a lui Androsiaşvili. Vano Alexandrovici rostea „r”-ul răspicat, exploziv, făcând să se cutremure difuzorul videofonului... Este extrem de îngrijorat şi mâhnit că a fost sustras de la examene pentru a lua parte la o anchetă atât de stranie. Dacă miliția – aici Vano Alexandrovici îşi îndreptă privirea arzătoare a ochilor săi negri ca pana corbului spre Onisimov – a încetat să mai aibă încredere în actele de identitate pe care chiar ea le eliberează, atunci el va trebui probabil să-şi schimbe calificarea de biolog în atestator al identității tuturor aspiranților, studenților, rudelor lui, precum şi al membrilor plini şi membrilor corespondenți ai Academiei de ştiințe pe care el, Vano Androsiaşvili are onoarea să-i cunoască! În acest caz însă s-ar putea, firesc, să se pună întrebarea: Dar cine este el, profesorul Androsiaşvili? Şi, oare, n-ar trebui atunci, pentru atestarea identității sale dubioase, să fie adus cu o maşină a miliției însuşi rectorul universității sau, pentru mai multă siguranță,

chiar preşedintele Academiei de ştiinţe?

După ce spuse acestea dintr-o singură răsuflare, Vano Alexandrovici dădu din cap în semn de rămas bun:

— Nu e bine ce faceţi! Trebuie să aveţi încredere în oameni! şi dispăru de pe ecran. Microfoanele transmiseră până la Dneprovsk zgomotul uşii trântite.

Ecranul îl arătă apoi pe un grăsun chel cu epoleţi de maior pe cămaşa bleu. Faţa i se schimonosise, încât avea, cu adevărat, un aer de martir.

— Păi bine, tovarăşi, n-aţi putut să vă lămuriţi şi singuri?

Ecranul se stinse.

„Vano Alexandrovici tot mai e supărat pe mine se gândea Krivoşein, în timp ce cobora scările înaintea lui Onisimov, care pufăia furios. Şi are dreptate. S-a îndurat şi m-a primit la aspirantură fără concurs, iar eu mă feresc de el tot timpul, fac pe secretosul. De nu m-ar fi primit el, nu izbuteam. La examene m-am comportat lamentabil. La filosofie şi la limbile străine încă a mers cum a mers, dar la materiile de specialitate... E şi normal. Ce, parcă manualele citite la repezeală pot ascunde lipsa unor cunoştinţe sistematice?”

...Asta s-a petrecut cu un an în urmă. După examenul de admitere la biologie Androsiaşvili l-a invitat în biroul său, l-a poftit să se aşeze într-un fotoliu de piele, în timp ce el s-a dus lângă fereastră, cu capul său mare, atins de un

început de chelie, lăsat pe umărul drept, şi a început să-l cerceteze:

— Câți ani aveți?

— Treizeci şi patru.

— La limită... Anul viitor o să sărbătoriți într-un cerc de prieteni împlinirea vârstei de treizeci şi cinci de ani şi o să puneți cruce aspiranturii la zi. Iar cea fără frecvență... Aspirantura fără frecvență e făcută nu pentru studiu, ci pentru un concediu suplimentar plătit, aşa că să nu vorbim de ea. Am citit referatul dumneavoastră, un referat bun, un referat temeinic, în care faceți paralele interesante între activitatea centrilor nervoşi şi a circuitelor electronice. V-am dat „foarte bine". Dar – profesorul luă de pe birou foaia matricolă şi îşi aruncă ochii pe ea – examenul nu l-ați luat! Adică, l-ați luat cu suficient. Or, cu suficient la materia de specialitate noi nu primim la aspirantură.

Probabil că fața lui Krivoşein se schimbase, pentru că glasul lui Vano Alexandrovici deveni mai binevoitor:

— Dar spuneți-mi, la ce vă trebuie bursa de aspirant? Am cercetat actele dumneavoastră – lucrați într-un institut interesant, aveți un post bun. Sunteți cibernetician?

— Nu, sistematician.

— Pentru mine e acelaşi lucru. Deci, la ce vă trebuie?

Krivoşein era pregătit pentru această întrebare.

— Tocmai pentru că sunt sistematician şi sistemolog. Omul reprezintă sistemul cel mai

complex şi cel mai bine organizat din toate câte le cunoaştem. Vreau să mă lămuresc pe deplin asupra lui: cum e construit totul în organismul omenesc, cum se leagă, cum se influențează. Exprimându-mă vulgar, să înțeleg interacțiunea părților...

— Pentru a utiliza aceste principii la crearea de noi scheme electronice? Androsiaşvili îşi strâmbă ironic buzele.

— Nu numai pentru asta... Mai bine zis, nu atât pentru asta. Vedeți... odinioară totul era altfel. Arşița şi gerul, rezistența în goana după vânat sau în fuga din fața primejdiei, foamea sau hrana brută, nesterilă, de tipul cărnii crude, mari suprasolicitări mecanice în procesul de muncă, bătaia, în care soliditatea craniului se verifica prin lovitura cu bâta, într-un cuvânt, odinioară mediul exterior impunea omului cerințe foarte mari. (Vano Alexandrovici scoase un sunet nearticulat, dar nu spuse nimic.) Un astfel de mediu a şi format, în decursul a sute de milenii, pe „homo sapiens" – mamifer vertebrat rațional. Dar în ultimii două sute de ani, începând de la inventarea – maşinii cu abur, totul s-a schimbat. Noi am creat un mediu artificial din electromotoare, explozibile, substanțe farmaceutice, benzi rulante, sisteme de servicii comunale, transport, radiație atmosferică crescută, maşini electronice, vaccinuri profilactice, drumuri asfaltate, vapori de benzină, specializare îngustă a muncii... Într-un cuvânt, viața modernă. Ca inginer, şi eu contribui alături de ceilalți la dezvoltarea acestui

mediu artificial, care astăzi determină viața lui „homo sapiens” în proporție de 90% – iar în curând o va determina 100% – în timp ce natura va rămâne doar pentru plimbările de duminică. Dar ca om, eu însumi încerc o oarecare neliniște... El răsuflă adânc apoi continuă: Acest mediu artificial îl văduveşte pe om de numeroase calități şi funcții căpătate în decursul evoluției sale străvechi. Forța, abilitatea, rezistența se cultivă în prezent numai prin sport, gândirea logică, care era încântarea vechilor greci, e preluată de maşini. Iar omul nu capătă calități noi, pentru că mediul se transformă foarte repede, iar organismul biologic nu poate să țină pasul cu el. Progresul tehnic este însoțit de o vorbărie liniştitoare, dar slab argumentată, cum că omul va rămâne totdeauna la înălțimea situației. În timp ce – dacă ar fi să vorbim nu despre om în general, ci despre oameni numeroşi şi diferiți – nici astăzi nu mai este chiar aşa, iar mai târziu nu va mai fi de loc aşa. Pentru că nu oricine are suficiente posibilități materiale ca să fie stăpânul vieții moderne: să cunoască multe, să ştie să facă multe, să învețe cu rapiditate tot ce e nou, să muncească creator, să se comporte cât mai bine.

— Şi prin ce îi veți putea ajuta pe oameni?

— Să-i ajut – nu ştiu dacă am să pot, dar cel puțin să studiez cum trebuie problema posibilităților neutilizate de către om ale organismului său. De exemplu, funcțiile pe cale de dispariție: să zicem, priceperea strămoşilor

noştri îndepărtaţi de a sări dintr-un copac într-altul sau de a dormi pe o cracă. Acum acest lucru nu mai este necesar, dar celulele nervoase respective au rămas. Sau să luăm reflexul numit „piele de găină”, la o piele care nu mai are aproape de loc păr. Acest reflex este deservit de o rețea de nervi extrem de bogată. Poate că se va reuşi să se refacă, să se reprogrameze vechile reflexe la nevoile noi?

— Aşa! Prin urmare, visaţi să-l modernizaţi şi să-l faceţi mai raţional pe om? Androsiaşvili îşi plecă capul. N-o să mai fie „homo sapiens”, ci „homo modernus raţionalis”, da? Dar nu vi se pare dumneavoastră, dragă sistematicianule, că pe cale raţională omul poate fi transformat într-un geamantan cu o apofiză care să apese pe butoane? De altfel, s-ar putea şi fără apofiză, cu dirijare prin biocurenţii creierului...

— Dacă o facem cu totul raţional, s-ar putea şi fără geamantan, observă Krivoşein.

— Şi asta-i drept! Vano Alexandrovici îşi aplecă capul pe umărul drept, şi-l privi cu multă curiozitate pe Krivoşein.

Era evident că se simpatizau unul pe altul.

— În sfârşit! Profesorul începu să se preumble cu paşi repezi prin încăpere. În sfârşit, masele largi ale celor ce lucrează în domeniul tehnicii, ale cuceritorilor naturii moarte, creatorilor „mediului artificial” au început să înţeleagă că sunt şi ei oameni! Nu supraoameni, care cu ajutorul intelectului şi al îndrumarelor pot învinge tot şi toate, ci pur şi simplu oameni. Câte nu studiem şi încercăm să înţelegem:

particulele elementare, vidul, razele cosmice, antilumile, taina Atlantidei... Numai pe noi înşine nu vrem să ne studiem şi să ne înțelegem... Acest lucru, vedeți dumneavoastră, este dificil, neinteresant, cam inaccesibil... Păi, lumea s-ar putea să piară, dacă fiecare se va ocupa numai de ceea ce-i este accesibil! Vocea lui răsună mai guturală ca de obicei. Omul simte un interes biologic față de sine însuşi numai când trebuie să se ducă la spital sau să-şi facă o fişă medicală... Şi, într-adevăr, dacă lucrurile vor continua să meargă aşa, ne putem lipsi şi de geamantan. Cum spun studenții: o să ne invadeze maşinile, cu siguranță! El se opri în fața lui Krivoşein, îşi plecă din nou capul într-o parte şi pufni: Şi totuşi sunteți un diletant, dragul meu sistematician! Ce simplu e totul la dumneavoastră. Să reprogramezi vechile reflexe... Ah, dacă asta ar fi tot atât de simplu cum e reprogramarea unei maşini electronice de calcul! Mda... Dar, pe de altă parte, eşti inginer-cercetător, cu idei, cu o privire nouă asupra obiectului, diferită de a noastră, pur biologică... Eh, ce tot spun! De ce-ți dau speranțe irealizabile, de parcă ai avea şanse să iasă ceva din dumneata?! adăugă el şi se îndepărtă spre fereastră. În definitiv, dumneata n-ai să-ți faci şi n-ai să-ți susții disertația, şi apoi ai cu totul alte gânduri. Nu-i aşa?

— Aşa e, recunoscu Krivoşein.

— Vezi. Dumneata ai să te întorci la sistemologia dumitale, iar eu o să am belele cu

rectoratul că n-am crescut un cadru ştiinţific. Pff, te iau! conchise Androsiaşvili pe neaşteptate. Se apropie de Krivoşein. Numai că va trebui să înveţi, să urmezi cursul complet de ştiinţe biologice. Altfel nu o să descoperi nici un fel de posibilităţi la om, mă înţelegi?

— Desigur! Krivoşein dădu bucuros din cap. De aceea am şi venit aici.

Profesorul îl privi, cântărindu-l parcă, apoi îl apucă de braţ şi-l trase mai aproape.

— Am să-ţi dezvălui un secret. Şi eu învăţ. La cursul seral al facultăţii de tehnică electronică. Sunt în anul III. Asist la cursuri, fac lucrările de laborator. Am chiar şi două restanţe: la electronica industrială şi la fizica cuantică. Vreau şi eu să mă lămuresc: ce şi cum. Ai să mă ajuţi... Numai, pst! Rămâne între noi!

Se înapoiară în biroul lui Onisimov. Matvei Appolonovici începu să se preumble încoace şi încolo prin încăpere. Krivoşein se uită la ceas: Era cinci şi ceva. Se încruntă, regretând timpul irosit fără nici un rost.

— Deci, asta-i tot, Matvei Appolonovici, alibiul meu e dovedit. Vă rog să-mi restituiţi actele. Cred că e timpul să ne despărţim.

— Nu, aveţi răbdare! Onisimov măsura camera în lung şi în lat, furios şi dezorientat.

Matvei Appolonovici, după cum s-a mai amintit, era un anchetator cu experienţă. Îşi dădea seama că toate întâmplările acestei blestemate afaceri s-au întors împotriva lui. Krivoşein trăieşte; prin urmare, moartea lui Krivoşein, constatată şi consemnată în procesul-

verbal, e o greşeală. El n-a stabilit identitatea celui ce a murit sau a fost ucis în laborator, după cum n-a stabilit nici cauza morții sau modul în care a fost ucis, şi n-are nici măcar o vagă idee despre felul în care ar trebui să abordeze această problemă în continuare... Nu cunoaşte motivele crimei, ipotezele pe care le-a făurit se duc dracului una după alta, cadavrul nu există! Toate par să demonstreze că, de fapt, ancheta căpitanului Onisimov a fost condusă foarte prost. Matvei Appolonovici încercă să-şi adune gândurile. „Academicianul Azarov a identificat cadavrul lui Krivoşein. Profesorul Androsiaşvili l-a identificat pe Krivoşein cel viu şi a confirmat valabilitatea alibiului acestuia. Înseamnă că, ori unul, ori celălalt, a făcut o depoziție mincinoasă. Cine anume nu e clar. Prin urmare, trebuie interogați amândoi. „Dar... să chem la interogatoriul asemenea oameni, îşi spuse el, să-i suspectez, ca pe urmă să se constate din nou că am nimerit-o prost! După una ca asta nu mai scap cu fața curată..."

Într-un cuvânt, în clipa aceea Matvei Appolonovici înțelegea clar un singur lucru, că nu trebuie, în nici un caz, să-l scape din mâini pe Krivoşein.

— Nu, aveți răbdare! N-o să aveți prilejul, cetățene Krivoşein, să vă înapoiați la afacerile dumneavoastră tenebroase! Vă închipuiți că, dacă... l-ați machiat pe răposat, apoi ați suprimat cadavrul, n-a mai rămas nici o dovadă? Noi o să mai verificăm cine este acest Androsiaşvili şi din ce motive vrea să vă scoată

basma curată! Probele împotriva dumneavoastră continuă să stea în picioare: amprentele digitale, contactul cu cel fugit, încercarea de a-i remite bani...

Krivoşein, stăpânindu-şi enervarea, îşi scărpină bărbia.

— De fapt, nu prea înțeleg pentru ce mă acuzați: pentru faptul că am fost ucis sau pentru că eu sunt ucigaşul?

— O să vă lămurim, cetățene! spuse Onisimov, pierzându-şi ultimele rămăşițe de stăpânire de sine. O să ne lămurim! În orice caz, nu se poate ca dumneavoastră să nu fi jucat nici un rol în această afacere... Nu se poate!

— Ah, nu se poate? Krivoşein păşi către anchetator în timp ce sângele i se urcă în obraji. Vă închipuiți că dacă lucrați la miliție ştiți ce se poate şi ce nu se poate?!

Şi deodată chipul lui începu să se transforme cu repeziciune: nasul ieşi în afară, deveni mai gros, căpătă o nuanță violacee şi se coroie, ochii se măriră şi din verzi se făcură negri, părul de deasupra frunții se retrase formând o chelie, şi încărunți – deasupra buzei superioare apăru o mustăcioară căruntă, maxilarul se scurtă... Într-un singur minut, în fața anchetatorului zguduit apăru fizionomia de gruzin a profesorului Androsiaşvili – cu albul ochilor străbătut de vinişoare sângerii, cu nasul puternic, cu nări fremătând de mânie şi obrajii cenuşii din cauza bărbii nerase.

— Ce crezi, bre, că dacă lucrezi la miliție ştii ce se poate şi ce nu se poate întâmpla?!

— Încetați!

Onisimov se retrase spre perete.

— Nu se poate? continuă indignat Krivoşein. Am să vă arăt eu ce „nu se poate!”

Îşi încheie fraza cu o voce melodioasă de femeie, în timp ce fața sa începu să capete cu iuțeală trăsăturile Elenei Ivanovna Kolomieț: năsucul se făcu drăguț şi deveni cârn, obrajii se rotunjiră şi se îmbujorară, sprâncenele întunecate se arcuiră fin, ochii căpătară o strălucire cenuşie...

„Of, dacă intră cineva acum”... îi fulgeră lui Onisimov prin creierul său înfierbântat, şi se repezi să încuie uşa.

— Ei, ei! Lăsați chestiile astea! Krivoşein îşi reluase vechea sa înfățişare, se postă în mijlocul camerei în poziția unui boxer în gardă.

— Păi nu... să vedeți... eu... m-ați înțeles greşit... bâiguia Matvei Appolonovici zăpăcit, retrăgându-se spre masa de lucru. De ce faceți asta?

— Uff... Nu cumva să sunați! Krivoşein, suflând greu, se aşează pe scaun; fața îi lucea de transpirație. Pentru că aş putea să mă transform şi în Matvei Appolonovici Onisimov. Vreți?

Nervii lui Onisimov cedară definitiv. Deschise repede sertarul.

— Nu trebuie... Liniştiți-vă... Încetați... Nu trebuie! Poftiți, luați-vă actele!

— Aşa e mult mai bine! Krivoşein îşi luă actele şi îşi ridică sacoşa de jos. Doar v-am explicat cu toată bunăvoința că nu trebuie să vă băgați în

această afacere. Dar nu m-ați crezut. Sper că de data asta v-am convins. Vă salut... Maior Pronin[1].

Krivoşein plecă. Matvei Appolonovici rămase într-o stare de prostrație, apoi deveni atent la o bătaie sacadată care se auzea în încăpere. După un timp înțelese că-i clănțăneau dinții. Şi mâinile îi tremurau. „Ce-o fi cu mine?" Apucă receptorul telefonului, apoi îl trânti la loc, se lăsă pe scaun şi, sleit de puteri, îşi lipi capul de suprafața răcoroasă a biroului. „La naiba cu aşa o muncă"...

Uşa se deschise larg, iar în prag apăru expertul în medicină legală, Zubato, care ținea în mâini o cutie de placaj.

— Ascultă, Matvei, dar ăsta este, într-adevăr, cel mai senzațional caz de criminalistică al secolului. Te felicit! strigă el. Uf, drace, asta zic şi eu treabă! Puse cu zgomot lădița pe masă, o deschise şi începu să arunce vată pe jos. Mi-a fost adus chiar acum de la atelierul de sculptură... Ia te uită!

Matvei Appolonovici ridică privirea. În fața lui se afla capul lui Krivoşein, executat din plastilină, cu fruntea teşită, un nas gros şi cârn, pomeții ieşiți...

Capitolul 5

„Oare, într-adevăr, în cei o sută de ani care s-au scurs nu s-a putut face mai mult în domeniul biologiei şi al medicinii? Ce poate fi mai important decât viața şi sănătatea? Ce

sens are dezvoltarea tuturor celorlalte ştiinţe, dacă nu sunt rezolvate problemele fundamentale ale menţinerii vieţii şi sănătăţii? Nenorocirea e că eforturile savanţilor şi inginerilor din ultimii o sută de ani au fost îndreptate mai ales spre soluţionarea unor sarcini mai „rentabile „pentru ei şi pentru stat, cum ar fi dezvoltarea maşinilor, mijloacelor de transport şi comunicaţii, a energeticii şi industriei de război...”

ACAD. A. I. BERG: Cibernetica, ştiinţa despre o conducere optimă.

„Fanfaron nenorocit! se blagoslovea Krivoşein. N-am găsit o altă aplicare descoperirii decât să sperii miliţia... Doar şi aşa mi-ar fi dat drumul. Oricum, n-aş fi dispărut nicăieri”.

Muşchii feţei şi tot corpul îl dureau datorită efortului depus. Undeva înăuntru se potolea treptat mâncărimea dureroasă a glandelor. „Totuşi, trei transformări, în câteva minute, constituie o suprasolicitare. M-am înfierbântat. Ei, dar n-o să mi se întâmple nimic. Tocmai ăsta e şpilul, că nu mi se poate întâmpla nimic”...

Deasupra clădirilor cerul se albăstrea repede. Cu un şuierat uşor se aprindeau firmele luminoase ale magazinelor, cafe-urilor şi cinematografelor. Gândurile sale se întoarseră la treburile sale de la Moscova.

„Vano Alexandrovici s-a ţinut tare. Nici măcar n-a întrebat pentru ce am fost reţinut, ce fapte anume am săvârşit. M-a identificat, şi cu asta basta! Dacă Krivoşein îmi ascunde afacerile sale,

şi-o fi spus, nici nu vreau să aud de ele! Bătrânul mândru s-a simțit jignit... Are şi de ce... Pentru că, de fapt, din discuția cu el m-am luminat asupra scopului experiențelor. La drept vorbind, n-a fost o discuție, ci o dispută. Dar nu cu oricine se întâmplă să te contrazici şi, în acelaşi timp, să te îmbogățeşti cu idei noi".

...Vano Alexandrovici se preumbla în jurul lui, aruncându-i priviri ironice şi aşteptând. Oare cu ce revelație va uimi lumea biologul-diletant? Într-o seară de decembrie, Krivoşein l-a prins în cabinet şi i-a spus tot ce gândea despre viață, în general, şi despre om în special. A fost o seară plăcută. Au stat mult timp împreună, au fumat, au discutat, în timp ce afară vifornița dinaintea anului nou zvârlea pulberea de zăpadă în geamuri.

Orice maşină este construită într-un anume fel şi face ceva, îşi expunea Krivoşein ideile. În maşina biologică denumită „om" se pot de asemenea evidenția aceste două laturi: una constructivă şi cealaltă operativă. Cea operativă: organele de simț, creierul, nervii motori, unii muşchi sunt în mare măsură supuşi omului. Ochii, urechile, aparatul vestibular, porțiunile tactile ale pielii, terminațiile nervoase ale limbii şi nasului, nervii durerii şi temperaturii recepționează excitațiile mediului extern, le transformă în impulsiuni electrice (exact ca dispozitivele de introducere a informației în maşina electronică de calcul), creierul şi măduva spinării analizează şi combină

impulsurile după principiul „excitație-inhibiție” la fel ca celulele de impulsuri ale maşinilor), închid şi deschid lanțurile nervoase, trimit comenzi muşchilor care îndeplinesc diferite acțiuni, (la fel ca mecanismele de execuție ale maşinilor).

Omul e stăpân pe partea operativă a organismului său. Chiar reflexele necondiționate – de exemplu cele ale durerii – el le poate suprima cu un efort de voință. În schimb, în partea constructivă, care se ocupă de procesul fundamental al vieții – metabolismul – totul e altfel. Plămânii inspiră aerul, inima pompează sângele prin ungherele întunecate ale corpului, esofagul, contractându-se, împinge bolurile de hrană în stomac, pancreasul secretă hormoni şi fermenți ca să descompună hrana în substanțe pe care intestinul le poate asimila, ficatul furnizează sângelui glucoză... Glanda tiroidă şi cea paratiroidă produc substanțe de care depinde dacă omul va creşte şi va deveni mai inteligent sau va rămâne pitic şi cretin, dacă scheletul său se va dezvolta sau nu. O părticică neînsemnată de la baza creierului, hipofiza, comandă cu ajutorul substanțelor sale întreaga bucătărie misterioasă a secreției interne, şi totodată activitatea rinichilor, presiunea sângelui şi încheierea cu bine a sarcinii... Şi asupra acestei părți a organismului care îl construieşte pe om – conformația lui, forma craniului, psihicul, sănătatea şi forța – conştiința nu are nici o putere!

— Totul e chiar aşa, zâmbi Androsiaşvili. În

partea pe care o numeşti operativă recunosc cu uşurință domeniul de acțiune al sistemului nervos „animal” sau „somatic”; iar în cea constructivă – domeniul nervilor vegetativi. Aceste denumiri au apărut în secolul al XVIII-lea; în latină, „animal” înseamnă „viețuitoare”, iar „vegetus” – „plantă”. Eu personal nu le consider potrivite. Poate că, la nivelul secolului XX, denumirile voastre inginereşti se potrivesc mai bine. Dar, te rog, continuă.

— Maşina, chiar cea electronică, o construieşte şi o face omul. În curând de treaba aceasta se vor ocupa chiar maşinile. Principiul este clar, continuă Krivoşein. Dar omul de ce nu se poate construi pe el însuşi? În definitiv, metabolismul este subordonat sistemului nervos central: din creier pornesc către glande, vase sanguine, intestine, aceiaşi nervi ca şi spre muşchi şi organele de simț. Şi atunci omul de ce nu poate dirija aceste procese, aşa cum face cu mişcarea degetelor? De ce participarea conştientă a omului la metabolism se manifestă doar prin satisfacerea poftei de mâncare, a setei şi a unor funcții opuse? E caraghios: „homo sapiens”, regele naturii, culmea Evoluției, creatorul celei mai complicate tehnici, a unor opere de artă şi gândire, în procesul vital fundamental se deosebeşte de vacă sau de vierme, hai să zicem, doar prin utilizarea furculiței şi a lingurii pentru a se hrăni cu mâncare gătită.

— Dar de ce vreți să furnizați sângelui zahăr, fermenți şi hormoni neapărat printr-o sforțare a

propriei raţiuni şi voinţe? Androsiaşvili îşi înalţă sprâncenele stufoase. Spuneţi-mi, vă rog, de ce e nevoie ca, în afara tuturor problemelor şi grijilor catedrei, să-mi bat capul la fiecare oră cu probleme de genul: câtă adrenalină şi insulină secretă glandele suprarenale şi unde le trimit? Nervii vegetativi dirijează singuri metabolismul în acea „parte constructivă", nu-l îngreunează pe om cu probleme, şi asta-i foarte bine!

— E, oare, foarte bine, Vano Alexandrovici? Dar bolile?

— Bolile... Deci iată unde baţi: bolile ca greşeli în munca sistemului dumitale constructiv. Sprâncenele profesorului se arcuiră. Greşelile, pe care noi încercăm să le îndreptăm cu ajutorul pilulelor, compreselor, vaccinurilor, intervenţiilor operative. Şi nu întotdeauna cu succes. Dar... Bolile sunt rezultatul unor influenţe ale mediului la care organismul nu este adaptat.

— Şi de ce nu este adaptat? Doar noi ştim, în majoritatea cazurilor, ce este dăunător. Pe asta se bazează profilaxia bolilor, tehnica securităţii, protecţia muncii. Observaţi însă ce pasive sunt toate aceste cuvinte: profilaxia, securitatea, protecţia... Cum s-ar spune, să ne ferim de belea! Iar mediul ne furnizează mereu enigme noi: ba iradiaţiile, ba arcul de sudură, ba izotopii...

— Bun! Profesorul ridică ambele braţe. Bănuiesc că ai în cap o idee tainică cu privire la acest subiect şi abia aştepţi ca interlocutorul dumitale să facă ochii mari şi să întrebe timid:

„Şi-atunci?” E în regulă! Uită-te: eu fac ochii mari – profesorul îşi deschise larg ochii, făcând să sclipească albul lor plin de vinişoare sângerii – şi pun această întrebare mult aşteptată: şi atunci de ce nu ştiu oamenii să-şi dirijeze în mod conştient metabolismul?

— Pentru că au uitat cum se face acest lucru! i-o trânti Krivoşein dintr-o suflare.

— Vax! Profesorul se plesni cu satisfacție peste genunchi. Au ştiut, dar au uitat? Ca pe un număr de telefon? Interesant!

— Să ne amintim că în creierul omenesc există o cantitate uriaşă de celule nervoase inactive. Nouăzeci şi nouă de procente, iar la unii indivizi chiar nouăzeci şi nouă şi ceva. E de necrezut că ele există doar aşa, ca o rezervă. Natura nu admite excese. Normal ar fi să presupunem că în aceste celule se păstra o cantitate uriaşă de informații care în prezent s-a pierdut. Nu neapărat o informație verbală – în organismul nostru chiar şi acum o astfel de informație este redusă, fiind prea grosolană şi aproximativă – ci biologică, putând fi exprimată în imagini, sentimente, senzații...

— Stop, ştiu ce urmează! țipă Androsiaşvili cucerit. Marțienii! Nu, mai bine să nu fie marțieni – pentru că, uite, acuși o să se ajungă şi pe Marte, şi s-ar putea verifica! – ci, să spunem locuitorii unei planete ce a existat odată între Marte şi Jupiter şi care s-a dezagregat în asteroizi. Acolo trăiau ființe cu organizare superioară. Ele aveau un mediu artificial variat şi ştiau să-şi dirijeze organismul pentru a se

adapta la acest mediu. Şi aceşti locuitori, presimțind că planeta lor natală se va dezagrega dintr-o clipă într-alta, s-au mutat pe Pământ...

— E posibil ca lucrurile să se fi petrecut şi aşa, aprobă Krivoşein imperturbabil. În orice caz, trebuie să presupunem că omul a avut strămoşi cu organizare superioară, indiferent de unde au provenit aceştia. Şi ei s-au sălbăticit, nimerind într-un mediu primitiv şi sălbatic, cu condiții de viață grele, în era cainozoică. Arşița, jungla, mlaştinile, fiarele sălbatice – şi nici un fel de confort. Viața s-a simplificat, reducându-se la lupta pentru existență, şi toată subtilitatea nervoasă s-a dovedit a fi inutilă. Şi-aşa am pierdut, de-a lungul multor generații, totul: de la scriere până la priceperea de a ne dirija metabolismul... Credeți-mă, Vano Alexandrovici, dacă izolăm azi un orăşean în junglă, cu el se va întâmpla acelaşi lucru!

— Impresionant! Androsiaşvili plescăi satisfăcut din buze. Şi celulele în plus din creier au rămas în organism la fel ca apendicele sau părul de la subsuori? Acum înțeleg de ce bunul meu prieten, profesorul Valerno, denumeşte fantasticul „desfrâu intelectual".

— Dar de ce? Nu văd legătura...

— Păi pentru că el înlocuieşte raționamentele lucide printr-un joc spectaculos al imaginației!

— Ei, asta-i prea de tot, se înfurie Krivoşein. La noi în sistemologie ipotezele de lucru nu se combat cu ajutorul referirilor la părerile cunoscuților. Oricare e acceptabilă, dacă se dovedeşte rodnică.

— Iar la noi în biologie, tovarăşe aspirant, începu deodată să urle Androsiaşvili, cu ochii ieşiți din orbite, la noi în biologie, dragul meu, sunt admisibile doar ideile care se bazează pe o abordare materialistă lucidă! Şi nu pe țăndările unei planete fantastice! Noi avem de-a face cu un fenomen mai important decât tehnica – cu viața! Şi întrucât dumneata te afli acum nu „la voi", ci „la noi", te sfătuiesc să nu uiți acest lucru! Orice diletant... pff! Profesorul se calmă şi adoptă un ton mai paşnic. În regulă, să considerăm că fiecare dintre noi a spart câte o farfurie. Şi acum să vorbim serios. De ce, exprimându-mă delicat, e îndoielnică ipoteza dumitale? În primul rând, despre celulele „inactive" ale creierului. Această definiție din arsenalul tehnic nu este aplicabilă în biologie. Celulele trăiesc. Prin urmare ele sunt funcționale. În al doilea rând, de ce să nu presupunem că aceste miliarde de celule din creier s-au format tocmai ca o rezervă? În definitiv, organismul acumulează şi grăsime de rezervă, nu?

Vano Alexandrovici se ridică şi-l privi pe Krivoşein de sus în jos.

— Scumpe tovarăşe aspirant, mă pricep şi eu puțin la tehnică. Orice ai zice sunt, totuşi, student la cursul seral al Institutului de electronică din Moscova! Şi ştiu, că la voi... hm! la voi în sistemotehnică există noțiunea sau problema siguranței în funcționare. Siguranța funcționării sistemelor electronice se realizează cu ajutorul rezervei de piese, celule şi chiar

blocuri. Şi atunci de ce să nu admitem că natura a creat şi la om aceeaşi rezervă pentru o activitate sigură a creierului? Pentru că celulele nervoase nu se refac, o ştim doar.

— Prea e mare rezerva! spuse aspirantul, clătinând din cap. Un om obişnuit se mulţumeşte cu un milion de celule din miliardele existente.

— La oamenii talentaţi lucrează zeci de milioane de celule! Iar la cei geniali... de fapt, la ei n-a măsurat încă nimeni... poate chiar şi sute de milioane. Poate că creierul fiecăruia dintre noi are, ca să zic aşa, o rezervă pentru activitate genială? Sunt înclinat să cred că tocmai genialitatea, şi nu mediocritatea, reprezintă starea naturală a omului.

— Frumos spus, Vano Alexandrovici.

— O, dar văd că eşti rău... Oricum, aceste obiecţii au aceeaşi valoare ca şi ipotezele dumitale despre marţienii sălbăticiţi. Pff! Şi dacă ţinem seama că eu sunt conducătorul dumitale, iar dumneata doar aspirant, atunci ele au chiar o valoare mai mare! Profesorul se aşează în fotoliu. Dar să ne întoarcem la problema fundamentală: de ce nu stăpâneşte omul zilelor noastre sistemul vegetativ şi metabolismul din propriul său organism? Ştii de ce? Pentru că situaţia încă nu o cere.

— Ia te uită!

— Da. Mediul instruieşte organismul omenesc printr-o singură metodă: „repetarea”. Ştii doar că pentru formarea unui reflex condiţionat trebuie să se repete de nenumărate ori situaţia

în care acționează aceiași excitanți. Aşa se naşte experiența de viață. Dar pentru a se forma experiența ereditară, din reflexe necondiționate, generațiile trebuie să „repete” timp de milenii... Ai vorbit foarte bine despre informația biologică din organism, neexprimată prin cuvinte. Reflexele condiționate şi necondiționate reprezintă tocmai această informație. Iar reflexele se află – e adevărat într-o măsură limitată – sub puterea conştiinței omului. Atunci când aprinzi o țigară, nu stabileşti mintal, de la început până la sfârşit, care anume muşchi şi cât trebuie să se contracte, după cum nu evoci în creier întregul proces chimic al contracției musculare... Conştiința dă comandă: aprinde o țigară! Mai departe lucrează reflexele – atât cele specifice, căpătate de dumneata ca urmare a faptului că abuzezi de acest detestabil obicei – înmoi țigara între degete, tragi fumul în piept... cât şi cele comune, transmise de strămoşii îndepărtați: apuci, respiri şi aşa mai departe...

Vano Alexandrovici – pentru a ilustra cele spuse sau din necesitate, nu se ştie – aprinse o țigară şi trimise fumul în sus.

— Vreau să spun că, la om, conştientul dirijează atunci când are ce dirija. În partea operativă a organismului, acțiunea finală, după cum a remarcat încă Secenov, este mişcarea musculară... Îți aminteşti, nu? Androsiaşvili se lăsă adânc în fotoliu şi cită cu satisfacție: „Dacă un copil râde la vederea unei jucării, dacă Garibaldi zâmbeşte când e izgonit pentru dragostea sa excesivă de patrie, dacă tânăra fată

tresare la primul ei gând de iubire, dacă Newton creează legi universale şi le aşterne pe hârtie – în toate actul final îl constituie mişcarea musculară...” Ah, ce minunat scria Ivan Mihailovici! Deci în această parte operativă conştientul are ce dirija, are ce alege, din nenumăratele milioane de reflexe condiționate şi necondiționate, pentru fiecare situație deosebită, în afara şablonului. Iar în partea constructivă, unde activează marea chimie a organismului, conştientul n-are ce comanda. Hai, gândeşte-te singur, ce reflexe condiționate sunt legate la om cu metabolismul?

— Să beau sau să nu beau, puneți-mi mai mult hrean, nu pot să sufăr carnea de porc, fumatul şi... Krivoşein se poticni. Ei, hai să mai zicem îmbăiatul, spălatul pe dinți...

— Se pot numi încă vreo zece, aprobă din cap profesorul, dar toate sunt nişte reflexe superficiale, pe jumătate chimice, pe jumătate musculare. Iar mai adânc, în organism, reflexele necondiționate sunt legate atât de univoc, încât n-ai ce dirija: dispare oxigenul din sânge – respiri, n-ai carburant suficient pentru muşchi – mănânci, ai eliminat apa – bei, te-ai intoxicat cu substanțe dăunătoare organismului – te îmbolnăveşti sau mori. Alternative nu există... Şi doar nu se poate spune că viața nu i-a învățat pe oameni ce înseamnă reacțiile metabolice, dimpotrivă, i-a învățat cu brutalitate. Prin epidemii – ce bine ar fi să te lămureşti cu ajutorul conştientului şi al reflexelor ce bacili îți sunt fatali, şi să-i distrugi în organism ca pe

nişte ploşniţe! Prin foamete – să poţi hiberna, ca ursul, nu să te usuci de foame şi să mori! Prin răni şi schilodiri în tot felul de lupte – să-ţi poţi regenera braţul smuls sau ochiul scos! Dar e puţin... Tot secretul constă în rapiditatea acţiunii. Reacţiile musculare se petrec în zecimi sau sutimi de secundă, iar cea mai rapidă dintre reacţiile metabolice – secretarea adrenalinei în sânge de către glanda suprarenală – durează secunde. Iar secretarea anumitor hormoni se face simţită doar după ani de zile sau chiar o singură dată în întreaga viaţă. Aşa că, şi aici el zâmbi subtil, aceste cunoştinţe nu au fost pierdute de organism, ci n-au fost încă însuşite. E foarte greu pentru om să „repete" o asemenea lecţie...

— ... Şi de aceea luarea în stăpânire a metabolismului din propriul organism se poate prelungi timp de milioane de ani?

— Mă tem că va fi nevoie chiar de zeci de milioane, oftă Vano Alexandrovici. Noi, mamiferele, suntem locuitori foarte tineri ai Pământului. Treizeci de milioane de ani, este asta o vârstă? Avem totul înaintea noastră.

— N-o să avem nimic, Vano Alexandrovici! explodă Krivoşein. Mediul actual se schimbă de la an la an. Cum de mai poate fi vorba atunci de „repetare" timp de milioane de ani, de repetare a celor trăite? Omul a părăsit calea evoluţiei naturale. În continuare trebuie să raţionăm singuri.

— Asta şi facem.

— Cum? Descoperind tot felul de pilule,

prafuri, supozitoare antihemoroidale, clisme şi regimuri la pat! Sunteți încredințat că prin asta îmbunătățim neamul omenesc? Poate că, dimpotrivă, îl alterăm?

— Nu încerc de loc să te conving să te ocupi de „pilule" şi „prafuri", dacă aşa îți convine să numeşti dumneata noile antibiotice ce se elaborează la catedră. Trăsăturile profesorului Androsiaşvili deveniră reci şi arogante. Vrei să te ocupi de o altă problemă, mă rog, n-ai decât. Dar e dreptul şi datoria mea să-ți explic caracterul ireal şi irațional al alegerii unei astfel de teme pentru lucrarea de aspirantură şi pentru viitoarea disertație.

El se ridică şi scutură mucurile din scrumieră în coşul de hârtie.

— Iertați-mă, Vano Alexandrovici, eu n-am vrut de loc să vă mâhnesc. Krivoşein se ridică şi el, dându-şi seama că discuția s-a terminat, şi că s-a terminat prost. Dar... Vano Alexandrovici, doar există fapte...

— Ce fapte?

— Ei, să zicem rănile lui Cristos", care apăreau la fanaticii din evul mediu în acele locuri ale palmelor şi picioarelor în care, după părerea lor, i s-au bătut cuiele lui Cristos. Sau „arsurile prin sugestie", când un om impresionabil este atins cu un creion şi i se spune că a fost atins cu o țigară aprinsă... În aceste cazuri dirijarea metabolismului se face fără „repetare", ce ziceți?

— Ascultă, dumneata, aspirant impertinent, vorbi Androsiaşvili uitându-se țintă la Krivoşein,

câte ivăre de fereastră poți să înghiți dintr-odată?

— Mm-m... Krivoşein îşi ţugui buzele stupefiat. Mă tem că nici unul. Dar dumneavoastră?

— Nici eu. În schimb pacientul meu, de pe vremea când lucram în Clinica de psihiatrie „Pavlov", a înghițit fără să-i dăuneze prea mult – amintindu-şi totul, profesorul îşi lăsă capul pe spate – „ivăre de fereastră – cinci, linguriţe de ceai din aluminiu – douăsprezece, linguri de masă – trei, sticlă pisată – două sute patruzeci de grame, foarfeci chirurgicale mici – două pereche, furculiţe – una, cuie diferite – patru sute de grame..." Ia seama, eu nu-ți citez aici procesul-verbal de autopsie, ci istoricul bolii, pentru că eu însumi am făcut rezecția stomacului. Pacientul era vindecat de mania sinuciderii şi probabil că trăieşte până în ziua de azi. Aşa că – profesorul îl privi pe Krivoşein de la înălțimea erudiției sale – în problemele ştiințifice e mai bine să nu ne orientăm nici după fanaticii religioşi, nici după psihopații laici... Nu, nu! şi el îşi ridică brațele citind în ochii lui Krivoşein că e gata de a riposta. Destul, să nu ne mai contrazicem. Încearcă, îndrăzneşte, n-am să-ți pun piedici. Nu mă îndoiesc că ai să încerci neapărat să reglezi metabolismul cu cine ştie ce maşini, prin metode electronice...

Vano Alexandrovici se uită la aspirant obosit şi îngândurat, apoi zâmbi.

— Să prinzi pasărea-de-foc cu mâinile goale – ce poate fi mai frumos! Apoi, şi țelul e sfânt: un

om fără boli, fără bătrânețe – pentru că, în fond, şi bătrânețea survine tot din cauza tulburărilor metabolismului... Cu vreo douăzeci de ani în urmă, probabil că şi eu m-aş fi lăsat cucerit de această idee. Dar acum... acum trebuie să fac ceea ce se poate face în mod sigur. Chiar dacă nu e vorba decât de pilule...

Krivoşein coti în strada care ducea către Institutul de sistemologie şi fu cât pe-aci să se ciocnească cu un bărbat înalt, îmbrăcat cu un fulgarin cam călduros pentru anotimpul acela. Din cauza surprizei, amândoi s-au fâstâcit. Krivoşein făcu un pas spre stânga, pentru ca celălalt să poată trece, în timp ce acesta se dădu spre dreapta. Pe urmă amândoi, cedând locul unul altuia, o luară în direcții opuse. Bărbatul în fulgarin îl privise cu uimire pe Krivoşein.

— Vă rog să mă scuzați, murmurase el, apoi trecu mai departe.

Strada era pustie şi Krivoşein auzi în curând paşi în urma sa. Întoarse capul. Omul cu fulgarin se ținea pe urmele lui la o oarecare distanță. „Al naibii Onisimov! se înveseli aspirantul. A pus un detectiv pe urmele mele! Perseverent om!" Ca să se convingă, grăbi, paşii. De îndată îl auzi şi pe celălalt grăbindu-se. „Ah, lua l-ar gaia! Asta ar mai lipsi acum, să încerc să-mi şterg urmele". Krivoşein păşi din nou liniştit, legănându-se uşor. Şi deşi avea o senzație neplăcut în spate, gândurile îl copleşiră din nou.

„Înseamnă că Valea a mai făcut o experiență,

sau poate chiar mai multe? Se pare că a avut un eşec. Cadavrul transformat în schelet... Dar de ce a început miliția să se amestece în treburile lui? Unde o fi acum? Probabil că Valea al nostru a întins-o cu motocicleta, cât mai departe, până când se liniştesc spiritele. Dar poate că totuşi e la laborator?"

Krivoşein se apropie de poarta monumentală a institutului cu ornamentațiile ei de fier forjat. Stâlpii dreptunghiulari din piatră ai porții erau atât de voluminoşi, încât în cel din stânga încăpea uşor biroul de informații, iar în cel din dreapta se afla culoarul de trecere. Deschise uşa. Bătrânul Vahterâci, străvechiul păzitor al ştiinței, moțăia în spatele biroului.

— Bună seara! îl salută Krivoşein.

— Bună seara, Valentin Vasilievici! răspunse Vahterâci, fără vreo intenție de a-i controla permisul. Cei de la control se obişnuiseră cu vizitele la orice oră din zi sau noapte ale şefului laboratorului noilor sisteme.

După ce intră în parc, Krivoşein, privi în urma sa. Lunganul cu fulgarin se învârtea în preajma porții. „Asta e, mititelule, gândi Krivoşein satisfăcut. Sistemul permiselor se justifică întrutotul".

Ferestrele clădirii nu erau luminate. Lângă uşă, în întuneric, se zărea vârful roşu al unei țigări. Krivoşein se aşează sub copaci, se uită atent într-acolo şi desluşi pe fondul cerului înstelat un chipiu de uniformă. „Nu, pentru astăzi mi-am luat porția de miliție. Îmi ajunge. Trebuie să mă duc acasă" îşi spuse el, apoi râse

şi o porni „acasă la el”.

O luă în direcția porții, dar îşi aduse aminte de omul cu fulgarin şi se opri locului. „Eh, asta n-ar fi conform regulilor, ca cel urmărit să vină în întâmpinarea urmăritorului. Lasă-l să mai muncească”. Krivoşein o apucă spre capătul opus al parcului, acolo unde ramurile bătrânului stejar se aplecau peste lănciile de fontă ale gardului. De pe o cracă sări pe trotuar şi o porni spre cartierul academicienilor.

„Totuşi, ce i s-o fi întâmplat? Şi cine o fi acest tânăr care m-a întâmpinat la aeroport? M-a derutat telegrama. L-am luat drept Valentin! De fapt seamănă, şi încă foarte mult. Nu cumva?... E clar că Valea n-a stat anul ăsta cu brațele încrucişate. Păcat că n-am corespondat. Oameni meschini, ah, ce meschini am fost. Fiecare s-a străduit să demonstreze că se va descurca fără celălalt, urmărind să-l uimească după un an, la reîntâlnire, cu rezultatele obținute! Obținute de el! Păi sigur, forma superioară de proprietate... Uite că am uimit pe dracu! Datorită meschinăriei compromitem o cauză măreață. Prin meschinărie, nesăbuință, frică... Nu trebuia s-o luăm razna în direcții diferite, ci chiar de la început să atragem alături de noi oameni valoroşi, adevărați, ca Vano Alexandrovici, de pildă. Da, dar pe atunci nu-l cunoşteam, iar acum, cum să încerc să-l atrag, când trece ca o vijelie pe lângă mine şi mă priveşte ca pe un diavol...”

...Totul s-a întâmplat într-o primăvară, la

sfârşitul lunii martie. Krivoşein abia începuse să-şi dirijeze propriul său metabolism. Preocupat de propria sa persoană, el nici nu băgase de seamă primele semne ale primăverii, până când aceasta i-a atras singură atenția asupra ei. De pe acoperişul clădirii cu cinci etaje a sectorului de chimie un țurțure de gheață, de vreo cincisprezece kilograme, era cât pe-aci să-i cadă în cap. Dacă țurțurele ar fi căzut cu un centimetru mai spre stânga, s-ar fi terminat cu experiențele asupra metabolismului său, ca şi cu organismul propriu-zis, de altfel. Dar țurțurele i-a sfârtecat doar urechea dreaptă, i-a fracturat clavicula şi l-a doborât la pământ.

— Nenorocire! Of, ce nenorocire!... auzi vocea lui Androsiaşvili, când îşi veni în fire. Acesta stătea în genunchi, aplecat deasupra lui, pipăindu-i capul şi deschizându-i paltonul la piept. Am să-l omor pe administratorul ăsta care nu curăță zăpada de pe acoperişuri! şi el agită pumnul furios. Ai să poți merge? întrebă apoi şi-l ajută pe Krivoşein să se ridice în picioare. Nu-i nimic, capul e relativ întreg, clavicula se va suda în vreo două săptămâni. Putea să fie mai rău... Țin-te bine, am să te duc la policlinică.

— Vă mulțumesc, Vano Alexandrovici, am să pot merge şi singur, răspunse el cât mai vesel cu putință, deşi capul îi vâjâia, ba chiar schiță şi un zâmbet. Am să ajung, e aproape...

Şi o porni repede, aproape alergând.

Reuşi de îndată să oprească sângele care-i curgea din ureche. Dar brațul drept îi atârna ca o cârpă.

— Am să le telefonez să pregătească maşina electrică de sudură! strigă profesorul în urma lui. Poate că o să-ți coase urechea!

Odată ajuns în odaia sa, Krivoşein prinse, în fața oglinzii, cele două jumătăți de ureche sfârtecate cu bandă de lipit şi şterse cu un tampon de vată sângele închegat. Cu asta o scoase repede la capăt. După numai zece minute pe locul rupturii rămăsese doar o cicatrice de culoare roz şi câteva picături de ser sanguin. După o jumătate de oră dispăru şi cicatricea. Dar pentru a-şi suda clavicula fracturată a trebuit să stea toată seara culcat în pat şi, concentrându-şi voința, să comande vaselor, glandelor, muşchilor.

Dimineața se hotărî să se ducă la cursul lui Androsiaşvili. Venise în amfiteatru mai devreme, ca să ocupe un loc mai depărtat, mai ferit privirilor. Şi totuşi nu reuşi să-l evite pe profesor. Acesta tocmai le dădea indicații studenților unde să atârne planşele. Krivoşein încercă să se fofileze, dar era prea târziu.

— Ce cauți aici? De ce nu eşti la clini... Vano Alexandrovici se întrerupse brusc, fără să-şi ia ochii de la urechea aspirantului şi de la brațul drept cu care acesta strângea caietul la piept. Ce înseamnă asta?

— Dumneavoastră spuneați ceva despre zeci de milioane de ani, Vano Alexandrovici, nu se putu reține Krivoşein să nu facă pe grozavul. Totuşi, se poate şi fără „repetare”.

— Prin urmare... Reuşeşte?! articulă Androsiaşvili. Cum?

Krivoşein îşi muşcă buza.

— M-m-m... mai târziu, Vano Alexandrovici, mormăi el stângaci. Eu însumi trebuie să mă lămuresc mai întâi de toate astea...

— Dumneata însuți? Profesorul ridică din sprâncene. Nu vrei să-mi povesteşti? Chipul lui se întunecă. Bine, cum doreşti... Te rog să mă scuzi! şi se înapoie la masa de lucru.

Începând din ziua aceea el îi răspundea aspirantului la salut cu o politețe glacială, dar nu intra în vorbă cu el. Iar Krivoşein, ca să nu-l mustre prea tare conştiința, se cufundă în experiențele asupra propriei sale persoane. Într-adevăr, avea încă multe de lămurit...

„Parcă eu n-am dorit să le vorbesc tuturor despre descoperirea mea, să văd interesul arzător care se stârneşte, să trăiesc momentele de încântare, de glorie... se justifica Krivoşein față de el însuşi şi față de nevăzutul Androsiaşvili, în timp ce păşea pe aleea cu castani. Pentru că, spre deosebire de psihopați, eu aş fi putut explica totul... E adevărat, la alți oameni chestiile astea nu sunt deocamdată aplicabile. Ei nu au constituția necesară. Mai important decât toate însă e faptul că posibilitatea a fost demonstrată, că există o *cunoaştere* a ei... Da, chiar dacă descoperirea s-ar limita numai la faptul că poți să-ți vindeci singur rănile, fracturile, să nimiceşti bolile dinăuntrul tău! Tocmai asta e nenorocirea că natura nu furnizează niciodată exact atât cât e nevoie pentru binele oamenilor, ci totdeauna sau mai mult, sau mai puțin. Eu am căpătat

mai mult... Probabil că eu aş fi putut să mă transform şi într-un animal. Un animal care să nu semene de loc cu cele ce trăiesc pe Pământ... Asta se poate. Totul se poate. Tocmai asta mă înspăimântă". Krivoşein oftă din adâncul sufletului.

...Fereastra şi uşa cu geam de la balconul etajului cinci păreau uşor luminate, ca şi cum acolo ar arde o lampă de birou. „Înseamnă că e acasă?!" Krivoşein urcă scările. În faţa uşii apartamentului se scotoci din obişnuinţă prin buzunare, dar îşi aduse aminte că a aruncat cheia încă acum un an. Se blagoslovi cu o înjurătură. Îşi închipui ce efect ar fi avut o intrare neaşteptată: „Actele dumneavoastră, cetăţene!" Ca şi în trecut, nu exista o sonerie, aşa că a trebuit să bată la uşă.

Drept răspuns se auziră nişte paşi uşori şi repezi, Inima începu să-i bată mai repede. Broasca ţăcăni şi... în faţa lui, în antreu, stătea Lena.

— Oh, Valea, eşti întreg, sănătos! Ea îi cuprinse gâtul cu palmele calde, îl examină dintr-o privire, îi mângâie părul, se lipi de el şi începu să plângă. Valea, dragul meu... Şi eu care credeam... Aici se vorbesc atâtea... Se spun atâtea! Sun la tine la laborator – nu răspunde nimeni... Sun la institut şi întreb despre tine, unde eşti, ce-i cu tine? Mi se închide telefonul... Vin aici, nu te găsesc... Mai târziu am aflat cum că tu... O înecă plânsul. Apoi furioasă: prostii!

— Ei hai, Len, lasă nu trebuie... Ce-i cu tine? Krivoşein simţi o dorinţă puternică s-o strângă

la piept. Abia se putu stăpâni.

Ca şi cum n-ar mai fi existat nimic. Nici descoperirea nr. 1, nici un an de muncă încordată şi nebunească la Moscova, unde alungase din el tot trecutul... Nu o dată Krivoşein – pentru liniştea sa sufletească – hotărâse să alunge din amintire şi chipul Lenei. Ştia cum se face asta: trimiți în scoarța cerebrală o cantitate de sânge cu un conținut ridicat de glucoză, provoci oxidarea unei anumite zone şi informația s-a şters pentru totdeauna din celulele nervoase. Dar n-a vrut s-o facă... Sau n-a putut? „A dori" şi „a putea" – cum să delimitezi asta în tine însuți? Şi iată că acum pe umărul lui plânge Lena, iubita, plânge pentru că e îngrijorată de soarta sa. Trebuie s-o liniştească:

— Încetează, Lena. După cum vezi, totul e în regulă. Ea se uită atent la el. În ochii umezi se putea citi o bucurie uşor umbrită de un sentiment de vinovăție.

— Val... nu eşti supărat pe mine, nu? Ți-am spus atunci atâtea lucruri... Nici nu ştiu bine ce anume. Ca o proastă! Te-ai simțit jignit, da? Şi eu mi-am zis că... Totul s-a terminat. Dar când am aflat că ți s-a întâmplat ceva rău... Ea ridică din sprâncene, n-am mai putut. Am venit fuga aici, vezi... Uită, te rog, da? Să uităm totul, da?

— Da, spuse din toată inima Krivoşein. Hai în casă.

— Oh, Valea, tu nu-ți dai seama cum m-am speriat. Tot îl mai ținea de umeri, ca şi cum i-ar fi fost teamă că-l pierde din nou. Şi anchetatorul

ăsta, şi tot felul de întrebări!

— Te-a chemat şi pe tine?

— Da.

— Aha, păi sigur: „cherchez la femme”!

Intrară amândoi în cameră. Totul rămăsese ca în trecut: o canapea cenuşie, biroul ieftin, două scaune, un dulap-bibliotecă, cu reviste îngrămădite deasupra, până în tavan, un şifonier cu oglinda prinsă într-o parte... În colț, lângă uşă, două haltere mici, puse în cruce, una peste alta.

— Aşteptându-te, am dereticat puțin pe aici. Se adunase la praf. Uşa de la balcon trebuie bine închisă, la plecare... Lena se apropie din nou de el. Val, ce s-a întâmplat de fapt?

„Dacă ar şti!” oftă Krivoşein în gând.

— Nimic îngrijorător. Dar s-a făcut mult zgomot...

— Dar ce vrea miliția?

— Miliția? Păi... au chemat-o, şi atunci a venit. Dacă ar fi chemat pompierii, ar fi venit şi pompierii.

— Oh, Valea... Ea îşi puse mâinile pe umerii lui Krivoşein şi-şi încreți nasul ca o fetişcană. De ce eşti tu aşa?

— Cum sunt? întrebă el, simțind că îşi pierde mințile.

— Păi, aşa... Deşi om în toată firea, parcă, şi totuşi neserios. Şi eu, când sunt cu tine, devin o fetişcană în toată puterea cuvântului... Val, dar unde e Viktor, ce-i cu el? Spune-mi. Ochii i se măriră speriați. E adevărat că ar fi spion?

— Viktor? Ce fel de Viktor?

— Dar ce-i cu tine? Vitea Kraveț, laborantul tău, nepot de gradul trei.

— Nepot... Laborant... Krivoşein se pierdu pentru o clipă. Aha, înțeleg! Deci despre asta e vorba...

Lena îşi împreună palmele cu zgomot.

— Valea, ce-i cu tine? Nu vrei să-mi povesteşti ce s-a întâmplat la voi, acolo?

— Iartă-mă, Lena... Am avut un moment de zăpăceală. Dar desigur, Petea, adică Viktor Kraveț, primul meu laborant, nepot de gradul trei... E un tânăr foarte simpatic, cum să nu... Ea îl privea într-una cu ochii mari deschişi. Nu te mira, Lena, e doar o pierdere temporară a memoriei... Aşa se întâmplă întotdeauna după... După un şoc electric. O să treacă, nu-i nimic grav... Deci, spui că s-a şi răspândit zvonul că e spion? Ah, această Academie de ştiințe!

— Prin urmare e adevărat că la tine în laborator s-a produs o... catastrofă?! Dar de ce, de ce îmi ascunzi mie totul? S-ar fi putut să te... Ea îşi acoperi fața cu mâinile. Nu!

— Încetează, pentru Dumnezeu! spuse enervat Krivoşein. Se îndepărtă de ea şi se aşează pe un scaun. S-ar fi putut – nu s-ar fi putut, s-a întâmplat – nu s-a întâmplat! După cum vezi totul e în regulă, („aş vrea eu ca totul să fie chiar aşa!") Nu pot să povestesc nimic până nu mă dumiresc cum trebuie... Şi, în general – el se hotărî să treacă la atac – de ce suferi atât? Ei, un Krivoşein mai mult sau unul mai puțin pe lume – mare nenorocire! Eşti tânără, frumoasă, copii n-ai... Ai să-ți găseşti un altul, mai bun

decât o gloabă bătrână ca mine. Dacă ar fi să-l luăm chiar pe acest Petea... Viktor Kraveț... N-ați fi o pereche potrivită?

— Iar începi cu asta? Ea zâmbi, veni în spatele lui şi îi luă capul, strângându-l la pieptul ei. Ce tot îi dai zor mereu cu Vitea şi iar Vitea? N-am eu nevoie de el. Chiar dacă ar fi poleit cu aur. El nu e ca tine, înțelegi? Şi gata. Şi nici ceilalți nu sunt ca tine. Eu o ştiu asta foarte bine.

— Hm?! Krivoşein se îndreptă.

— Ce „hm", ce „hm"! Prostule, gelosule! Doar nu-ți închipui că am stat toate serile acasă, ca o călugăriță. Am fost invitată, mi s-a făcut curte, mi s-a vorbit de intenții serioase... Ştii, totuşi, parcă nici unul nu-i aşa cum ar trebui! jubila ea. Nu sunt ca tine – şi gata! Până la urmă tot la tine aş fi venit...

Krivoşein simțea în ceafă căldura trupului ei, simțea palmele ei moi pe ochii săi şi fu cuprins de o fericire, ce nu se putea compara cu nimic. „Să tot stai aşa, să stai mereu. E ca şi cum ai fi venit obosit de la lucru. Şi ea e aici... Şi nu s-a întâmplat nimic deosebit... Cum nu s-a întâmplat nimic? El se încordă. S-a întâmplat! Aici, la ei, s-a petrecut ceva serios. Iar eu stau să-i fur mângâierile!"

El se desprinse şi se ridică în picioare.

— Bine, Len. Te rog să mă scuzi, dar n-am să te conduc. Mai stau puțin şi mă culc. Nu prea mă simt bine după... După această încurcătură.

— Atunci să rămân?

Suna pe jumătate a întrebare, pe jumătate a

răspuns. Pentru o clipă Krivoşein fu cuprins de o gelozie turbată. „Să rămân?" întreba ea – şi celălalt, se înțelege, era de acord. Sau îi spunea chiar el: „Rămâi astăzi aci". Şi ea rămânea...

— Nu, Len, du-te acasă, şi el zâmbi strâmb.

— Deci tot mai eşti supărat pentru chestia aia, da? Îl privi cu reproş şi se întristă. Eşti un prost, Valea! Un mare prost! Se întoarse spre uşă.

Krivoşein rămase în mijlocul camerei şi asculta. Broasca țăcăni în închizătoare, apoi se auziră tocurile Lenei pe scară... Pocni şi uşa de la intrare... Paşi repezi şi uşori răsunară pe asfalt. El se repezi în balcon, ca s-o cheme îndărăt, dar briza serii îl dezmetici. „Ia te uită, doar am văzut-o şi m-am topit! Interesant. Ce i-o fi spus ea atunci? În sfârşit, la dracu cu frământările astea de anul trecut! Se înapoie în cameră. Trebuie să mă lămuresc despre ce-i vorba... Stop! Trebuie că are un jurnal. Sigur că da!"

Krivoşein începu să tragă sertarele biroului. Arunca pe jos reviste, dosare, mape, bibliorafturi, cerceta în fugă caietele... „Nu e ăsta, nici ăsta"... Pe fundul sertarului de jos zări o rolă de magnetofon, plină cam pe un sfert cu bandă; pentru o clipă uită ce căutase. Luă de pe dulap magnetofonul portativ, şterse praful de pe el, puse rola, apăsă pe butonul de redare.

După un scurt şuierat se auzi în difuzorul magnetofonului o voce puțin răguşită, pronunțând neglijent terminațiile cuvintelor:

— Pe baza dreptului primilor descoperitori –

ne luăm răspunderea pentru cercetarea şi utilizarea descoperirii sub denumirea...

— ... „Sinteza biologică artificială a informației", interveni cu importanță o altă voce (semănând exact cu prima). Nu e prea frumos spus, dar, în schimb, e corect.

— Merge... „Sinteza biologică artificială a informației". Noi ne dăm seama că această descoperire este legată direct de viața omului, aşa cum n-a fost niciuna din descoperirile de până acum. Ea poate deveni o primejdie uriaşă, sau o fericire pentru omenirea întreagă. Ne luăm obligația să facem tot ce stă în puterile noastre pentru a aplica această descoperire la îmbunătățirea vieții oamenilor...

— Ne angajăm că până când nu vom cerceta toate posibilitățile descoperirii...

— ... şi până când n-o să ne fie clar cum s-o utilizăm spre binele oamenilor, cu o absolută siguranță...

— ... să n-o transferăm în alte mâini...

— ... şi să nu publicăm nici o informație despre ea.

Krivoşein asculta cu ochii aproape închişi. Se transportase parcă în noaptea aceea de mai, când făcuseră acest jurământ.

— Jurăm să nu dezvăluim nimic despre descoperirea noastră, nici pentru bunăstare, nici pentru glorie, nici pentru nemurire, până când nu vom fi siguri că nu poate fi folosită împotriva oamenilor. Mai curând vom distruge toată munca noastră, decât să admitem acest lucru.

— Jurăm! rostiră amândouă vocile în cor, dar puțin decalate. Banda se termină.

Tare flecăreți mai eram pe atunci... Aşadar, jurnalul trebuie să fie pe-aproape. Krivoşein se apucă din nou să scotocească prin birou şi, după câteva clipe, ținea în mână un caiet cu coperte galbene, cartonat, mare şi gros cât o carte. Pe copertă nu era scris nimic. Totuşi Krivoşein se convinse îndată că a găsit ceea ce căuta. Cu un an în urmă, când sosise la Moscova, îşi cumpărase un caiet exact la fel, cu coperte galbene, ca să-şi țină jurnalul.

Se aşeză la birou, îşi aranjă lampa cât mai comod, aprinse o țigară şi deschise caietul.

PARTEA A DOUA

DESCOPERIREA EULUI

(Despre un om de rând
care a înfăptuit multe)

Capitolul 1

Întâmplarea vine în întâmpinarea celui ce n-o caută orbeşte.
D. GRANIN: Căutătorii

„22 mai. Astăzi l-am condus la tren. La restaurantul gării lumea ne privea curioasă. Eram doi bărbați gemeni. Eu m-am simțit stânjenit. Lui nu-i păsa de nimeni şi de nimic.

— Îți aduci aminte, cu cincisprezece ani în urmă eu... de fapt, tu, ai plecat să-ți dai examenele la Institutul de fizică şi tehnică? Totul era la fel ca şi acum: o evadare, o eliberare, un zbor spre necunoscut...

Îmi aminteam. Da, totul fusese la fel. Acelaşi ospătar, având întipărită pe fața grasă o expresie de mulțumire cronică, îi servea pe absolvenții clasei a zecea, scăpați din frâu. Pe atunci ni se părea că totul ne stă în față. Aşa a şi fost. Acum şi în urma noastră există destule. Şi clipe de bucurie, şi perioade cenuşii, şi unele întâmplări care te fac să-ți fie teamă să te uiți înapoi. Dar mereu ți se pare că partea cea mai frumoasă, că cele mai interesante clipe ale vieții se află încă în fața ta.

Pe atunci am băut din vinul cel mai ieftin. Acum ospătarul ne-a adus o sticlă de coniac de cea mai bună calitate. Am băut câte un păhărel.

În restaurant atmosfera era agitată, zgomotoasă. Lumea mânca şi bea în grabă.

— Ia te uită, se învioră dublura mea, o mamă

dă de mâncare la doi gemeni! Salut, colegi! O, ce ochişori au... Ce o să iasă din ei, oare? Deocamdată are mama grijă de ei. Au reuşit să se mânjească cu griş exact la fel. Dar peste vreo doi ani o să-i ia în primire o altă mamă grijulie – Viaţa. Unul, să zicem, o să apuce o găină de coadă, o să-i smulgă toate penele. Va fi o primă culegere de impresii irepetabile, întrucât celuilalt n-o să-i mai rămână pene. În schimb celălalt o să se rătăcească în vreun magazin şi va plânge îngrozitor. Din nou ceva propriu, individual. După încă un an mama o să-i tragă o săpuneală unuia pentru dulceaţa pe care n-a mâncat-o el. Din nou diferenţieri. Unul va cunoaşte prima nedreptate din viaţa lui, celălalt prima faptă nepedepsită... Oh, mamă, ai grijă de ei! Dacă lucrurile vor merge tot aşa, dintr-unul va ieşi un ghinionist sperios, iar din celălalt un descurcăreţ, căruia i se trece totul cu vederea. O să te saturi de plâns, mamă... Şi noi, noi parcă suntem la fel cu aceşti gemeni.

— Ei, pe noi o chelfăneală primită pe nedrept n-o să ne abată din drum. Suntem la o altă vârstă.

— Să bem pentru asta!

Se anunţă plecarea trenului. Am ieşit pe peron. El îşi dădu drumul la gură:

— Interesant. Cum o să rămână de acum cu zicala aceea implacabilă: „Ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus”? Să admitem că ţie „ţi-a fost scris” ceva anume, de pildă, o deplasare într-un singur sens în timp şi în spaţiu, o avansare în serviciu şi aşa mai departe. Şi, deodată, trible-trable-

bums! Există doi Krivoşeini. Şi ei duc o viață diferită, în oraşe diferite. Cum vine treaba asta şi ce se alege din programul divin al vieții? Sau dumnezeu l-a scris în două variante? Dar dacă noi o să fim zece? Dacă n-o să vrem – n-o să fim... Poate că domnul dumnezeu, la bătrânețe, a devenit schizofrenic?

Într-un cuvânt, ne prefăceam că trăim nişte momente obişnuite. „Cetățeni, verificați dacă biletele celor ce pleacă n-au rămas cumva la dumneavoastră!" Biletele nu rămăseseră la mine. Şi trenul l-a dus la Moscova.

Ne-am înțeles să ne scriem unul altuia, în caz de nevoie (pot să fac prinsoare că el nu va simți prea curând o asemenea nevoie) şi să ne întâlnim în luna iulie a anului viitor. În acest an vom da asaltul în muncă din două părți: el dinspre biologie, eu dinspre sistemologie. Ehe...

După ce a plecat trenul, mi-am dat seama că o să-mi lipsească. Probabil, din cauză că pentru prima oară mă simțeam alături de un alt om... Ca şi cum aş fi fost cu mine însumi, altfel n-am cum să mă exprim. Chiar şi între mine şi Lena există întotdeauna ceva nerostit până la capăt, neînțeles, pur personal. În timp ce între mine şi el... Ei şi între voi, într-o lună de viață în comun, s-a mai adunat câte ceva. Amuzantă mai e această mamă grijulie. Viața!

Mă moleşisem din cauza coniacului şi, înapoindu-mă de la gară, tot drumul m-am holbat la oameni, la viață. Femeile, cu chipul preocupat, intrau în magazine. Tinerii plimbau, pe motociclete, fete care se lipeau de ei. Lângă

chioşcurile de ziare se făceau cozi – dintr-o clipă într-alta trebuia să apară ediția de seară a ziarului local. Chipurile omeneşti – cât de deosebite sunt unele de altele, cât de uşor de înțeles unele şi cât de greu altele! Nu pot să explic cum vine asta, dar despre mulți dintre aceşti oameni parcă aş şti câte ceva: colțurile gurii, ridurile adânci sau superficiale, cutele de pe gât, gropițele din obraji, maxilarul, ținuta capului şi ochii – mai ales ochii! – toate poartă semne ale informației de pe vremea când omul încă nu ştia să vorbească. Probabil din timpurile când eram cu toții maimuțe.

Nu e mult de când, pur şi simplu, nu observam toate astea. Nu observam, de pildă, că oamenii care stăteau la rând, erau urâți. Banalitatea şi lipsa de însemnătate a ceea ce făceau în momentele acelea, teama că marfa nu va ajunge pentru toată lumea, că vreunul mai înfigăreț se va strecura în față, punea pe chipurile lor o amprentă detestabilă. Tot atât de urâți sunt şi cei beți, ca şi cei ce fac scandal. În schimb, uitați-vă la fata îndrăgostită care râde de gluma tânărului de lângă ea, la mama ce alăptează, la meşterul ce execută o muncă care cere multă migală, la un om bun care se gândeşte la ceva... Ei sunt frumoşi, cu toate coşurile, cutele şi ridurile lor.

Niciodată n-am înțeles în ce constă frumusețea animalelor. După părerea mea, frumos poate fi numai omul – şi numai atunci când este om.

Un copilaş, dus de mână de mama sa, a

rămas cu ochii la mine, ca la o minune, a căzut şi a început să urle, supărat pe gravitația pământului. Natural că mama sa i-a dat şi ea câteva... Puştiul a suferit degeaba. Ce minune oi mai fi şi eu? Sunt doar un bărbat predispus spre îngrăşare, adus de spate şi cu o fizionomie banală.

Dar, poate, că puştiul are dreptate, poate că sunt, într-adevăr, o minune. Fiecare om e o minune!

Ce ştim noi despre oameni? Ce ştiu eu despre mine însumi? În ecuația numită „viață" oamenii reprezintă ceva ce nu mai trebuie demonstrat. Dar fiecare, operând cu datele inițiale, caută să demonstreze ceva propriu. De pildă, dublura mea. A plecat – faptul e şi neaşteptat şi logic...

Dar, stop! Dacă e vorba să încep, apoi s-o iau de la început.

Îmi vine să râd când mă gândesc... În realitate intențiile mele erau dintre cele mai simple: să fac o disertație. O disertație de candidat în ştiințe este o chestiune hulită şi disprețuită de toată lumea. Dar fără ea nu poți să faci în ştiință nici un pas. Pentru ca să obții independență în munca ştiințifică, e nevoie să treci prin această încercare academică constând din trei examene, trei lucrări publicare şi un manuscris voluminos despre „unele probleme ale cercetării unor aspecte"... Altfel nu vei fi recunoscut de către cercetători ca fiind unul de-al lor.

Dar să elaborez ceva mediocru şi care miroase de la o poştă a compilație (de pildă, ceva în

genul temei pe care mi-a propus-o fostul meu şef, profesorul Voltamperov: „Unele particularităţi ale proiectării sistemelor de diode ale memoriei”) mi se părea plicticos şi-mi făcea silă. Sunt totuşi un om viu. Aş vrea să abordez o problemă nerezolvabilă, să mă vâr în sufletul ei, şi, cu ajutorul raţionamentelor, maşinilor şi aparatelor să iscodesc natura. Şi să aflu ceea ce încă nimeni n-a ştiut. Sau să inventez ceva la care nu s-a gândit încă nimeni. Iar atunci când voi susţine disertaţia să mi se pună întrebări la care să fie o plăcere să răspund. După aceea cunoscuţii să-mi spună: „Ce mai, ai pocnit-o! Din plin!”

Cu atât mai mult cu cât mă simt în stare să fac una ca asta. Faţă de oameni nu e frumos s-o declar, dar în jurnal pot să-mi permit să scriu ce sunt în stare. Drept mărturie iau cele cinci invenţii şi două lucrări de cercetare pe care le-am definitivat. Şi-apoi, mai e şi descoperirea... Eh, nu, Krivoşein, nu te grăbi s-o incluzi printre reuşitele tale intelectuale! Aici te-ai încurcat şi nici până acum n-ai ajuns la vreun capăt.

Într-un cuvânt, o asemenea frământare sufletească m-a împins, de fapt, în hăţişul acelei orientări din sistemologia mondială, care nu operează cu formule, nici cu algoritmi, nici măcar cu reţete, ci cu întâmplarea.

Oh, întâmplarea!... De fapt, e un lanţ de legături cauzale necunoscute, o combinaţie de mai multe fenomene ce nu se supun unui calcul, iar ca rezultat avem un fapt ce nu poate

fi prevăzut dinainte, ca în cazul în care moneda a căzut cu pajura în sus, maşina electronică de calcul a avut un rateu, datornicul s-a întâlnit cu creditorul înfuriat şi aşa mai departe. Întâmplarea este duşmanul ştiinţei exacte. Ea poate fi generată de o greşeală de calcul, de o perturbaţie care denaturează semnalul, de influenţa vremii, acţionând – în momentul cel mai nepotrivit – asupra cristalelor semiconductoarelor, la fel ca şi acea „Libertatea de voinţă" a electronului care a făcut fizicienilor atâţia nervi. Dar întâmplarea ne poate fi şi prietenă, ca, de pildă, particula cosmică care a nimerit exact în contor şi nu alături, mineralul de uraniu, pus de Beckerel în sertarul biroului împreună cu plăcile fotografice...

Fie ea prietenă, fie duşmancă, întâmplarea trebuie cunoscută şi folosită, chiar dacă noi nu o înţelegem întru totul.

Nouă – datorită mărginirii minţii noastre – ne place grozav să-i delimităm pe fizicieni de lirici, undele de particule, plantele de animale, maşinile de oameni... Dar în viaţă şi în natură toate aceste lucruri nu sunt opuse, ci se completează unele pe altele. Exact la fel se completează reciproc logica cu întâmplarea în cunoaştere, în căutarea soluţiilor. Se pot găsi (şi se găsesc) multe elemente nedovedite, arbitrare în construcţiile matematice şi în cele logice; se pot găsi deci şi reguli logice în evenimentele întâmplătoare.

Duşmanul de moarte al cercetării informaţiei întâmplătoare, doctorul în ştiinţe tehnice,

Voltamperov, *nu pierdea niciodată ocazia* să respingă propunerea mea (de a ne ocupa, în cadrul secției, de modelarea proceselor întâmplătoare) printr-o glumă: „Dar asta ar fi, ca să spunem aşa, ca o modelare a zațului de cafea!” Nu este, oare, gluma sa cea mai bună ilustrare a acestei completări reciproce?

Era foarte greu să ripostezi. Realizări în această direcție erau puține. Multe cercetări se încheiau prin eşecuri, iar ideile... ideile nu erau înțelese. În secția noastră, ca şi în vestul sălbatic al cowboy-lor, lumea avea încredere doar în faptele concrete.

Tocmai începuse să mă bată gândul, după exemplul lui Valerke Ivanov, prietenul meu şi fostul şef al laboratorului, să las dracului institutul şi să mă mut în alt oraş. Dar iată că intervine întâmplarea hotărâtoare! Din motive pe deplin justificate, constructorii n-au predat la timp corpul cel nou de clădire. Deci, datorită unor cauze tot atât de justificate, nu se cheltuiseră banii la capitolele bine justificate ale bugetului institutului. În această situație, Arkadi Arkadievici a organizat un „concurs” pentru cheltuirea, pe baza unei idei, a celor optzeci de mii de ruble care nu puteau fi cheltuiți. Sunt convins că, în această situație, chiar şi cel mai înverşunat apărător al determinismului s-ar fi străduit să nu facă vreo prostie.

Pe vremea aceea ideea mi se conturase în minte, îmi propuneam să cercetez cum se va comporta maşina electronică de calcul dacă va fi

pusă în situația de a funcționa nu pe baza unui program bine conceput, ci a unei informații obişnuite, întâmplătoare. Chiar aşa. După programe ea lucrează atât de strălucit, încât îi extaziază pe toți corespondenții de presă. („Un nou succes al ştiinței: maşina proiectează o hală în trei minute". Programatorii, din modestie, trec de obicei sub tăcere numărul lunilor în care au pregătit această rezolvare „în trei minute".)

Ce să mai vorbim, ideea mea cu privire la execuția elementară, era o adevărată aiureală, evidentă pentru orice sistemolog, cât de cât pregătit. Într-o asemenea situație, maşina nu va reacționa în nici un fel. Se va opri, şi gata! Dar eu nici nu contam pe o asemenea execuție *elementară*.

...Să cheltuieşti în cinci săptămâni, până la sfârşitul anului bugetar, optzeci de mii de ruble pentru utilarea unui laborator, chiar cu un profil atât de vag, cum e cercetarea întâmplării, este o treabă serioasă. Nu degeaba Alter Abramovici, geniul institutului în materie de aprovizionare, îmi strânge încă şi astăzi mâna cu respect, ori de câte ori ne întâlnim. Între noi fie vorba, e peste puterile lui să înțeleagă că o dorință insuportabilă de a acționa poate săvârşi minuni.

Deci, situația era următoarea: banii existau, dar altceva nimic. Constructorilor, pentru ca să predea în condiții optime clădirea, li s-au dat cinci mii. Maşina electronică de calcul universală TVM-12 – încă treisprezece mii. Tot felul de traductori de informații: microfoane cu

cristal, investigatori flexibili cu extensie, celule fotoelectrice cu germaniu, gazometre, termistori, dispozitivul pentru măsurarea electromagnetică a biocurenților creierului, sistem STE-1, cu patru mii de microelectrozi, pulsometre, umidometre cu semiconductor! Într-un cuvânt, tot ce transformă sunetele, imaginile, mirosurile, presiunile mici, temperatura, oscilațiile vremii şi chiar mişcările sufleteşti în impulsuri electrice – încă nouă mii. De patru mii am cumpărat diferiți reactivi, sticlărie de laborator şi tot felul de alte instalații folosite în laboratoarele de chimie. Din considerente nelămurite, m-am gândit să recurg şi la hemotronică, despre care auzisem câte ceva. (Dar, dacă e vorba să fiu absolut sincer, le-am cumpărat pentru că toate astea puteau fi uşor cumpărate de la magazine prin virament. Cred că nu e cazul să amintesc că din aceşti optzeci de mii de ruble n-am cheltuit, în numerar, nici măcar o rublă.)

Toate erau bune, dar lipsea principiul de bază al experimentului. Eu îmi dădeam foarte bine seama de ce anume e nevoie: de un dispozitiv care să poată prelucra şi combina semnalele întâmplătoare ale traductorilor, ca apoi să le transmită maşinii „raționale" – un fel de bucățică de „creier electronic" cu o schemă arbitrară de legături ale celor câtorva zeci de mii de celule... La magazin nu poți cumpăra un asemenea dispozitiv, nici măcar prin virament. Să cumperi tot felul de piese din care se construiesc maşinile electronice obişnuite (diode, triode, rezistențe, condensatoare etc.

etc.) şi apoi să comanzi să ţi se facă ceea ce doreşti durează mult. Şi-apoi treaba nici nu e realizabilă. Ca să poţi face o comandă trebuie să dai o schemă amănunţită, iar un asemenea dispozitiv nu trebuie să aibă, în principiu, o schemă anumită. Cum s-ar spune: hai să mă duc – dar pe unde s-o apuc? Să caut în lume – nu ştiu ce anume!

Şi din nou întâmplarea, prietena, mi-a dăruit acel „nu ştiu ce anume" şi... Pe Lena... Dar, în privinţa ei nu mai sunt dispus să pun totul pe seama norocului. Întâlnirea cu Lena, este, de bună seamă, un dar al sorţii. Dar în ceea ce priveşte cristaloblocul... Dacă te gândeşti zile şi nopţi în şir, întotdeauna o să descoperi ceva, o să observi ce ţi-a scăpat până atunci.

Într-un anumit moment, situaţia era următoarea: până la sfârşitul anului mai rămăseseră trei săptămâni, dar cincizeci de mii de ruble nu aveau încă o destinaţie precisă, şi nu se întrevedea nici o posibilitate de a găsi un dispozitiv de prelucrare...

Şedeam comod în troleibuz şi mă frământam.

— Am cumpărat de cincizeci de mii circuite fixe, iar după aceea am constatat că ele nu corespund – am auzit cum povesteşte indignată o femeie cu scurtă de urson, care şedea în faţa mea, adresându-se vecinei. Cum se poate una ca asta?

— Să înnebuneşti, nu alta, răspunse cealaltă.

— Acum Pşembakov aruncă totul în capul serviciului de aprovizionare. Dar de fapt el a comandat totul!

— Ia te uită!

Cuvintele „cincizeci de mii” şi „circuite fixe” mă făcuseră să devin atent.

— Iertați-mă, dar despre ce fel de circuite anume e vorba?

Femeia întoarse spre mine o față atât de frumoasă şi de mânioasă, încât m-am fâstâcit.

— De circuite NICI; de trighere! răspunse ea.

— Şi cu ce parametrii?

— De joasă tensiune... Iertați-mă, dar de ce vă amestecați în discuția noastră?!

Aşa am făcut cunoştință cu inginera Biroului de construcții din vecinătate, Elena Ivanovna Kolomieț. A doua zi inginera Kolomieț i-a lăsat la poartă inginerului principal Krivoşein un bon de intrare la secția sa. „Binefăcătorul meu! Salvatorul meu! a strigat şeful secției Jalbek Balbekovici Pşembakov, şi-a desfăcut brațele ca pentru îmbrățişare, când inginera Kolomieț m-a prezentat şi i-a explicat că eu aş putea să răscumpăr de la Biroul de construcție blestematele circuite fixe. Dar eu am consimțit să-l copleşesc cu bunătatea mea şi să-l salvez pe Jalbek Balbekovici în următoarele condiții: a) toate cele 30.000 de celule vor fi montate pe panouri, conform schiței pe care o anexam; b) legate prin cabluri de alimentare; c) de la fiecare celulă vor trebui să fie trase fire şi d) toate acestea urmează să fie predate până la sfârşitul anului.

— Voi aveți o capacitate de producție mai mare, nu vă e greu s-o faceți, am spus eu.

— Pentru aceiaşi bani?! Dar numai celulele

costă cincizeci de mii!

— Da, dar s-a dovedit că ele nu corespund. Țineți seama de asta.

— Eşti un speculant şi nu un binefăcător, spuse cu tristețe Jalbek şi dădu din mână a pagubă. Faceți formele, Elena Ivanovna. O s-o lucrăm ca pe o comandă a noastră. Şi, în general, las treaba asta în seama dumneavoastră.

Fie ca Allah să blagoslovească numele tău, Jalbek Pşembakov!

...Până în ziua de azi mă tot gândesc că am cucerit-o pe Lena nu prin calitățile mele, ci datorită faptului că, atunci când toate celulele au fost montate pe panouri şi marginile cubului microelectronic deveniseră o împletitură de sârmulițe de diferite culori, la întrebarea ei dezorientată:

— Şi cum să le unim acum?

Am răspuns prompt:

— Păi cum doriți! Cele albastre cu cele roşii... şi totul să placă ochiului.

Femeile admiră nesăbuința...

Aşa s-au petrecut lucrurile. Totuşi, după cum se vede, întâmplarea îşi exercită acțiunea ei...

(Oh, se pare că datorită acestor fapte, am început să mă ploconesc în fața întâmplării! Fanatismul celui de curând convertit... înainte vreme, dacă e să vorbim cinstit, eram un adevărat tolomac. Propovăduiam smerenia față de întâmplarea „nefericită” (chipurile n-ai ce să-i faci) şi disprețul față de întâmplarea „fericită” scăpătă din mână. (Ei şi, ducă-se...) În spatele

unor astfel de atitudini, dacă te gândeşti mai bine, se ascund întotdeauna lenea noastră sufletească şi neîndemânarea. Acum însă am început să înțeleg importanta însuşire a întâmplării, indiferent că e vorba de viață sau de ştiință. N-o poți cuceri doar cu rațiunea. Preocuparea față de întâmplare cere din partea omului rapiditate şi tenacitate în gândire, spirit de inițiativă, hotărâre în a reface, în orice clipă, propriile planuri. Dar a te ploconi în fața ei este tot atât de stupid ca şi a o disprețui. Întâmplarea nu este nici duşman, nici prieten, nici dumnezeu şi nici diavol. Ea este întâmplare, un fapt neaşteptat şi cu asta am spus totul. A pune stăpânire pe ea sau a o scăpa din mână depinde de om. Iar cei ce cred în noroc şi în soartă n-au decât să cumpere bilete de loterie!)

— Totuşi „Laboratorul cercetării informației întâmplătoare" este o denumire odioasă, a spus Arkadi Arkadievici, semnând decizia de înființare a laboratorului şi numirea inginerului principal Krivoşein ca şef al acestuia, cu toate răspunderile materiale contra incendiilor şi de altă natură care decurg de aici. Să nu furnizăm material pentru anecdote şi ironii. Să-i dăm un nume mai cuminte, să-i zicem „Laboratorul noilor sisteme". Apoi vom mai vedea.

Asta însemna că elaborarea disertației rămânea, în continuare, pentru mine „problema nr. 1". Şi această problemă n-a fost rezolvată de mine nici până în ziua de azi".

Capitolul 2

...au fost cazuri când, dintr-o frământare turbată a minților, cu timpul a ieşit la iveală adevărul.

I. M. SECENOV: Reflexele creierului

„Bineînțeles că eu îmi făuream visuri, ca munca să mi se pară mai amuzantă. Şi cum să nu visezi, când creierul numărul unu în cibernetică, doctorul în neurofiziologie Walter Ross Ashby emite idei – una mai captivantă decât alta! Procesele întâmplătoare ca izvor al dezvoltării şi pieirii oricăror sisteme... Accentuarea aptitudinilor intelectuale ale oamenilor şi maşinilor pe calea separării, în cadrul unor exprimări întâmplătoare, a gândurilor prețioase de absurdități şi reziduuri... Şi, în sfârşit, zgomotul ca materie primă pentru prelucrarea informației – da, da, acel „zgomot alb", acele perturbații supărătoare, pentru a căror înlăturare din circuitele cu semiconductori am irosit mulți ani de muncă şi multe idei!

Dacă am sta să ne gândim bine, întemeietorul acestui curent ar trebui considerat nu doctorul W. R. Ashby, ci acel regizor, astăzi uitat, al Teatrului Mare din Moscova, primul care (pentru crearea vuietului amenințător al poporului în „Boris Godunov") a poruncit fiecărui figurant să repete pe scenă adresa de acasă şi numărul de telefon. Numai că Ashby a propus rezolvarea unei probleme inverse. Luăm zgomotul – zgomotul valurilor, şuieratul prafului de

cărbune dintr-un microfon sub tensiune, orice zgomot – şi-l captăm într-un anume dispozitiv. Din haosul de zgomote separăm cele mai puternice „pocnituri” – obținând astfel o succesiune de impulsuri. Succesiunea impulsurilor se transpune în numere: de pildă, în numerele cuvintelor din dicționarul pentru traducerea la maşină. Din mai multe cuvinte se formează fraze. E adevărat, deocamdată tot felul de fraze: false, adevărate, abracadabrante – „materie primă” informațională. Dar în etajul următor al dispozitivului se întâlnesc două torente de informații: cele cunoscute oamenilor şi această „materie primă”. Urmează apoi operațiuni de comparare, de coincidență şi necoincidență – şi tot ce este absurd, lipsit de sens se filtrează, ceea ce este banal se înlătură. Şi se scot la iveală idei noi, descoperiri şi invenții care n-au fost încă făcute, opere ale unor poeți şi prozatori ce nu s-au creat încă, păreri ale filosofilor viitorului... Uff! Maşina-care-gândeşte!

E adevărat, respectabilul doctor n-a explicat cum se face această minune. Ideea lui este concretizată deocamdată numai în pătrățele unite prin nişte săgeți pe o foaie de hârtie. În general, întrebarea „cum se face?” nu e la loc de cinste la gânditorii academicieni. „Dacă facem abstracție de dificultățile realizării tehnice, în principiu, ne putem reprezenta”... Dar cum să faci abstracție de aceste dificultăți?

Ei, dar ce rost are să mă văicăresc! De aceea sunt experimentator, ca să verific ideile. De

aceea am Laboratorul meu. Pereții emană un miros plăcut de vopsea de ulei proaspătă, linoleumul cafeniu nu poartă încă urmele paşilor, ventilatorul face zgomotul său caracteristic, în dulapul cu geamuri sclipesc sticlăria şi borcanele cu reactivi, pe standul de montaj sunt înşirate instrumentele noi-nouțe, grămezi de cabluri de toate culorile şi ciocane de lipit cu vârfurile roşii, neacoperite încă de zgură. Pe mese lucesc aparatele în carcasele lor din masă plastică, iar acele lor indicatoare mai sunt încă nou-nouțe, ecranele nu sunt prăfuite. În bibliotecă se înşira lexicoane, manuale, monografii, iar în mijlocul încăperii se înalță, în lumina soarelui de ianuarie, dispozitivele calculatorului TVM-12, automatele de înregistrat şi cubul cristaloblocului executat cu migală, împestrițat de cabluri şi fire colorate. Totul e nou, fără urme de mâini, fără zgârieturi, totul emană în jur o frumusețe rațională, rod al grijii unor întregi generații de meşteri şi ingineri.

Cum să nu începi să visezi în asemenea condiții? Dar dacă reuşeşti? De fapt, visurile mele erau mai modeste. Nu visam despre o supermaşină care să fie mai inteligentă decât omul (această idee n-o prea am la suflet, deşi sunt un specialist în sistemologie), ci despre o maşină care să-l înțeleagă pe om şi astfel să-şi îndeplinească mai bine sarcina pentru care a fost creată. Pe atunci această idee mi se părea realizabilă. Într-adevăr, dacă maşina, după tot ce am să-i spun, să-i arăt şi aşa mai departe, va dovedi un anumit comportament, atunci

problema e rezolvată. Asta înseamnă că prin traductorii ei ea a început *să vadă, să simtă, să miroase*, în sensul omenesc cel mai limpede al acestor cuvinte, fără ghilimele şi fără rezerve. Şi în acest caz comportarea ei poate fi adaptată oricăror servicii şi probleme. Doar de aceea este o maşină electronică de calcul *universală*.

Da, atunci, în ianuarie, toate acestea mi se păreau simple şi accesibile. Puțin îmi păsa de rest... Oh, această putere de inspirație a aparatelor! Fantasticele oscilații verzi de pe ecrane, bâzâitul moderat şi plin de siguranță al transformatoarelor, țăcănitul invariabil al releelor, licărul lămpilor de semnalizare de pe panou, mişcările precise ale acelor... Ai impresia că poți să măsori totul, să cunoşti, să realizezi... Chiar cel mai obişnuit microscop îți dă impresia că, uite acum, în această clipă (la o mărire de 400 de ori, într-o lumină polarizată de două ori), ai să vezi ceea ce n-a văzut încă nimeni niciodată!

Ce să mai vorbim... Care cercetător n-a visat înainte de a începe o muncă nouă, nu s-a avântat cu gândul spre cele mai înalte probleme? Care cercetător n-a încercat acea nerăbdare devorantă, când năzuieşti – mai repede! mai repede! – să termini plicticoasa muncă pregătitoare – mai iute! mai iute! să asamblezi circuitele, să faci legăturile electrice şi să începi!

Apoi... apoi zilnicele griji de laborator, zilnicele greşeli, zilnicele eşecuri izgonesc din visurile tale orice urmă de suflet. Şi te împaci cu ideea să

realizezi măcar ceva, numai să nu lucrezi degeaba.

Aşa mi s-a întâmplat şi mie.

Să descrii eşecurile e ca şi cum le-ai retrăi din nou. De aceea am să fiu scurt. Deci schema după care trebuia să aibă loc experiența era următoarea: la intrările calculatorului TVM-12 se conectează cristaloblocul cu 38.000 de celule şi la intrările cristaloblocului tot restul inventarului: microfoanele, traductorii de mirosuri, de umiditate, temperatură, investigatorii extensibili, celulele fotoelectrice cu reglare automată a focarului, „coiful lui Monomah" pentru înregistrarea biocurenților creierului. Izvorul informației din exterior eram eu însumi, adică ceva ce se mişcă, produce sunete, îşi schimbă formele şi coordonatele în spațiu, are o anumită temperatură şi o anumită activitate nervoasă. Poți să vezi, să auzi, să pipăi cu ajutorul investigatorilor, să măsori temperatura şi presiunea sângelui, să analizezi mirosul gurii, şi chiar să te vâri în suflet şi în gânduri – poftim! Semnalele de la traductori trebuie să ajungă în cristalobloc, să excite acolo diferite celule – cristaloblocul modelează şi „împachetează" semnalele în combinații logice pentru calculatorul TVM-12. Aceasta le rezolvă ca pe nişte probleme obişnuite şi emite ceva rațional. Pentru ca s-o poată face mai uşor, am introdus în memoria maşinii cifrurile cuvintelor din dicționarul pentru traducerea la maşină, de la „A" la „Z".

Şi... n-am realizat nimic. Motoraşele, uruind

discret, mişcau investigatorii şi obiectivele atunci când eu mă deplasam prin încăpere. Oscilografele de control înregistrau lanțuri de impulsuri, care se transmiteau de la cristalobloc la maşină. Curentul circula. Becurile clipeau. Dar în decursul primei luni pârghiile dispozitivului de ieşire nici nu se clintiră, pentru a înregistra pe banda de perforat măcar un singur semn.

Am legat cristaloblocul cu toți traductorii. Cântam şi recitam versuri, gesticulam, alergam şi săream prin fața obiectivelor, mă dezbrăcam şi mă îmbrăcam, mă lăsam pipăit (brrr! acele atingeri reci ale investigatorilor...). Îmi puneam pe cap „coiful lui Monomah" şi – o doamne! – mă străduiam să „sugestionez" întreg ansamblul... Eram în stare de orice aiureală.

Dar calculatorul TVM-12 nu era capabil să furnizeze vreo aiureală, fiindcă nu era construit pentru asta. Dacă problema are o rezolvare – maşina o rezolvă, dacă nu – se opreşte. Şi ea se oprea mereu. Judecând după cum clipeau beculețele de pe panou, în ea se petrecea, totuşi, ceva, dar la fiecare cinci şase minute se aprindea semnalul „stop" şi atunci apăsam pe butonul de ştergere a informației. Apoi luam totul de la început.

Până la urmă am început să judec. Maşina nu putea să nu efectueze operații aritmetice şi logice cu impulsurile primite de la cristalobloc – altfel ce i-ar mai fi rămas de făcut? Înseamnă că şi după aceste operații informația obținută este atât de brută şi de contradictorie, încât maşina,

plastic vorbind, nu poate s-o scoată la capăt cu logica – şi atunci „stop”! Înseamnă că un singur ciclu de calcule în maşină este pur şi simplu insuficient. Înseamnă că... Şi ca totdeauna în astfel de împrejurări, m-a cuprins un sentiment de ruşine fiindcă nu m-am gândit de la început la o asemenea posibilitate – înseamnă că trebuie introdusă *legătura inversă* între maşină şi cristalobloc! Atunci informaţia brută din TVM-12 se va înapoia în acest ingenios şi complicat cub, va fi prelucrată acolo încă o dată, se va întoarce în maşină şi aşa mai departe, până la deplina clarificare.

Mi-am revenit. Deci acum ori niciodată! Să facem abstracţie de faptul că am ars o sută cincizeci de celule logice şi vreo zece matriţe, din cauză că regimul de alimentare al TVM-ului nu era acordat cu cel al cristaloblocului (ce de fum şi miros urât, transistorii pocneau, explodând ca nişte cartuşe aruncate în foc, iar eu, în loc să întrerup curentul, puneam mâna pe stingătorul de incendii), de felul cum am procurat celulele noi, cum am refăcut circuitele şi am reglat din nou regimurile tuturor blocurilor. Ce să mai vorbim... Important e că treaba s-a urnit din loc!

La 15 februarie a răsunat declicul mult aşteptat. Automatul a imprimat pe banda de înregistrare un şir de cifre! Iat-o, aşadar, prima frază a maşinii (înainte de a mă apuca s-o descifrez m-am plimbat în jurul mesei pe care zăcea bucata de bandă. Fumam şi zâmbeam sleit de puteri: maşina începuse *să prindă viaţă*...)

Dar nu era ceea ce aşteptam. De aceea n-am înțeles de îndată că maşina „doreşte” (nu pot să scriu un astfel de cuvânt fără ghilimele!) să-i măresc volumul memoriei.

La drept vorbind, totul era logic: se primeşte o informație complexă, ea trebuie înmagazinată undeva, iar celulele memoriei sunt deja supraîncărcate. Singura soluție era să măresc volumul memoriei! Era o simplă problemă de construcție.

Dacă n-ar fi fost bunăvoința lui Alter Abramovici, cererea maşinii ar fi rămas nesatisfăcută. Dar el mi-a eliberat trei dispozitive de memorie magnetică şi două de memorie electrostatică. Şi toate şi-au găsit utilizarea. După numai câteva zile TVM-12 şi-a repetat cererea, apoi iarăşi şi iarăşi... Maşina începuse să manifeste serioase exigențe...

Ce am simțit eu atunci? Satisfacția că, în sfârşit, se obține ceva! Priveam rezultatul prin prisma viitoarei disertații. Dar mă deranja, într-o oarecare măsură, faptul că maşina lucrează doar „pentru sine”.

Pe urmă maşina a început să se construiască pe sine! În fond, şi asta era logic: o informație complexă trebuie şi prelucrată de nişte circuite mai complexe decât blocurile standard TVM-12.

Volumul meu de muncă a crescut. Automatul de imprimare bătea codurile şi numerele celulelor logice şi indica unde şi cum trebuie ele introduse. La început maşina era satisfăcută de celulele tip. Eu le montam pe un panou suplimentar.

(Abia acum am început să înțeleg că atunci am comis în munca mea – dacă ar fi să judecăm de pe poziții academice – o mare greşeală metodologică. Ar fi trebuit să mă opun şi să analizez ce circuite şi ce logică îşi construieşte pentru el complexul meu format din traductori-cristalobloc-TVM-12 cu memoria întărită. Şi numai după ce aş fi lămurit toate astea trebuia să merg mai departe... Dar maşina, care se construieşte pe sine, fără un program dat, reprezintă o temă pentru o disertație senzațională! Dacă aş prezenta-o cum trebuie, s-ar putea să mi-o considere şi ca teză de doctorat.

Dar mă rodea curiozitatea. În mod evident complexul avea tendință să se dezvolte. Dar de ce? De ce? Ca să-l înțeleagă pe om? Nu s-ar părea. Deocamdată maşina era, evident, mulțumită că eu îi înțeleg şi-i îndeplinesc sârguincios cerințele... Oamenii construiesc maşini pentru a-şi atinge scopurile lor. Dar ce scopuri poate avea o maşină? Poate că nu era vorba de un țel, ci de un amărât „instinct de acumulare" primar, care, începând de la o anumită complexitate, este propriu tuturor sistemelor, fie că e vorba de un vierme sau de o maşină electronică? Şi până la ce limite ale dezvoltării va ajunge complexul?

Ei bine, tocmai atunci am scăpat hățurile din mână... Şi nu ştiu nici până astăzi dacă am făcut bine sau rău...)

Pe la mijlocul lunii martie maşina – însuşindu-şi probabil cu ajutorul „coifului lui

Monomah" informaţiile despre ultimele realizări ale electronicii – a început să pretindă criotroni, tranzistori speciali, circuite imprimate, micromatrice... Nu mai îmi ardea de analize. Alergam prin institut şi prin tot oraşul, trăgeam sfori, mă ţineam de intrigi, linguşeam şi procuram cum puteam aceste noutăţi „la modă".

Şi totul a fost de pomană! După o lună maşina şi-a pierdut gustul pentru electronică şi... „s-a pasionat" de chimie.

La drept vorbind, nici asta nu era ceva neaşteptat. Maşina a ales cea mai bună metodă pentru a se construi pe sine. Chimia este calea naturii. Natura n-a avut la dispoziţie nici ciocane de lipit, nici macarale, nici aparate de sudură, nici motoare, nici măcar o lopată. Ea amesteca pur şi simplu soluţiile, le încălzea şi le răcea, le lumina, le evapora... şi aşa a apărut tot ce e viu pe pământ.

În comportamentul maşinii totul era consecvent şi logic! Până şi dorinţele ei ca eu să-mi pun „coiful lui Monomah" – şi cu cât trecea timpul, ea îmi cerea acest lucru tot mai des – erau şi ele străvezii. Decât să prelucreze informaţia brută, provenită de la traductorii video, audio şi de altă natură, prefera să utilizeze pe cea prelucrată de mine. În ştiinţă mulţi procedează aşa.

Dar – dumnezeule! – câte nu-mi cerea! De la apă distilată la trimetildiftorparaamintetraclorfenil– sulfat de natriu şi până la benzină marca „Galoşul"! Şi de ce instalaţii tehnologice complicate n-a trebuit

să asamblez!

Laboratorul se transforma, văzând cu ochii, într-o peşteră de alchimist din evul mediu. Se umpluse de butelii, baloane cu două gâturi, autoclave, cazane de distilare, pe care eu le uneam prin furtunuri, tuburi de sticlă, cabluri. Stocul de reactivi şi sticlărie s-a epuizat repede. Încă din prima săptămână am fost nevoit să procur mereu noi stocuri.

Mirosul de colofoniu şi izolație încinsă – mirosuri nobile, care dezmiardă nările unui electrician – au fost izgonite de miasmele acizilor, amoniacului, oțetului şi a dracu mai ştie ce substanțe. Umblam ca un nebun prin această junglă chimică. În cazane şi furtunuri se auzeau bolboroseli, plescăituri, un fâşâit continuu. În butelii şi baloane amestecurile se umflau, formând băşici, fermentau, îşi schimbau culoarea; pe fundul lor se formau nişte reziduuri, se dizolvau şi formau din nou bulgări gelatinoşi care pulsau, gheme de fire cenuşii care se mişcau. Eu adăugam reactivi, turnând mereu, pe baza cererilor maşinii şi nu mai înțelegeam nimic...

Apoi, dintr-odată, maşina a țăcănit o comandă pentru încă patru automate de înregistrare. M-am înviorat. Deci, maşina nu se interesează numai de chimie! Imediat m-am pus pe treabă, am procurat cele cerute, le-am montat... şi ea a pornit!

(Probabil că atunci am realizat acel „selector al informației" al lui Ashby, sau ceva apropiat de el... De fapt, naiba ştie ce! Adevărul e că m-am

încurcat definitiv.)

Acum în laborator era un zgomot ca într-un birou de dactilografiere. Automatele imprimau şiruri lungi de cifre. Benzile de hârtie cu coloane de cifre ieşeau mereu din Orificiile dreptunghiulare, ca dintr-un corn al abundenței. Eu înfăşuram benzile pe role, alegeam cifrele, separate prin rânduri albe, le traduceam în cuvinte, alcătuiam fraze.

Am obținut astfel nişte „adevăruri" stranii, misterioase. De exemplu: „... douăzeci şi şase de copeici, ca de la Berdicev" suna una dintre primele propoziţiuni. Ce era asta: fapt, gând, aluzie? Sau alta: „Arăta ca o rană vindecată". Ce sens avea? Era doar o jalnică imitație? Sau, poate, o imagine, la care poeții zilelor noastre n-au ajuns încă?

M-am apucat să descifrez o altă bandă: „Gingăşia sufletelor, aranjată în seria lui Taylor, în limitele dintre zero şi infinit, se leagă într-o funcție biarmonică". Excelent spus, nu?

Şi aşa mereu, fie fragmente de neînțeles, fie nişte producții parcă de „schizofrenic". Mă pregătisem să duc câteva benzi celor care se ocupau cu lingvistica matematică. Îmi ziceam că poate o să se descurce ei. Dar m-am răzgândit. Mi-a fost frică de scandal. O informație inteligibilă emitea doar primul automat: „De adăugat cutare reactivi în baloanele nr. 1, nr. 3 şi nr. 7". „De scăzut cu 5 volți tensiunea electrozilor, începând cu nr. 34 şi până la nr. 123" etc. etc. Maşina nu uita „să se alimenteze", înseamnă că „nu-şi pierduse mințile". Dar

atunci cine şi le pierduse?...

Mai chinuitor decât orice e conştiinţa faptului că nu poţi face absolut nimic. Şi înainte vreme, în cadrul experienţelor mele, apăreau lucruri de neînţeles. Dar, la urma urmei, se putea repeta cu minuţiozitate experienţa. Dacă efectul nefast a dispărut, cu atât mai bine, dacă nu puteam cerceta cauza. Dar aici, nu aveam posibilitatea nici să refac experienţa, nici să dau înapoi. Până şi în visele mele nu mai vedeam nimic altceva în afara unor şerpi albi care se târau cu solzii lor de cifre. Făceam eforturi disperate de a înţelege ce vrea să comunice maşina.

Nu mai ştiam ce să fac cu rolele de benzi imprimate. La noi în institut benzile sunt utilizate în două feluri: cele pe care sunt întipărite soluţiile unor probleme noi se predau la arhivă, iar pe celelalte salariaţii le duc acasă şi le întrebuinţează ca hârtie igienică, ceea ce, de altfel, este un obicei foarte practic. Rolele mele ar fi ajuns pentru toate toaletele din cartierul academicienilor.

...Şi când, într-o frumoasă dimineaţă de aprilie (după o noapte de nesomn petrecută în laborator pentru a îndeplini toate capriciile maşinii care îmi cerea să torn, să adaug, să reglez...), automatul nr. 3 a emis în cifre fraza: „Striptease streptocidic cu freamăt de streptococi", am înţeles că nu trebuie să merg mai departe pe calea aceasta.

Am dus toate rolele într-o poieniţă din parc, le-am făcut ferfeniţă (se pare că în acelaşi timp bombăneam întruna, plin de satisfacţie:

„Streptocid, hai?! Berdicev?! Gingăşia sufletelor?! Rană vindecată...” nu-mi mai amintesc cu precizie) şi le-am dat foc. Şedeam lângă foc, mă încălzeam, fumam şi-mi dădeam seama că experienţa a eşuat. Şi nu pentru că n-am obţinut nimic, ci pentru că a ieşit un „ghiveci”...

Odinioară eu cu Valerka Ivanov, ca să ne amuzăm, am topit într-un cuptor cu vid „o amestecătură de metale şi semiconductori” din toate materialele ce le-am avut atunci la îndemână. Am obţinut un lingou de un colorit încântător. L-am spart în bucăţi, ca să-l putem examina. În fiecare fărâmă a blocului se puteau constata toate însuşirile unui corp solid, dar erau instabile, nesigure, imposibil de reprodus. Am aruncat „amestecătura” în lada cu gunoi.

Aici era cam aceeaşi situaţie. Ţelul unei soluţii ştiinţifice este ca, dintr-un conglomerat de însuşiri şi efecte dintr-o substanţă, din natură, dintr-un sistem, din orice, să scoată la iveală ceea ce este util, suprimând restul. În cazul de faţă lucrul acesta nu a reuşit. Maşina n-ajunsese să înţeleagă informaţia furnizată de mine... M-am îndreptat spre laborator ca să întrerup curentul electric...

Pe coridor mi-a sărit în ochi rezervorul – un vas admirabil, din teflon transparent, având 2 m lungime, 1,5 m lăţime şi 1,2 m adâncime. L-am achiziţionat, tot în decembrie, cu gândul de a folosi teflonul la confecţionarea diferitelor accesorii. Şi acest rezervor m-a împins spre un ultim gând, absolut barbar. Am scos pe coridor

toate dispozitivele automate de înregistrat şi în locul lor am instalat rezervorul. Am tras până la el cablurile şi firele de la maşină, capetele țevilor, segmentele de furtun, am turnat resturile de reactivi, am acoperit cu apă acest amestec urât mirositor şi m-am adresat maşinii, ținându-i următorul discurs:

— Destul cu cifrele! Lumea nu poate fi exprimată prin sistemul binar, e clar? Şi chiar dacă s-ar putea, ce rost ar avea? Ia încearcă şi altfel: în imagini, în ceva material – lua-te-ar dracu!

Am încuiat laboratorul şi am plecat, ferm hotărât să mă odihnesc ca să-mi vin în fire. În ultima săptămână, pur şi simplu, n-am mai putut dormi noaptea.

...Au urmat zece zile bune, frumoase, liniştite, şi bine orânduite. Dormeam mult, făceam gimnastică de dimineață, un duş, apoi plecam cu Lena, pe motocicletă, afară din oraş. Ne duceam la cinematograf, hoinăream pe străzi, ne sărutam. „Ei, ce mai fac circuitele noastre? mă întreba ea. Nu s-au ars încă?" îi răspundeam monosilabic şi schimbam vorba. „N-am treabă cu nici un fel de circuite, maşini, experiențe! îmi spuneam în sinea mea. Nu vreau ca într-o bună zi să fiu scos din laborator foarte vesel şi într-o cămaşă cu mâneci peste măsură de lungi!"

Dar pe dinăuntru mă rodea totuşi ceva. Am lăsat totul baltă şi am fugit. Dar ce se petrece acum acolo? Ce s-a întâmplat? (Judecam toate ca şi cum ar aparține de-acum trecutului.) Se pare că, cu ajutorul informației întâmplătoare,

am provocat în cadrul complexului un proces de sinteză. Dar ce fel de sinteză o fi asta, atât de aiurită? Şi sinteza cui?”

Capitolul 3

Ospătarul înfăşură sticla într-un şervet şi o destupă. Sala se umplu de urlete şi fum; dincolo de fum, sub tavan, se întrezărea un chip nebărbierit şi un turban verde.

— Ce-i asta?

— E... gin!

— Bine, dar eu am comandat şampanie! Te rog să-mi aduci condica de reclamaţii.

Dintr-o poveste contemporană

„... Omul venea spre mine pe cărarea asfaltată. În spatele lui se întrezăreau copacii verzi şi coloanele albe ale vechii clădiri a institutului. În parc totul era neschimbat. Eu mă duceam la casierie să-mi ridic chenzina. Omul mergea legănându-se uşor şi dând din mâini. Nu s-ar fi putut spune că şchiopăta, ci doar că păşea cu piciorul drept mai cu grijă decât cu cel stâng. Amănuntul mi-a sărit în ochi în mod deosebit. Vântul îi fâlfâia poalele impermeabilului, îi flutura părul roşcat.

Din prima clipă m-am întrebat, unde l-am mai văzut pe acest om?

Pe măsură ce ne apropiam unul de altul, îi distingeam fruntea teşită cu început de chelie, arcadele sprâncenelor proeminente, obrajii supți

acoperiți cu o barbă roşcată, nerasă de vreo săptămână, nasul gros, buzele strânse cu aroganță, pleoapele lăsate, plictisit... Nu, noi ne-am mai văzut cu siguranță. E imposibil să uiți această fizionomie plină de sfidare şi maxilarul – dumnezeule! – o asemenea falcă s-o porți doar în zilele de sărbătoare.

Apoi m-am întrebat dacă să-l salut sau să trec indiferent pe lângă el.

Deodată totul din jur a încetat să mai existe pentru mine. M-am poticnit pe asfaltul neted şi m-am oprit în loc. În întâmpinarea mea veneam *eu însumi.*

Omul se opri în fața mea.

— Salutare! spuse.

— Sa-salut... Din haosul care mi s-a făcut fulgerător în cap a țâşnit o idee salvatoare. Sunteți de la studioul cinematografic?

— Studioul cinematografic?! Recunosc această încredere de sine (care mă caracterizează!) spuse el şi buzele se destinseră într-un surâs. Nu, Valea, iubitule, deocamdată studiourile nu şi-au planificat încă un film despre noi. Deşi de acum încolo... cine ştie?!

— Ia ascultă, pentru dumneata nu sunt Valea, ci Valentin Vasilievici Krivoşein! Orice impertinent...

Omul din fața mea zâmbi. Era limpede că accesul meu de furie îl amuza. Se vedea că e mai bine pregătit decât mine pentru această întâlnire şi că se distrează dându-şi seama de situația sa privilegiată.

— Şi... vă rog, să binevoiți a-mi explica cine

sunteți, de unde ați apărut în incinta institutului, în ce scop v-ați machiat şi v-ați deghizat ca să semănați cu mine?!

— Binevoiesc, spuse el. Iată legitimația mea, dacă doriți, şi el îmi arătă, într-adevăr, legitimația mea ponosită! Şi am apărut, se înțelege, de la laborator.

— Ah, chiar aşaaa? Într-o asemenea situație, important e să nu-ți pierzi simțul umorului. Îmi pare bine de cunoştință. Deci sunteți Valentin Vasilievici? De la laborator? Aşa, aşa... Da... M-da... Hm!

Şi în clipa aceea mi-am dat seama că îl cred. Nu din cauza legitimației, bineînțeles. La noi cu legitimația nu poți să-l duci nici măcar pe portar. Mi-am dat seama de cicatricea de deasupra sprâncenei şi alunița cafenie de pe obraz, pe care eu, când mă uit în oglindă, le văd în stânga, când în realitate trebuie să fie pe partea dreaptă a feței, de faptul că în însăşi comportarea interlocutorului era ceva ce excludea ideea de farsă... M-a apucat groaza: Nu cumva m-am scrântit cu ocazia experiențelor? Măcar să nu vadă nimeni... Oare, dacă cineva s-ar uita încoace, m-ar vedea singur sau ar vedea că suntem doi?"

— Prin urmare, de la laborator? Am încercat să-l prind în vreun fel. Şi atunci de ce vii dinspre vechea clădire?

— Am trecut pe la casierie. Ştii, doar, că azi suntem în 22. El scoase din buzunar un teanc de hârtii de cinci ruble şi începu să le împartă. Poftim, ia-ți partea ta.

Am luat maşinal banii şi i-am numărat. Apoi brusc, m-am dumirit.

— Dar de ce numai jumătate? am spus.

— O, doamne! Dublura oftă semnificativ. Doar suntem doi acum!

(Un oftat semnificativ, accentuat special... Niciodată n-am să oftez în felul acesta. Mi-am dat seama că printr-un oftat poţi umili. Şi dicţia lui – dacă se poate vorbi aşa despre totala lipsă a dicţiunii! – oare eu tot aşa scuip cuvintele de pe buze?).

„Am luat bani de la el, deci înseamnă că există, am raţionat eu. Sau şi asta este o eroare a simţurilor? La dracu, sunt cercetător şi puţin îmi pasă de simţuri, până când n-am să înţeleg despre ce e vorba!”

— Prin urmare, dumneata susţii că... ai apărut din laboratorul încuiat şi sigilat?

— M-da, şi el dădu din cap. Chiar din laborator. Din rezervor.

— Chiar din rezervor, mă rog dumi... Cum adică din rezervor?

— Uite aşa, din rezervor. Măcar să-l fi prevăzut cu nişte mânere. De-abia am reuşit să ies din el.

— Ia ascultă, lasă astea! Doar n-ai de gând, în mod serios, să mă convingi că pe tine... adică pe mine... nu, totuşi, pe tine te-a fabricat maşina?

Dublura oftă din nou în felul acela umilitor pentru mine.

— Simt că îţi va trebui încă mult timp ca să te obişnuieşti cu gândul că *asta* s-a întâmplat cu adevărat. Şi doar ai avut ocazia să-ţi dai seama.

Ai fost de față când în baloane a apărut materie vie.

— Şi ce-i cu asta?! Am văzut şi cum apare mucegaiul în locurile umede. Dar asta încă nu înseamnă că am asistat la naşterea vieții... Bine, să admitem că în baloane s-a creat ceva viu... Deşi nu pot să jur, pentru că nu sunt biolog. Dar ce legătură are asta cu tine?

— Cum adică ce legătură? Acum era rândul lui să se înfurie. Mă rog, după părerea ta, ce trebuia ea să creeze? Un vierme? Un cal? O caracatiță? Maşina a acumulat şi a prelucrat informații despre tine. Te-a văzut *pe tine*, te-a auzit, te-a pipăit şi te-a mirosit, a înregistrat biocurenții creierului *tău*, până i s-a făcut lehamite de tine! Şi-acum, poftim! Din piese de motocicletă poți să asamblezi numai o motocicletă, în nici un caz un aspirator de praf.

— Hm... ei bine, să admitem. Da de unde ghete, costum, legitimație, impermeabil?

— Ei dracu! Dacă a reprodus un om, ce mare scofală e să facă şi un impermeabil?

(Strălucirea victorioasă a ochilor, gesturile invariabile, intonația plină de aroganță... Oare şi eu sunt atât de nesuferit când îmi simt superioritatea în vreo problemă?).

— Cum adică?

Am pipăit țesătura impermeabilului său. Mă trecură fiorii. Avea dreptate.

Unele lucruri nu ne intră în cap, aşa, deodată. În orice caz, nu într-un cap ca al meu. Îmi aduc aminte, pe când eram student, am fost trimis ca însoțitor al unui delegat la festivalul tineretului,

un tânăr vânător din tundra Taimirului. L-am plimbat prin Moscova. Tânărul acesta se uita imperturbabil şi indiferent la sculpturile din bronz de la Expoziția realizărilor economiei naționale, la scările rulante ale metroului, la torentul de automobile. Despre clădirea cu mai multe etaje a Universității de Stat din Moscova a spus doar atât: „Din prăjini şi piei de animale poți construi un adăpost mic, iar din piatră unul mare”... Dar iată că atunci când, în holul restaurantului „Nord”, unde am intrat să mâncăm ceva, s-a întâlnit nas în nas cu un urs alb împăiat, ținând în labele sale o tavă, a încremenit de uimire!

Ceva asemănător s-a petrecut cu mine. Impermeabilul dublurii semăna foarte mult cu al meu. Chiar şi pata de cerneală se răsfăța exact în locul în care o făcusem, scuturându-mi într-una din zile stiloul. Dar țesătura era mai suplă şi parcă grasă, nasturii nu erau prinşi cu ață, ci se țineau pe nişte excrescențe elastice. Țesătura nu avea cusături.

— Spune-mi, nu cumva e prins de tine? Îl poți scoate? Dublura se înfurie de-a binelea:

— Gata, ajunge! Nu e neapărată nevoie să mă dezbraci, pe un vânt ca ăsta, doar ca să te convingi că eu sunt... tu! Poți să-ți explici totul şi fără asta. Cicatricea de deasupra sprâncenei o am de la căzătura de pe cal, de pe vremea când tata mă învăța să călăresc! La piciorul drept am un ligament rupt la genunchi, de la un meci de fotbal din campionatul şcolii! Ce să-ți mai amintesc? Că, pe vremea copilăriei, credeam pe

ascuns în dumnezeu? Sau cum, în anul întâi la institut, mă grozăveam în fața colegilor de cameră că am cunoscut mai multe femei, deşi, în realitate, mi-am pierdut fecioria abia în timp ce făceam practică, înainte de examenul de diplomă, la Taganrog?

(Afurisitul! Tocmai asta şi-a găsit să-mi povestească...).

— M-da... Ei bine, să ştii că dacă tu eşti eu, atunci nu sunt de loc încântat de mine.

— Nici eu, bombăni el. Mă socoteam un om isteț... Deodată chipul lui se încordă. Pst, nu te întoarce!

În spatele meu se auziră paşi:

— Vă salut, Valentin Vasilievici! se auzi vocea lui Harri Hilobok, docent, candidat, secretar şi mare devorator de inimi.

N-am apucat să-i răspund. Dublura îi rânji cu toți dinții, înclinând capul:

— Bună ziua, Harri Haritonovici!

Şi mângâiată de zâmbetul său pe lângă noi trecu o pereche. O fată cam plinuță, cu părul negru, ale cărei tocuri-cui răsunau energic pe asfalt, şi Hilobok care căuta să-şi potrivească paşii după cei ai fetei, țopăind pe lângă ea de parcă ar fi purtat o fustă strâmtă.

— ... S-ar putea ca eu să nu te fi înțeles prea bine, Liudocika – zumzăia vocea lui baritonală – dar eu îmi expun considerentele din punctul de vedere al neînțelegerii...

— Harri are iarăşi una nouă, constată dublura. Uite, vezi, până şi Hilobok mă recunoaşte, iar tu te îndoieşti de mine. Hai

acasă!

Numai prin totala mea zăpăceală se poate explica faptul că am pornit-o supus pe urmele lui către cartierul academicienilor.

Odată intrat în apartament, el se îndreptă imediat spre baie. Se auzi zgomotul apei curgând la duş, apoi el scoase capul pe uşă:

— Ei, exemplarul unu sau cum te-o mai fi chemând!... Dacă vrei să te convingi că, în ceea ce mă priveşte, totul e în regulă, te rog pofteşte. Cu ocazia asta îmi săpuneşti şi spatele.

L-am ascultat. Era, într-adevăr, un om viu. Şi avea trupul meu. La drept vorbind, nu mă aşteptam să văd la mine depuneri de grăsime atât de masive pe burtă şi pe şolduri. Va trebui să fac mai des exerciţii cu halterele!

În timp ce se spăla, eu umblam prin cameră, fumam şi încercam să mă obişnuiesc cu cele întâmplate. Va să zică, maşina a creat un om. Maşina m-a reprodus pe mine... O, natură, oare e posibil să se întâmple una ca asta? Ideile absurde din evul mediu, despre „homunculus”... Părerea lui Wiener că informaţia înmagazinată în om poate fi „desfăşurată” într-o succesiune de impulsuri, care să fie transmise la orice distanţă, şi apoi recompusă din nou într-un om, ca o imagine pe ecranul televizorului... Teoriile lui Ashby despre faptul că între activitatea creierului şi a maşinii nu există o deosebire de principiu. Dar toate astea sunt de fapt discuţii inteligente pentru exersarea şi înviorarea creierului. Dar ia încearcă să realizezi ceva pe o

asemenea bază?

Prin urmare, s-a făcut? Acolo, în dosul uşii, plescăie în apă şi pufăie de plăcere nu Ivanov, Petrov, Sidorov – pe aceştia i-aş fi trimis cu plăcere undeva – ci „eu”... Dar acele role cu cifre? Înseamnă că am ars „propria-mi persoană transpusă pe hârtie”?!

Din combinațiile de cifre eu mă chinuiam să aleg adevăruri acceptabile, în timp ce maşina s-a vârât mai adânc. Ea acumula informația, o combina, şi într-un fel şi într-altul, o compara, selecta şi amplifica ceea ce era necesar şi, într-o anumită etapă de complexitate, a „scos la iveală” Viața!

Iar pe urmă maşina a dezvoltat-o până la nivelul omului. Dar de ce? Pentru ce? Doar eu n-am urmărit să obțin aşa ceva!

Acum, când judec lucrurile cu luciditate, pot să-mi explic totul. Da, a rezultat exact ceea ce m-am zbătut să obțin! Am vrut ca maşina să-l înțeleagă pe om, dar nu atribuiam acestui cuvânt decât accepțiunea obişnuită, de fiecare zi. În viață se întâmplă cam aşa: „Mă înțelegi, nu-i aşa?” „Da. Desigur!” răspunde interlocutorul, şi amândoi, mulțumiți unul de altul, îşi văd de treburi. Într-o discuție obişnuită toate acestea se petrec simplu. Dar în experiențele cu automate logice n-ar fi trebuit să confund atât de uşor înțelegerea cu acceptarea. De aceea (mai bine mai târziu, decât niciodată) merită să ne lămurim. Ce este înțelegerea?

Există înțelegerea practică (sau cu un scop bine determinat). Se introduce în maşină un

program, ea îl înțelege şi rezolvă corect problema. „Azorel, muşcă!” – şi Azorel îl apucă bucuros pe trecător de pantaloni. „Hăis!” şi boii o iau la dreapta. „Cea” - şi o pornesc spre stânga. O astfel de înțelegere primitivă de tipul „hăis-cea” este accesibilă multor sisteme vii sau lipsite de viață. Ea se verifică prin atingerea țelului. Şi cu cât sistemul este mai primitiv, cu atât mai simplu trebuie să fie țelul şi cu atât mai amănunțită programarea problemei.

Dar există şi o altă înțelegere: înțelegerea reciprocă, adică transmiterea totală a informației proprii, unui alt sistem. Şi pentru a putea transmite totul, sistemul care-şi însuşeşte informația nu trebuie să fie, în nici un caz, mai simplu decât cel care o transmite... Eu nu i-am programat maşinii nici un țel. Am tot aşteptat ca ea să termine să se autoconstruiască şi să devină mai complexă. Dar ea nu mai termina. Şi pe bună dreptate. „Scopul” ei devenise înțelegerea deplină a informației mele, şi nu numai a celei verbale, („Scopul” maşinii este de asemenea o noțiune arbitrară, cu care iarăşi nu trebuie cochetat. E simplu, sistemele informaționale se conduc după legi asemănătoare întrucâtva cu legile de bază ale termodinamicii. Şi sistemul meu, „traductori-cristalobloc – TVM-12”, ar fi trebuit să ajungă într-un echilibru informațional cu mediul, după cum lingoul dintr-un cuptor trebuie să ajungă la un echilibru de temperatură cu jarul. Un asemenea echilibru este înțelegerea reciprocă. La ea nu se poate ajunge nici la nivelul

circuitelor, nici la nivelul organismelor simple.)

Deci aşa s-au petrecut lucrurile. De o înțelegere reciprocă a omului este capabil numai omul. De o bună înțelegere reciprocă – numai un om apropiat. De una ideală – numai tu însuți. Şi dublura mea este produsul echilibrului informațional dintre mine şi maşină. Dar, trebuie să arăt că acele „cântarului informațional" nu s-au suprapus – eu n-am fost în laborator în momentul acela. Iar mai târziu totul a fost din nou altfel de cum trebuia...

Într-un cuvânt, îngrozitor cât de stupid am condus experiența. Atât, doar, că m-am gândit să folosesc legătura reciprocă...

Ar fi interesant de refăcut totul. Dacă aş fi condus experiența cu consecvență, logic, dacă aş fi eliminat variantele aş fi obținut acest rezultat? Pentru nimic în lume! Ar fi fost o lucrare corectă, pentru susținerea examenului în vederea obținerii titlului de candidat sau doctor, şi atât. Pentru că în ştiință, în general, se fac lucruri mediocre, şi eu m-am obişnuit cu mediocritatea.

Prin urmare, totul e în ordine? Atunci de ce mă roade un sentiment de ciudă, de insatisfacție? De ce mă tot întorc la aceste greşeli şi eşecuri? În fond, am reuşit... A, n-a ieşit conform regulilor? Dar există oare reguli pentru a face descoperiri? Rolul întâmplării e foarte mare, deci nu poți atribui totul propriei „viziuni ştiințifice". Dar descoperirea lui Galvani, dar razele X, dar radioactivitatea, dar emisiunea de electroni, dar... La urma urmei, orice

descoperire, cu care începe cutare sau cutare ştiinţă, este legată de întâmplare. Multe nu le înţeleg încă? Asta li se întâmplă tuturor, nu mai face pe grozavul! Şi atunci de unde această autoflagelare?

Eh, se pare că problema e alta. În prezent nu se poate lucra în acest fel. În zilele noastre ştiinţa a devenit o chestiune foarte serioasă, nu ca pe vremea lui Galvani şi Roentgen. Uite aşa, dacă nu te gândeşti, poţi într-o bună zi să descoperi şi mijlocul de a distruge Pământul într-o clipă şi să obţii o strălucită confirmare pe cale experimentală...

Dublura ieşi din baie îmbujorat, în pijamaua mea, şi se instală în faţa oglinzii ca să se pieptene.

M-am apropiat şi m-am postat alături. Din oglindă ne priveam două chipuri identice. Numai părul lui, care se udase, era mai închis la culoare.

El scoase din şifonier maşina de ras electrică şi o vârî în priză. Îl urmăream cum se bărbiereşte şi mă simţeam ca şi cum aş fi fost în vizită. Mişcările îi erau degajate ca ale unui om care se simte în largul lui, la el acasă. Nu m-am putut stăpâni:

— Ascultă, măcar îţi dai seama de caracterul neobişnuit al acestei situaţii?

— Ce spui? Mă privi o clipă pieziş. Te rog, nu mă deranja! Era evident că problema îl depăşea...

Aspirantul lăsă jurnalul din mână şi clătină din cap. „Nu, Valea cel original nu se pricepea să citească în suflete!”

…Era şi el zguduit… După senzațiile pe care le avea reieşea că el s-a trezit în rezervor înțelegând totul: Şi unde se află şi cum a apărut. De fapt, descoperirea lui începuse încă atunci… Acum se purta ca un bădăran fiindcă era descumpănit. Poate şi pentru că mai căuta o linie de conduită – o asemenea linie care să nu-l coboare la nivelul modelelor experimentale.

Reluă din nou jurnalul.

— „… Dar tu ai apărut din maşină, şi nu din pântecele mamei! Din maşină, înțelegi!

— Ei şi ce-i cu asta? După părerea ta, crezi că e simplu să vii pe lume din pântecele mamei? Naşterea unui om este un fapt cu mult mai misterios decât apariția mea pe lume. În cazul meu poți urmări o succesiune logică. Dar în celălalt… Te întrebi: ce va fi, băiat sau fată? O să semene cu tata sau cu mama? Va fi inteligent sau prost? Şi totul rămâne nebulos! Nouă această chestiune ni se pare comună doar pentru că are proporții de masă… Dincoace, maşina a înregistrat informația şi a reprodus-o. Ca un magnetofon. Desigur, ar fi fost mai bine dacă m-ar fi reprodus, să zicem, după Einstein… Eh, dar ce să-i faci! În fond şi la magnetofon dacă ai imprimat „Ei, garofița mea”… Nu mai poți să ai pretenția să asculți o simfonie de Ceaikovski.

Nu, eu nu sunt chiar atât de mitocan! Se

vedea că el îşi dă seama de caracterul delicat şi echivoc al apariţiei sale pe lume, a poziţiei sale şi nu voia ca eu să înţeleg acest lucru. Dar cum să nu înţeleg. El a apărut din baloane şi sticle, ca un homunculus din evul mediu, şi mai face pe nebunul... Am observat adeseori că sunt oameni care, ştiind că au un defect (că ne sunt inferiori într-o privinţă sau alta) se comportă cu mai mult tupeu şi sunt mai bădărani decât alţii.

Şi el se străduia să se poarte cu naturaleţea unui nou-născut, care nu e copleşit de însemnătatea evenimentului că s-a născut un om, ci începe chiar de la început să facă scandal, să sugă şi să murdărească scutecele..."

Aspirantul Krivoşein oftă şi întoarse pagina.

— Bine, dar te simţi normal?

— Pe deplin! El îşi împrospătă faţa cu apă de colonie. De ce ar trebui să nu mă simt normal? Maşina este un dispozitiv lipsit de fantezie. Îmi închipui ce ar mai fi combinat, dacă ar fi avut imaginaţie! Dar aşa, totul e în regulă. Nu sunt un monstru cu două capete. Sunt tânăr, sănătos, am un puls excelent. Întâi am să cinez, apoi am să mă duc la Lena. Mi s-a făcut dor de ea.

— Ceee?! am sărit eu.

Mă privi cu interes şi în ochi i se ivi o licărire batjocoritoare.

— Da, acum suntem rivali! Ascultă, tu ai o atitudine cam primitivă faţă de această situaţie. Gelozia este un simţământ vulgar, o rămăşiţă a vechii mentalităţi. Şi-apoi, pe cine eşti gelos,

gândeşte-te bine. Dacă Lena va sta cu mine, oare asta înseamnă că te-a înşelat? Poți înşela pe cineva cu un alt bărbat, care nu-i seamănă iubitului, de exemplu, cu unul mai atrăgător. Dar pentru dânsa eu sunt tu... Chiar dacă o să am copii cu ea, nu se poate spune că ți-a pus coarne. Noi doi suntem la fel – şi toate acele gene, toți cromozomii noştri sunt şi ei... E-ee, uşurel!

Fu nevoit să se ascundă după uşa şifonierului. Eu pusesem mâna pe o halteră şi mă îndreptam spre el:

— Te ucid! Mă iei cu logica... Am să-ți arăt eu ție logică, homunculus! Eu ți-am dat viață şi tot eu am să te omor, înțelegi? Nici să nu te gândeşti la ea!

Dublura apăru neînfricat de după şifonier. Colțurile gurii îi erau lăsate în jos.

— Ia ascultă, tu, Taras Bulba! Lasă haltera jos! Dacă tot ai început să vorbeşti în felul *acesta*, apoi hai să clarificăm lucrurile până la capăt. Cuvintele „homunculus" şi „am să te omor" le trec cu vederea, ca produse ale stării tale de isterie. În schimb, în ceea ce priveşte citatele de tipul „eu ți-am dat viață..." Păi, nu mi-ai dat tu viață. Eu exist nu datorită ție. Iar în privința subordonării mele față de tine e mai bine să nu-ți faci iluzii...

— Cum adică...?

— Uite aşa. Pune greutatea jos, vorbesc serios. Eu, ca să precizăm lucrurile, am apărut împotriva planurilor tale, pur şi simplu, pentru că tu n-ai întrerupt la timp experiența, iar mai

apoi, chiar dacă ai fi vrut s-o faci, era prea târziu. Cu alte cuvinte – el zâmbi răutăcios – totul este analog cu situația în care şi tu ai venit odinioară pe lume din neglijența părinților…

(Ia te uită, ştie totul! Chiar aşa a şi fost. Într-o zi, pe când eram copil, după o poznă de-a mea, la şcoală, mama, ca să mă pună la punct, mi-a spus:

— Am vrut eu să fac un chiuretaj, dar mi-a părut rău. Iar tu...

Mai bine nu mi-ar fi spus una ca asta. N-am fost dorit. S-ar fi putut deci să nici nu exist!).

— ... Dar, spre deosebire de mama ta, tu nu m-ai purtat în pântece, nu m-ai născut în durerile facerii, nu m-ai hrănit şi nu m-ai îmbrăcat, continuă dublura. Nici măcar nu m-ai salvat de la moarte, pentru că eu am existat şi înaintea acestei experiențe. Eu eram tu. Nu-ți datorez nici viața, nici sănătatea, nici pregătirea de inginer – nimic! Aşa că hai să discutăm ca de la egal la egal.

— Şi cu Lena... Tot aşa?!...

— Cu Lena... Nu ştiu cum o s-o rezolvăm cu Lena. Dar tu... Tu... Judecând după expresia feței, el ar fi vrut să adauge ceva, dar s-a abținut. Tu trebuie să respecți sentimentele mele la fel ca pe ale tale. Înțelegi? Pentru că şi eu o iubesc pe Lena. Şi ştiu că este a mea. Înțelegi? Îi cunosc trupul, mirosul pielii şi al părului, răsuflarea ei... Parcă o aud cum spune: „Vai, Valea, eşti ca un urs, zău aşa!” şi o văd cum îşi încrețeşte nasul...

Deodată se opri. Ne-am uitat unul la altul,

fulgerați de acelaşi gând.

— Repede la laborator! am spus şi m-am repezit primul la cuier.

Capitolul 4

Dacă vrei să iei un taxi, iar soarta îți scoate în cale un autobuz – ia autobuzul, pentru că acesta circulă după grafic orar.
K. PRUTKOV – Inginer: cugetarea nr. 90

Fugeam prin parc, tăind-o de-a dreptul, fără să mai ocolim pe alei. Vântul şuiera printre ramuri şi pe la urechile noastre. Nori de culoarea asfaltului învăluiau cerul. În laborator mirosea a nămol cald. Becurile de pe tavan se legănau în ceață. Ajuns lângă masa mea de lucru am călcat pe un furtun care înainte nu fusese acolo şi mi-am tras repede piciorul. Furtunul începu să se încolăcească!

Baloanele şi buteliile se acoperiseră cu un strat cenuşiu şi afânat. Nu puteai să-ți dai seama ce se petrecea în ele. Din alambicuri se scurgeau susurând firişoare de apă. În termostate țăcăneau releele. În colțul cel mai îndepărtat al încăperii, unde nu se mai putea ajunge din cauza împletiturii de cabluri, fire, țevi, furtunuri, pe panoul maşinii TVM-12 licăreau beculețe.

Furtunuri erau mult mai multe decât înainte. Ne-am strecurat printre ele ca printr-un desiş de liane. Unele se contractau împingând prin ele nişte ghemotoace. Pereții rezervorului se acoperiseră şi ei cu un mucegai cenuşiu. I-am şters cu mâneca hainei.

...În soluția de un auriu tulbure se contura

Lena. Gelatina albicioasă şi semitransparentă ca o meduză prinsese formele vagi ale trupului ei. În fața ochilor mei se legăna un cap fără păr.

Era totuşi o oarecare logică nebunească în faptul că tocmai acum, când eu şi cu dublura mea ne înfruntaserăm din cauza Lenei, maşina încerca să rezolve această problemă. Mă cuprinsese un sentiment de teamă şi revoltă.

— Dar... maşina n-o cunoaşte!

— În schimb, o cunoşti tu. Maşina o reproduce după memoria ta...

Nu ştiu nici eu de ce, dar amândoi vorbeam în şoaptă.

— Priveşte!

Prin contururile fantomatice ale Lenei începuse să se întrezărească un schelet. Treptat se evidențiau labele picioarelor, falangele albe ale degetelor, articulațiile, prindeau contur oasele tibiei, peroneului şi gambei. Coloana vertebrală, asemănătoare unui uriaş şarpe inelat, se curbă, iar din ea se ramificară coastele, crescură ca nişte mici topoare omoplații. Pe craniu apărură suturele, se desenară orbitele ochilor... N-aş putea spune că scheletul femeii iubite constituie un spectacol plăcut, dar nu-mi puteam lua ochii de la ceea ce se petrecea sub ochii mei. Vedeam amândoi ceea ce nu văzuse încă nimeni pe lume: modul în care maşina îl crea pe om!

„După memoria mea, după memoria mea... Raționam eu cu febrilitate. Dar nu e suficient doar atât. Oare maşina şi-a însuşit legile generale ale structurării corpului omenesc? Dar

de unde, că eu nu le cunosc!”

În rezervor, oasele începură să se acopere cu împletiturile de un roşu transparent al muşchilor, cu o grăsime de un galben auriu, ca de găină. Vasele sanguine străbăteau tot corpul ca nişte linii roşii punctate. Totul se legăna în soluție, îşi schimba treptat contururile. Până şi chipul Lenei, cu pleoapele lăsate, în dosul cărora se întrezăreau ochii apoşi, îşi schimba treptat înfățişarea. Maşina părea că tatonează cum s-o alcătuiască mai bine.

Eu sunt prea puțin familiarizat cu anatomia, în general, ca să apreciez dacă maşina o construia corect pe Lena sau nu. Dar curând mi-am dat seama că ceva nu e în regulă. Contururile inițiale ale trupului ei începură să se modifice. Umerii, care cu câteva minute în urmă mai erau încă rotunzi, căpătară un caracter colțuros şi se lățiră... Ce se întâmpla?...

— Picioarele! Dublura îmi strânse cu putere antebrațul. Uită-te la picioare!

Am văzut jos două labe vânoase, cam de măsura 42, şi, când mi-am dat seama despre ce era vorba, mă trecură sudorile: maşina epuizase informația despre Lena şi o completa cu informația despre corpul meu! M-am întors spre dublura mea. Şi fruntea lui lucea de transpirație.

— Trebuie oprită!

— Cum? Să întrerupem curentul?

— Nu se poate, asta ar distruge memoria maşinii. S-o răcim?

— Ca să frânăm procesul? Nu iese nimic,

maşina are o mare rezervă de căldură...

În acest timp chipul desfigurat din rezervor căpăta contururi tot mai clare. În jurul trupului începu să prindă formă, fluturând uşor, o mantie transparentă – am recunoscut modelul unei rochiţe simple în care Lena îmi plăcea mai mult ca oricând. Maşina, cu conştiinciozitatea unui idiot, trăgea rochia peste creaţia ei...

Trebuia să i se poruncească maşinii, să i se sugereze... Dar cum?

— Ai dreptate! Dublura se repezi la dulăpiorul cu geamuri, luă de acolo „coiful lui Monomah", apăsă pe butonul său de „Emisie" şi mi-l întinse mie. Puneţi-l şi urăşte-o pe Lena! Gândeşte-te că vrei s-o distrugi... Haide!

În pripă am apucat coiful sclipitor, l-am sucit în mâini, apoi i l-am înapoiat.

— N-am să pot...

— Papă-lapte! Atunci ce e de făcut? În scurt timp ea o să deschidă ochii şi...

El îşi înfundă bine coiful pe cap şi începu să strige aiurea, agitându-şi pumnii:

— Opreşte-te maşină! Opreşte-te imediat, auzi? Tu nu creezi o machetă, şi nici un model experimental, ci un om! Opreşte-te, idioato! Un model nereuşit îl poţi arunca, dar cu un om nu poţi face acelaşi lucru, înţelegi? Opreşte-te de bunăvoie!

— Opreşte-te, maşină, auzi? Mă întorsesem spre microfoane. Când e vorba de oameni, nu se poate glumi! Opreşte-te, că de nu, te vom distruge!

Mi-e silă să-mi reamintesc această scenă. Noi,

care eram obişnuiți ca printr-o apăsare a butonului sau întoarcerea unei manivele să întrerupem sau să orientăm orice fel de procese, acum țipam, explicam... Şi cui? Unei adunături de baloane, circuite electronice şi furtunuri. Ptiu! Ne cuprinsese panica.

Încă mai urlam înfiorător când, deodată, furtunurile din preajma rezervorului începură să tremure datorită unor contracții energice, iar chipul hibrid care se materializase în rezervor se acoperi cu o albeață tulbure. Amuțirăm amândoi. După vreo trei minute lichidul tulbure se limpezi. În soluția aurie nu mai era nimic.

— Pfuu... Suflă dublura. Înainte parcă nu-mi dădeam seama că omul constă, în proporție de 70 la sută, din apă. Acum am înțeles-o mai bine...

Ne-am strecurat până la fereastră. Din cauza aerului înăbuşitor şi umed, tot corpul mi se acoperise cu o năduşeală lipicioasă. Mi-am descheiat cămaşa şi dublura făcu acelaşi lucru. Se lăsa seara. Cerul se limpezise. Geamurile clădirii institutului de peste drum reflectau apusul roşu, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, la fel de firesc ca în fiecare seară senină, ca şi ieri, ca şi cu o lună în urmă, cu un an... Când toate astea încă nu se întâmplaseră. Natura se prefăcea, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Aveam încă înaintea ochilor scheletul învăluit de țesuturi transparente.

— Toate aceste detalii anatomice, aceste grimase... Brrr! spuse dublura, aşezându-se pe

un scaun. Parcă mi-a pierit pofta s-o mai văd pe Lena.

Nu i-am răspuns nimic, pentru că îmi tălmăcise gândurile. Acum totul a trecut, dar atunci... Una e să ştii că femeia iubită este un om din carne, oase şi măruntaie, iar alta e să vezi cu ochii tăi toate aceste amănunte anatomice.

Am scos din birou jurnalul de laborator şi am răsfoit ultimele însemnări. Erau meschine şi lipsite de conținut. Când o experiență îți reuşeşte, aşa cum ai conceput-o, sau când îți vine în cap o idee strălucită, atunci însemni totul, amănunțit. Pe când aşa, scrisesem doar atât:

„8 aprilie. Am decodificat cifrele, 860 de rânduri. Fără succes.

9 aprilie. Am decodificat selectiv cifrele de pe cinci role. N-am înțeles nimic. O adevărată schizofrenie!

10 aprilie. Am decodificat cu acelaşi rezultat. Am mai completat baloanele şi buteliile nr. 1,3 şi 5 cu câte 2 litri de glicerină; nr. 2 şi 7 cu câte 200 ml soluție de tiouree; şi în toate am adăugat câte 2-3 litri de apă distilată.

11 aprilie. „Striptease streptocidic cu freamăt de streptococi". Cu asta-basta..."

Iar acum am să iau stiloul şi am să notez:

„22 aprilie. Complexul m-a reprodus pe mine, V. V. Krivoşein. Krivoşein nr. 2 stă alături de mine şi-şi scarpină bărbia". Anecdotă, nu altceva!

Şi deodată m-a cuprins un val de mândrie

diabolică. Doar făcusem o descoperire. Şi încă ce descoperire! Ea include şi sistemologie, şi electronică, şi bionică, şi chimie, şi biologie, tot ce doreşti şi încă ceva pe deasupra. Şi această descoperire am făcut-o eu! Cum am făcut-o, cum am ajuns la ea, asta e o problemă secundară. Principalul e că am făcut-o eu, eu!!! Acum n-am decât să invit Comisia guvernamentală şi să-i demonstrez apariția în rezervor a unei noi dubluri... îmi închipui ce mutre or să facă! Şi de data asta cunoscuții o să spună precis: „Ai dat lovitura!!", o să comenteze: „Ca să vezi, Krivoşein!" Şi Voltamperov o să vină fuga să vadă... Simțeam o dorință irezistibilă să râd cu hohote şi doar prezența interlocutorului m-a oprit.

— Ce cunoscuți, ce Voltamperov – mi-am auzit deodată glasul şi nu mi-am dat seama de la început că vorbea dublura. Asta, dragul meu, înseamnă Premiul Nobel!

„Chiar aşa! Premiul Nobel! Portrete în toate ziarele... Şi Lena, care acum mă tratează puțin cam de sus – mă rog, ea e frumoasă, iar eu nu sunt! – o să înțeleagă atunci... Şi acest nume comun, banal „Krivoşein" (am căutat într-o zi în enciclopedie oameni celebri care poartă acest nume, dar n-am găsit. Krâvoşlikov există, Krivogonov la fel, dar nici un Krivoşein nu era încă inclus în ea. O să răsune ca un tunet: Krivoşein! Da, chiar el!"...

Apoi începui să nu mă prea simt în apele mele. Visurile ambițioase pieriseră. Într-adevăr, mă întrebam, dar ce se va întâmpla de acum

încolo? Ce am să fac mai departe cu această descoperire?

Am închis jurnalul.

— Deci, ce zici? Vom fabrica indivizi ca noi? Vom organiza un dumping de Krivoşeini? De fapt, putem produce şi alţi indivizi, dacă programăm maşina... Dracu ştie ce mai e şi asta! Nu ştiu cum... dar toată treaba nu se prea brodeşte cu nimic.

— M-da. Şi când te gândeşti că înainte totul fusese paşnic şi liniştit... Dublura clătină din cap îngândurat.

Chiar aşa e. Totul fusese paşnic şi liniştit... „Ce vreme frumoasă, duduiță. În ce parte mergeți?" „În partea opusă!" Şi eu merg într-acolo, dar cum vă cheamă?" „De ce vreți să ştiți?" şi aşa mai departe, până la Palatul căsătoriilor, Casa de naşteri, porția de bătaie pentru pisica ucisă cu praştia şi nesuferita „Zoologie" arsă, după absolvirea a şapte clase. Cât de bine se spune în articolul preşedintelui Palatului căsătoriilor din Dneprovsk: „Familia este mijlocul de continuare a neamului şi de creştere a populației statului". Şi deodată – trăiască ştiința! – apare o metodă concurentă: turnăm şi amestecăm reactivi din catalogul de prețuri al Direcției comerciale chimice, introducem informația prin sistemul de traductori şi obținem oameni. Şi oameni gata formați, cu muşchi şi calificare de ingineri, cu obiceiuri şi experiență de viață... „Dar asta înseamnă că «atentăm» la ceea ce au oamenii mai omenesc: dragoste, paternitate, maternitate,

copilărie! Începură să mă treacă fiori. Şi e avantajos. Avantajos – iată noțiunea cea mai înspăimântătoare din veacul nostru rațional!”

Dublura ridică capul spre mine. În ochi i se citea neliniştea şi dezorientarea.

Ascultă-mă, de ce să ne fie frică? Bine, am lucrat – mai bine zis, tu ai lucrat. Ei, ai făcut un complex pentru experimente şi, cu sprijinul său, o descoperire. Metoda sintezei omului cu ajutorul informației furnizată de el – visul sacru al alchimiştilor. Asta lărgeşte reprezentările noastre despre om ca sistem de informații... Mă rog, foarte bine! Odinioară monarhii finanțau cu multă dărnicie astfel de lucrări... E adevărat, pe urmă îi decapitau pe cercetătorii nenorocoşi, dar dacă te gândeşti bine, ei procedau corect. Nu eşti în stare, nu te apuca. Dar nouă nu ni se va întâmpla nimic. Dimpotrivă. Şi atunci de ce ne e teamă?

„Pentru că astăzi nu mai suntem în evul mediu, mi-am răspuns mie însumi. Şi nici în veacul trecut. Şi nici măcar la începutul secolului al XX-lea. Pe atunci descoperitorii aveau dreptul moral ca, după aceea, să-şi desfacă brațele neputincios şi să spună:

— N-am avut de unde să ştim că o să iasă atât de prost... Pe când noi, fericiții lor urmaşi, nu avem un asemenea drept. Pentru că noi ştim ce se poate întâmpla. Pentru că multe s-au petrecut de acum...

...Au existat atacurile cu gaze – pe baza ştiinței, Maidanek şi Ausschwitz – pe baza ştiinței, Hiroshima şi Nagasaki – tot pe baza

ştiinței. Planurile de război total – pe baza ştiinței, cu utilizarea matematicii. Războaiele limitate – tot pe baza ştiinței... De la ultimul război mondial s-au scurs zeci de ani. Dărâmăturile au fost demolate şi în locul lor s-au înălțat clădiri noi, au putrezit şi s-au amestecat cu pământul cincizeci de milioane de cadavre, s-au născut şi au crescut noi sute de milioane de oameni – dar amintirea a ceea ce a fost nu s-a stins. Oamenilor le e teamă să țină minte, dar se tem şi mai mult să uite. Pentru că toate astea n-au devenit trecut. A rămas conştiința faptului că oamenii pot face asemenea lucruri.

Descoperitorii şi cercetătorii sunt doar nişte specialişti în domeniul lor. Pentru a smulge de la natură noi cunoştințe, ei sunt nevoiți să cheltuiască atâta muncă şi inventivitate, încât nu le mai rămân nici forțe, nici gânduri pentru raționamente în afara muncii lor. Nu se întreabă, dar ce va ieşi din asta, pentru viață? Şi atunci năvălesc cei „de specialitate" – oameni mici, meschini, pentru care orice descoperire sau invenție nu reprezintă decât un mijloc nou pentru a atinge scopuri vechi: putere, bogăție, influență, onoruri şi plăceri ce se pot cumpăra. Dacă le oferi metoda noastră, ei vor vedea în ea doar un element „nou" avantajos! Să reproduci cântăreți, actori şi muzicieni renumiți? Nu, nu avantajos! E mai profitabil să fabrici discuri şi ilustrate. Să reproduci soldați? O, asta e mult mai avantajos decât să-i muştruluieşti. Îi alegi pe cei mai instruiți şi n-ai decât să-i copiezi în

tiraje de milioane... Se pot reproduce alegătorii pentru a obține victoria asupra adversarului politic (dacă calculele vor demonstra că e mai avantajos decât să cheltuieşti sute de milioane pentru o campanie electorală obişnuită), se pot reproduce femeile pentru casele de toleranță, înalții specialişti, însă cei supuşi, ca să facă „noi descoperiri..."

— Dar asta e acolo... arătă dublura cu mâna într-o direcție nedefinită. La noi opinia publică n-are să permită una ca asta!

„Dar, oare, nu există şi la noi oameni care ar fi gata să folosească orice – de la ideile comunismului până la emisiuni clandestine de radio, de la poziția lor socială până la citate din clasici – ca să obțină bunăstare, o anumită situație, apoi şi mai multă bunăstare, tot mai multă, şi mai multă, cu orice preț? Nu există, oare, oameni care caută să răstălmăcească cele mai mici atentate la privilegiile lor drept o catastrofă generală?"

— Există, dădu aprobator din cap dublura. Şi totuşi oamenii sunt buni, în fond, altfel lumea s-ar fi prefăcut de mult într-un muşuroi de căzături care se mănâncă unii pe alții şi ar fi pierit chiar fără un război termonuclear... Dar... Dacă n-am ține seama de micile neplăceri provocate de natură: inundații, cutremure de pământ, gripă virotică, – oamenii sunt ei înşişi vinovați de toate nenorocirile lor, chiar şi cele mai îngrozitoare. Vinovați că s-au supus la ceea ce nu trebuie să se supună, că au fost de acord cu ceea ce ar fi trebuit să lupte, că au

considerat că menirea lor e să stea deoparte. Vinovați că au ales munca pentru care se plăteşte mai mult şi nu pe cea necesară tuturor oamenilor şi lor înşile... Dacă majoritatea oamenilor de pe Pământ ar pune de acord faptele şi preocupările cu interesele omenirii, noi n-am avea de ce să ne temem. Dar nu-i aşa. Şi de aceea, dacă în momentul de față s-ar găsi, fie şi un singur ticălos influent şi descurcăreț, descoperirea noastră s-ar transforma în ceva înspăimântător.

Aplicarea descoperirilor ştiințifice nu înseamnă altceva decât tehnică. Odinioară tehnica servea în lupta omului cu natura. Acum ea poate fi uşor utilizată în lupta oamenilor împotriva altor oameni. Iar pe această cale tehnica nu soluționează nici un fel de probleme, ci doar le generează.

Să zicem că o să dăm publicității descoperirea noastră. O să fie şi mai îngrozitor de trăit. Şi o să ne bucurăm de o „glorie"... Fiecare om o să ştie exact pe cine şi pentru ce să-l blesteme.

— Ascultă-mă, dar poate că... într-adevăr, spuse dublura, ar fi mai bine să ne facem că n-am văzut nimic, că nu ştim nimic. Oamenilor le ajung descoperirile groaznice realizate până acum. N-au decât să se descurce cu cele existente... Întrerupem curentul, închidem robinetele?...

„Şi cu asta... totul e rezolvat. Reactivii utilizați îi trec la pierderi, iar în ceea ce priveşte munca depusă, serviciul, o să mă justific eu într-un fel. Şi o să mă apuc de ceva mai simplu, mai

nevinovat”...

— Iar eu am să plec la Vladivostok să montez utilaje în porturi, spuse dublura.

Am tăcut amândoi. Afară, dincolo de geam, deasupra copacilor negri, strălucea planeta Venus. Undeva, o pisică parcă plângea, cu o voce de copil. În liniştea parcului persista o notă înaltă ca un urlet: la biroul de construcții unde lucra Lena se desfăşurau probele la banc ale unui nou motor cu reacție. „Viața merge înainte. Desigur, totul e în ordine. Anul 1941 nu trebuie să se mai repete... Mă gândeam la toate astea ca să amân luarea unei hotărâri. În subterane adânci explodează bombe cu hidrogen şi cu plutoniu – savanți şi ingineri bine plătiți trebuie să perfecționeze arma nucleară... Iar de pe rampe de lansare, bine camuflate, în toate colțurile planetei privesc spre cer rachete cu vârfuri ascuțite. Fiecare este ațintită asupra obiectivului ei. Electronica e prezentă şi ea. Maşinile de calcul le supun fără încetare la diferite „teste „să afle dacă nu sunt pe undeva defecțiuni? De îndată ce expiră termenul de funcționare a blocului electronic – termen stabilit prin cercetări cu privire la siguranța sa – tehnicieni în uniforme îl demontează, îl scot din lăcaşul lui şi – rapid, coordonat, ca şi cum dintr-o clipă într-alta ar urma să înceapă războiul în care trebuie să profiți de timp să învingi – introduc în orificiul gol un nou bloc. Treaba merge înainte”.

— Prostii! am spus eu. Omenirea nu este încă coaptă pentru multe: pentru energie nucleară,

pentru zboruri cosmice. Şi atunci? Descoperirea este o realitate obiectivă, n-o poți ține sub lacăt. Dacă nu noi, alții o să ajungă aici. Ideea inițială, de pornire a experienței, e simplă. Eşti sigur că ei o să folosească mai bine descoperirea lor? Eu nu sunt... De aceea trebuie să ne gândim cum să facem ca această descoperire să nu devină o amenințare pentru om.

— E complicat... oftă dublura şi se ridică în picioare. Vreau să mă uit ce se mai petrece în rezervor.

El se înapoie după o secundă. Era desfigurat.

Valea, acolo... Acolo e tata!

Radiştii au un semn sigur: dacă o construcție electronică complexă a început să funcționeze de îndată după asamblarea ei, să nu te aştepți la nimic bun. Dacă nu face vreo figură la probe, atunci îi va face de râs pe realizatori în fața comisiei de recepție; dacă va trece de comisie, în producția de serie, vor începe să iasă la iveală un defect după altul. Părțile slabe ies totdeauna la iveală.

Maşina îşi pusese în gând să se pună în echilibru informațional, de astă dată nu cu mine, care eram o sursă nemijlocită de informații, ci cu tot mediul informațional, despre care aflase de la mine, cu întreaga lume. De aceea începuse să apară Lena, de aceea apăruse tata.

Din acelaşi motiv s-au întâmplat şi toate celelalte, care ne-au făcut să ne agităm, fără răgaz, eu şi dublura mea, o săptămână întreagă. Această activitate a maşinii a fost o continuare a

liniei logice inițiale de dezvoltare, dar din punct de vedere tehnic a fost o încercare cu mijloace nepotrivite. În locul unui „model mondial” în rezervor s-a produs o aiureală...

Nu pot să scriu despre felul în care începuse să ia naştere tata în rezervor. Mă apucă frica. Aşa fusese el în ziua morții: un bătrân greoi, puhav, cu o față lată, bine rasă, cu păr rar şi cărunt în jurul craniului. Maşina alesese cea din urmă amintire şi, totodată, cea mai tristă despre el. Murise în prezența mea. Nu mai respira, iar eu tot mai încercam să-i încălzesc corpul ce se răcea treptat, frecându-l... După aceea am visat de câteva ori unul şi acelaşi vis. Eu fricționez cât mă țin puterile trupul rece la pipăit al tatălui. Şi trupul se încălzeşte, tata începe să respire, la început sacadat, ca înainte de moarte, pe urmă normal, obişnuit, deschide ochii, se scoală din pat. „Am bolit puțin, fiule, îmi spune cu o voce de parcă s-ar scuza. Dar acum totul e în regulă”. Visul acesta a fost ca o moarte inversă. Iar acum maşina îl crea ca să moară încă o dată în prezența noastră. Cu mintea noi înțelegeam că nu e tata, nici vorbă, ci un hibrid informațional care nu trebuie lăsat să prindă viață; pentru că nu se ştie ce va ieşi – un cadavru, o ființă nebună sau cine ştie ce altceva. Dar nici el, nici eu nu ne puteam hotărî să ne punem „coiful lui Monomah”, să-i poruncim maşinii „Stop!” Evitam să ne uităm la rezervor, să ne uităm unul la altul.

Apoi m-am apropiat de panou şi am tras întrerupătorul cu pârghie. Pentru o clipă în

laborator se făcu întuneric şi linişte.

— Ce faci? Dublura se repezi la panou şi restabili curentul electric.

Condensatorii filtrelor nu avuseseră timp să se descarce în această secundă. Maşina funcționa. Dar în rezervor totul dispăruse.

Pe urmă am văzut în rezervor întregul haos din memoria mea: profesoara de botanică din clasa a V-a Elisaveta Moiseevna, Klara, fetița din aceeaşi perioadă spre care se îndreptaseră sentimentele mele de puşti, un vechi cunoscut cu profil poetic, un cărăuş moldovean, pe care-l văzusem în treacăt în piață, la Kişinău... E plicticos să enumăr totul. Nu era un „model mondial". Totul se forma nebulos, fragmentat, aşa cum se păstrează, de fapt, în memoria omului, capabilă să uite. La Elisaveta Moiseevna, de pildă, erau reuşiți doar ochii mici şi severi, sub sprâncenele veşnic încruntate, ca şi şoldurile pline ce începeau aproape de la subsuori; iar din cărăuşul moldovean rămăsese doar căciula de oaie, lăsată până aproape de mustață...

Ne duceam să dormim cu rândul. Unul trebuia să stea de gardă lângă rezervor, pentru ca să poată să-şi pună la timp „coiful lui Monomah" şi să-i ordone maşinii „Stop!"

Dublura fu primul căruia îi trecu prin minte să vâre în lichid un termometru (era plăcut să vezi câtă bună dispoziție i-a provocat primul său act creator independent). Temperatura era de 40 grade.

— Delir. Ca şi cum ar avea febră...

— Trebuie să-i dăm ceva ca să-i scadă temperatura, am spus eu glumind.

Dar gândindu-ne mai bine, ne-am apucat să turnăm chinină în toate baloanele şi buteliile ce alimentau maşina. Temperatura scăzu până la 39 de grade, dar delirul continua. Maşina combina acum chipurile ca într-un vis urât. Fața şefului de la secția întâi a institutului, Johan Johanovici Kliapp, căpătă treptat trăsăturile lui Azarov, iar acestuia îi crescură dintr-odată mustățile lui Hilobok...

Când temperatura scăzu până la 38 de grade, în rezervor începură să apară chipurile plate, ca pe ecran, ale oamenilor politici, actorilor de cinema, fruntaşilor în producție, împreună cu Panoul de onoare, bineînțeles de mărime redusă, apoi chipurile lui Lomonosov, Faraday, al cântăreței de estradă Maria Trapezund, bine cunoscută în oraşul nostru. Aceste umbre cu două dimensiuni – când în culori, când în alb-negru – apăreau într-o clipă, se mențineau câteva secunde şi se dizolvau. Se vede că memoria mea se epuiza treptat.

În a şasea sau a şaptea zi (noi pierduserăm noțiunea timpului), temperatura lichidului auriu scăzu până la 36,5 grade.

— Normal! am zis şi am plecat să mă culc.

Dublura rămase de gardă.

Noaptea mă trezi brutal:

— Scoală! Să mergem, maşina face ochi.

Sculat din somn, l-am trimis la dracu. El turnă peste mine o cană cu apă. A trebuit să mă duc.

...La început mi s-a părut că în lichidul din rezervor plutesc un fel de băşici. Dar erau ochi – bile albe cu pupilă, cu iris. Se iveau în adâncul rezervorului, se ridicau la suprafață, se îngrămădeau lângă pereții transparenți, ne urmăreau mişcările şi licăritul becurilor de pe panoul calculatorului TVM-12, ochi albaştri, cenuşii, căprui, negri, verzi, ochi imenşi de cal, cu pupilă violetă, ochi de pisică, cu o linie verticală întunecoasă, care reflectau lumina, ochişori de pasăre, negri ca mărgelele... Se adunaseră, probabil, ochii tuturor oamenilor şi animalelor pe care avusesem prilejul să-i văd vreodată. Din cauză că n-aveau pleoape şi gene, ochii păreau miraţi.

Spre dimineață începură să apară ochi şi lângă rezervor: din furtunurile vii se formau mici ramificații musculoase care se terminau cu pleoape şi gene. Pleoapele se deschideau. Noii ochi se uitau țintă la noi ca şi cum parcă aşteptau ceva. Sub nenumăratele priviri mute nu te simțeai la largul tău.

Apoi... din rezervor, baloane şi furtunuri vii au început să crească mici trompe şi tentacule. În mişcările lor era ceva naiv, copilăresc, mişcător. Ele se împleteau, atingeau pereții baloanelor şi aparatelor, zidurile laboratorului. O tentaculă se întinse până la clemele neizolate ale panoului electric, le atinse şi, după o zvâcnire, căzu carbonizată.

— Ehe, asta e treabă serioasă! spuse dublura.

Da, era o chestiune foarte serioasă. Maşina trecea de la metoda contemplativă de strângere

a informațiilor la cea activă şi îşi construia, în acest scop, propriii săi traductori, mecanismele sale de execuție... în general, oricum ai denumi dezvoltarea ei: năzuință către echilibru informațional, autoconstruire sau sinteză biologică a informației, nu poți să nu te extaziezi în fața forței şi tenacității neobişnuite a acestui proces. Dacă nu merge aşa, atunci trebuie să meargă altfel, principalul era să nu se oprească.

Dar, după tot ce văzusem, nu ne mai ardea să ne extaziem şi nu ne stăpânea nici curiozitatea academică. Ne cam dădeam seama cum se puteau sfârşi toate acestea.

Ei, ajunge! Am luat de pe masă „coiful lui Monomah". Nu ştiu dacă vom reuşi s-o determinăm să facă ceea ce vrem noi...

— Pentru asta n-ar fi rău să ştim ce anume vrem, spuse dublura.

— ... dar, pentru început, noi trebuie s-o silim să nu facă ceea ce nu vrem.

„Să dispară ochii! Să dispară tentaculele! Să înceteze materializarea informației! Să dispară ochii! Să dispară tentaculele! Să înceteze"... Repetam noi cu toată încordarea minții prin „coiful lui Monomah", strigam în microfoane. Dar maşina, ca şi până atunci, îşi mişca tentaculele vii şi se holba la noi cu sute de ochi diferiți. Totul semăna cu un duel, cu o luptă.

— Uite unde am ajuns, spuse dublura.

— Ah, deci aşa stau lucrurile! Am izbit cu pumnul în peretele rezervorului. Toate tentaculele începură să se agite, se întinseră spre mine. M-am dat înapoi. Valea, închide apa!

Desfă furtunurile de alimentare.

„Maşină, vei pieri. Maşină, vei muri de sete şi de foame, dacă nu te vei supune”...

Desigur, procedeul era brutal, lipsit de eleganță. Dar altceva ce mai rămânea de făcut? Dublura închise încet robinetul de la conducta de apă. Şuieratul apei care curgea în distilatoare deveni o darabană de picături. În timpul acesta, eu prindeam furtunurile cu cleme... Şi deodată, după o tresărire, tentaculele se muiară! Începură să se răsucească, să se tragă înapoi în rezervor. Globurile ochilor îşi pierdură strălucirea, se umeziră şi se încrețiră.

O oră mai târziu totul dispăruse. Lichidul din rezervor redevenise auriu şi transparent ca înainte.

— Aşa e mai bine! Mi-am scos „coiful” şi am înfăşurat firele.

Am dat din nou drumul la apă, am scos clemele şi am stat în laborator până noaptea târziu, fumând, discutând verzi şi uscate, aşteptând. Oare ce se va întâmpla? Acum nu mai ştiam de ce să ne temem mai mult: de un nou delir al maşinii sau de faptul că sistemul, dezorientat de un astfel de tratament, se va descompune şi-şi va înceta activitatea. În prima zi încă mai eram în stare să discutăm pe tema „ce-ar fi să distrugem descoperirea?” Acum însă ne înnebunea gândul că ea ar putea să se distrugă singură, după ce ne-a ispitit cu lucruri nemaipomenite.

Când eu, când dublura, ne apropiam de rezervor, inspirând cu grijă aerul, ca nu cumva

să sesizăm un miros de descompunere, de putrefacție, de produs alterat. Neavând încredere în termometru, pipăiam cu palmele pereții rezervorului şi furtunurile calde şi vii. Nu cumva se răcesc? Nu ard din nou ca în fierbințeala delirului?

Dar nu, aerul din cameră rămânea cald, umed şi curat, ca şi cum în ea s-ar fi aflat o vietate mare. Maşina trăia. Dar acum nu mai întreprindea nimic fără noi. Am supus-o!

La ora unu noaptea m-am uitat la dublura mea, ca într-o oglindă. El clipea obosit din pleoapele roşii şi zâmbea.

— Se pare că totul e în regulă. Mergem să ne culcăm, ce zici?

Acum nu mai e pentru mine o dublură artificială. Alături de mine şedea un tovarăş de muncă, la fel de obosit şi de fericit ca şi mine. Şi când te gândeşti – curios lucru! – n-am încercat nici o bucurie când l-am întâlnit în parc... Acum însă mă simt liniştit şi bucuros. Totuşi, pentru om lucrul cel mai important este să se simtă stăpân pe situație!"

Capitolul 5

...Zgomotul înfricoşător al apei şi vântului umplea cerul şi pământul...

— Opreşte-te! strigă mister Foteringay apei care se apropia. Pentru dumnezeu, opreşte-te!

— Aşteptați o clipă, se adresă mister Foteringay tunetului şi fulgerului. Încetați pentru un minut glumele până îmi adun

gândurile...
H. G. WELLS: Omul care putea să facă minuni

„Am ieşit în parc. Era o noapte caldă. Din cauza oboselii uitaserăm amândoi că nu trebuia să apărem împreună. Ne-am adus aminte de asta abia la ieşire. Bătrânul Vahterâci ne privea fix, cu ochii săi mici, albaştri şi cam buimaci de somn. Am încremenit unul lângă altul.

— A, Valentin Vasilievici! se învioră deodată moşul, bucuros. Aţi şi terminat cu garda?

— Da... Am răspuns amândoi deodată.

— Foarte bine. Vahterâci se ridică cu greu şi descuie uşa de la intrare. N-o să i se întâmple nimic acestui institut, nici n-o să-l fure nimeni, să fiţi sănătoşi, că eu mai am încă de stat. Oamenii se plimbă, iar eu trebuie să mai stau, aia-i!...

Am ieşit glonţ în stradă şi am plecat repede de acolo.

— Măi să fie! Şi în clipa aceea mi-am dat seama că faţada noii clădiri a institutului este împodobită cu beculeţe de diferite culori. Ce dată e astăzi?

Dublura numără pe degete:

— Întâi... nu, aha, doi mai. Valea, te felicit cu ocazia sărbătorilor!

— Care au trecut... Asta-i bună!

Mi-am adus aminte că mă înţelesesem cu Lena să mergem de 1 Mai la nişte colegi de-ai ei, iar în 2 mai să plecăm cu motocicleta la Nipru. M-am dezumflat. Cred că s-a supărat de moarte.

— Iar Lena dansează acum... undeva, cu

cineva, spuse dublura.

— Şi ce-ți pasă ție?

Tăcurăm. Pe stradă goneau troleibuze împodobite cu verdeață. Pe acoperişurile caselor se înălțau siluetele rachetelor confecționate din becuri. Dincolo de ferestrele deschise larg se dansa, se cânta, se ciocneau pahare...

Mi-am aprins o țigară şi am început să analizez observațiile făcute asupra „maşinii-mamă" (aşa denumisem până la urmă întregul complex). În primul rând nu este o maşină-oracol şi nici maşină-gânditoare. În ea n-avea loc nici o selectare a informației. Numai combinații – uneori raționale, având un anumit sens, alteori nu. În al doilea rând, ea poate fi dirijată nu numai pe cale energetică (prin strângerea furtunilor, oprirea apei şi a energiei electrice – într-un cuvânt, forțând-o), ci şi pe cale informațională. E adevărat, deocamdată ea reacționa numai la comanda „Stop!", dar orice început e greu, restul vine de la sine. Se pare că cel mai comod mijloc e să-i comanzi prin biocurenții creierului, cu ajutorul „coifului lui Monomah". În al treilea rând, „maşina-mamă", deşi foarte complexă, este totuşi o maşină, o creație artificială lipsită de țel. Tendința ei spre stabilitate, spre un echilibru informațional, nu este un scop, ci o însuşire. Numai că se manifestă mai complicat, prin sinteză a informației sub formă de substanță vie. Scopul constă întotdeauna în rezolvarea unei sarcini. Nu i se dăduse nici o sarcină şi de aceea se aiurise, datorită excesului de posibilități. Dar...

— ... omul e cel care trebuie să-i dea ei sarcini, continuă dublura (Pe mine încetase să mă mai mire aptitudinea lui de a gândi paralel cu mine), ca şi tuturor celorlalte maşini. Prin urmare, după cum spun birocraţii, întreaga răspundere ne revine nouă.

N-aveam chef să mă gândesc la problema responsabilităţii. Munceşti, munceşti, zi şi noapte, nu te menajezi de loc şi, ia te uită, trebuie să mai şi răspunzi. În timp ce alţii se plimbă. Poftim!... Am scăpat sărbătoarea, idioţi ce suntem! Uite aşa o să ne treacă şi viaţa în laboratorul ăsta împuţit...

Am cotit pe aleea cu castani ce ducea la cartierul academicienilor. În faţa noastră păşea încet o pereche. Treji, flămânzi şi singuratici, am simţit amândoi o strângere de inimă. Perechea se încadra atât de bine în peisajul aleii luminate cu tuburi fluorescente. El, înalt şi elegant, o ţinea uşor de mijloc. Ea îşi lăsase puţin capul, frumos pieptănat, spre umărul lui. Am iuţit intenţionat paşii ca să-i depăşim şi să nu ne amărâm sufletul cu acest spectacol plin de lirism.

— Mergem să ascultăm muzică la magnetofon, Tanecika! Am nişte înregistrări – să-ţi lingi buzele, nu alta! ajunse până la noi glasul ca un murmur al lui Hilobok şi amândoi ne-am poticnit când l-am auzit. Farmecul se risipi.

Apropiindu-ne de ei, am recunoscut-o pe fată. Venise la practică, de curând, în institutul nostru, cu şorţuleţ de şcolăriţă. Acum, se pare că lucrează ca laborantă la calculatoare. Îmi

plăcea cum arăta. Avea buzele pline, un năsuc drept, doi ochi mari, căprui, visători, plini de încredere...

— Când Arkadi Arkadievici e în concediu sau în străinătate, sunt nevoit să rezolv multe probleme în locul lui... se împăună Harri. Şi chiar când e aici... Cum? Sigur că e interesant, păi cum!

Şi uite aşa, alții au parte de cele mai bune fete. Apoi, mai târziu, chiar dacă se apropie de noi, au psihicul alterat, au experiența vieții – acea experiență după care „toți bărbații sunt nişte ticăloşi”... Aşa şi această Tanecika, cu capul plecat pe umărul lui Hilobok. I se pare că docentul Harri este un cavaler al ştiinței sovietice. Poate că suferă de boala iradierii, ca eroul principal din filmul „Nouă zile dintr-un an”? Sau poate că sănătatea lui e subminată de preocupările ştiințifice? Iar ea, prostuța, se înfioară şi se vede o eroină la fel... Tanecika, să n-ai nici o îndoială, savantul tău cavaler e perfect sănătos. Nu s-a obosit el cu ştiința. Şi te duce acum pe drumul cel mai scurt spre prima mare dezamăgire din viața ta. În privința asta e un artist...

Dublura îşi încetini paşii şi spuse cu voce joasă:

— Ce-ar fi să-i trag câteva palme peste mutră? E foarte simplu. Tu te duci acum la nişte cunoscuți şi asiguri un alibi, iar eu...

Cu vorbele sale, mi-o luase înainte cu o fracțiune de secundă. În general, el se grăbea să spună ce gândeşte, pentru a-şi afirma

originalitatea. Îşi dădea prea bine seama că amândoi gândim la fel... Dar de îndată ce mi-a luat-o înainte, în mine se declanşa, aproape instantaneu, cel de al doilea mecanism, autoafirmarea, tendința de a mă opune ideii altuia.

— Din cauza fetişcanei, adică? Las-o în plata domnului; n-o fi asta, cade alta în plasă.

— Şi din cauza ei şi, în general, pentru toate. Pentru suflet. Ce, nu-ți mai aminteşti ce vorbe murdare a spus despre munca noastră? Ochii i se îngustară. Îți aduci aminte?

Îmi aminteam. Pe atunci lucram în laboratorul lui Valeri Ivanov. Elaboram blocuri de memorie pentru maşini destinate apărării. În lume aveau loc evenimente serioase, iar noi munceam pe brânci, fără să ținem seama de duminici sau sărbători. Şi am predat lucrarea cu şase luni înainte de termenul stabilit de guvern... Curând după aceea „binevoitorii" din institut m-au informat despre „cugetarea" lui Hilobok cu privire la această chestiune: „În ştiință, cel ce execută cercetările înainte de termen, este fie carierist, fie mistificator, ori şi una şi alta!" Cuvintele lui căpătară popularitate. În institut erau mulți dintre cei pe care nu-i amenință primejdia de a trece drept carierişti sau mistificatori. Valerka, ambițios şi iute din fire, a tot încercat să stea de vorbă cu Hilobok între patru ochi, apoi s-a certat cu Azarov şi a plecat din institut.

Aducându-mi aminte de toate acestea, am simțit că mi se strâng pumnii: „Poate ar fi mai

bine ca dublura să-mi asigure alibiul, iar eu?”... Şi deodată mi-am imaginat scena: un intelectual treaz îl ciomăgeşte pe un alt intelectual în prezența unei tinere fete... Ei, cum se poate una ca asta! Am scuturat din cap ca să alung acest tablou din minte.

— Nu, nu merge. Nu putem să ne lăsăm în voia pornirilor josnice.

— Dar ce „merge” atunci?

Într-adevăr ce „mergea”? Nu ştiam nici eu.

— Atunci, măcar să ferim aceşti ochi visători de îmbrățişările năduşite ale lui Harri... Dublura îşi muşcă îngândurat buza şi mă împinse sub un castan. (Din nou dădea dovadă de inițiativă.) Harri Haritonovici aş putea să vă spun două cuvinte, ceva confidențial?

Hilobok şi fata se întoarseră.

— A, Valentin Vasilievici! Vă rog... Tanecika, am să te ajung din urmă, spuse el, şi se îndreptă spre dublură.

Aha! I-am înțeles intenția şi am început să mă strecor tiptil în umbra copacilor. Totul se petrecu cum nu se poate mai bine. Tanecika ajunse până la bifurcația aleii, se opri, se uită înapoi şi-l zări pe bărbatul care, cu un minut în urmă, îl chemase de o parte pe cavalerul ei.

— Tanea, i-am spus eu, Harri Haritonovici m-a rugat să-ți transmit scuzele sale, părerile de rău şi toate celelalte. El n-o să mai poată reveni acum. De fapt, a sosit soția lui şi... Dar unde fugi? Stai să te conduc!

Dar Tanecika, acoperindu-şi fața cu mâinile, o şi pornise în goană direct spre stația de

troleibuz. M-am îndreptat spre casă.

După câteva minute se înapoie şi dublura.

— Ia stai, i-am spus, înainte ca el să deschidă gura. I-ai explicat lui Harri că Tanea este logodnica unui cunoscut de-al tău, maestru al sportului la box?

— Şi la lupta Sambo. Iar tu, i-ai spus ei de nevastă?

— Exact. Bine că am găsit măcar o dată o utilizare folositoare a descoperirii noastre...

Ne-am dezbrăcat, ne-am spălat şi am început să ne pregătim de culcare. Eu mi-am aşternut pe canapea, iar el pe patul pliant.

— Apropo de Hilobok. Dublura se aşează pe patul său pliant. De ce nu mi-ai spus că la primul consiliu ştiinţific se va discuta tema noastră de cercetare? Dacă Harri nu mi-ar fi amintit-o cu atâta amabilitate, aş fi continuat să rămân ignorant. „E timpul, Valentin Vasilievici. Lucraţi deja de o jumătate de an, şi până acum nu s-a luat în discuţie ce-aţi realizat. Desigur, cercetarea informaţiei întâmplătoare e un lucru bun, dar dumneavoastră înaintaţi mereu cereri de utilaje şi materiale, iar mie cei de la contabilitate îmi tot telefonează şi mă întreabă la ce temă să le înregistreze. Şi apoi în institut umblă vorba cum că Krivoşein se ocupă de ce-i trăsneşte lui prin cap, în timp ce alţii trebuie să execute comenzile şi contractele economice... Desigur, eu înţeleg că pregătiţi disertaţia, dar tema dumneavoastră trebuie precizată, inclusă în planul general...” Mare şnapan. Cum i-am spus de maestrul sportului la box, de îndată şi-a

adus aminte de treburi...

— Dacă stai să-l asculți pe Hilobok, apoi toată ştiința se face numai ca să nu se supere contabilitatea...

I-am explicat dublurii despre ce era vorba. Când maşina a început să debiteze cifre fără sens, cuprins de disperare, i-am telefonat lui Azarov, spunându-i că aş vrea să mă sfătuiesc cu dânsul. Arkadi Arkadievici, ca de obicei, n-avea timp. Mi-a spus că ar fi mai bine să se discute tema în cadrul convorbirilor ştiințifice. Tot el l-a rugat pe Hilobok să organizeze dezbaterea.

— Între timp, din „oul" care ar fi trebuit păstrat pentru ziua festivă, a ieşit un rezultat interesant, conchise dublura. Deci raportăm ce am făcut? În vederea elaborării disertației de candidat în ştiințe? Până şi Hilobok îşi dă seama că trebuie să...

— Şi la susținerea disertației am să te prezint pe tine, nu?

— Cine pe cine o să prezinte asta e o chestiune secundară, răspunse el evaziv. Dar, la drept vorbind... Nu se poate! El clătină din cap. Nu, nu se poate şi gata!

— Adevărat, nu se poate, am confirmat şi eu, mâhnit. Nu se poate cere nici brevet de invenție. Nici Premiul Nobel nu se poate Obține... S-ar părea că, deocamdată, din afacerea asta nu ne-am ales decât cu pierderi?

— Of, lasă că am să-ți dau banii înapoi. Am să ți-i dau... scârțarule! Ascultă... dar la ce-ți trebuie ție Premiul Nobel? Dublura mă privi

atent... Dacă „maşina-mamă” reproduce atât de uşor oameni, înseamnă că pentru ea banii...

— ... sunt foarte uşor de făcut! Pe hârtie specială, filigranată. Cum, nu-i aşa?

— O să ne cumpărăm prin cooperativele de construcţii câte un apartament cu trei camere... Dublura se rezemă visător de perete.

— Câte o „Volgă”...

— Câte două vile. Una în Crimeea pentru odihnă şi alta pe litoralul de la Riga, doar aşa ca să devenim mai respectabili.

— Mai confecţionăm câteva exemplare din noi. Şi tot timpul unul munceşte, ca să zgândărim opinia publică...

— ... iar ceilalţi nu fac nimic. Trăiesc de plăcere...

— ... cu un alibi garantat. Ce zici?

Am tăcut din gură şi ne-am uitat unul la altul cu dezgust.

— Doamne, ce indivizi jalnici şi meschini suntem! M-am apucat cu mâinile de cap. O descoperire uriaşă, epocală, noi încercăm s-o folosim dracu ştie cum: pentru disertaţie, pentru Premiul Nobel, pentru vile, pentru bătăi cu alibi garantat... Nu uita, e vorba de Metoda Sintezei Omului! Iar noi...

— La drept vorbind, deocamdată eu nu văd decât o singură latură utilă a descoperirii. Privind din afară, observi la tine însuţi ceea ce e mai uşor să vezi la alţii, şi anume, propriile lipsuri, propriile defecte.

— Da, dar merită, oare, pentru atâta lucru să dublezi populaţia globului?

Şedeam dezbrăcaţi, unul în faţa altuia. Mă reflectam în dublura mea ca într-o oglindă.

— Bine, hai să vorbim la concret. În fond, ce vrem noi?

— Şi ce putem?

— Şi ce înţelegem noi din toată această treabă?

— Să începem cu ceea ce a precedat descoperirea noastră. Ideile lui Secenov, Pavlov, Wiener, Ashby, venind din direcţii diferite, se întâlnesc într-un punct, considerând creierul o maşină. Experienţele lui Petruccio cu privire la dirijarea dezvoltării fetusului uman au constituit încă un impuls. Tendinţa spre o tot mai mare complexitate şi universalitate a sistemelor este generală în tehnică. Apoi, e suficient, să ne gândim la intenţiile moletronicii de a crea maşini de dimensiuni reduse, egale, în ce priveşte complexitatea, cu creierul!

— Cu alte cuvinte, descoperirea noastră nu este un fapt întâmplător! Ea a fost pregătită de întreaga dezvoltare a ideilor şi a mijloacelor tehnice ale ştiinţei. Dacă nu aşa, altfel, dacă nu noi, alţii, dacă nu acum, peste ani sau decenii tot s-ar fi ajuns la ea. Prin urmare, problema se rezumă la următoarele...

— ... ce putem şi ce trebuie să facem noi în răstimpul cu care i-am devansat pe alţii? Poate că acest răstimp reprezintă un an, poate zeci de ani, nimeni nu ştie, dar e mai bine să avem în vedere un termen mai scurt...

— Da.

— Aşa se întâmplă, de obicei, în viaţă.

Dublura îşi sprijini obrazul în palmă. Inginerul are nişte prefabricate sau pur şi simplu o dorință de a crea ceva măreț, durabil. El caută un beneficiar sau beneficiarul îl caută pe el. Depinde cine de cine are mai mare nevoie. Beneficiarul îi prezintă o sarcină tehnică: „Folosiți ideile şi cunoştințele dumneavoastră pentru crearea cutărei instalații sau cutărei tehnologii. Instalația trebuie să aibă următorii parametri, să reziste la următoarele încercări... Tehnologia trebuie să asigure produse corespunzătoare în proporție de cel puțin atâtea procente. Suma este aceasta, termenul lucrării acesta. Avizările şi aprobările – conform normelor stabilite". Se semnează un contract economic – şi dă-i bătaie!... Şi noi avem o primă formă, avem şi dorința de a o dezvolta în continuare. Dar dacă acum ar veni un client cu o pungă plină şi ne-ar spune: „Iată banii, perfecționați metoda voastră pentru o dublare în masă a oamenilor – nu vă priveşte la ce-mi trebuie mie – contractul nu s-ar mai încheia, nu-i aşa?"

— Ei, e prematur să vorbim despre asta. Metoda nu este studiată, nici perfecționată. Ce producție ar putea furniza? Poate că şi tu, după două luni, ai să te descompui. Cine ştie?...

— N-o să mă descompun. Mai bine să nu contezi pe asta.

— Mie nu-mi pasă! N-ai decât să trăieşti... Crezi că am ceva împotrivă?

— Mulțumesc! Mitocan mai eşti, n-am ce zice! Un bădăran de cea mai joasă speță! Îmi vine să

te cârpesc.

— Bine, bine. Nu te abate de la subiect. Nu m-ai înțeles cum trebuie. Am vrut să spun că nu cunoaştem încă toate laturile şi posibilitățile descoperirii. Noi ne aflăm la începutul începutului. Dacă ar fi să comparăm totul, să zicem, cu descoperirea radiofoniei, noi ne aflăm abia în faza descoperirii undelor hertziene şi a primelor aparate ale lui Popov. Dar ce se va întâmpla de acum încolo? Trebuie cercetate, studiate toate posibilitățile.

— Ai dreptate. Dar asta nu schimbă lucrurile. Cercetările care se referă la om şi societatea omenească trebuie făcute cu un anumit scop, bine determinat. Iar noi, în momentul de față, nu avem de la cine primi nici măcar două foi dactilografiate conținând Sarcina Tehnică. Şi nici n-avem nevoie. Trebuie să stabilim noi înşine ce țeluri stau, în prezent, în fața omului.

— M-da... Înainte vreme țelurile erau simple: să supraviețuieşti şi să-ți perpetuezi neamul. Ca să le atingi trebuia să te zbați pentru vânat, pentru pieile de animale, pentru foc... să te aperi cu bâta de fiare sălbatice şi de cunoscuți, să sapi în lut o peşteră cu o singură încăpere, fără confort, şi toate celelalte. Dar în societatea contemporană aceste probleme sunt în cea mai mare parte rezolvate. Munceşti undeva şi ai un minimum de existență asigurat, ce mai încolo şi încoace! N-ai să mori. Poți să faci şi copii – în cel mai rău caz statul o să-şi ia sarcina de a-i creşte şi educa... S-ar părea că oamenii de azi trebuie să aibă noi năzuințe, cerințe şi necesități.

— O, există din toate până peste cap! Tendința spre confort, spre distracții, spre o muncă interesantă şi curată. Necesitatea de a avea o societate aleasă, de a obține unele lucruri care să-ți satisfacă vanitatea, cum ar fi titlurile, funcțiile, distincțiile. Cerința de a te îmbrăca elegant, de a avea o hrană gustoasă, de a bea, de a te bronza la soare, de a afla lucruri noi, de a citi cărți, de a râde, de a te împodobi, de a avea noutățile la modă...

— Dar toate acestea nu reprezintă esențialul, lua-le-ar dracul! Esențialul nu poate consta în asemenea fleacuri. Oamenii nu vor şi nici nu pot să se întoarcă la traiul primitiv de demult. Ei caută să stoarcă totul din mediul contemporan, modern şi lucrul acesta mi se pare natural. Dar în spatele năzuințelor şi necesităților lor trebuie să existe un anumit scop? Un scop nou, un țel, o nouă rațiune a existenței...

— Într-un cuvânt, care e sensul vieții? E o problemă uimitor de actuală, de nouă, nu? Ne-am înțeles deci. Am ştiut dinainte că o să ajungem aici! Dublura se ridică în picioare, făcu câteva mişcări ca să se dezmorțească şi se aşeză din nou.

În felul acesta – la început cu hi-hi-hi şi ha-haha, apoi din ce în ce mai serios – am purtat noi această discuție, de fapt, cea mai importantă pentru munca noastră. Nu o dată am avut prilejul – la un păhărel de coniac sau doar aşa, în pauza pentru fumat – să discut şi despre sensul vieții, şi despre orânduirea socială, şi despre destinele omenirii. Inginerilor şi

savanților le place tot atât de mult să vorbească despre această lume în care trăim, ca şi gospodinelor despre scumpirea vieții şi decăderea moravurilor. Gospodinele se ocupă de treaba asta ca să-şi afirme spiritul gospodăresc şi virtutea, iar cercetătorii ca să demonstreze, unul în fața altuia, vederile lor largi... Dar discuția noastră era incomparabil mai grea decât palavrele inginereşti. Noi suceam şi răsuceam ideile ca pe nişte bolovani. Totul era legat de responsabilitate. După discuție trebuiau să urmeze fapte şi acțiuni – fapte şi acțiuni în care nu era admisibil să greşeşti.

Nu ne mai era somn.

— Bine. Să admitem că sensul vieții constă în satisfacerea necesităților. De orice fel, după dorința sufletului. Dar ce necesități şi cerințe omeneşti poți satisface creând oameni noi? În fond, oamenii creați artificial vor avea, la rândul lor, necesități şi cerințe! E un cerc vicios.

— Nu e aşa. Sensul vieții este să trăieşti. Să trăieşti din plin, în libertate, interesant, creator. Sau cel puțin să năzuieşti spre asemenea obiective.

— „Din plin!" „Sensul vieții!" „Năzuințe!" Dublura se ridică de pe patul pliant şi începu să se plimbe prin cameră. „Interese", „necesități"... mamă-mamă, ce nebuloase sunt toate astea! Asemenea noțiuni aproximative ar fi fost foarte potrivite acum două secole, dar astăzi... Naiba ştie ce fel de Sarcină Tehnică poate fi elaborată, dacă nu există cunoştințe exacte despre om! Prin ce vector se exprimă năzuința? În ce unități

se măsoară interesele?

(Toate astea ne-au descurajat atunci şi ne descurajează şi acum. Ne-am obişnuit cu noţiuni precise – „parametri”, „gabarit”, „volum de informaţie”, „acţiune rapidă în microsecunde” – şi ne-am lovit de înspăimântătoarea aproximaţie a cunoştinţelor despre om. Ele sunt bune într-o discuţie, dar, pentru dumnezeu, cum să te ghidezi după ele în cercetările cu caracter practic... Unde stăpâneşte o lege simplă şi crudă: dacă nu ştii ceva cu precizie, înseamnă că nu ştii nimic.)

— Uff... Îi invidiez pe cei ce au inventat bomba atomică. Dublura se ridică în picioare şi se rezemă de tocul uşii ce da spre balcon. „Acest dispozitiv, gentlemani, poate să distrugă o sută de mii de oameni!” Şi imediat a devenit clar că trebuie construite Oack-Ridge şi New-Hanford[2]... Dar instalaţia noastră poate să producă oameni, gentlemani!

— Unii oameni fac cercetări asupra uraniului... Alţii construiesc uzine pentru îmbogăţirea uraniului, spre a obţine izotopul necesar... A treia grupă construieşte bomba... A patra, din considerente politice superioare, dă un ordin... Grupa a cincea lansează bomba asupra grupei a şasea, adică asupra locuitorilor din Hiroshima şi Nagasaki... A şaptea... Da, stai... aici e ceva!

Dublura mă privea cu multă curiozitate.

— Înţelegi, noi raţionăm strict logic şi nu ne putem descurca din hăţişul de paradoxuri, de întrebări moarte de tipul: „În ce constă sensul

vieții?” Şi ştii de ce? În natură nu există „Om, în general”. Pe Pământ trăiesc oameni diferiți, care au tendințe diferite, adesea contradictorii. Să zicem că un om vrea să trăiască bine. Dar pentru asta inventează arme ucigătoare. Sau o contradicție simplă: un tânăr vrea să devină mare savant, dar n-are chef să-şi roadă coatele pe altarul științei – nu e pe placul lui. Şi aceşti oameni diferiți trăiesc în condiții diferite, se găsesc în împrejurări diferite, visează la unele, năzuiesc spre altele, şi obțin altele... Iar noi i-am băgat pe toți într-o oală.

— Păi dacă o să trecem la indivizi în parte şi vom ține seama de toate amănuntele... Dublura se încruntă, o să ne încurcăm rău de tot!

— Iar tu ai vrea ca totul să fie cât mai simplu, ca la crearea blocurilor de memorie pentru maşina de calcul, da? Dar aici e cu totul altceva.

— Înțeleg că e cu totul altceva. Descoperirea noastră e complexă, ca omul însuşi. Nu poți să înlături, să simplifici nimic pentru a lucra mai uşor. Dar ce idei constructive decurg din formidabila ta cugetare că toți oamenii sunt diferiți? Da, chiar aşa, constructive, pentru munca practică.

— Pentru muncă... M-da. E greu...

Discuția ajunsese iar într-un punct mort. Jos, lângă casă, mestecenii foşneau în bătaia vântului. Cineva se apropie de bloc fluierând, apoi trânti uşa de la intrare. Dinspre balcon venea răcoarea nopții.

Dublura se uita la bec cu o privire stupidă, lipsită de sens. Mi-am dat dintr-odată seama de

ce nu l-am recunoscut imediat atunci când ne-am întâlnit în parcul institutului. În fond, nici un om nu se cunoaşte pe sine. Noi nu ne vedem. În faţa oglinzii noi ne corectăm mimica, în mod inconştient, după imaginea din oglindă, facem pe interesanţii, ne înfrumuseţăm. Noi nu ne auzim vocea, pentru că oscilaţiile propriului laringe ating timpanele urechii nu numai prin aer, ci şi prin intermediul oaselor şi muşchilor capului. Noi nu ne vedem dinafară.

De aceea fiecare om, în adâncul sufletului său, se consolează cu gândul că el nu e la fel cu ceilalţi, că e deosebit. Cei din jur sunt altceva. În privinţa lor totul e clar. Dar el însuşi e altfel. Are ceva în el... în privinţa asta nu-l poţi duce. El o ştie precis. Dar, de fapt, suntem cu toţii şi deosebiţi, şi la fel cu toţi ceilalţi.

Dublura îşi curăţă o unghie, îmi aruncă o privire şi, înţelegându-mi gândul, izbucni în râs.

— Şi, totuşi, până la urmă cum sunt oamenii – diferiţi sau identici?

— Şi diferiţi şi identici. Se poate deduce un adevăr obiectiv de aici – desigur, nu din proastele tale maniere. E vorba de producţia tehnică a unui nou sistem informaţional – Omul. Tehnica produce şi alte sisteme: maşini, cărţi, dispozitive, aparate... Toate aceste produse au ceva comun, sunt identice, standardizate. În orice carte, dintr-un anumit tiraj, totul este identic, până şi greşelile de tipar. Şi cu un dispozitiv din aceeaşi serie lucrurile stau la fel. Şi indicatoarele, şi scala, şi limitele de toleranţă, şi termenul de garanţie sunt aceleaşi.

Deosebirile sunt neînsemnate. Într-o carte textul este ceva mai citeț, decât în alta, un dispozitiv are o zgârietură sau, la temperaturi înalte dă o diferență ceva mai mare decât altul similar.

— ... dar în limitele toleranței.

— Bineînțeles. În limba ştiinței noastre se poate spune că volumul informației individuale din fiecare asemenea sistem artificial este neglijabil de mic, în comparație cu volumul de informații comun pentru toate sistemele din clasa respectivă. Dar la om lucrurile nu se prezintă la fel. În oameni este cuprinsă o informație generală (biologică, cunoştințe generale despre lume), dar în fiecare individ, în parte, există o cantitate uriaşă de informație personală. Ea nu poate fi trecută cu vederea, neglijată, deoarece fără ea omul nu este om. Înseamnă că individual omul nu corespunde unui standard. Înseamnă că...

— ... toate încercările de a găsi pentru om nişte „parametri" optimi, cu o toleranță admisă de maximum cinci procente, este o pierdere de timp zadarnică. Perfect! Asta te consolează?

— Nu. Dar e cruda realitate.

— Prin urmare, noi, în munca noastră, nu putem scăpa cu nici un chip de aceste noțiuni groaznice şi misterioase cum ar fi sensul vieții, interesele omului, caracterele, dorințele, binele, răul... şi poate că... Nici chiar de suflet? Îmi dau demisia.

— N-ai să ți-o dai. La drept vorbind sunt ele chiar atât de misterioase, aceste noțiuni? În definitiv, în viață toți oamenii îşi dau prea bine

seama de felul cum stau lucrurile. Aşa, de exemplu, comentează o faptă urâtă şi spun: „Ştiți, asta e o ticăloşie”. Şi toată lumea e de acord.

— Toată lumea, afară de ticălos, ceea ce, de fapt, este esențial... El se lovi cu mâinile peste şolduri. Nu, eu nu te înțeleg! Nu-ți ajunge că te-ai ars cu un cuvințel atât de simplu ca „înțelegerea”? Vrei să trasezi sarcina şi în ceea ce priveşte „binele” şi „răul”? Maşina nu sesizează subtextul, nu înțelege glumele, rămâne indiferentă față de bine sau rău... De ce râzi?

Pe mine, într-adevăr, mă apucase râsul.

— Nu înțeleg cum poți *tu* să nu mă înțelegi pe mine? Doar tu – sunt eu!

— Asta nu e la obiect. Înainte de toate eu sunt cercetător, iar abia după aceea Krivoşein, Sidorov, Petrov! Era evident că-l apucase logoreea. Cum o să lucrăm, neavând reprezentări precise despre miezul chestiunii?

— Păi... cum se lucra, să zicem, la începuturile electrotehnicii. Pe atunci toată lumea ştia ce înseamnă „flogiston”, dar nimeni n-avea habar de tensiunea, de intensitatea curentului, de inducție. Ampere, Volta, Henri, Ohm erau pe vremea aceea doar nişte nume. Tensiunea se determina cu ajutorul limbii, cum fac astăzi băieții cu bateriile. Curentul îl depistau după depunerile de cupru pe catod. Şi totuşi oamenii lucrau. Iar noi... Dar ce te-a apucat?

Acum dublura se tăvălea de râs.

— Îmi închipui că peste vreo douăzeci de ani o să existe o unitate de măsură pentru cine ştie ce, numită „Krivoşein”... Oh, nu mai pot!...

Mă apucase şi pe mine râsul şi m-am trântit pe canapea.

— Ei, va exista şi un „Krivoşeinnometru”... La fel ca ohmmetrul!

— Şi „microkrivoşeini... Sau, dimpotrivă, „megakrivoşeini” – prescurtat „megakri”... Oh!

Îmi place să-mi amintesc cum nechezam amândoi. Eram, evident, nedemni de descoperirea noastră. Am râs pe săturate. Apoi am redevenit serioşi.

— Desigur că te inspiră exemplele din istorie, spuse dublura. Dar nu de asta avem noi nevoie. Galvani putea să se înşele cât poftea cu privire la „electricitatea animală”, Seebeck putea să afirme cu încăpățânare că în termoelemente nu apare termoelectricitate, ci termomagnetism”. Din această cauză natura lucrurilor nu se schimbă. Mai devreme sau mai târziu adevărul ieşea la iveală, pentru că elementul principal era analiza informației. Analiza! Dar la noi e vorba de sinteză... În cazul nostru, omul nu se poate lua după natură: ea îşi construieşte sistemele ei, el pe ale sale. Pentru om, singurele adevăruri în această chestiune sunt posibilitățile şi scopul. Posibilități avem. Dar scop? Noi nu-l putem formula...

— Țelul e simplu: totul să fie bine.

Iarăşi? Dublura se uită la mine batjocoritor.

În continuare va începe o mică discuție pentru copii pe tema: „Ce e bine, ce e rău?”

— Te rog, fără discuții pentru copii! l-am rugat eu. Să operăm cu aceste noțiuni arbitrare, chiar dacă ele nu sunt prea bine precizate: bine, rău, dorințe, necesități, sănătate, talent, prostie, libertate, dragoste, dor, nostalgie, tristețe, principialitate... Nu pentru că ele ne sunt pe plac, ci, pur şi simplu, pentru că altele nu există. Nu există!

— La asta n-am cum să ripostez. Într-adevăr, altele nu există. Dublura oftă: Oh, simt eu că o să fie o muncă a naibii de afurisită!

— Hai să ducem ideea până la capăt. Da, trebuie ca totul să fie bine. Trebuie să fim siguri că toate aplicațiile descoperirii, cărora le dăm drumul în viață, în lume... n-o să dăuneze oamenilor, ci o să le fie numai de folos. Şi hai să amânăm până în vremuri mai bune discuțiile pe tema cu ce unități se măsoară folosul. Eu nu ştiu cu ce unități.

— În krivoşeini, nu se putu reține dublura.

— Dar mai termină odată! Eu ştiu prea bine că rolul de criminal intelectual de clasă mondială nu mi se potriveşte.

— Nici mie. Dar vreau să-ți pun o mică întrebare: Tu ai vreo idee?

— Ce fel de idee?

— Cu privire la metoda pe care trebuie s-o folosim ca „maşina-mamă" să aducă societății omeneşti numai binele. Îți dai seama, ar fi o metodă fără precedent în istoria ştiinței. Nimic din ce s-a inventat şi se inventează acum nu are o asemenea însuşire admirabilă. Cu un medicament poți otrăvi. Cu ajutorul curentului

electric poți nu numai lumina casele, ci şi tortura. Sau poți lansa o rachetă cu focos exploziv. Şi aşa se întâmplă cu toate...

— N-am deocamdată nici o idee concretă. Ştim încă prea puțin. Vom studia „maşina-mamă" şi vom căuta această metodă. Ea trebuie să existe. N-are nici o importanță faptul că ea nu are precedent în ştiință. În fond, nici descoperirea noastră nu are precedent. Pentru că noi vom sintetiza acel sistem care face şi bine, şi rău, şi minuni, şi prostii – pe om!

— Se pare că ai dreptate. Aşa e, aprobă dublura, după ce se gândi puțin. Noi vom găsi această măreață metodă sau n-o vom găsi, dar fără un asemenea scop nici nu merită să te apuci de treabă. Pentru că, cum-necum, oameni se fac şi fără noi...

— Prin urmare, să încheiem şedința aşa cum se cuvine, am propus eu. Stabilim sarcinile de muncă? Cum se trece de obicei în contractul economic: noi, subsemnații, Oamenii Pământului, denumiți în cele ce urmează „Beneficiarul", pe de o parte, şi şefii laboratorului noilor sisteme din Institutul de sistemologie, Krivoşein V. V. Şi Krivoşein V. V., denumiți mai jos „Executanții", pe de altă parte, am întocmit prezentul act privind următoarele...

— Ce să ne mai încurcăm cu contractul economic şi sarcini tehnice. În definitiv, în cazul de față noi înşine reprezentăm şi interesele Beneficiarului. S-o spunem deschis!

El se ridică în picioare, luă de pe şifonier magnetofonul „Astra-2", îl puse pe masă, şi

conectă microfonul. Noi, Krivoşein Valentin Vasilievici, în vârstă de treizeci şi patru de ani, şi dublura mea, venită pe lume cu o săptămână în urmă – doi oameni nesentimentali, destul de ironici în gândire – depunem jurământ...

Privit dinafară, probabil că totul părea exagerat şi caraghios. Şi nu sunau fanfarele, nu fluturau drapelele, nu încremeneau, aliniaţi la comanda „drepţi", şiruri de elevi ai şcolii militare, nu. Pălea cerul dinaintea zorilor, iar noi stăteam în faţa microfonului, numai în chiloţi, şi curentul care trăgea dinspre balcon ne răcorea picioarele... Dar jurământul nostru a fost serios.

Aşa va fi. Altfel – niciodată".

Capitolul 6

Dacă întorcându-te noaptea acasă, ai băut din greşeală revelatorul, în loc de apă, bea şi fixatorul, altfel ar însemna că treaba n-a fost dusă până la capăt.

K. PRUTKOV – inginer: cugetarea nr. 21

„În ziua următoare ne-am apucat să construim în laborator camera informaţională. Am delimitat şi îngrădit în încăpere o platformă de doi metri pe doi, am înconjurat-o cu panouri din material izolant stratificat şi am început să tragem acolo toate microfoanele, analizatoarele, obiectivele, toţi traductorii care până atunci fuseseră risipiţi fotogenic ici-colo pe blocurile „maşinii-mamă".

Ideea era următoarea: în cameră se introduce

obiectul viu, el se zbate înăuntrul ei, paşte, se încaieră cu cei de o seamă cu el sau, pur şi simplu, se plimbă, înfăşurat în traductori, iar informaţia pentru sinteză se transmite maşinii.

„Obiectele vii" îşi mănâncă liniştit până în ziua de azi varza timpurie de seră în cuştile de pe coridor. Între mine şi dublură interveneau tot timpul neînţelegeri. Cine să-i îngrijească şi să facă curăţenie după ei? Erau iepuri de casă. I-am obţinut de la biologi în schimbul oscilografului cu buclă şi a lămpii GI-250. Unul din iepuri (albul Vaska) are pe cap ceva în genul unei coroane de bronz, făcută din electrozi implantaţi în craniu pentru encefalograme.

În ziua de 7 mai s-a întâmplat un incident, de mică însemnătate, dar neplăcut. De obicei noi doi ne coordonam destul de precis toate treburile, având grijă să nu ne trezim amândoi deodată în faţa oamenilor şi să nu ne repetăm unul pe altul. Dar blestematul acela de laborator care executa dispozitive experimentale e în stare să scoată pe oricine din fire!

Eu comandasem acolo încă din iarnă un sistem universal de traductori. Am întocmit desenele, schema de montaj, am scos de la magazie toate materialele şi piesele necesare. Rămăsese doar să fie asamblate. Şi până în prezent nu s-a făcut nimic! Sistemul trebuie montat în cameră, iar el nu exista... Nenorocirea e că în acest laborator are loc o fluctuaţie cronică a şefilor. Unul predă lucrările, altul preia. Evident, în felul acesta nu se poate lucra. Pe urmă şeful cel nou ia cunoştinţă de situaţie,

introduce reforme şi ia iniţiative noi (mătura nouă mătură mai bine). Şi iar nu se lucrează, între timp beneficiarii înfuriaţi fac scandal, se duc cu jalbe la Arkadi Arkadievici. Şi noul şef predă atunci lucrările altuia superior, acesta... Într-un cuvânt, să înnebuneşti, nu alta. Eu am intervenit şi pe lângă maiştri, i-am îmbunat cu spirt, le-am făcut rost de tranzistori P-657 – atât de greu de găsit – pentru receptoare de buzunar, dar totul a fost zadarnic.

De curând numărul celor care doreau să devină şefi ai acestui laborator „fermecat" s-a epuizat şi atunci l-a luat în primire H. H. Hilobok. Prin cumul, bineînţeles, cu o jumătate de normă (şi salariu!). Aşa e Harri al nostru. E gata să conducă orice, să organizeze tot ce vrei, să aranjeze, să cuprindă, numai şi numai să nu rămână faţă în faţă cu natura, cu aceste dispozitive îngrozitoare, cărora nu le poţi porunci, care arată exact ceea ce este şi ceea ce nu, şi la care trebuie să te pricepi.

I-am telefonat din nou maistrului Gavriuşcenko. A trebuit să ascult iarăşi nişte explicaţii vagi despre lipsa cablului de montaj. M-am înfuriat de-a binelea şi m-am repezit să-i cer socoteală lui Harri.

Înfierbântat cum eram, n-am observat că Hilobok mă priveşte uluit. I-am trântit în obraz tot ce mă durea. L-am ameninţat că am să trimit comanda elevilor de la şcoala profesională şi cu asta am să compromit definitiv laboratorul... Întorcându-mă la locul meu de muncă, l-am găsit acolo pe scumpul meu „frăţior". Dublura se

preumbla prin cameră ca să-şi potolească indignarea. Fusese şi el la Hilobok cu cinci minute înaintea mea şi avusese exact aceeaşi discuție.

Uff... bine că nu ne-am întâlnit acolo.

Am hotărât ca în cadrul primelor experiențe să ne lipsim de sistemul universal. Pentru iepurii de casă erau de ajuns emițătorii pe care-i aveam. Iar când ne vom apuca din nou de obiectivul numit „homo sapiens"... Poate că laboratorul dispozitivelor experimentale va avea un şef nou?

Consiliul ştiințific s-a întrunit în ziua de 16 mai. Seara, în ajun, ne-am frământat şi am discutat încă o dată ce trebuie şi ce nu trebuie să spunem. Am hotărât să prezentăm şi să fundamentăm (pe plan abstract, rațional) ideea inițială, de bază, că maşina electronică de calcul, cu elementele unor comutări întâmplătoare poate şi trebuie să se construiască pe sine sub acțiunea informației întâmplătoare. Lucrarea o să constituie verificarea experimentală a acestei idei. Pentru a stabili limitele până la care poate să ajungă maşina, pentru a se autoconstrui, sunt necesare cutare şi cutare instalații, materiale, dispozitive... Se anexează o listă completă.

— Pentru pregătirea prealabilă a conştiințelor ca şi a sectorului de aprovizionare, asta va fi exact ceea ce trebuie, am adăugat eu. Deci, chiar aşa am să prezint lucrurile.

— Dar, de ce să le prezinți tu? Dublura îşi înalță sprânceana dreaptă. Când e vorba de

făcut curățenie la iepuri, atunci mă pui pe mine, iar la consiliul ştiinţific raportezi tu? Ce e cu discriminarea asta faţă de oamenii artificiali?! Insist să se tragă la sorţi!

...Aşa s-a făcut că, fără să am nici o vină, m-am ales cu o mustrare pentru comportarea lipsită de tact la consiliul ştiinţific al institutului şi pentru atitudine grosolană faţă de doctorul în ştiinţe tehnice profesorul I. I. Voltamperov.

Nu mi-ar fi fost necaz dacă fostul „corifeu" al electronicii pe bază de lămpi, omul de ştiinţă emerit al republicii, doctor în ştiinţe tehnice, profesorul Ippolit Illarionovici Voltamperov (ah, de ce nu sunt prezentator de spectacole!) s-ar fi năpustit, pe bună dreptate, asupra mea, şi nu asupra lui, cu fraze ca: „Ştie oare inginerul Krivoşein, cel ce ne propune să dăm maşinii sarcina să se autoconstruiască, ca să zic aşa, la întâmplare, în mod arbitrar, fără cârmă şi pânze, după cum i se va năzări ei, ce muncă uriaşă şi, îndrăznesc s-o spun, conştientă – da, da, chiar aşa, conştientă! – depun specialiştii cei mai calificaţi ai institutului nostru pentru calcularea şi proiectarea sistemelor de calcul? La elaborarea blocurilor acestor sisteme? Şi a elementelor acestor sisteme? Oare acest inginer vulgarizator îşi imaginează cel puţin metodologia, ca să zic aşa, proiectării optime a unui robot cu tub 645? Şi nu i se pare inginerului Krivoşein că dânsul, prin presupunerile sale privitoare la faptul că maşina, ca să zic aşa, o va scoate la capăt cu construcţia optimă mai bine decât specialiştii,

jigneşte un mare număr de lucrători ai institutului ce îndeplinesc, îndrăznesc s-o spun, lucrări importante pentru economia națională?! Dacă-mi este permis aş pune inginerului întrebarea: Ce o să dea asta economiei?”... Şi de fiecare dată cuvântul „inginer” suna în gura doctorului ca ceva intermediar între „student” şi „derbedeu”.

Chipurile, eu însumi am fost acela care în cuvântul de răspuns i-am amintit mult stimatului profesor că, probabil, acest gen de a jigni oamenii i-a condus pana pe hârtie, în trecut, pe când scria articole demascatoare despre „pseudoştiința reacționară – cibernetica”, că doar schimbarea direcției din care bătea vântul l-a obligat şi pe el să se apuce de treabă. Dacă profesorul se teme că după succesul lucrării va rămâne fără ocupație, această teamă nu e cu nimic justificată. În cel mai rău caz se va putea oricând întoarce la publicistica de la periferia ştiinței. Şi, în general, e timpul să se înțeleagă că ştiința se face cu aplicarea unor idei privind esența lucrurilor, şi nu cu ajutorul unor atacuri demagogice şi al unei voci sonore... îndată după aceste fraze, care au fost stenografiate, Voltamperov a început să caşte spasmodic, apucându-se cu mâinile de buzunarul de la piept al hainei.

Dar, cetățeni, n-am fost eu acela care a vorbit! Raportul l-a ținut dublura mea artificială, creată punct cu punct după metoda propusă... După aceea a umblat trei zile încoace şi încolo, mânios şi ruşinat. La drept vorbind, e de înțeles!

(Dar atunci, când decizia de mustrare, semnată de Azarov, a ajuns la cancelarie, eu eram acela care se afla prin apropiere şi nu el. Iar femeia aceea aspră, Aglaia Mitrofanovna Garaja, şefa cancelariei, scoţându-şi capul pe uşă, mi-a strigat mie, şi nu lui, de faţă cu toată lumea:

— Tovarăşe Krivoşein, aveţi aici o mustrare! Veniţi să semnaţi de primire.

Iar eu, ca un căţeluş, m-am dus şi am semnat... Ce soartă ingrată, nu?)

Mă rog, s-o ia naiba de mustrare. Important e că tema a fost aprobată! A susţinut-o Azarov însuşi.

— E o idee interesantă – a spus el – şi destul de simplă. Se poate verifica.

— Dar asta nu e o problemă de algoritmi, Arkadi Arkadievici, i-a ripostat docentul Prişcepo, matematicianul cel mai ortodox din institutul nostru.

— Şi, dacă nu e o problemă de algoritmi, nici nu trebuie să existe? a parat academicianul. (Ascultaţi, ascultaţi!) În timpurile noastre, algoritmul cercetării ştiinţifice nu se reduce la acumularea unor reguli ale logicii formale.

Aşa mai zic şi eu! Până atunci Azarov privise întotdeauna cu dezaprobare „căutările la întâmplare”. Ştim asta. Şi atunci? Nu cumva dublura l-a cucerit cu logica raportului său? Sau şeful a ajuns în sfârşit la toleranţă? În cazul acesta, o să ne înţelegem.

Într-un cuvânt, optsprezece voturi „pentru” şi unul (Voltamperov) „contra”. Prişcepo,

prevăzător, s-a abținut. Dublura, neavând grade sau titluri științifice nu a luat parte la vot. Chiar şi Hilobok a votat „pentru”. Şi el crede în succesul muncii noastre. N-o să te dezamăgim, dragă Harri, nu-ți fie teamă!

Curând după aceea dublura aduse o noutate uluitoare: Hilobok îşi scrie teza de doctorat!

— Despre ce?

— O temă secretă. Consiliul ştiințific a adoptat ordinea de zi pentru şedința următoare, în care figura şi următorul punct: „Discutarea lucrării pentru obținerea titlului ştiințific de doctor în ştiințe tehnice de către H. H. Hilobok. Temă secretă, cu parafa „strict secret”. Uite aşa, stăm în laborator şi rămânem în urma mişcării ştiințifice.

— Temă secretă – asta-i splendid. Ştirea m-a uluit în aşa măsură, încât am pus deoparte ciocanul de lipit. Ne aflam în laborator şi montam traductorii în cameră. Asta e abilitate, nu glumă. Nici un fel de publicații, nici un auditoriu la susținerea disertației... Pst, tovarăşi! Strict secret! Toată lumea umblă în jurul tău şi te stimează dinainte.

Noutatea ne-a atins în punctul cel mai sensibil. Tu nu reuşeşti să-ți faci nici măcar lucrarea de candidat în ştiințe, iar Harri îşi ia doctoratul. Şi o să-l şi ia. „Tehnica” e binecunoscută: se ia de pe undeva o schemă ori un montaj secret, în curs de elaborare (sau chiar gata elaborată). Se scrie despre ea o maculatură compilată, utilizându-se unele izvoare secrete. În cazul acesta, nu mai are cine

să-l tragă de mânecă...

— Eh, la urma urmelor nu e nici primul, nici ultimul! am zis eu şi am pus din nou mâna pe ciocanul de lipit. Ce să ne mai gândim la el... Avem destule cu ale noastre.

— Şi apoi, el a votat pentru tema noastră, adăugă dublura. Harri e un băiat de-al nostru! Desigur, s-ar putea încerca să-l... aia... Dar merită oare? Mai mare daraua decât ocaua...

În general, vestea ne-a făcut să nu ne prea simțim în largul nostru. Eu mă simt totdeauna întors pe dos când sunt nevoit să asist la succesele câte unui pehlivan, succese prin care-şi consolidează poziția. Te apucă indignarea şi începi să te disprețuieşti pentru că stai cuminte, cu brațele încrucişate şi nu iei atitudine. Dar, în definitiv, e adevărat că nu merită. E mai mare daraua... Noi avem de lucru serios pentru amândoi, iar poziția mea nu este încă trainică. Şi atunci merită să ne băgăm într-o chestie ca asta? Şi încă într-o chestie cu Harri Hilobok... Am încercat noi o dată, cu Ivanov, să-l prindem cu un plagiat. Valerka a luat cuvântul la seminar, a dovedit totul. Până la urmă n-a ieşit nimic. Atâta doar, că în consiliul ştiințific i s-a recomandat lui Hilobok să refacă articolul. Dar, în schimb, cum ne-a mai blagoslovit el după aceea...

În general, aceste chelfăneli în public, cu discuții după care oamenii încetează să se mai salute unii cu alții, e o treabă care pe mine mă scârbeşte. Când se întâmplă totuşi, simt o dorință nestăpânită să pun în funcțiune

aparatele, să trec în jurnal rezultatele măsurătorilor şi astfel să simt că sunt folositor... Eh, dacă s-ar putea anihila asemenea tipi ca Harri prin metode de laborator, ca să zic aşa, printr-un efort al gândirii inginereşti...

Merită să ne gândim la o problemă ca asta. Faptul că tot felul de voltamperovi şi hiloboci reuşesc să-şi facă loc pe magistrala ştiinţei este o dovadă a lipsei acute de oameni inteligenţi. Şi asta în ştiinţă unde intelectul este criteriul de bază al însuşirilor omului. Dar în alte domenii? Se afişează peste tot anunţuri: „Se caută strungari"... „Se caută ingineri şi tehnicieni, contabili şi economişti..." Dar nimeni n-ar scrie: „Se caută oameni inteligenţi. Se asigură locuinţă". Se jeneză, sau de ce? Sau nu există locuinţe suficiente? S-ar putea la început şi fără locuinţe... în fond, de ce să nu recunoaştem? E nevoie de oameni deştepţi, şi încă câtă nevoie! Şi pentru grupa A, şi pentru grupa B, şi în suprastructură. E nevoie pentru viaţă, pentru dezvoltarea societăţii.

— Oamenii inteligenţi trebuie... dublaţi! am trântit-o eu. Inteligenţi, activi, corecţi! Eh, Valea, asta ar fi o utilizare formidabilă a descoperirii noastre! El mă privi cu o ciudă nedisimulată.

— Mi-ai luat-o înainte, afurisitule...

— Va fi pentru ei ca o recompensă pentru viaţa pe care au dus-o asemenea oameni, îmi dezvoltam eu ideea în continuare. Eşti un om util societăţii, ştii să munceşti creator, cu folos, să trăieşti cinstit, înseamnă că trebuie produs încă unul la fel cu tine! Sau chiar mai mulţi. De

lucru se va găsi pentru toți. Şi atunci alde Hilobok vor trebui să se cam dea la o parte...

Această idee ne-a redat respectul față de noi înşine. Ne-am simțit din nou la înălțime şi toată ziua aceea am visat cum o să multiplicăm savanți cu talent, scriitori, muzicieni, inventatori, eroi... Ehe, nu era o idee rea!"

Capitolul 7

> *Iată un adevăr ştiințific: sunetul „a" se pronunță fără încordarea limbii, prin simpla expirație a aerului. Dacă cu această ocazie deschidem şi închidem gura, se obține sunetul „ma... ma...". Aceasta este originea primului cuvânt rostit de un copil.*
>
> *Reiese că copilul merge pe linia minimei rezistențe. Atunci de ce se bucură părinții?*
>
> K. PRUTKOV – Inginer: cugetarea nr. 53

„În primele săptămâni mă uitam cam cu fereală la dublură. Dar dacă se moaie, se descompune? Sau înnebuneşte? Cine ştie – doar e o creație artificială... Dar nici vorbă! Seara, după o zi de muncă în laborator, înfuleca cu poftă salam şi iaurt, se zbenguia cu plăcere în apă, atunci când făcea baie, îi plăcea să-şi fumeze țigăruşa înainte de culcare, într-un cuvânt, era exact ca mine.

După incidentul cu Hilobok, în fiecare dimineață discutam şi stabileam cu minuțiozitate cine şi unde să stea, cu ce să se ocupe, cine şi când să se ducă la masă. Mergeam până acolo, încât fixam şi ora când

vom trece pe la poartă, ca Vahtiorâci, văzând atâtea chipuri defilând prin fața sa, să uite că un Krivoşein a trecut deja o dată pe acolo. Seara ne povesteam unul altuia cu cine ne-am întâlnit şi ce-am discutat.

Numai despre Lena nu vorbeam. Ca şi cum ea nici n-ar fi existat. Am mers până acolo încât am ascuns în sertarul biroului fotografia ei. Iar ea nu telefona, nu venea pe la mine. Se supărase. Şi nici eu nu-i telefonam. Nici el... Dar ea exista totuşi.

Era luna mai, poeticul mai al sudului, cu seri albastre, privighetori în parcuri şi stele mari deasupra copacilor. Florile de castan se scuturaseră şi în parc au înflorit salcâmii. Parfumul lor dulceag, amețitor pătrundea în laborator, ne distrăgea de la preocupările noastre. Ne simțeam amândoi năpăstuiți. Ah, Lena, frumoasă, înflăcărată, delicată, Lena, tu care ştii să iubeşti cu atâta dăruire, de ce eşti doar una singură pe lume?

Asemenea sentimente de adolescent le-a trezit în mine apariția ca „rival" a dublurii! Până atunci între mine şi ea a existat o legătură obişnuită, ca între doi oameni cu experiență de viață (Lena divorțase de soțul ei cu un an în urmă; eu avusesem câteva deziluzii sentimentale, după care mă declarasem un celibatar convins.) O legătură care se naşte, în primul rând, nu din atracție reciprocă, ci din cauza singurătății. Într-o asemenea legătură nici unul nu se dăruieşte în întregime. Ne întâlneam bucuroşi, căutam să ne petrecem timpul cât mai

plăcut, ea rămânea la mine peste noapte sau eu la ea. Dimineața ne simțeam puțin cam stingheriți şi ne despărțeam cu un sentiment de uşurare. Apoi mă simțeam din nou atras spre ea şi ea spre mine... ş.a.m.d. Eram îndrăgostit de frumusețea ei (era plăcut să observi cum o priveau bărbații pe stradă sau la restaurant). Dar adeseori discuțiile cu ea mă plictiseau. Iar ea... dar cine poate să înțeleagă sufletul unei femei? Aveam adesea senzația că Lena aşteaptă de la mine mai mult, însă nu încercam să lămuresc ce anume... Acum, când se ivise pericolul de a o pierde pe Lena, când mi-am dat seama că mi-ar putea fi răpită, am simțit dintr-odată că mi-e tare necesară, că fără ea viața mea va fi goală, pustie. Toți suntem aşa!

Între timp, asamblarea camerei înainta cu spor. Într-o muncă complexă e foarte important să te înțelegi unul cu altul. La noi, în privința asta, lucrurile se desfăşurau la modul ideal. Nu ne explicam nimic, ci pur şi simplu unul lua locul altuia şi continua montajul. Nu ne-am certat niciodată când a fost vorba să plasăm traductorii într-un fel sau altul, să montăm ecranele într-un anumit loc sau în altul.

— Ascultă, pe tine nu te îngrijorează, nu-ți dă de gândit această viață idilică? m-a întrebat într-o zi dublura, preluând schimbul. Nici un fel de întrebări, nici un fel de îndoieli... Aşa avem şansa să greşim într-o deplină unitate de vederi.

— Ce poți să faci?! Noi doi avem patru mâini, patru picioare, două stomacuri şi un singur cap pentru amândoi... Aceleaşi cunoştințe, aceeaşi

experiență de viață.

— Totuşi, ne certam şi ne contraziceam unul pe altul!

— O, pur şi simplu, raționăm împreună. Te poți certa şi cu tine însuți. Gândurile omului nu sunt decât nişte variante posibile ale faptelor lui viitoare. Ele sunt întotdeauna contradictorii. Iar acum noi ne străduim să acționăm la fel.

— De-a... spuse dublura, lungind cuvântul. Dar nu mai merge aşa! Noi de fapt nu lucrăm, ci tragem chiulul. O pereche de brațe în plus înseamnă dublarea capacității de muncă. Dar preocuparea noastră principală e să gândim. Iar în această privință... Ascultă-mă, originalule, noi trebuie să devenim diferiți!

Nici nu mi-am putut închipui atunci ce urmări serioase ar putea avea această discuție nevinovată. Dar ele, după cum se spune în romane, nu s-au lăsat aşteptate.

Totul a pornit de la faptul că într-o zi dublura a cumpărat de la un stand de lângă institut manualul de „Fiziologia omului, destinat institutelor de educație fizică" Stau acum şi mă gândesc dacă, într-adevăr, hotărâse să se diferențieze de mine sau îl atrăsese doar coperta de un verde aprins cu litere aurii. Dar de-abia a deschis cartea, că a şi început să mormăie: „Ia te uită!", „Asta zic şi eu"... Ca şi cum ar fi citit un roman polițist palpitant. După aceea a început să mă asalteze cu întrebări:

„Tu ştii că există celule nervoase lungi până la un metru?"

„Tu ştii ce anume dirijează sistemul nervos

simpatic?”

„Tu ştii ce-i aia inhibiția dincolo de limită?”

Bineînțeles că toate astea nu le ştiam. Şi atunci el îmi explica cu pasiunea unui neofit că sistemul nervos vegetativ reglează funcțiile organelor interne, că inhibiția extremă are loc în țesuturile nervoase atunci când forța excitației depăşeşte limita admisă.

— Înțelegi, celula nervoasă poate refuza să reacționeze la un excitant puternic, ca să nu se distrugă! Transistorii nu sunt în stare de aşa ceva!

După acest manual el a cumpărat un teanc întreg de cărți şi reviste de biologie. Le citea cu pasiune, îmi cita pasajele care-i plăceau şi se arăta jignit că nu-i împărtăşesc entuziasmul... Şi, în fond, de ce l-aş fi împărtăşit?!”

Aspirantul Krivoşein puse jurnalul deoparte. Da, chiar aşa a început totul. În rândurile academice seci ale cărților şi articolelor de biologie el a simțit deodată acel *contact cu adevărul*, pe care până atunci îl trăise doar citind operele unor mari scriitori care, pătrunzând în miezul frământărilor şi faptelor unor oameni imaginari, te ajută să începi să înțelegi câte ceva despre tine însuți. Pe atunci el nu-şi dădea seama de ce i-au mers, cum se spune, drept la inimă, cunoştințele de fiziologie. Dar l-a pus serios pe gânduri faptul că Krivoşein cel original a rămas cu totul indiferent de ele. Cum se poate? Ei doi sunt identici, prin urmare şi aceste lucruri trebuie să le perceapă identic...

însemna că el, Krivoşein cel artificial, e altfel?

Asta a fost prima sa aluzie.

„... După ce a întârziat de două ori de la lucru – a stat cu cartea în mână până-n zori şi apoi nu s-a putut trezi la timp – nu m-am putut stăpâni şi i-am spus:

— Mai bine te-ai interesa de mineralogie, să zicem, dacă vrei atât de mult să devii „diferit", sau de economia producției! Cel puțin ai dormi normal.

Discuția avea loc în laborator, unde dublura apăruse pe la orele unu, la amiază, umflat de somn şi nebărbierit. Eu mă bărbierisem dimineața. O astfel de nepotrivire era suficientă ca să-i pună în gardă pe cunoscuții noştri din institut.

El m-a privit mirat şi cam de sus.

— Spune-mi ce fel de lichid e acesta? şi mi-a arătat rezervorul. Care e compoziția lui?

— Organică, dar de ce?

— Cam vag. Dar pentru ce a utilizat „maşina-mamă" amoniac şi acid fosforic? Îți aduci aminte? Ea bătea formulele şi cantitatea, iar tu alergai ca blestemat prin magazine şi le procurai toate astea. Pentru ce le procurai? Nu ştii? Să-ți explic eu. Maşina sintetiza din ele compuşii care constituie sursele de energie musculară. Ai înțeles?

— Am înțeles. Dar benzina marca „Galoşul"? Dar sulfocianura de calciu? Dar încă trei sute de diferiți reactivi, de ce avea maşina nevoie de ei?

— Deocamdată nu ştiu, trebuie să studiez

biochimia...

— Hm... Am să-ți explic de ce am procurat aceste substanțe scârboase. Eu îndeplineam cerințele logice ale experimentului, regulile jocului – şi atât. Nu ştiam nimic despre acest superfosfat al tău. Iar maşina nu ştia, cu siguranță, că formulele pe care ea ni le furniza codificat poartă denumiri atât de complicate, pentru că natura nu constă din denumiri, ci din substanțe cu o anumită structură. Şi cu toate acestea ea cerea amoniac, acid fosforic, zahăr, şi nu vodcă sau stricnină. Şi-a dat ea însăşi seama, fără manuale, că vodca e otravă. De fapt, şi pe tine te-a creat nu după manuale şi nici după o enciclopedie medicală, ci după natură...

— Nu ştiu de ce te înverşunezi atât împotriva biologiei. Ea se ocupă de ceea ce ne trebuie nouă, adică de cunoştințe despre viață, despre om. Uite, de pildă... El dorea foarte mult să mă convingă, asta se vedea după stăruința lui, tu ştii că reflexele condiționate se formează doar atunci când excitantul condiționat îl precede pe cel necondiționat? Cauza precede efectul, înțelegi? În sistemul nervos cauzalitatea lumii este înscrisă mai complet decât în manualele de filosofie! Şi în biologie se utilizează termeni mai exacți decât în viața de toate zilele. De pildă, cum se scrie în romane? „Datorită groazei inconştiente, pupilele i se dilatară şi inima începu să-i bată mai repede". De fapt nu e nimic inconştient: a reacționat marele simpatic! Iată, poftim... El răsfoia grăbit biblia sa verde. „... Sub influența impulsurilor care vin prin nervii

simpatici, se petrec următoarele: a) lărgirea pupilei datorită contracției mușchiului radial al irisului, b) creșterea frecvenței și intensității contracțiilor inimii”... Eh, asta e mai aproape de subiect, ce zici?

— E mai aproape, fără îndoială. Dar cu cât? Nu-ți trece prin cap că dacă biologii ar fi obținut succese serioase în domeniul lor, atunci ei, și nu noi, ar fi sintetizat pe om?

— Dar pe baza cunoștințelor biologilor noi vom putea să-l analizăm pe om.

— Să-l analizăm! Mi-am adus aminte de „Striptease streptocidic cu freamăt de”... Mi-am amintit de frământările mele aproape de pragul nebuniei, de focul care l-am aprins cu benzile perforate, și m-am pornit: Haide! Să lăsăm baltă lucrul, să tocim toate manualele și nomenclaturile, să ne însușim o mulțime de termeni, să obținem titluri științifice și să chelim, iar după treizeci de ani să ne întoarcem la munca noastră ca să lipim etichete! Asta este creotinfosfat, iar ăsta gluten... Sute de milioane de denumiri. Am încercat o dată să analizez apariția ta pe lume, mie mi-ajunge. Calea analitică o să ne ducă naiba știe unde.

Într-un cuvânt, n-am ajuns la nici o înțelegere. Era pentru prima dată când fiecare din noi a rămas la părerea lui. Eu nici până azi n-am înțeles de ce el, inginer sistematician, sistemolog, electronist... în sfârșit, la fel cu mine, a cotit-o spre biologie? Noi dispuneam de o instalație experimentală, cum nu se găsește în nici un laborator de biologie și trebuia să facem

experienţe, să sistematizăm rezultatele şi observaţiile, să stabilim legi generale, chiar aşa, generale, informaţionale! (în comparaţie cu ele, cele biologice reprezintă un pas înapoi.) Numai aşa poţi învăţa să dirijezi cum trebuie „maşina-mamă", pentru că ea este, înainte de toate, o maşină informaţională.

Discuţiile au continuat şi în zilele următoare. Ne înfierbântam, ne înverşunam unul împotriva celuilalt. Fiecare aducea argumente şi dovezi în favoarea sa.

— Tehnica nu trebuie să copieze natura, ci s-o completeze. Noi intenţionăm să-i dublăm pe oamenii buni. Dar dacă unul din aceşti oameni e infirm? Dacă şi-a pierdut braţul pe front? Sau are o sănătate şubredă? Nu uita că, de obicei, valoarea unui om începe să fie cunoscută abia la vârsta maturităţii sau, de cele mai multe ori, la o vârstă înaintată, când sănătatea e şubrezită, iar psihicul e şi el obosit... Şi atunci cum să le reproducem toate astea?

— Nu. Trebuie găsită metoda corectării defectelor la dubluri, încât ele să iasă sănătoase, bine făcute, frumoase...

— Păi vezi?

— Ce să văd?

— Să vezi că, pentru a corecta dublurile, e necesară o informaţie biologică despre alcătuirea armonioasă a corpului, despre o înfăţişare reuşită. Biologică!

— Asta nu mai înţeleg. Dacă maşina, fără nici o pregătire biologică, îl reproduce pe om *în întregime*, atunci ce nevoie are de această

informație când va trebui să reproducă *părți* ale omului? În definitiv cu ajutorul cunoştinţelor biologice nu poți construi un om, şi nici măcar un braț al acestuia... Caraghiosule, cum de nu înțelegi că noi nu putem să pătrundem toate detaliile organismului omenesc? Nu putem. O să ne încurcăm, pentru că există miliarde de astfel de detalii, şi nu există nici măcar două identice! Natura n-a lucrat după STAS-uri. De aceea problema corectării dublurilor trebuie redusă la acordarea „maşinii-mamă" după semnele exterioare integrale... Cu alte cuvinte, totul se reduce la manipularea unor mânere.

— Ei, ştii, nici chiar aşa! El îşi desfăcu brațele şi o porni spre un colț al camerei.

Eu îmi desfăcui brațele şi o pornii către celălalt.

O asemenea atmosferă începea să ne calce pe nervi. Ajunsesem într-un impas de logică. Deosebirile de păreri cu privire la munca viitoare nu era un lucru grav. La urma urmelor, se putea încerca şi într-un fel şi într-altul, iar sentința o vor da rezultatele. Dar era de neconceput că *noi nu ne înțelegem unul pe altul!* Noi – doi oameni identici din punct de vedere informațional. Şi-atunci, mai există, oare, în general, adevăr pe lumea asta?

M-am apucat (în timpul schimbului în care dublura lucra în laborator) să citesc din tomurile de biologie adunate de el. Poate că, într-adevăr, n-am prins gustul acestei ştiințe, sunt încă sub influența unei vechi antipatii față de ea, din timpul şcolii, dar acum am să citesc

şi, copleşit, am să repet extaziat: „Aşa mai zic şi eu!” Dar n-am fost copleşit. Fără îndoială, e o ştiinţă interesantă, are multe amănunte instructive (dar numai amănunte) cu privire la activitatea organismului, este bună pentru cultură generală, dar nu e ceea ce ne trebuie nouă. O ştiinţă descriptivă şi aproximativă, ca şi geografia. Ce o fi găsit în ea?

Eu sunt inginer – şi cu asta am spus totul. În zece ani de muncă în psihicul meu au pătruns temeinic maşinile. Cu ele mă simt sigur pe mine. La maşini totul este subordonat raţiunii şi mâinilor, totul este bine determinat. Dacă e da – e „da”; dacă nu – „nu”. Nu ca la oameni: „Da, dar”... apoi urmează o frază care anulează de fapt pe „da”. Dublura e la fel cu mine.

Am ajuns să ne ferim de aceste discuţii chinuitoare şi să lucrăm în tăcere. Poate că totul va trece şi ne vom înţelege iar unul pe altul... Camera informaţională era aproape gata. Încă o zi două şi am fi putut introduce în ea iepuri de casă. Şi atunci s-a întâmplat ceea ce, mai devreme sau mai târziu, trebuia să se întâmple. În laborator a sunat telefonul. Telefonul a mai sunat şi altă dată. „Valentin Vasilievici, vă rog să-mi prezentaţi până la întâi iunie actul justificativ pentru consumul de reactivi, altfel magazia n-o să vă mai elibereze materiale”! cereau cei de la contabilitate. „Tovarăşe Krivoşein. Vă rugăm să treceţi pe la sectorul unu”, asta venea din partea lui Johann Johannovici Kliapp. „Bătrâne, împrumută-mi pentru câteva zile acumulatorul cu feronichel!”

se ruga tânărul Fenia Zagrebniak. Şi aşa mai departe. Dar de data aceasta a fost un telefon cu totul deosebit. De îndată ce a rostit în receptor cuvintele: „La aparat Krivoşein”, faţa dublurii a căpătat o expresie de beatitudine prosteasc㠖

— Da, Lenok, spuse, mai bine-zis gânguri, da... Ei nu, vai de mine, micuţa mea, nu, desigur... în orice zi şi la orice oră!

Eu, cu patentul în mână, încremenisem. Sub ochii mei iubita mi-era luată, răpită. Femeia iubită! Abia acum mi-am dat mai bine seama cât o iubeam. Mi s-a făcut cald. Am tuşit răguşit. Dublura ridică spre mine o privire înceţoşată de visare şi amuţi. Chipul îi deveni posac şi trist.

— O clipă, Lena... şi el îmi întinse receptorul. Ţine. De fapt, e pentru tine.

Am apucat receptorul şi am ţipat:

— Te ascult, Lenocika! Te ascult...

Nu e neapărată nevoie să descriu ce am discutat cu ea. Am aflat că fusese plecată în deplasare şi se înapoiase abia cu o seară în urmă. Desigur, era supărată pentru figura pe care i-am făcut-o de sărbători. Aşteptase telefonul meu...

Când am pus receptorul la loc, dublura nu mai era în laborator. Îmi pierise şi mie cheful să mai lucrez. Am încuiat totul şi, fluierând încet, m-am îndreptat spre casă, cu gândul să mă bărbieresc şi să mă schimb pentru seară.

Dublura îşi făcea geamantanul.

— Pleci departe?

— La ţară, la o mătuşă, într-un fund de provincie. La Saratov! Sau la Vladivostok, să ling

stropii sărați ai oceanului! Nu e treaba ta!

— Nu, fără glumă, încotro? Despre ce e vorba?

Îşi ridică capul şi mă privi cu neîncredere.

— Într-adevăr, nu înțelegi despre ce? În fond, e normal să fie aşa. Tu nu eşti eu.

— Stai, adică de ce? Tu eşti eu, iar eu sunt tu. În orice caz, asta era situația inițială.

— Păi tocmai asta e, că nu-i aşa. El îşi aprinse o țigară, luă din raft o carte: „Introducerea în sistemologie". Am s-o iau eu, tu ai s-o poți folosi pe cea din bibliotecă... Tu eşti primul, eu al doilea. Tu te-ai născut, ai crescut, te-ai dezvoltat, ți-ai ocupat un loc în viață. Orice om ocupă un loc în viață: bun, rău, dar al său. Iar eu nu am loc, al meu e ocupat! Totul e ocupat: de la femeia iubită până la funcția de pe ştate, de la canapea până la apartament.

— Pentru dumnezeu, n-ai decât să dormi pe canapea, parcă am ceva împotrivă?

— Nu vorbi prostii. De canapea e vorba?

— Ascultă, dacă asta e din cauza Lenei, atunci... Poate că mai experimentăm încă şi... Doar putem să ne permitem asta, nu?

— Să producem o a doua Lena, artificială? El râse amar şi se posomorî. Ca şi ea să se trambaleze prin viață ca un călător fără bilet... Răsplată pentru viață... Ce idee ne-a putut trece prin cap, idioți ce suntem! Premianții societății, în loc de medalii, se premiază ei înşişi cu câte un om – la fel ca şi dânşii, dar fără loc în viață. O idee genială, ce să mai vorbim! În ce mă priveşte nu-mi fac griji. Mă aciuesc eu pe undeva. Premianții sunt oameni răsfățați,

capricioşi! Imaginează-ți, de pildă, dublura lui Arkadi Arkadievici, academicianul A. A. Azarov, dară fără un institut pe care să-l conducă, fără salariu, fără titlul de membru al Academiei, fără automobil şi apartament, fără absolut nimic, doar cu calități personale şi amintiri plăcute. Cum s-ar simți? El îşi vârî în geamantan un prosop, periuța de dinți şi pasta, într-un cuvânt, m-am săturat, mi-ajunge. Eu nu mai pot să duc o asemenea viață ambiguă, să mă feresc ca nu cumva să fim surprinşi împreună, să stau cu ochii-n patru la cantină, să iau bani de la tine – da, chiar aşa, banii *tăi* de la *tine*! – să fiu gelos din cauza Lenei... Ce păcate trebuie să ispăşesc, spune-mi şi mie? Sunt om, şi nu un model experimental şi nici dublura cuiva!

— Şi cu munca noastră ce se va întâmpla?

— Dar cine a spus că am de gând să las baltă munca? Camera e aproape gata, iar experiențele ai să le poți face şi singur. Tot nu prea pot să-ți fiu de folos. Ştii doar că avem un „singur cap pentru amândoi". O să plec şi o să mă ocup de problema „om-maşină", dar dinspre capătul celălalt.

Îmi expuse planul său. Va pleca la Moscova şi se va înscrie la aspirantură în cadrul facultății de biologie a Universității. Munca se va desfăşura pe două planuri: eu voi face cercetări asupra „maşinii-mamă", îi voi stabili posibilitățile; el îl va studia pe om şi posibilitățile acestuia. Pe urmă – de acum diferiți, cu experiență şi idei diferite – ne vom continua munca împreună.

— Dar de ce biologie? nu m-am putut reține să nu-l întreb. De ce nu filosofie, sociologie, psihologie, ştiința vieții, cu alte cuvinte literatura beletristică? În definitiv, şi ele tratează despre om şi despre societatea omenească. De ce?

El mă privi gânditor.

— Tu crezi în intuiție?

— Să zicem că da.

— Ei bine, intuiția mea îmi spune mereu că dacă neglijăm cercetările de biologie, ne va scăpa ceva foarte important. Nu ştiu încă ce anume. Peste un an am să încerc să-ți explic.

— Dar de ce intuiția mea nu-mi spune nimic asemănător?

— Naiba ştie de ce! Oftă semnificativ. Îi reveni expresia dintotdeauna şi buna dispoziție. Poate pentru că eşti pur şi simplu, prost ca un galoş...

— Ei, da, desigur. Iar tu eşti isteț ca un câine care simte totul, dar nu se poate exprima!

Cum s-ar zice am stat de vorbă.

Totul era clar. El trebuia să acumuleze informația individuală, să devină el însuşi. Admit, de asemenea, că pentru asta e bine să nu fie lângă mine, ci undeva departe. Ca să fiu sincer, şi pe mine a început să mă stingherească situația noastră „ambiguă". Dar cu această biologie... Aici nu l-am înțeles de loc... ".

Aspirantul se lăsă pe speteaza scaunului, se întinse.

— Şi nici eu nu puteam să-l înțeleg, spuse el cu voce tare.

Pe vremea aceea nu se înțelegea încă nici pe el însuşi.

Capitolul 8

În loc de epigraf:

> *— Tema lecției de astăzi va fi următoarea: de ce transpiră studentul la examene? Linişte tovarăşi! Vă recomand să conspectați. E materialul cuprins în programa analitică... Prin urmare, să examinăm aspectele fiziologice ale situației în care toți cei de față au avut prilejul să se găsească. Se desfăşoară examenul. Studentul, datorită variatelor contracții ale plămânilor, laringelui, limbii şi buzelor provoacă oscilații ale aerului, atunci când răspunde la întrebările de pe bilet. Analizatorii săi vizuali controlează corectitudinea răspunsului după însemnările de pe foaia de hârtie şi după mişcările aprobative din cap ale examinatorului. Să stabilim lanțul reflex: aparatul executor al celui de al doilea sistem de semnalizare pronunță o frază – organele vizuale recepționează încă un excitant, mişcarea aprobativă a capului – semnalul se transmite în creier şi menține excitația celulelor nervoase în sectorul respectiv al scoarței cerebrale. O frază nouă, iar mişcarea capului... şi aşa mai departe. Acest fenomen este însoțit de reacția reflexă secundară: studentul gesticulează, ceea ce face ca răspunsul său să fie mai convingător.*
>
> *Concomitent acționează de la sine, fără greş şi fără nici un efort, lanțurile reflexelor necondiționate. Muşchii spatelui susțin capul studentului şezând în poziție degajată. Muşchii pieptului şi cei intercostali asigură o respirație ritmică. Ceilalți muşchi sunt încordați exact atât cât trebuie ca să contracareze gravitația universală.*

Inima se contractă ritmic, cadențat, nervii vegetativi au înfrânat procesele digestive, ca să nu-l distragă pe student... Totul e în ordine. Dar iată că, prin intermediul timpanului şi al membranei principale din ureche, studentul recepționează un nou excitant auditiv: examinatorul a pus o întrebare. Eu nu mă plictisesc niciodată să urmăresc ceea ce se întâmplă în continuare şi, vă asigur, că în acest sentiment nu e nici o urmă de sadism. Pur şi simplu, e o plăcere să vezi cât de rapid, de precis, ținând seama de întreaga experiență de milioane de ani a strămoşilor, reacționează sistemul nervos la cel mai mic semnal de pericol! Priviți: noile oscilații ale aerului provoacă întâi şi întâi inhibiția reflexelor condiționate de până atunci. Adesea studentul se opreşte la jumătatea cuvântului. Între timp, semnalele de la celulele auditive pătrund în creier, excită celulele nervoase care comandă reflexul necondiționat al încordării atenției. Studentul întoarce capul către examinatorul care a vorbit. Concomitent cu aceasta semnalele excitantului auditiv se ramifică, răspândindu-se în creier, unde începe o grabnică analiză a sensului oscilației respective a aerului.

Vreau să vă atrag atenția asupra locului în care sunt situate sectoarele de analiză a sunetelor în scoarța cerebrală: sunt aproape de urechi. Evoluția a ținut seama, pe cale naturală, că în aer sunetul se propagă foarte lent, cam trei sute de metri pe secundă, aproape la fel ca şi viteza semnalelor în fibrele nervoase. Dar sunetul acesta poate fi provocat de un tigru care se furişează, de sâsâitul unui şarpe sau – în vremurile noastre – poate fi zgomotul unui automobil apărut brusc de după colțul străzii. Pentru transmiterea semnalelor în creier nu se poate pierde nici măcar o fracțiune de secundă!

Dar în cazul de față, studentul a perceput nu

furişatul tigrului, ci o întrebare pusă cu voce calmă şi politicoasă. Oh, unii ar fi preferat, poate, un tigru! Presupun că nu trebuie să vă explic că, la examen, întrebarea este percepută ca un semnal de pericol. Pentru că pericolul, în sensul larg al cuvântului, reprezintă un obstacol în calea spre ţelul propus. În timpurile noastre, bine orânduite, sunt relativ rar pericolele care stau în calea ţelurilor principale ale omului: păstrarea vieţii şi a sănătăţii, perpetuarea speciei, potolirea foamei şi a setei. De aceea, pe primul loc se situează pericolele de categoria a doua: păstrarea demnităţii, a respectului faţă de sine însuşi, a bursei, a posibilităţii de a studia în continuare, de a face o muncă interesantă şi altele...

Prin urmare, reacţia – reflex condiţionat – la pericol i-a reuşit studentului de minune. Să vedem cum o să înlăture el pericolul.

La lecţiile de biochimie vi s-a vorbit despre însuşirea admirabilă a acidului ribonucleic din toate celulele creierului de a restructura, sub acţiunea semnalelor bioelectrice, dispoziţia radicalelor sale. Aceste radicale sunt literele memoriei noastre; combinându-le, noi înregistrăm în scoarţa cerebrală orice informaţie... Prin urmare, avem următorul tablou: întrebarea provoacă excitaţia celulelor nervoase din creierul studentului, rezervate cunoştinţelor abstracte. În scoarţa cerebrală, în sectoarele învecinate, iau naştere slabe impulsuri de răspuns: „Aha, parcă am citit ceva despre asta!" Apoi excitaţia se concentrează în sectorul cel mai promiţător al scoarţei cerebrale, pune stăpânire pe el şi – nenorocire! – acolo, în lungile molecule ale acidului ribonucleic, este înregistrat dracu ştie ce: „Lioşa, lasă conspectele, ne lipseşte al patrulea!" Linişte tovarăşi şi fiţi atenţi!

Şi atunci în creier începe o panică sau,

exprimându-ne mai puțin plastic, o iradiere totală a excitației. Impulsurile nervoase excită sectoarele de analiză logică (poate că voi reuşi să raționez?) celulele memoriei vizuale (poate că am văzut aşa ceva?). Devin mai acute văzul, auzul, mirosul. Studentul vede cu o claritate neobişnuită petele de cerneală de pe marginea mesei, teancul de caiete, aude foşnetul frunzelor dincolo de geam, nişte paşi pe coridor şi chiar o şoaptă înăbuşită: „Fraților, Alioşa se perpeleşte”... Dar toate astea nu-l ajută. Şi excitația cuprinde treptat noi şi noi sectoare ale scoarței – pericol, pericol! – se extinde asupra centrilor motrici, în sfârşit ajunge în măduva spinării... Şi aici aş vrea să fac o digresiune, să părăsesc puțin analiza situației dramatice a studentului, ca să preamăresc această măduvă a spinării, lungă de aproape o jumătate de metru, care străbate vertebrele noastre până în regiunea lombară...

Măduva spinării... O, noi ne înşelăm profund când socotim că ea constituie doar o verigă intermediară între creier şi nervii corpului, că se află în subordonarea creierului şi că este capabilă să dirijeze doar reflexele necomplicate de excreție naturală! Apoi, depinde şi cum o iei. Cine şi cui i se subordonează, cine pe cine dirijează! Măduva spinării reprezintă o formațiune mai venerabilă, mai veche decât creierul. Ea îl scotea pe om din încurcături încă de pe vremea când nu avea capul destul de dezvoltat, când el, de fapt, nu era încă om. Măduva spinării păstrează încă amintirea paleozoicului, când strămoşii noştri îndepărtați – pangolinii – umblau, se târau şi zburau în mijlocul unor ferigi uriaşe; a neozoicului, perioada apariției primelor maimuțe. În ea sunt selectate şi păstrate reflexe şi legături nervoase verificate în milioane de ani de luptă pentru existență.

Ce să mai vorbim, în vremea noastră această

bătrână măduvă, care ştie să reacţioneze la excitaţiile complexe ale realităţii contemporane doar pe două linii – menţinerea vieţii şi perpetuarea speciei – nu poate să ne scoată din încurcătură la tot pasul, ca în era neozoică. Dar ea mai are încă influenţă asupra multor aspecte ale vieţii! Aş putea să mă angajez, de pildă, să demonstrez că adeseori, ea este aceea care determină gusturile noastre în ceea ce priveşte literatura şi cinematograful. Nu, măduva spinării nu cunoaşte scrisul şi nu dispune de reflexe speciale pentru vizionarea filmelor. Dar spuneţi-mi voi de ce preferăm noi adeseori filmele şi romanele poliţiste, oricât de prost ar fi ele realizate sau scrise? De ce foarte mulţi au predilecţie pentru istoriile de dragoste, de la anecdote şi cancanuri la „Decameronul" citit selectiv? Sunt interesante? Dar de ce sunt interesante? Pentru că instinctele autoconservării şi perpetuării speciei, înscrise temeinic în măduva spinării, ne obligă să acumulăm cunoştinţe, să ştim din ce cauze se poate muri. Ca în caz de nevoie să ne salveze. Cum şi de ce survine dragostea fericită, care se termină cu moştenitori? Cum şi de ce dispare, se distruge ea? Vrea să ştie că să nu facem cumva vreo greşeală. Şi nu are importanţă faptul că în viaţa noastră, atât de bine orânduită, nu se va ivi niciodată o asemenea situaţie. Şi nu are importanţă că dragostea s-a consumat şi că există o groază de moştenitori! Măduva spinării îşi urmează neabătut linia... Eu nu încerc, asemenea criticilor literari, să calific aceste tendinţe ale cititorilor şi spectatorilor ca fiind josnice. Nu. Sunt tendinţe sănătoase, tendinţe naturale, tendinţe de viaţă Dacă vreodată vacile, în procesul evoluţiei lor naturale, vor învăţa să citească, şi ele vor începe tot cu romanele poliţiste şi poveştile de dragoste.

Dar să ne întoarcem la studentul al cărui creier a

înregistrat un eşec în faţa întrebării puse de examinator. „Eh, eşti tânăr şi ignorant”, îi spune măduva spinării colegului ei creierul, recepţionând semnalul de panică al excitaţiei, şi începe să acţioneze. Înainte de toate dirijează semnalele cu ajutorul neuronilor motori prin întregul corp: muşchii se încordează, fiind gata să acţioneze. Izvoarele primare ale energiei musculare se descompun în cadrul fibrelor musculare şi eliberează primele cantităţi de căldură... şi din nou vreau să vă atrag atenţia asupra finalităţii biologice a creşterii tonusului muscular. Pentru că pericolul, privit prin prisma timpurilor îndepărtate, impunea mişcări rapide şi energice: să sari, să loveşti, să te apleci, să te caţări în copac. Întrucât deocamdată nu e limpede în ce parte va trebui să sari sau să aplici lovitura, toţi muşchii sunt aduşi în stare de alarmă, mobilizaţi.

Concomitent cu muşchii se excită sistemul nervos vegetativ, care începe să comande întreaga bucătărie a metabolismului în organism. Semnalele lui ajung la glanda suprarenală, aceasta aruncă în sânge adrenalină care excită tot şi toate. Ficatul şi splina, asemenea unor bureţi, storc în vasele sanguine câţiva litri de sânge de rezervă. Se lărgesc vasele muşchilor, plămânilor, creierului. Inima bate mai repede, pompând în toate organele corpului sânge şi, odată cu el, oxigen şi glucoză... Măduva spinării şi nervii vegetativi pregătesc organismul studentului în vederea unei lupte grele, înverşunate, de lungă durată, pe viaţă şi pe moarte!

Dar pe examinator nu-l poţi ameţi cu o bâtă sau cu o călimară de marmoră. Nici nu poţi fugi de el. Studentul nu-l va putea mulţumi pe examinator nici chiar dacă, plin de energie musculară, în loc de răspuns va sta în cap pe marginea mesei... De aceea întreaga activitate ascunsă, dar furtunoasă,

a organismului studentului se încheie cu o ardere zadarnică, inutilă a glucozei în muşchi, cu eliberarea căldurii. Termoreceptorii diferitelor sectoare ale corpului trimit spre creier şi măduva spinării semnale de alarmă cu privire la supraîncălzire, iar creierul răspunde prin singura comandă posibilă: va lărgi vasele din piele! Sângele purtător de căldură se va îndrepta spre învelişul de piele (aceasta mai provoacă la student şi un fenomen secundar, reflexul înroşirii obrajilor), va începe să încălzească aerul dintre corp şi îmbrăcăminte. Se vor deschide glandele sudoripare, să-l ajute pe student măcar prin evaporarea năduşelii. Lanţul reflex, excitat de întrebarea examinatorului, s-a închis, în sfârşit!

Presupun că toate concluziile care se desprind din cele arătate, atât cu privire la rolul cunoştinţelor în reglarea corectă a organismului omenesc, în complicatul mediu contemporan, cât şi cu privire la rolul lor în reglarea organismului studentului la sesiunea ce bate la uşă, le veţi trage singuri...

Din lecţia prof. V. A. Androşiaşvili la cursul de „Fiziologie a omului".

Da, plecase ca să devină el însuşi. Să nu mai fie acel Krivoşein care locuieşte şi munceşte la Dneprovsk. Încă pe când se afla în tren, aruncase pe fereastră cheia apartamentului, Valea i-o vârâse cu grijă în buzunar, ştersese din carneţel adresele şi telefoanele cunoştinţelor din Moscova, până şi a rudelor, mergând până la mătuşa Lapanalda. El nu are nici cunoştinţe, nici rude, nici trecut, ci numai prezent, iar din clipa admiterii în facultatea de biologie şi viitor. Cunoştea o metodă simplă, dar sigură, pentru a se afirma în viitor. Şi această metodă nu l-a

trădat niciodată: Munca.

Dar nu era numai atât.

…Odinioară fizicienii au perfecționat metodele de măsurare a vitezei luminii, fără un scop anume, ci doar ca să atingă o înaltă precizie. Şi au atins-o. Ei au stabilit un lucru de-a dreptul scandalos. Viteza luminii nu depinde de viteza de mişcare a sursei de lumină. „Nu se poate! Aparatele mint! Asta vine în contradicție cu mecanica clasică”… Au verificat. Au măsurat viteza luminii printr-un alt procedeu. Rezultatul a fost acelaşi. Şi o lume aproape desăvârşită, din punct de vedere logic, care se înălța printre păduri de coordonate în unghi drept, s-a prăbuşit, stârnind un nor de praf îngrozitor. A început „criza fizicii”.

Adeseori mintea omenească năzuieşte nu spre o cunoaştere aprofundată a lumii, ci spre o conciliere a tuturor faptelor şi fenomenelor din cadrul ei. Principalul e ca totul să fie cât mai simplu şi mai logic. Apoi, nu se ştie de unde, îşi face apariția un fapt viclean, de care nu s-a ținut seama, care nu se încadrează în reprezentările şi noțiunile bine orânduite, şi totul trebuie luat de la început.

Şi ei îşi construiseră în mințile lor un tablou simplu şi clar despre modul în care maşina, pe baza informației despre om, îl creează pe om. „Maşina-mamă” se jucase ca un copil de-a cuburile. Combinase într-un mediu lichid, cu ajutorul impulsurilor electrice, moleculele în lanțuri de molecule, lanțurile de molecule în celule, iar celulele în țesuturi, cu singura

deosebire că aici erau nenumărate miliarde de „cuburi informaționale”. Faptul că, drept rezultat al unui astfel de joc n-a ieşit un monstru şi nici măcar un alt om, ci el, dublura informațională a lui Krivoşein, demonstra că problema nu avea decât o singură rezolvare. Se înțelege că nici nu se putea să fie altfel, pentru că cuburile se pot combina numai într-o imagine legată de laturile lor. Iar celelalte variante (fragmente din Lena, fragmente ale tatălui, „delirul”, ochii şi tentaculele) au fost, pur şi simplu, un balast informațional care nu putea să existe în afara maşinii.

Această reprezentare pe care şi-o făcuseră ei doi nu fusese greşită, ci doar superficială. Şi ea le-a convenit, atât timp cât faptele confirmau că ei doi sunt identici şi ca înfățişare, şi în gândire, şi în fapte. Dar atunci când între ei au intervenit divergențe de neîmpăcat cu privire la folosirea biologiei în munca lor, această reprezentare s-a dovedit inconsistentă.

Da, faptul că nu s-au înțeles unul pe altul, şi nu pasiunea în sine pentru biologie (care ar fi putut, de fapt, trece fără să lase urmări la Krivoşein nr. 2) a devenit pentru descoperirea lui ceea ce a fost constanța vitezei luminii pentru teoria relativității. Omul nu ştie niciodată ce anume este banal între-însul şi ce este original. Asta se află numai prin compararea propriei persoane cu alți oameni. Iar spre deosebire de oamenii obişnuiți, Krivoşein nr. 2 avea posibilitatea să se compare nu numai cu cunoscuții săi, ci şi cu „propriul său etalon”.

Acum aspirantul Krivoşein înțelegea limpede în ce consta deosebirea dintre ei. Căile pe care au apărut fuseseră diferite. Valentin Krivoşein apăruse pe lume cu trei decenii şi jumătate în urmă, aşa cum apare tot ce este viu, adică dintr-un embrion ale cărui celule aveau înscrise în ele un anumit program – bine structurat în mii de secole şi mii de generații – de construire a organismului omenesc. Iar „maşina-mamă", care deşi lucra pe baza informației individuale, dar totuşi arbitrare, furnizată de Krivoşein, trebuia să caute din nou şi principiile formării şi toate detaliile sistemului informațional biologic. Şi maşina a găsit o altă cale, în comparație cu natura. În locul dezvoltării embrionare, ea a folosit asamblarea biochimică.

Da, el înțelege acum multe. Într-un an a parcurs drumul de la senzații la cunoştințe, şi de la cunoştințe la stăpânirea propriei persoane. Iar pe atunci... pe atunci avea doar o înclinație puternică spre biologie şi încrederea, ce nu poate fi exprimată prin cuvinte, că aici trebuie căutată cheia problemei. Nici lui Krivoşein n-a putut să-i explice nimic precis.

Sosise la Moscova cu sentimentul vag că în el ceva nu-i cum trebuie. Nu era nici bolnav, nici nu făcea pe nebunul, doar că trebuia să se lămurească asupra sa, să se convingă că senzațiile lui nu sunt o idee fixă, nici halucinații ipohondrice, ci o realitate.

Muncise atât de mult, încât despre zilele petrecute la institutul din Dneprovsk îşi aducea aminte ca despre o vacanță. Cursuri, ore de

laborator, sala de disecții, biblioteca, lecții, colocvii, ore de laborator... În primul semestru nu părăsise universitatea. Ieşea doar înainte de culcare să fumeze o țigară pe malul râului Moscova, să admire luminile oraşului care, la orizont, păreau că se contopesc cu stelele.

O studentă din anul doi, cu ochi cenuşii, care aducea puțin cu Lena, se aşeza întotdeauna lângă el la lecțiile lui Androsiaşvili, pe care Krivoşein nu le pierdea niciodată. Într-una din zile l-a întrebat: „Sunteți atât de respectabil, de serios... Probabil că ați venit aici după ce ați făcut armata?" „După puşcărie", a răspuns el furios. Fata îşi pierdu interesul față de el. N-ai ce-i face! Pentru fete ai nevoie de timp liber.

...Şi el se convingea cu fiecare experiență, cu fiecare verificare că în secțiunea nervului care merge de la creier la hipofiză se pot număra, într-adevăr, la microscop, aproape o sută de mii de fibre nervoase. Asta înseamnă că hipofiza este dirijată în amănunțime de creier. Da, dacă unei maimuțe i se dă să mănânce, odată cu pasta de banane, o probă de calciu radioactiv, apoi cu ajutorul contorului Geiger se urmăresc atomii marcați din excrețiile ei, atunci reiese, într-adevăr, că țesuturile osoase se înnoiesc aproximativ de două ori pe an. Da, dacă înfigem nişte electrozi în fibra nervoasă a unui muşchi şi îi legăm printr-un amplificator de biocurenți la cască, putem auzi păcănitul ritmic sau loviturile fracționate ale semnalelor nervoase. Prin caracterul lor aceste sunete coincid cu ceea ce *s-a simțit!* Da, celulele pielii se mişcă într-adevăr

dinspre interior spre exterior, îşi modifică structura, mor, ca să lase locul celor noi.

El şi-a studiat şi propriul său corp. A luat probe de sânge şi de limfă, a scos din coapsa dreaptă o secțiune de țesut muscular şi l-a examinat atent, întâi la microscopul optic, apoi şi la cel electronic. I-a determinat pe cei de la clinică – răspândind anumite zvonuri – să-i facă o „analiză Wassermann". Şi a stabilit că totul la el era normal. Chiar şi numărul şi distribuția nervilor în țesuturi. Totul era la fel ca la cadavrele de studii din sala de disecție. Nervii duceau la creier, dar acolo el nu putea pătrunde cu ajutorul tehnicii de laborator. Ar fi trebuit să-şi înfigă în craniu prea mulți electrozi şi să-i unească cu prea multe oscilografe, pentru a înțelege tainele propriului eu. Şi, oare, le-ar fi înțeles până la urmă? Sau ar fi ieşit din nou un „striptease streptocidic", dar exprimat, de data asta, nu în simboluri, ci prin liniile frânte ale encefalogramelor?

Iată deci că în această situație – în care un om viu se studiază, dar nu poate nici măcar cu ajutorul aparatelor să afle tainele organismului său – era paradoxală prin ea însăşi. Pentru că nu era vorba de descoperirea unor „radiostele" invizibile sau de sinteza unor antiparticule. Întreaga informație exista deja în om. Rămânea doar să fie tradus codul moleculelor din celule şi al impulsurilor nervoase în codul celui de al doilea sistem de semnalizare, în cuvinte şi propozițiuni.

Cuvintele şi frazele sunt necesare (şi nici ele

întotdeauna) ca un om să-l poată înțelege pe altul. Dar sunt ele oare necesare când e nevoie să te înțelegi pe tine însuți? Krivoşein nu ştia acest lucru. De aceea a pus totul în mişcare, a făcut cercetări cu ajutorul aparatelor, şi-a pus în mişcare imaginația, a apelat la lectura cărților, a făcut analiza senzațiilor din propriul său corp, a purtat discuții cu Androsiaşvili şi cu alți profesori, a făcut observații asupra bolnavilor din clinică, disecții şi autopsii...

Tot ce-i spusese Vano Alexandrovici, în memorabila lor discuție din luna decembrie, era adevărat. Toate ideile profesorului erau determinate de cunoştințele sale despre viață, de credința sa în oportunitatea absolută, de netăgăduit, a tot ceea ce crease natura. Profesorul nu ştia însă un singur lucru: că discuta cu un om creat pe cale artificială.

Până şi faptul că Vano Alexandrovici se îndoia de succesul planului conceput de el era pe deplin justificat, pentru că Krivoşein începuse cu o soluție inginerească, „cu ajutorul maşinii". Tot atunci, în decembrie, el se apucase să proiecteze un „inductor de biocurenți" – o continuare a ideii care a stat la baza „coifului lui Monomah". Sute de mii de electrozi microscopici, sub formă de ace, au fost legate de matrițele unui automat care se autoeduca (şi în care, în cadrul laboratorului de bionică, se modelaseră reflexele condiționate). Ei trebuiau să comunice celulelor creierului sarcinile suplimentare, să le transmită prin craniu biocurenții artificiali şi prin asta să lege centrii

gândirii din scoarța cerebrală cu sistemul nervos vegetativ.

Krivoşein râse în sinea sa. Ce caraghios! Cu ajutorul acestui dispozitiv primitiv a vrut să-şi corecteze defectele organismului! Bine cel puțin că, din cauza acestui proiect, nu lăsase baltă cercetările de fiziologie.

...Disecând un nou cadavru, îl învia mintal şi îşi închipuia că el e cel ce zace în sala de disecție, că ale lui sunt fibrele nervoase albe, care se strecoară printre muşchi şi cartilaje către inima violetă, cu dâre galbene de grăsime, către glandele salivare de sub maxilar, către plămâni. Alte fibrişoare se împletesc în funiile albe ale nervilor, se îndreaptă spre coloana vertebrală, spre măduva spinării şi mai departe, prin gât, până sub craniu. Prin intermediul lor, de acolo pleacă semnalele-comenzi, ca muşchii să se contracte, să se accelereze bătăile inimii şi glandele să secrete saliva! La cantina studențească urmărea mişcarea fiecărei îmbucături de mâncare, în drumul ei spre stomac, se silea să-şi închipuie şi să sesizeze cum este frământată hrana în acea cavitate întunecoasă de către muşchii stomacului, descompusă de acidul clorhidric şi de fermenți, cum este absorbită de pereții intestinelor. Şi din această cauză uneori şedea câte două ore în fața şnițelului care se răcise de mult.

Îşi aducea aminte... Nouă zecimi din descoperirea lui se datorau faptului că îşi aducea aminte şi că a înțeles cum s-au petrecut lucrurile.

„Maşina-mamă” nu avea nici un motiv să înceapă cu embrionul. Ea dispunea de suficient material ca să „asambleze” un om matur. De asta se îngrijise Krivoşein cel original. Inițial, în amestecul biologic nedefinit din rezervor se aflau doar curenți „rătăcitori” şi potențialuri „plutitoare” ale unor circuite dinafară. Apoi au apărut fibrele şi celulele nervoase străvezii, ca o continuare a circuitelor electronice ale maşinii. Căutarea echilibrului informațional continua. Rețeaua de nervi devenea tot mai complexă şi mai voluminoasă. În cadrul ei, straturile de celule nervoase s-au transformat în scoarță. În felul acesta a luat naştere creierul său şi, începând din acel moment, el a existat.

Inițial creierul lui a fost şi el o continuare a schemei maşinii. Dar el recepționa deja impulsurile informației din exterior, selecta şi combina variantele, căuta cum să materializeze informația în mediul biologic – cu alte cuvinte, se asambla pe sine! În rezervor se întinsese – deocamdată încă la întâmplare – o rețea de nervi; în jurul lor au început să apară țesuturile muşchilor, vasele, oasele, organele interne – în acea stare aproape lichidă, când toate sub acțiunea impulsurilor nervoase se pot dizolva, amesteca, îşi pot modifica structura... Nu, n-a fost o asamblare rațională a corpului, după un plan anume, după cum nici n-a existat un asemenea plan. Jocul de-a cuburile continua, continua şi sortarea numeroaselor variante şi alegerea dintre ele a acelei variante unice, care să reflecte exact informația despre Krivoşein.

Dar acum – aşa cum maşina electronică cântăreşte fiecare variantă a soluționării problemei cu ajutorul unor semnale electrice duble, tot aşa maşina-creier a apreciat sinteza corpului pe baza aritmeticii duble a senzațiilor: „da” – plăcut, „nu” – dureros. Combinațiile nereuşite de celule, amplasarea proastă a organelor se reflectă în creier printr-o durere ascuțită sau surdă, cele reuşite şi corecte, printr-o senzație plăcută, de satisfacție.

Iar amintirea căutării, amintirea senzațiilor corpului care se năştea a rămas în el.

Viața creează oameni care se deosebesc prea puțin prin însuşirile organismului, dar sunt neobişnuit de diferiți în ceea ce priveşte psihicul lor, caracterul, cunoştințele, delicatețea sau duritatea sufletească. „Maşina-mamă” a procedat invers. Aspirantul era identic cu Krivoşein ca psihic şi ca intelect, lucru de altfel pe deplin explicabil. În definitiv, aceste însuşiri ale omului se formează în viață prin aceeaşi metodă a cercetării informației întâmplătoare şi selectării informației raționale arbitrare. Maşina a repetat, pur şi simplu, această căutare. Din punct de vedere biologic ei doi se deosebeau unul de altul ca o carte de manuscrisele ei. Conținutul final este acelaşi, dar în ciorne rămâne înregistrat, datorită corectărilor, adăugirilor, ştersăturilor şi modificărilor tot drumul de căutare şi selectare a cuvintelor.

De fapt, nici această comparație nu este perfectă. Aspirantul se încruntă. Ciornele cărților apar înaintea cărților, şi nu invers! Şi

chiar dacă ai pune la dispoziția unui grafolog toate variantele, în ciornă, ale romanului „Război şi pace”, parcă asta va face din el un geniu? Fără îndoială că, din asta, o să învețe câte ceva, dar... Eh, nu! E mai bine fără comparații!

Omul îşi aminteşte ceea ce ştie clar în două împrejurări: atunci când trebuie să-şi amintească – e vorba de aducerea aminte cu un anumit scop, finalizată – şi atunci când întâlneşte ceva ce se aseamănă oricât de vag cu înregistrările din memoria sa. Cărțuliile de biologie au şi fost acea aluzie care a alarmat memoria sa. Dar dificultatea a constat în faptul că el ținea minte nu cuvintele şi nici măcar imaginile, ci senzațiile. El nici acum nu poate să transpună totul în cuvinte şi, probabil, nici nu va putea vreodată...

De fapt, nu acesta e lucrul cel mai important. Important e faptul că o asemenea informație există. Pentru că, e clar, aceste „cunoştințe prin senzații” au generat în el o idee rațională precisă, aceea de a-şi dirija propriul metabolism.

...Prima oară asta i s-a întâmplat în seara zilei de 28 ianuarie, la cămin. A fost exact ca la câinii lui Pavlov. O secreție artificială de salivă. Numai că, spre deosebire de câini, el nu se gândise la mâncare (tocmai luase masa, compusă din parizer şi iaurt), ci la reglarea nervoasă a glandelor salivare. Din obişnuință se străduia să-şi imagineze şi să perceapă tot drumul semnalelor nervoase de la receptorii gustativi ai limbii, prin creier, la glandele salivare. Şi

deodată a simțit că gura i se umple de salivă!

Fără să-şi dea încă bine seama cum s-au petrecut lucrurile, el şi-a încordat gândirea şi a protestat plin de teamă: „NU!” Şi gura i s-a uscat instantaneu!

În seara aceea a repetat mintal comenzile „Salivă”! şi „Nu!” până când a simțit că-l apucă un cârcel...

Toată săptămâna următoare a stat în camera sa. Noroc că era vacanță şi nu trebuia să se ducă la cursuri sau la laborator. Şi alte organe se supuneau comenzilor exprimate prin imagini mintale! La început reuşea să dirijeze aceste procese doar într-un mod grosolan. Din ochi îi curgeau şiroaie de lacrimi, transpirația ba acoperea toată pielea, ba se usca dintr-odată, inima când se potolea într-o lâncezeală de semileşin, când o pornea ca turbată, cu o sută patruzeci de bătăi pe minut. O stare intermediară nu exista. Iar atunci când a poruncit, pentru prima oară stomacului să oprească secretarea acidului clorhidric, abia a mai avut timp să ajungă la toaletă, atât de năprasnic l-a apucat diareea... Dar treptat, cu timpul, a învățat să dirijeze subtil şi local excrețiile externe. Într-o zi a reuşit chiar să scrie cu ajutorul picăturilor de sudoare pe pielea antebrațului „am izbutit” ca un tatuaj.

Pe urmă a mutat experiențele în laborator. În primul rând, a încercat asupra sa efectul cunoscut al „injecției cu zahăr” a lui Claude Bernard. Numai că acum nu se cerea să deschidă craniul şi să înțepe creierul cu acul.

Cantitatea de zahăr în sânge creştea în urma comenzii sale mintale.

Dar, în ceea ce priveşte secreția internă, totul era mult mai complicat. Ea nu dezvăluia rezultatele comenzilor. El îşi înțepase degetele şi muşchii verificând dacă glandele execută comenzile creierului de secretare în sânge a adrenalinei, insulinei, glucozei, hormonilor, şi-a rănit esofagul cu sonda pentru a colecta sucul gastric, când îşi modifica aciditatea în mod conştient... Totul îi reuşea, şi totul era foarte complicat.

Şi atunci a înțeles. Trebuia să-i dea organismului un țel general de a face cutare lucru, de a efectua cutare modificare. Într-adevăr, atunci când umblă nu porunceşte muşchilor: „Contractă-te, relaxează-te!" Creierul dă o indicație generală, să meargă mai repede sau mai încet, să ocolească stâlpul, să cotească în gang. Iar centrii nervoşi ai creierului repartizează singuri sarcinile muşchilor. Aşa trebuie să fie şi în acest caz. Pe el nu-l interesează ce glande şi ce vase vor produce diferite reacții. Numai să facă ceea ce vrea el!

...Îl stânjeneau cuvintele, îl stânjeneau imaginile! Încerca să dea totul mură-n gură: ficatului, cum să sintetizeze glicogenul din aminoacizi şi grăsimi, să descompună glicogenul în glucoză şi s-o secrete în sânge, glandei tiroide să se contracte, să stoarcă în sânge picăturile de tiroxină, aparatului circulator să lărgească vasele capilare din țesuturile muşchilor pectorali mari, să reducă la maximum celelalte vase... Şi

din toate acestea nu ieşea nimic, muşchii pectorali nu creşteau, ficatul nu ştia că e ficat, glanda tiroidă habar n-avea de termenul „tiroxină” şi nu-şi putea reprezenta picăturile acestuia. Aspirantul Krivoşein ajunse să se blesteme pentru sârguința excesivă la cursuri şi la bibliotecă. Rezultatul acestor eforturi era doar o durere de cap.

Pentru dirijarea metabolismului propriu trebuiau evitate cifrele, termenii şi chiar imaginile, şi trebuia gândit doar prin senzații. Problema se reducea la transformarea „cunoştințelor exprimate prin senzații” într-un al treilea sistem de semnalizare pentru dirijarea secreției interne cu ajutorul senzațiilor.

...Mai caraghios decât toate era faptul că pentru asta nu a fost nevoie nici de aparate de laborator, nici de scheme de dirijare. Trebuia să stai doar culcat într-o cameră întunecoasă, cu ochii închişi şi cu urechile lipite cu plastilină şi, într-o stare de semisomnolență, să te asculți pe tine însuți. Senzațiile stranii veneau dinăuntru: splina, primind sângele, îi provoca mâncărime, intestinele îl gâdilau prin contracțiile lor, glandele salivare răspândeau o răcoare în maxilar, suprarenala răspundea printr-o contracție plăcută la semnalul nervilor, porția de sânge, îmbogățită cu adrenalină şi glucoză, se răspândea prin corp, ca o înghițitură de vin tare, celulele bolnave ale muşchilor îşi anunțau prezența prin uşoare înțepături.

Dacă ar fi să folosim terminologia inginerească, am putea spune că el îşi verifica

corpul cu ajutorul nervilor, aşa cum un inginer îşi verifică circuitele electronice.

Pe atunci el reuşise să-şi reprezinte cu precizie aritmetica dublă a senzațiilor: „dureros” – „plăcut”. Şi i-a trecut prin minte că metoda cea mai simplă de a subordona conştiinței procesele ce au loc în celule este îmbolnăvirea lor. E foarte posibil ca la această descoperire să fi contribuit şi întâmplarea cu țurțurele. Ideea i-a venit după această întâmplare.

Într-adevăr, celulele care erau distruse şi piereau din diferite motive îşi manifestau prezența destul de pregnant. Ele începau, râcâiau, provocau o durere surdă – ca şi cum ar fi strigat ajutor. Organismul le arunca el însuşi în ajutor, fără poruncă „de sus”, leucocitele din sânge, căldura în țesutul inflamat, fermenți şi hormoni. Mai rămânea doar de accelerat sau de frânat, prin eforturile conştiinței, aceste bătălii microscopice pentru viață.

...El înțepa şi tăia muşchii peste tot, unde putea să ajungă cu acul sau lanțeta. Injecta sub piele doze mortale din culturile de bacterii de holeră sau de tifos. Respira vapori de mercur, bea soluții de sublimat corosiv şi alcool metilic (e adevărat că îi lipsea curajul să bea otrăvuri cu acțiuni mai rapide). Şi pe măsură ce timpul trecea, organismul său o scotea tot mai uşor la capăt cu toate primejdiile de care devenea conştient.

Apoi şi-a provocat cancer. Să-ți provoci cancer! Orice medic l-ar fi scuipat în ochi, dacă ar fi declarat acest lucru. Să-ți provoci cancer –

vă daţi seama?! – pentru asta trebuia să ştii cum şi de ce apar tumorile canceroase. La drept vorbind, el n-ar fi afirmat, cu mâna pe inimă, că cunoaşte cauzele cancerului, pentru simplul motiv că nu putea să transpună în limbajul cuvintelor toate acele senzaţii ce însoţeau proliferarea celulelor pielii din partea dreaptă a corpului... A început prin a-i întreba pe pacienţii care urmau la laboratorul de radiologie terapie cu raze gamma ce anume simt ei. Era o cruzime nemaipomenită să-i întrebi pe oamenii speriaţi, întristaţi, schimonosiţi de dureri despre suferinţele lor şi să nu le promiţi nimic în schimb. Dar în felul acesta el se familiariza cu profilul omului bolnav de cancer.

...Tumoarea se extindea, se întărea. Începuse să aibă ramificaţii stranii, de un verde liliachiu, ca la varza roşie. Durerea îi rodea umărul şi partea dreaptă a trunchiului. La policlinica studenţească, unde s-a dus după certificatul medical, i s-a propus să se opereze imediat. Aproape că n-au mai vrut să-i dea drumul să plece din cabinet. S-a eschivat, minţindu-i că vrea, mai întâi, să urmeze un tratament de radioterapie...

Aspirantul Krivoşein, învârtind o ţigară între degete, ieşi în balcon. Era o noapte caldă. Pe şosea, afară din oraş, trecea în goană un automobil, măturând totul cu luminile farurilor. Dinspre constelaţia Lebedei spre Liră se mişcau grăbite două luminiţe, una roşie, alta verde. În urma lor se auzi vuietul motoarelor de reacţie. Un meteor brăzdă fugar cerul ca flacăra unui

chibrit.

...Iar atunci când, stând înaintea oglinzii, în camera sa, şi-a încordat voința şi simțurile, tumoarea s-a resorbit în decursul unui sfert de oră. După douăzeci de minute în locul ei mai rămăsese doar o pată purpurie de mărimea unei farfurioare. Peste încă zece minute nu se mai vedea decât o piele curată, obişnuită, uşor înfiorată de răcoarea din cameră.

Dar nici priceperea de a vindeca cancerul ei n-o putea, deocamdată, exprima în rețete şi recomandări. Ceea ce ar fi putut descrie în cuvinte, n-ar fi vindecat pe nimeni. Poate doar pe cei care erau ca el, dubluri, apărute pentru prima oară. Toate cunoştințele sale puteau fi aplicate doar asupra lor.

Cu timpul, va reuşi probabil să depăşească bariera dintre dublurile „maşinii-mamă" şi oamenii obişnuiți, în fond, din punct de vedere biologic, ei diferă prea puțin. Cunoştințe avea suficiente. Hai să zicem că nu va reuşi să le exprime în cuvinte, dar va înregistra pe bandă magnetică oscilațiile biocurenților, va întocmi graficul temperaturilor, va prelucra datele analizelor în maşinile electronice de calcul. În zilele noastre medicina este o ştiință exactă. Şi oamenii vor învăța să-şi înregistreze şi să-şi redea senzațiile cu exactitate. Cuvintele nu sunt obligatorii. Pentru bolnav principalul e să se însănătoşească şi nu să scrie o disertație despre tămăduirea sa.

Atenția aspirantului fu atrasă de o luminiță

care se aprinse jos. Privi într-acolo, încordat. Lipit de stâlpul felinarului, vlăjganul cu umerii largi, care-i devenise atât de familiar, îşi aprindea o țigară. Era agentul care-l urmărea. După ce aruncă chibritul, începu să se preumble încoace şi încolo pe trotuar, cu paşi măsurați.

„M-a găsit până la urmă, lua l-ar dracul! Nu mai scap de el şi pace!" Krivoşein îşi pierdu dintr-odată buna dispoziție. Se înapoie în cameră, se aşeză la masă şi se apucă să citească jurnalul în continuare.

Capitolul 9

Să creezi un om e o idee măreață şi originală. Dar să creezi după aceea o oaie înseamnă să te repeți.

MARK TWAIN: însemnări

Aspirantul citea însemnările, legându-se de fiecare cuvințel, cu o curiozitate plină de invidie. Ei, ia să vedem la ce rezultate a ajuns el, cel care intenționa „să manipuleze mânerele?"

„1 iunie. Uff... Gata! Camera informațională e gata. Mâine încep experiențele cu iepurii de casă. Dacă ar fi să urmez tradiția, ar trebui să încep cu broaşte... Dar cum să pun eu mâna pe scârbele alea! Nu, de broaşte să se ocupe dublura mea, aspirantul!

Ce o mai fi făcând el acolo?"

„2 iunie. Timp de patru zile iepurii de casă au trăit în cameră. S-au delectat cu morcovi şi foi

de varză, au fremătat din nări, s-au bătut, s-au împerecheat, au dormit. Azi-dimineață am făcut prima experiență. Mi-am pus „coiful lui Monomah” şi am poruncit în gând „Porneşte!” Şi „maşina-mamă” a început să meargă. Rezultatul: patru dubluri într-o oră şi jumătate.

Mi s-a luat o piatră de pe inimă. Maşina funcționează.

Un amănunt interesant şi curios: apariția vizibilă a iepurilor de casă (ce se petrecuse până atunci, nu ştiu) începe cu aparatul circulator, vasele roş-albastre se conturează în lichidul auriu exact ca în gălbenuşul oului clocit de găină.

Prinzând viață, iepurii ieşeau la suprafață. Eu îi apucam de urechi: îi îmbăiam, aşa calzi şi tremurând, într-un lighean, apoi îi aşezam lângă cei obişnuiți, întâlnirea iepurilor naturali cu dublurile lor artificiale avea un caracter şi mai banal decât, odinioară, întâlnirile mele cu dublura mea. Ei se holbau nedumeriți unii la alții, se miroseau şi (întrucât nu posedă un al doilea sistem de semnalizare, ca să-şi dea explicații) începeau să se bată. Pe urmă oboseau, se miroseau din nou şi, în continuare, duceau o viață normală de iepuri.

Important e că maşina lucrează după comanda mea, fără să pună nimic de la ea. Îți pui „coiful”, te concentrezi (de preferință vizual) asupra iepurelui pe care vrei să-l dublezi, dai comanda mintal şi după 25-30 minute iepurele se bălăceşte în rezervor. Operația inversă – dizolvarea iepuraşului în curs de apariție la

comanda „Stop!” – „maşina-mamă” o execută, de asemenea, ireproşabil.

Pentru succesele şi sârguința ei o hrăneam cu sare, acizi, glicerină, vitamine şi alți compuşi, conform listei. Exact cum se dau scrumbii unei foci dresate”.

„20 iunie. Când îți reuşeşte ceva, apoi îți reuşeşte. Dar când nu-ți reuşeşte, poți să te dai cu capul de pereți... De câteva zile încerc să opresc sinteza iepurelui într-un anumit stadiu. Câte comenzi n-am încercat: „Stop!”, „Opreşte-te!”, „Ajunge!”, „Zero!” Le-am exprimat atât mintal cât şi verbal, dar tot degeaba. Sinteza ori merge până la capăt, ori începe dizolvarea.

Se pare că „maşina-mamă” lucrează ca şi comutatorul unei maşini electronice, care sau e închis, sau deschis, şi care nu se poate opri într-o poziție intermediară”. Da, dar o maşină complicată trebuie să dea dovadă de mult mai multă maleabilitate decât un asemenea flecuşteț.

Mai încercăm...”

„6 iulie. Viața nu poate fi oprită. Probabil că despre asta-i vorba. Orice oprire a vieții înseamnă moarte. Dar moartea este doar o clipă, după care începe procesul de descompunere sau, în cazul de față, de dizolvare. Iar eu sintetizez sisteme vii. De fapt, chiar şi „maşina-mamă” e un organism viu. De aceea nu poate fi oprit nimic în ea.

Şi e păcat, ar fi fost foarte comod...

Astăzi a venit pe lume prima prăsilă din încrucişarea unui mascul artificial cu o

iepuroaică obişnuită. Opt iepuraşi albi. Probabil că e un fapt deosebit de important. Doar că am şi aşa prea mulți iepuri de casă.

Fir-ar să fie! În definitiv, „maşina-mamă”, trebuie să se supună şi unor comenzi mai subtile decât „Porneşte” şi „Stop!” Eu trebuie să fiu acela care să dirijez procesul de sinteză, altfel toate planurile mele se duc dracului...”

„7 iulie. Deci iată cum lucrezi tu, „maşină-mamă”! Şi cât de simplu e totul!...

Astăzi am poruncit maşinii să reproducă încă o dată pe iepuraşul alb Vaska. În timp ce el se contura ca o apariție străvezie în mijlocul rezervorului, mi-am concentrat atenția asupra codiței lui şi mi-am închipuit-o mai lungă. N-au survenit nici un fel de modificări. Ceva nu era în regulă, m-am gândit cu ciudă. În clipa aceea la iepure totul a început să se modifice! Contururile iepurelui se unduiau într-un ritm lent. Corpul, urechile, lăbuțele, coada ba se lungeau şi se îngroşau, ba se scurtau şi slăbeau. Organele interne pulsau în acelaşi ritm. Până şi culoarea sângelui a început să se schimbe de la vişiniu închis la roşu deschis şi invers.

Am sărit în picioare. Iepurele unduia în continuare. Formele lui se denaturau tot mai mult, se caricaturizau. Tremurul devenea tot mai amplu. La sfârşit conturul iepurelui se estompă într-o nebuloasă cenuşiu-liliachie şi apoi se dizolvă.

La început m-am speriat. Cele petrecute mi-au adus aminte de „delirul” din trecut al maşinii.

Numai că ritmul... Toate variațiile dimensiunilor şi nuanțelor erau uimitor de coordonate...

Şi atunci am înțeles totul. Am înțeles singur – fir-ar să fie! – şi vreau să subliniez lucrul acesta.

Maşina a primit despre iepure o informație concretă şi univocă. Ea a combinat toate detaliile informaționale, căutând varianta exactă. Dar oricât vei căuta nu vei putea reproduce decât ceea ce e înregistrat. Din piesele unei motociclete nu se poate asambla un aspirator de praf, ci doar o motocicletă.

Şi iată că maşina înregistrează semnalul „Nu aşa" – nici negație, nici afirmație, ci un semnal de îndoială. El tulbură stabilitatea informațională a procesului de sinteză a iepurelui – sau mai vulgar spus, zăpăceşte maşina. Şi ea începe să caute ce înseamnă „nu aşa" prin simpla metodă a încercărilor (mai adaugă puțin, mai scade puțin), ca să nu deterioreze întregul sistem... Dar maşina nu ştie ce anume înseamnă „aşa", şi nici nu capătă vreun ajutor din partea mea. Şi atunci se produce o totală dereglare a sistemului şi dizolvarea.

Şi atunci (iată de ce e în stare munca cercetătorului: ai dat peste o vână, cu ajutorul a una sau două idei, şi iată, poți, în decursul unei singure zile, să efectuezi o muncă pe care altfel n-ai reuşi s-o faci în câțiva ani.) mi-am pus din nou „coiful lui Monomah" şi i-am poruncit maşinii „Start". Acum ştiam ce am să fac cu dublura iepurelui. Acesta începu să se formeze.

Mi-am concentrat atenția asupra codiței lui. Iată lanțul legăturii: bioimpulsurile de la retina ochilor mei, împreună cu imaginea cozii iepurelui, au ajuns în creier; De acolo, prin „coiful lui Monomah” în maşină. Aici după compararea şi selectarea informației, maşina a înregistrat ceea ce voiam. Chiar m-am şi încruntat, atunci când am spus „nu e bine!” ca totul să fie mai convingător. Spre maşină a pornit un puternic impuls informațional contrar.

Şi codița a început să se scurteze. Puțin de tot...

„Nu e bine!”

Codița tresări şi se lungi puțin...

„Uite aşa e bine! Aşa!”

Coada încremeni. „Nu e bine!” Se mai lungi încă...

„Aşa!” încremeni. „Nu e bine! Aşa! Nu e bine! E bine!”. Treaba începu să meargă. Mai dificil era să sesizezi tendința în sensul dorit şi s-o impulsionezi, în continuare nu i-am mai transmis „maşinii-mamă” comenzi elementare – „Aşa!” „Nu e bine” – ci doar o încurajare tacită. Coada se lungea. În ea crescu un şir de mici vertebre. Ele se acoperiră cu fibre de muşchi, cu o piele rozã, apoi cu păr alb... După zece minute dublura lui Vaska îşi agita coada albă şi udă, într-o parte şi alta, ca un tigru înfuriat.

În timpul ăsta, eu şedeam pe scaun, purtând „coiful lui Monomah” şi în capul meu avu loc o adevărată sarabandă de „Nu!”, „Aşa da!”, „Firar-să fie!”, „Uff...” ca întotdeauna când încă nu poți exprima în cuvinte tot ceea ce simți. Am înțeles,

acum n-o să mai bâjbâi! Şi probabil că faţa mea exprima acel grad de beatitudine, cum doar la un idiot îl poţi întâlni.

Gata. Nu-i nimic mistic în toate astea. „Maşina-mamă" lucrează după sistemul „da-nu", ca şi maşinile obişnuite de calcul..."

— Bun. Aspirantul dădu din cap. Dar... asta e o dirijare destul de grosolană. De fapt, pentru o maşină... Dar, în sfârşit, bravo lui!

„... Ei, drace, cât e de bine totuşi! La comenzile mele „da", „nu e bine", „nu" maşina formează celule, ţesuturi, oase... Asta o pot face doar organismele vii, şi oricum cu mult mai lent.

Ei, porumbiţo, acum o să storc totul din tine!"

„15 iulie. Aş putea spune că m-am acomodat pe deplin cu maşina. Mai exact, ea a învăţat să recepţioneze, să descifreze şi să execute nu numai comenzile creierului meu după sistemul „e bine", „nu e bine". Esenţa legăturii inverse şi conţinutul comenzilor au rămas cele dinainte, numai că acum totul se petrece foarte repede. Eu îmi imaginez ce şi cum trebuie modificat la dublura iepurelui care ia naştere. E ca şi cum aş desena sau modela acest soi de iepure.

Maşina reprezintă acum mâinile mele electronicobiochimice. Ah, ce admirabilă, ce măreaţă e treaba aceasta. Printr-un simplu efort mintal... să modelezi diferiţi iepuri-monştri! Cu şase picioare, cu trei cozi, cu două capete, fără urechi sau, dimpotrivă, cu urechile clăpăuge şi păroase ale câinilor ciobăneşti. Doctorul

Moreau, cu scalpelul şi acidul lui fenic, e un fleac! Singura unealtă de lucru e „coiful lui Monomah”. Nu trebuie nici măcar să mişti mâinile.

Mai amuzant decât orice e faptul că aceşti monştri trăiesc, se scarpină cu cele patru labe de dinapoi şi înfulecă morcovi cu două guri...”

— Frumoasă treabă, mormăi cu invidie aspirantul. Exact ca la cinema. Stai şi te uiți... Nu te doare nimic, nu te temi de nimic... Nici un fel de patimi nu te răscolesc, adevărată treabă inginerească...

Oftă, aducându-şi aminte de frământările şi suferințele sale. Cu durerile pricinuite de diferitele vivisecții pe propriul său corp se obişnuise relativ uşor. Când ştii că boala va trece, că rana se va vindeca, durerea devine un excitant obişnuit, asemenea luminii puternice sau sunetului intens. Nu e plăcut, dar nu te sperie. Când ştii... Ori, în cadrul experiențelor sale bine gândite, el ştia asta. Orice experiență nouă o începea şi el prin încercări simple. Cu ajutorul lor verifica modul cum suportă organismul încercarea. Pentru orice eventualitate avea totdeauna la îndemână medicamente, fiole cu neutralizatori şi antibiotice, telefonul cu ajutorul căruia putea să cheme „Salvarea”. Dar a făcut şi o experiență necugetată. A fost cât pe aci să moară... De fapt, nici nu a fost o experiență.

...Făceau practică la radiologie. Studenții din anul trei înconjuraseră bazinul reactorului cu

uraniu destinat studiului şi priveau cu respect la cilindrul întunecat din adâncul lui. El răspândea în apă, în jurul său, asupra cablurilor, firelor, barelor nichelate, pârghiilor şi manivelelor de comandă o lumină verde calmă.

— Această frumoasă aureolă din jurul corpului reactorului, de culoarea ierbii proaspete, spunea profesorul Valerno cu o voce baritonală, se numeşte „luminiscența lui Cerenkov". Ea apare datorită mişcării în apă a electronilor extrem de rapizi care apar cu ocazia divizării nucleelor uraniului 285...

Krivoşein asista, adică şedea pur şi simplu deoparte, se plictisea şi aştepta clipa când profesorul avea să-l invite să facă o experiență demonstrativă. De fapt, Valerno ar fi putut face singur această „experiență" sau ar fi putut apela la un student. Dar ținând cont de gradul său ştiințific i se cuvenea un asistent calificat. „Aşa că trebuie să stau"... Se gândea posac Krivoşein. Apoi i-a trecut prin cap că el nu experimentase încă asupra sa boala de iradiere. Se învioră şi începu să se gândească cum ar putea s-o facă? „Să iau un balon de apă din reactor şi, pentru început, să-mi provoc cu ajutorul radiațiilor o uşoară arsură... E o chestiune serioasă!"

— ... Prezența în apă a unei luminiscențe puternice demonstrează existența unei radiații intense în preajma corpului reactorului, explica anost Valerno. Şi nici nu e de mirare, fiindcă aici are loc o reacție în lanț. Creşterea luminiscenței dovedeşte creşterea intensității radiației, iar reducerea ei corespunde

fenomenului contrar. Vă rog să priviți. El întoarse manivela de pe tabloul de comandă spre dreapta şi – spre stânga. Lumina verde din bazin clipi.

— Dar dacă am răsuci manivela complet spre dreapta, ar urma o explozie? se interesă cu teamă un tânăr pistruiat cu ochelari pe nas.

— Nu, răspunse profesorul, abia stăpânindu-şi căscatul (această întrebare i se punea la fiecare lecție). Acolo există un limitator. Şi, în afară de asta, reactorul e prevăzut cu un sistem de autoblocare. De îndată ce intensitatea reacției în lanț depăşeşte limitele admise, automatul aruncă în corpul reactorului bare de grafit suplimentare... Acelea de acolo, le vedeți? Ele absorb neutronii şi anihilează reacția... Iar acum să facem cunoştință cu acțiunea radiației asupra organismului viu. Valentin Vasilievici, poftiți vă rog!

Krivoşein împinse spre bazin un cărucior, pe care se găsea un acvariu în care un țipar, lung de vreo jumătate de metru, îşi unduia corpul negru, arătându-şi dinții albi.

— Iată un țipar de râu, *Anguilliformes*, anunță Valerno, fără să-şi întoarcă capul, cel mai rezistent dintre peştii râurilor. Când Valentin Vasilievici îl va arunca în bazin, țiparul, supunându-se instinctului, se va năpusti imediat în adânc... Hm... Ceea ce eu personal n-aş face în locul lui. Exemplarele cele mai norocoase se ridică după două-trei minute la suprafață cu burțile în sus. De altfel, o să vedeți de îndată. Rog să marcați timpul. Valentin

Vasilievici, daţi-i drumul!

Krivoşein răsturnă acvariul deasupra bazinului, declanşând totodată cronometrul. Studenţii se aplecară peste balustradă. Fulgerul negru se năpusti către fundul bazinului pavat cu faianţă cenuşie, descrise un cerc, apoi altul, străbătu aureola verde de deasupra cilindrului. Orbind, probabil, ţiparul se lovi de peretele opus, repezindu-se înapoi...

Deodată lumina din bazin deveni mai puternică. Şi în această lumină verde Krivoşein văzu ceea ce-i îngheţă sângele în vine. Ţiparul se încurcase în firele de care atârnau barele de grafit, regulatoarele reacţiei, şi-se zbătea printre ele! Una din tije sări din lăcaşul ei, fiind proiectată într-o parte ca un bastonaş verde. Luminiscenţa deveni mai puternică.

— Toată lumea înapoi! porunci Valerno, palid, dându-şi de îndată seama de situaţie. Vocea lui de bariton se muiase dintr-odată. Vă rog să părăsiţi sala!

Soneria de alarmă îi biciui nervii încordaţi. Se auziră declicurile automatului de blocare. Lumina din apă licări, ca şi cum în bazin s-ar fi efectuat o sudură electrică, şi deveni şi mai puternică. Studenţii, acoperindu-şi faţa, se dădură înapoi, repezindu-se spre ieşirea din sală. La uşă se produse îmbulzeală.

— Vă rog să nu vă agitaţi, tovarăşi! strigă de data asta în falset Valerno, care-şi pierduse capul. Concentraţia uraniului 235, în elementele reactorului care emană căldură, nu este suficientă pentru o explozie atomică! O să fie

doar o explozie calorică, ca într-un cazan cu abur!

— O, doamne! exclamă cineva.

Uşa începu să pârâie. O fată țipă cu voce plină de groază. Cineva înjură. Studentul pistruiat, cu ochelari, fără să se piardă cu firea, apucă sincronoscopul S1—8, în greutate de treizeci de kilograme, de pe masă, făcu țăndări fereastra cu ramă cu tot, şi sări jos pe urmele sincronoscopului... în câteva secunde sala se goli.

În prima clipă de panică, Krivoşein se năpusti după ceilalți, dar se opri la un moment dat şi se apropie de reactor. Din cilindru se ridicau băşici mari şi dese. Apa se învolbura. În locul luminiscenței calme, în bazin pâlpâia o văpaie verde. Țiparul nu se mai zbătea, dar tijele de grafit lovite de el ieşiseră din lăcaşurile lor.

„Apa o să dea în clocot şi atunci norul de vapori radioactivi se va răspândi în toată zona. Raționa cu febrilitate Krivoşein. E tot atât de periculos ca şi o explozie atomică... Ei, aş putea? Mă tem... Ei, hai odată! La ce dracu-mi folosesc toate experiențele mele dacă mi-e frică? Dar dacă o pățesc ca țiparul?... Ei, drace!”...

(Chiar şi acum, după atâta timp, aspirantul Krivoşein simți că-i vine rău. Cum de a putut să se hotărască? Era atât de plin de încredere în el, încât şi-a închipuit că nimic nu-l poate atinge? Sau a intrat în funcțiune reflexul motociclistului? Şi-a imaginat că se strecoară în goană între două camioane care vin din direcții opuse. Principalul e să nu stai prea mult pe

gânduri. Înainte!... Clipa îmbătătoare a primejdiei, urletul motoarelor şi, cu inima bătând năprasnic, te năpusteşti pe asfaltul care se deschide înaintea ta! Dar nici nu era vorba de o „clipă”. Ar fi putut foarte bine să rămână în bazin în compania țiparului mort.)

L-a cuprins un curaj de motociclist. Rupându-şi nasturii, îşi smulse îmbrăcămintea, îşi trecu un picior peste balustradă. „Stop! Fii calm, Vaska!” Se întoarse la masa de lucru, îşi puse mănuşi de cauciuc şi ochelari special. („Oh, să fi avut acum acvalangul!” îl fulgeră un gând.) Îşi umplu plămânii cu aer şi se aruncă în bazin.

Chiar la o distanță mai mare de reactor apa era caldă. Numără în gând: „O mie unu, o mie doi”... Întorcându-şi instinctiv fața, o porni pe plăcile alunecoase către centrul bazinului. „O mie şase”... începu să caute prin apa care bolborosea. Mănuşile de cauciuc atingeau ceva, dar nu ştia ce, aşa că a trebuit totuşi să întoarcă privirea. Țiparul, răsucit, într-un ghem de cabluri, atârna ceva mai jos. „O mie zece, o mie unsprezece”... Atent, cu multă grijă, ca să nu smulgă fără voie tijele, trase trupul moale al peştelui. „O mie şaisprezece”... Simți că îl arde. Ar fi vrut să-şi retragă mâinile, dar se reținu şi scoase încet țiparul din împletitura de cabluri. Ochelarii se dovediră a nu fi chiar atât de ermetici. Firişoare de apă radioactivă se infiltrară până la pleoape, îşi strânse pleoapele. „O mie douăzeci, o mie douăzeci şi unu... L-am scos!” Aurora verde licări, iar tijele alunecară fără zgomot în cilindru. În bazin se făcu deodată

întuneric.

„O mie douăzeci şi cinci!” Printr-o mişcare bruscă şi energică, se apropie de perete, se ridică până la brâu din apă, se apucă de balustradă şi sări afară.

O mie treizeci”…

A avut destulă minte să se scuture de apa vătămătoare. Şi-a şters bine faţa şi ochii cu pantalonii. „Numai să nu orbesc înainte de a ajunge”. S-a îmbrăcat cum a putut şi s-a năpustit afară din sală.

La ieşire, semnalizatorul de radiaţie a pornit să urle răguşit. Barierele automate îi tăiară calea. Sări peste bariere şi alergă de-a dreptul, pe gazonul proaspăt tuns, spre cămin.

„O mie şaptezeci, o mie şaptezeci şi unu”… Măsura maşinal timpul în gând. Înserarea îl ajută să nu întâlnească cunoscuţi. Doar lângă împrejmuirea zonei „B” cineva îi strigă din urmă: „Ei, Valea, unde te grăbeşti?” Se pare că era aspirantul Neciporov. „O mie optzeci, o mie optzeci şi unu”… Pielea îl mânca, apoi începură să-l înţepe milioane de ace: sistemul său nervos, devenit extrem de sensibil după experienţele din trecut, îl anunţa că protonii şi cuantele gamma din nucleele dezagregate bombardează moleculele de albumină în celulele epiteliului, în terminaţiile nervilor pielii, străbat pereţii vaselor sanguine, rănesc globulele albe şi roşii din sânge. „O mie o sută… O mie o sută cinci”… Acum înţepăturile s-au deplasat în muşchi, în stomac, în craniu. În plămâni se ivi o senzaţie de parcă ar fi tras în piept fumul celui mai tare

şi ordinar tutun. Asta însemna că sângele împrăştiase prin tot corpul atomii explodați şi proteinele sfârtecate!

„O mie două sute cinci... două sute opt... Idiotul de mine, ce naiba am făcut! Două sute doisprezece”... Nu mai avea idei, nu mai avea elan. Îi era teamă. Voia să trăiască. Stomacul fu apucat de spasme, de greață, gura se umplu cu o salivă cu gust de aramă coclită. Lovindu-se, în fugă, de uşa masivă de la intrare, atât de tare încât aceasta trosni, Krivoşein înțelese că i se învârtea capul. Văzu negru înaintea ochilor. „Două sute patruzeci şi unu... Oare n-ajung?” Trebuia să urce până la etajul patru. Se plesni cu toată puterea peste obraji şi capul i se limpezi.

Odată cu el, în întunericul camerei pătrunse lumina crepusculului. În primele secunde Krivoşein s-a învârtit prin încăpere relaxat şi fără nici un sens. Frica, acea frică biologică, nesupusă conştiinței, care-l alungă în vizuină pe animalul rănit, era să-l piardă. Uitase ce trebuie să facă. I se făcu milă de el însuşi. O slăbiciune aproape dureroasă îi cuprinse corpul, conştiința îl părăsea. „N-ai decât să mori, tâmpitule”, gândi, indiferent, şi simți cum îl cuprinde un acces de furie nemaipomenită împotriva sa. Şi furia îl salvă din încurcătură.

Îmbrăcămintea îi era acoperită de pete verzi ca muşchiul de pe coaja copacilor. O aruncă de pe el. În cameră se făcu şi mai multă lumină. Picioarele luminau, pe brațe se vedeau firele de păr şi conturul venelor. Se repezi în baie şi

deschise robinetul de la duş. Apa rece țâşni cu zgomot, dezmeticindu-l. Pe covoraşul de cauciuc de lângă cadă stropii formară o băltoacă cu reflexe de Smaragd. Apa îl învioră pentru câteva clipe, atât cât îi era necesar să-şi adune gândurile şi să-şi mobilizeze voința.

Ca un adevărat strateg, el comanda acum bătălia pentru viață, care se declanşase în organismul său. Sângele clocotea în toate vasele! Bătăile febrile ale inimii îi băteau în tâmple. Miriade de vase capilare eliminau din fiecare celulă a muşchilor şi glandelor moleculele şi particulele vătămate; globulele albe le învăluiau fulgerător, le descompuneau în substanțele cele mai simple, le duceau în splină, în plămâni, în ficat, rinichi, intestine, le aruncau spre glandele sudoripare... „Blocați vasele din oase!" ordonă el nervilor, amintindu-şi la timp că radioactivitatea se poate localiza în măduva oaselor care produce globulele din sânge.

Au trecut câteva minute. El expira acum aerul radioactiv ca pe un abur uşor luminiscent, scuipa saliva luminiscentă în care se acumulaseră celulele distruse prin iradiere, spăla de pe piele picăturile verzi de sudoare. După o oră excrețiile începură să nu mai fie luminiscente, dar capul tot îl mai înțepa.

A petrecut sub duş vreo trei ore. Înghițea apă, se spăla şi elimina din organism tot ce fusese vătămat de radiații. Reveni în cameră, după miezul nopții, clătinându-se din cauza epuizării fizice. Împinse cât mai departe, într-un colț, cârpele luminiscente ale îmbrăcămintei şi se

trânti pe canapea. Avea o singură dorință: să doarmă!

A doua zi i-a fost tot timpul sete. A intrat în laboratorul radiometric şi a plimbat în jurul corpului său un contor Geiger. Aparatul reacționa ca de obicei, semnalând doar rare particule radioactive.

— Ei drăcie, când ai avut timp să slăbeşti în halul ăsta?! se miră aspirantul Neciporov, întâlnindu-l lângă amfiteatrul unde se țineau cursurile.

„Da, judecând după rezultate, asta a fost, o experiență pe cinste. Aspirantul râse în sinea sa. Am suportat o doză de iradiere mult mai puternică decât cea mortală! Dar, cât priveşte modul de execuție... Nu, cu asemenea „experiențe" nu merită să te joci. Sunt prea „costisitoare". Mai bine să procedezi ca el".

„27 iulie. Dublurile şi monştrii s-au înmulțit într-un mod impresionant, continuă aspirantul lectura jurnalului. Pe iepurii normali îi las în parc, iar monştrii îi car, unul câte unul, într-o valijoară de sport, tocmai dincolo de Nipru, la Râpa Roşie.

Şi acum, gata. Satisfacția şi plăcerea pe care ți-o dă noutatea descoperirii a trecut. Acum mă scârbeşte această batjocorire a naturii. Deşi e vorba doar de un iepuraş, e totuşi o ființă vie. Aceste două capete pe un singur gât, cu ochi care se holbează, nedumeriți unii la alții... Brr! Am găsit metoda dirijării sintezei biologice, am experimentat-o şi am perfecționat-o. În ultimă

instanță, ştiința creează metode – nu construcții, nici substanțe, nici obiecte uzuale - doar metode de a face toate acestea. Şi nici un cercetător nu va scăpa ocazia de a stoarce din metoda sa tot ce se poate stoarce.

Între timp, ieri la cantina institutului a apărut un nou fel de mâncare: „Friptură de iepure de casă cu cartofi noi, 45 kopeici" Hm?! Să fie doar o coincidență? Dar e posibilă şi o asemenea aplicare a descoperirii. Să produci iepuri de casă pentru carne, să îmbunătățeşti rasa... în cazul unei organizări pe scară industrială această producție va fi, desigur, mai avantajoasă decât creşterea obişnuită a vitelor...

Mâine mă întorc la experiențele de sinteză a omului. Metodologia e clară. N-are rost să amân lucrurile. Şi totuşi, când mă gândesc la asta, simt un gol în stomac. Să mă întorc la sinteza omului... Altceva a fost când dublura mea a apărut de la sine, aproape fără să vreau, cum se întâmplă şi în viață, şi cu totul altceva e să confecționezi un om în mod conştient, premeditat, ca pe un iepure de casă. De fapt, eu nu va trebui să „reiau" aceste experiențe; ci s-o iau de la început...

Ce fel de ființă o fi omul, de nu pot să lucrez cu el la fel de liniştit cum am lucrat cu iepurii?

Să restabilim proporțiile. În spațiul negru pluteşte un nor de stele – metagalaxia. În cadrul lui se află un roi de stele – Calea lactee. La periferia ei se găseşte Soarele, iar în jurul lui planetele. Pe una din ele, nici cea mai mare, nici cea mică, trăiesc oamenii. Trei miliarde şi

jumătate. Dacă îi aşezi pe toți oamenii în careu, omenirea întreagă poate fi cuprinsă cu privirea din Turnul Eiffel. Dacă îi stivuieşti, obții un cub cu latura de un kilometru, atâta tot. Un kilometru cub de materie vie, ceea ce înseamnă o moleculă față de univers... Şi ce are a face?

Are, pentru că eu însumi sunt om. Unul din ei. Nici cel mai scund, nici cel mai înalt. Nici cel mai inteligent, nici cel mai prost. Nici primul, nici ultimul. Dar am impresia că sunt cel mai... Şi mă simt răspunzător pentru toate..."

Capitolul 10

În grija față de aproapele tău, principalul e să nu sari peste cal.
K. PRUTKOV – inginer: cugetarea nr. 33

„24 iulie. Stau în camera informațională, înconjurat de traductori cu „coiful lui Monomah" pe cap. Îmi scriu jurnalul, pentru că, efectiv, n-am ce face. Săptămâna asta va trebui să şi dorm tot aici, în cameră, pe patul pliant.

Stau pe scaun şi meditez.

Deci ce este omul?... Forma superioară a materiei vii...

O carcasă din oase tubulare, cocoloaşe maleabile de proteine, cuprinzând în ele ceea ce savanții şi inginerii se străduiesc să analizeze şi să reproducă în scheme logice şi modele electronice. Viața, un sistem complex, care acționează fără întrerupere şi se află într-o permanentă schimbare, transformare. În fiecare

secundă pătrund în el milioane de informații, prin terminațiile nervoase ale ochilor, urechilor, pielii, nasului, limbii, transformându-se în impulsuri electrice. Dacă le intensifici, poți auzi în difuzor zgomotul caracteristic: drr-r... drrr... Rafalele ca de mitralieră ale impulsurilor se ramifică prin nervi, se intensifică sau se suprimă unele pe altele, se însumează, se opresc în celulele memoriei. Creierul, acest computer uriaş, le sortează, le compară cu înregistrările chimice ale programului intern în care este cuprins totul: visuri şi dorințe, datorie şi țel, instinctul de autoconservare şi foamea, dragostea şi ura, obiceiurile şi cunoştințele, superstițiile şi curiozitatea. Pe baza lor elaborează comenzile pentru organele de execuție. Şi oamenii vorbesc, aleargă, se sărută, scriu versuri şi denunțuri, zboară în Cosmos, se scarpină la ceafă, împuşcă, apasă pe butoane, cresc copii, cad pe gânduri...

Dar ce este mai important, care este factorul principal?

În mintea mea începe să se contureze metoda sintezei dirijate a omului. Se poate introduce o informație suplimentară, modificând prin aceasta forma şi conținutul omului. Asta se va realiza. Spre asta se tinde. Dar ce informație să introduci? Ce modificări să faci? Să mă iau, de pildă, pe mine. Să presupunem că maşina o să mă sintetizeze. Ce aş vrea să îndrept la persoana mea?

Nu poți s-o spui dintr-odată. M-am obişnuit cu mine. Mă preocupă mult mai mult cei din

jurul meu, decât propria-mi persoană... În privința asta, toți suntem la fel. Ştim foarte bine ce vrem de la cei din jur. Vrem ca ei să nu ne otrăvească viața. Dar ce vrem de la noi înşine?

Nu există „Caiet de Sarcini" pentru om. Pentru orice aparat există, dar pentru om nu.

Aseară am avut următoarea discuție:

— Spune-mi, Lena, cam ce băiat ai vrea tu să ai?

— Dar... de ce?

— Uite aşa, cum ai vrea să fie când va fi mare, de pildă.

— Frumos, sănătos, inteligent, chiar talentat... cinstit şi generos. Să fie de statura ta, să zicem... Nu, ceva mai înalt! Aş vrea să devină violonist, iar eu să mă duc la concertele lui, să-l ascult. Aş vrea să semene cu... Ei, doamne, dar ce-ți veni să vorbeşti despre asemenea lucruri? Nu înțeleg. Te-ai decis să-mi ceri mâna! Da? Ce interesant! Ia-o de la început, după toate regulile. Nu e exclus să fim de acord. Ei?

— M... m... să vezi, am întrebat aşa... în general...

— Aha, în general! Fiul ca noțiune abstractă, da?

— Exact.

— Atunci trebuie să discuți această problemă cu o femeie abstractă şi nu cu mine!

E uimitor cât de concret percep femeile totul.

De fapt, din tot ce a spus ea, se poate desprinde o însuşire: să fie inteligent. Or la asta mă pricep.

Gândirea logică a oamenilor funcționează mult

mai prost decât la sistemele electronice. Viteza de prelucrare a informației este mizerabilă: 15-20 puncte pe secundă. De aceea eşti nevoit aproape tot timpul să conectezi „liniile de frânare”. Pune-i pe neaşteptate unui om o întrebare ceva mai complicată şi vei auzi drept răspuns: „Cum?” sau „Poftim?” Asta nu înseamnă că interlocutorul e tare de ureche, ci pur şi simplu că, în timp ce repeți întrebarea, el raționează cu febrilitate ce să răspundă. Uneori şi acest interval de timp este insuficient şi atunci îl auzi spunându-ți: „Mm-m... să vedeți... cum să vă spun... e-e... Cum să vă explic mai bine acest lucru... cert este că”... În cadrul maşinilor, de această treabă se ocupă celulele formate din condensatori şi rezistențe etc. Dar maşinile n-au nevoie să amâne răspunsul mai mult de câteva miimi de secundă...

Am să fac o pauză. Să fumez o țigară! Am amorțit stând jos. Să iau puțin aer!

Dimineața seamăn cu un cântec de vioară. Vegetația e plină de prospețime, cerul albastru, aerul pur... Ceva mai încolo, Paşa Pukin, lăcătuş, mare pilangiu şi şmecher, se îndreaptă prin parc spre garajul institutului. Îşi poartă cu bărbăție, pe umerii căzuți, blestemul renumelui său. Ia să fac o încercare cu el:

— Spune-mi, Paşa, ce ceri tu de la viață, într-o dimineață ca asta?

— Valentin Vasilievici! Lăcătuşul parcă se aşteptase la întrebarea asta. Mă privi plin de entuziasm şi cu sinceritate. Dumneavoastră vă pot spune deschis: zece ruble până la leafă! Zău

vi le dau înapoi!

Descumpănit de răspunsul său, am scos zece ruble, i le-am dat şi, abia după aceea, mi-am adus aminte că Paşa nu şi-a plătit datoriile niciodată, nimănui.

— Mulțumesc, Valentin Vasilievici, n-o să uit asta niciodată! Pukin ascunse în grabă banii. Pe fața lui cam buhăită se putea citi regretul că nu ceruse mai mult. Dar dumneavoastră ce cereți de la viață, într-o asemenea dimineață?

— M-m... de fapt... să vezi... hai să zicem... măcar să-mi capăt banii înapoi.

— N-am să vă rămân dator! şi Paşa o porni mai departe.

M-da... Cum de mi s-a întâmplat una ca asta? Înseamnă că şi eu stau prost cu gândirea logică? Curios! Rețeaua mea nervoasă prelucrează în fiecare secundă o întreagă Niagară de informații. Cu ajutorul ei eu execut cele mai complicate mişcări, pe care nu le poate executa nici o maşină. Dar să judec cu viteză... în concluzie, trebuie să pregătesc şi să introduc în „maşina-mamă" informația cu privire la modalitatea de a fi inteligent, de a raționa bine şi rapid. Dacă mie nu mi-a dat dumnezeu această însuşire, măcar s-o obțin pentru noua dublură. Lasă-l să fie mai inteligent decât mine, poate că aşa n-o să mă vâre în nici o încurcătură".

„3 august. Da, dar ca să introduci în maşină informația, trebuie s-o ai! Or ea nu există.

Acum îmi împart timpul între camera informațională şi bibliotecă. Am răsfoit cel puțin

o tonă de literatură de specialitate şi nimic.

Aş putea să măresc volumul creierului dublurii. Asta n-ar fi greu. Doar sunt de față şi văd cum ia naştere creierul. Dar nu există nici o legătură între greutatea creierului şi inteligența omului. Creierul lui Anatole France cântărea un kilogram, al lui Turgheniev două kilograme, iar creierul unui cretin a tras la cântar aproape trei kilograme.

S-ar putea mări suprafața scoarței creierului, numărul circumvoluțiunilor. Asta e la fel de uşor. Dar nu există o legătură nici între numărul circumvoluțiunilor şi intelect. Mierla are mult mai multe circumvoluțiuni decât ruda noastră apropiată urangutanul. Ce ți-e şi cu creierul ăsta de pasăre!

Acum ştiu de ce e legată inteligența omului. De rapiditatea acțiunilor celulelor nervoase. Asta e foarte limpede. La calculatoarele electronice acțiunea rapidă e de cea mai mare însemnătate. Dacă maşina n-a apucat încă să rezolve problema, în scurtul răstimp în care combustibilul arde în motoarele rachetei ce urmează să-şi ia zborul, racheta, în loc să se avânte spre orbită, se prăbuşeşte la pământ.

Majoritatea prostiilor noastre le comitem într-un mod asemănător. Nu reuşim să rezolvăm o problemă în răstimpul necesar. Problemele de viață nu sunt mai simple decât cele legate de plecarea rachetei pe orbită. Iar timpul este totdeauna strict limitat. Te apucă groaza când te gândeşti cât de multe prostii se comit în lumea asta datorită faptului că nu putem prelucra într-

o secundă decât douăzeci de date ale informației logice şi nu două sute!

Şi ce-i cu asta? Există o cantitate uriaşă de articole, dări de seamă, monografii privind perfecționarea logicii şi accelerarea lucrului maşinilor electronice de calcul (deşi rapiditatea lor de acțiune se apropie de 10 milioane de operații pe secundă), dar nimic despre îmbunătățirea logicii şi rapiditatea de acțiune a gândirii omeneşti. După cum e obiceiul, tocmai cizmarul n-are ghete.

Într-un cuvânt, oricât ar fi de trist, dar va trebui să-mi amân proiectul şi să aştept vremuri mai bune...”

Aspirantul Krivoşein îşi frecă îngândurat ceafa. Da, într-adevăr... El nu se gândise la această problemă, nici nu avusese prilejul. Dintr-o bursă de student, nu poți să împrumuți bani şi altora. Singurul lucru de care se ocupase, a fost perfecționarea propriei sale memorii. Dar şi asta venise, într-un fel, de la sine. Pentru propria-ți perfecționare trebuie să ții minte prea multe lucruri în acelaşi timp. Iar atunci, când experiența se termina, informația inutilă stânjenea noile lucrări. A trebuit să-şi însuşească mecanismul uitării dirijate, să învețe „să şteargă” de pe scoarța cerebrală acele mici amănunte ale noilor cunoştințe, pe care e mai uşor şi mai simplu să le gândeşti din nou decât să le ții minte.

Dar asta este cu totul altceva. La viteza de judecată logică a creierului nu se gândise.

Aspirantul se simți stânjenit. Se vârâse atât de mult în biologie, încât a şi uitat că apelase la ea în calitate de inginer sistemolog, cu scopul de a găsi, de a descoperi la om posibilități noi... S-ar zice că nu el desfăşurase o muncă, ci munca îl târâse pe el? A făcut ceea ce-i venea la îndemână. „Omenirea ar putea să piară datorită faptului că fiecare face ceea ce îi vine mai la îndemână", a spus o dată Androsiaşvili. Extrem de simplu.

„Dar această problemă nu e uşor de abordat. La om, informația este transmisă prin ioni. Or, din partea acestora nu poți obține o activitate atât de rapidă ca a electronilor din maşinile de calcul... Eh, se pare că eu caut să mă justific! Omul ştie să rezolve foarte rapid probleme complexe: să se mişte, să muncească, să vorbească, iar în privința logicii el are, pur şi simplu, prea puțină experiență biologică. Animalele, în procesul evoluției, nu au fost nevoite să gândească. În toate situațiile ele trebuiau „să ia măsuri": să muşte, să urle, să sară, să se furişeze, cu cât mai repede, cu atât mai bine. Alta ar fi fost situația dacă animalele, spre a reuşi în lupta lor pentru existență, ar fi trebuit să rezolve sisteme de ecuații, să poarte tratative diplomatice, să facă comerț şi să înțeleagă lumea... Ehei, să fii sănătos, ce gândire logică s-ar fi dezvoltat atunci la ele! În aceste chestiuni trebuie să-ți frământi mintea, să cauți..."

„4 august. Licăritul lămpilor de pe panoul

calculatorului TVM-12 s-a liniştit. Asta înseamnă că toată informaţia despre mine a fost înregistrată în „maşina-mamă”. Unde s-or afla ele acum visurile, defectele de caracter, gândurile mele... În celulele „memoriei magnetice”? În compartimentele cristaloblocului? Ori s-au dizolvat în lichidul auriu din rezervor? Nu ştiu şi, de fapt, nici nu are vreo importanţă.

Mâine are loc reproducerea de probă. Doar o încercare şi nimic mai mult”.

„5 august. Orele 14 şi 5 minute. „Start”! În rezervor, din lichidul de culoarea soarelui a început să se formeze un nou şi fantomatic „eu”. Tabloul e acelaşi ca şi la apariţia iepurilor de casă, numai că, odată cu aparatul circulator, în partea superioară a rezervorului ia naştere un cheag neconturat, de culoare cenuşie. Din el se formează mai târziu creierul. Creierul pentru a cărui perfecţionare nu dispun de informaţia necesară. Ochiul vede, dar...

Către orele patru, după-amiază, noua dublură s-a materializat, ajungând până la stadiul de opacitate, începură să-i apară şi chiloţii şi maioul...

...Dacă, în urmă cu o jumătate de an, cineva mi-ar fi spus că în programul experienţelor mele vor intra probleme de viaţă şi de moarte, de morală şi legislaţie penală, cu greu l-aş fi crezut şi n-aş fi gustat o asemenea glumă. Iar astăzi stau lângă rezervor şi mă gândesc: „Din clipă în clipă el o să prindă viaţă şi o să iasă din lichid... Dar pentru ce? Ce am să fac eu cu el?

— Eu am existat şi înainte de apariţia mea în maşină, mi-a spus prima dublură. Eu eram tu.

Şi el a fost nemulţumit de situaţia sa. Odată cu noua apariţie vor începe oare iarăşi „deliciile" vieţii în comun: disensiunile din cauza Lenei, temerile că vom fi descoperiţi, problema canapelei şi a patului pliant... Nu asta aşteptam de la o nouă experienţă. Voiam să realizez o sinteză dirijată a omului. Acum nu fac decât o încercare. Încercarea a reuşit. Maşina a început să mă reproducă pe mine. Trebuia să merg mai departe.

Dar dacă-l dizolv prin comanda „Nu!" Asta înseamnă moarte? Iertaţi-mă, moartea cui? A mea? Nu, eu trăiesc. A dublurii din rezervor? Dar el nu există încă...

Oare experienţele mele nu sunt pasibile de pedeapsă, conform legilor? Pe de altă parte, dacă în cadrul fiecărei experienţe, am să fac dubluri de ale mele, oare nu înseamnă asta abuz în exercitarea îndatoririlor de serviciu? Dublura-aspirant are dreptate. E într-adevăr o treabă dată naibii!

Se pare că toate se datoresc lipsei mele de fermitate, de hotărâre. În lumea contemporană oamenii, în numele ideilor şi al ţelurilor lor politice, merg ei înşişi şi trimit şi pe alţii să ucidă şi să moară. Există idei şi ţeluri care justifică o asemenea atitudine. Şi eu am o idee mare şi un ţel măreţ: să creez metoda care să-l facă pe om, societatea omenească mai bună. De dragul acestei idei, dacă va trebui, n-am să mă cruţ. Şi atunci de ce mă tem să dau comanda

„Nu!”, în interesul muncii mele? Dacă m-am apucat de o treabă ca asta, trebuie să fiu mai dur. Cu atât mai mult cu cât nu e vorba, totuşi, de moarte. Moartea înseamnă dispariția informației despre om. Dar în „maşina-mamă” informația nu dispare, ci doar trece dintr-o formă (impulsuri electrice) în alta, în om. Oricând, la prima comandă, pot să realizez o dublură nouă...

M-am tot gândit, până când furtunurile, care se întind de la rezervor în toate părțile, au început să se contracte ritmic, absorbind lichid în plus. Atunci mi-am pus „coiful” şi i-am poruncit maşinii: „Nu!” Este foarte neplăcut să vezi una ca asta. A fost un om şi s-a dizolvat. Nici acum nu pot să-mi vin în fire... Nu-i nimic, băiete, nu te grăbi. Am să te construiesc în aşa fel, încât să-ți fie mai mare dragul. E adevărat, nu pot să-ți adaug mai multă minte decât am eu, dar am să-ți dau o înfățişare de n-o să-ți vină să crezi. Tu, ca şi mine, ai numeroase defecte: picioarele puțin cam strâmbe, coapsele prea late şi prea groase, spatele adus, trunchiul ca un ciot de copac, o groază de păr inutil pe picioare, pe piept şi pe spate, ca să nu mai vorbim de urechile cam depărtate, de falca ce dă obrazului înfățişarea unui executant tembel, de fruntea, nasul... Nu, să fim autocritici. Înfățişarea mea nu face două parale!”

„6 august. A doua încercare. Cu fiecare ceas e tot mai greu! Astăzi mă pregătisem ca, dintr-un foc, să îndrept aspectul exterior al noii dubluri, şi m-am făcut de râs în aşa hal, încât mi-e şi

ruşine să-mi aduc aminte.

Am început experiența ştiind cu precizie ce anume „nu ține" în înfățişarea mea (la drept vorbind, nimic nu ține, dacă pot să modific). Dar ce „ține" oare? În experiențele cu iepuri luam drept criteriu tot ce-mi trecea prin cap. Dar omul nu e iepure. Deşi se spune: unde e un cap, e bine, unde sunt două, e şi mai bine, nimeni n-a înțeles-o în sens biologic.

Când, după comanda „Start!", a apărut chipul noii dubluri şi muşchii liliachii, semistrăvezii ai abdomenului au prins să se acopere cu un strat galben de grăsime, am dat comanda „Nu!" Maşina, supunându-se, a dizolvat țesutul adipos, acolo unde îi cerusem eu: pe burtă şi pe lângă gât. Pe spate şi pe laturi grăsimea a rămas...

N-am observat de la început lucrul acesta, întrucât mă apucasem să-i îndrept fața. Cu ajutorul imaginației. I-am imprimat frunții trăsături de noblețe. Dar când l-am privit dintr-o parte m-am îngrozit: craniul i se teşise la ceafă! Şi chiar forma frunții contrazicea evident restul feței.

Într-un cuvânt, m-am pierdut cu firea. Maşina a recepționat, pe bună dreptate, atitudinea mea ca un „Nu!" categoric şi a dizolvat totul.

Eram în impas. Acel „ce" pe care-l urmăream era, fără îndoială, frumusețea corpului omenesc.

Există modele clasice. Dar... ca în două ore de sinteză să transformi dublura într-un bărbat cu înfățişare frumoasă, având formele, perfecte ale modelelor antichității, era o problemă care

depăşeşte posibilităţile nu numai ale unui individ nepregătit ca mine, ci chiar ale celui mai calificat sculptor din Uniunea artiştilor plastici! Singura speranţă e faptul că maşina memorizează toate modificările aduse dublurii.

Atunci am comandat încă o dată „Start!" Da, „maşina-mamă" memorează totul. Dublura păstrase toate corectivele mele de diletant. Puteam face atâtea şedinţe câte or fi fost necesare.

În şedinţa din ziua aceea am înlăturat definitiv grăsimea excesivă de pe corpul dublurii. Burta îi dispăru, se profilă talia, gâtul căpătă contururi precise... Pentru început e de ajuns. „Stop!" Totul se dizolvă, iar eu am dat fuga la biblioteca orăşenească.

Acum răsfoiesc Atlasul de anatomie plastică al profesorului G. Ghiţescu (mai am ca rezervă încă patru volume, bogat ilustrare, despre arta Renaşterii). Mă iniţiez în tainele proporţiilor corpului uman. Îi aleg dublurii înfăţişarea, ca şi cum aş alege un costum. Canoanele lui Leonardo da Vinci, Canoanele lui Dürer, proporţiile lui Schmidt-Frietsch... Am aflat cu această ocazie că la un bărbat proporţional construit fesele sunt plasate exact la jumătatea staturii. Cine ar fi crezut!

Doamne, iată cu ce trebuie să se ocupe un biet inginer!

Iau drept model pe Hercule al lui Farnese, mai ales pentru că este înfăţişat în Atlas din toate părţile".

„14 august. Douăsprezece încercări şi tot n-a

ieşit ce trebuie. Totul e vulgar, de prost gust. Ba un picior iese mai scurt decât celălalt, ba mâinile sunt de lungimi diferite. Cred că e mai bine să proiectez dublura după proporţiile lui Adam al lui Dürer".

„20 august. Proporţiile sunt bune. Dar cu faţa e jale. Un mulaj fără ochi, cu trăsăturile lui Krivoşein. În locul părului, ondulaţii de marmură, de culoare roşcată. Într-un cuvânt, astăzi am rostit cel de al douăzeci şi unulea „Nu!"

Un glas precaut şi neîncrezător din mine mă tot întreabă: „Oare, asta-i ceea ce vrei să realizezi? Metoda pe care o elaborezi acum, este metoda *aceea* pe care o cauţi?"

După părerea mea, da. În orice caz, e un pas înainte. Deocamdată introduc pentru sinteza omului numai informaţia de calitate superioară despre corpul său. Dar în acelaşi mod poate fi introdusă în „maşina-mamă" (cu timpul o să reuşim s-o facem) orice informaţie acumulată de omenire, privind cele mai bune calităţi umane şi pot fi creaţi nu numai oameni frumoşi şi puternici din punct de vedere fizic, ci şi frumoşi şi puternici prin calităţile lor intelectuale şi morale. De obicei, la oameni, binele este amestecat cu răul. Unul e inteligent, dar are o fire slabă, altul are o voinţă puternică, dar din prostie sau din ignoranţă o foloseşte pentru tot felul de fleacuri, iar un al treilea e şi deştept, şi ferm, şi bun, dar are o sănătate şubredă...

După noua metodă se va putea înlătura tot ce e rău şi sintetiza în om numai cele mai bune

calități umane.

„Un cavaler sintetic neînfricat şi fără pată” asta sună, probabil îngrozitor. Dar, la urma urmei, care-i diferența între sintetic şi natural? Principalul e să fie cât mai mulți, pentru că sunt foarte puțini astfel de „cavaleri”. Eu personal îi cunosc doar din cărți şi din filme. Iar ei sunt foarte necesari în viață. Se va găsi pentru fiecare şi un loc de muncă. Şi fiecare din ei poate influența treburile din lume, ca ele să meargă mai bine”.

„28 august. Am reuşit! Eh, cârpaci nenorociți, voi cei care încercați cu pensula sau dalta să reproduceți prin materie moartă frumusețea şi forța omului viu! Iată „pensula” mea: maşina chimico-electronică, prelungirea creierului meu, a imaginației mele. Şi eu – inginer, nu artist! – fără să pun mâna, doar cu efortul gândirii, reproduc frumusețea vie prin materie vie.

Şi proporțiile exacte şi pline de grație ale lui Adam de Dürer şi musculatura sculpturală a lui Hercule... Şi un chip frumos... încă două-trei ajustări – şi gata”.

„1 septembrie, prima zi din calendar! Plec chiar acum la laborator. Pantaloni pentru el am, cămaşă am, pantofi am. În valiză cu ele! Dar să nu uit aparatul de filmat. Am să filmez apariția pe lume a unei dubluri admirabile. Savurez dinainte impresia zguduitoare pe care o va produce într-o zi asupra minților omeneşti proiectarea acestui film de amator!

Am să ajung imediat, am să-mi pun „coiful lui Monomah” şi am să comand în minte:... Nu, la

dracu! Am să spun cu o voce puternică şi frumoasă, precum cea cu care odinioară, într-o situație asemănătoare, a vorbit dumnezeu Savaot:

— Dă-i drumul! Apari pe lume, dublură Adam Hercule Krivoşein!

„Şi dumnezeu văzu că totul a ieşit bine”...

Desigur, eu nu sunt dumnezeu. Eu am creat pe om într-o lună, pe când el a scos-o la capăt într-o zi de muncă cu program redus, într-o sâmbătă. Dar ce, parcă aia a fost treabă?”

Capitolul 11

Să disprețuieşti – bravând – judecata oamenilor nu e greu, dar să disprețuieşti propria-ți judecată e cu neputință.

A. S. PUŞKIN (Dintr-o scrisoare către P. Vlazemski)

Următoarea însemnare din jurnal îl uimi pe aspirantul Krivoşein prin scrisul neregulat, parcă schimbat chiar.

„6 septembrie. Dar, eu n-am vrut... N-am vrut aşa ceva! Îmi vine să strig: nu am dorit asta! M-am străduit să iasă totul bine... Fără cârpăceală şi greşeli. De aceea n-am dormit nopți întregi. Stăteam cu ochii închişi, îmi imaginam în toate amănuntele corpul lui Hercule, apoi al lui Adam, îmi precizam ce corective trebuie să-i aduc dublurii.

N-am putut să rezolv totul într-o singură şedință. N-am putut şi pace! De aceea am şi

dizolvat de fiecare dată ceea ce a rezultat... Doar nu era să dau naştere unui schilod, cu mâini şi picioare de diferite lungimi. Şi nici nu mi-a trecut prin minte că la fiecare dizolvare eu mă ucid pe mine. De unde era să ştiu asta?!

...De îndată ce lichidul a conturat capul şi umerii lui, dublura s-a apucat cu mâinile-i puternice de marginea rezervorului, a sărit afară – eu tocmai declanşam aparatul de filmat, imortalizam clipa istorică a apariției omului din maşină – şi a căzut în fața mea pe linoleum, plângând cu sughițuri. M-am repezit la el:

— Ce-i cu tine?

Cu mâini lipicioase îmi cuprinse picioarele, se freca cu capul de ele, îmi săruta mâinile, pe când încercam să-l ridic:

— Nu mă omorî! Nu mă mai omorî. Valea, dragule, iubitule! Doar eu sunt tu... Atunci de ce mă omori, oooh! Nu trebuie! De douăzeci şi cinci de ori... de douăzeci şi cinci de ori m-ai omorât, o-oo-o! mugea el şi se tăvălea pe jos.

Dar eu nu ştiusem. Eu nu puteam să ştiu că, la fiecare nouă încercare, conştiința lui reînvia! El înțelegea că eu îl refac, îi croiesc din nou corpul, îl sucesc cum vreau, dar nu putea să facă nimic. Şi în urma comenzii mele „Stop!", la început se dizolva corpul lui, apoi se stingea conştiința... De ce nu mi-a spus idiotul acela artificial că conştiința începe să funcționeze înainte de apariția corpului?!"

— Ei, drăcie! mormăi descumpănit aspirantul. Într-adevăr, creierul trebuie să intre ultimul în acțiune... Ia stai, când a fost asta? El întoarse

filele, se uită la dată şi oftă cu o oarecare uşurare. Nu, el nu-i vinovat. În august şi septembrie încă nu putea să-i comunice nimic. Încă nu înțelegea nici el. Dacă ar fi condus el această experiență, ar fi greşit exact la fel.

„...Şi a rezultat un om cu o conformație clasică, cu o înfățişare frumoasă, dar cu psihicul frânt, de sclav asuprit. „Cavaler neînfricat şi fără pată”...

Acum n-ai decât să dai din colț în colț, lepădătură, să cauți vinovații. N-am ştiut, m-am străduit! Oare te-ai străduit doar? Oare n-a fost şi amorul tău propriu în joc? Nu te-ai simțit ca un dumnezeu ce şade deasupra norilor, într-un fotoliu de piele cu număr de inventar, un dumnezeu, de ale cărui gânduri şi comenzi, atât de şovăitoare, depindea apariția sau dizolvarea omului! A fi sau a nu fi. Oare nu te încerca o desfătare intelectuală neobişnuită atunci când, iară şi iară, îi dădeai „maşinii-mamă” comenzile „Start!”, „Nu e bine!”, „Stop!”?

...El a încercat chiar de la început să scape din laborator, să fugă. Abia l-am convins să se spele şi să se îmbrace. Tremura tot. Nici nu putea fi vorba să lucreze împreună cu mine în laborator.

A locuit la mine cinci zile, cinci zile îngrozitoare. Eu tot speram că o să-şi vină în fire, o să se refacă... Da de unde! El are trup sănătos, ştie tot, ține minte totul. „Maşina-mamă” a introdus în el, cu multă conştiinciozitate, informația mea, cunoştințele

mele, memoria mea... Dar toate erau stăpânite de frica celor trăite, o frică care nu se supunea nici voinței, nici gândurilor lui. Din cauza aducerilor-aminte, părul i-a albit chiar din prima zi.

Față de mine încerca un sentiment de groază pe care nu reuşea să şi-l înfrângă. Când mă înapoiam acasă, sărea deodată în picioare şi lua o figură smerită. Spatele lui de gladiator se încovoia, brațele cu muşchi puternici şi proeminenți atârnau relaxate, şi toată făptura lui căuta parcă să pară mai mică. Iar ochii... O, ochii aceia! Mă priveau rugători, de parcă ar fi fost ai unei ființe încolțite care cere îndurare. Mă cuprindea un sentiment de teamă şi mă simțeam stânjenit. Niciodată n-am văzut un om care să privească astfel.

Iar azi noapte, pe la orele patru... Nu ştiu nici eu de ce m-am trezit. În tavan bătea o lumină cenuşie, palidă, de la felinarele de iluminat cu gaze. Adam se aplecase deasupra mea, ținând o greutate în mână. Am văzut limpede cum muşchii brațului drept i s-au încordat pentru a lovi. Câteva secunde ne-am privit încremeniți unul pe altul. Apoi el a râs nervos şi s-a îndepărtat, târşâindu-şi picioarele goale pe parchet.

M-am aşezat pe canapea şi am aprins lumina. El s-a ghemuit pe podea, lângă şifonier, vârându-şi capul între genunchi. Umerii ca şi greutatea pe care o ținea în mână tremurau.

— Ce-ai făcut? l-am întrebat cu răutate. Dacă te-ai pregătit, trebuie să loveşti. Sufletul

tău s-ar fi uşurat şi s-ar fi liniştit.

— Nu pot să uit, mormăi el cu vocea-i baritonală, printre sughițuri convulsive de plâns. Înțelegi? Nu pot să uit cum m-ai omorât de... douăzeci şi cinci de ori!

Am tras sertarul de la birou, am scos de acolo buletinul de identitate, diploma de inginer, banii pe care-i mai aveam şi l-am zgâlțâit de umeri:

— Ridică-te în picioare! Îmbracă-te şi pleacă. Pleacă undeva, angajează-te, lucrează, trăieşte-ți viața. În doi n-o să putem face nimic. Nici tu n-o să ai linişte, nici eu... Nu sunt vinovat! La naiba, eşti în stare să înțelegi sau nu că n-am ştiut ce se întâmplă?! Omul se poate naşte monstru sau bolnav sufleteşte, sau poate ajunge aşa după o boală, după un accident. În cazul acesta n-ai pe cine să învinovățeşti, n-ai cui să-i zdrobeşti capul, pentru că tu eşti eu – înțelegi?!

El se întoarse spre perete tremurând. Asta m-a dezmeticit.

— Iartă-mă. Ia actele mele. Eu am să mă descurc. Uite, vezi – spunând astea am deschis buletinul de identitate – în fotografie tu semeni chiar mai mult cu mine decât eu însumi... Fotograful s-a străduit şi el, probabil, să perfecționeze fizionomia mea. Ia banii, geamantanul, hainele şi ia-ți zborul. Ai să trăieşti singur, liber, ai să munceşti şi, poate, ai să-ți revii.

Acum două ora a plecat. Ne-am înțeles să-mi scrie de acolo, de unde va găsi de lucru. Dar n-o să-mi scrie...

În orice caz, e bine că a încercat să mă

omoare, înseamnă că se simțea înjosit. Deci nu-i un sclav. Poate că o să-şi revină cu totul.

Acum stau... Capul mi-e gol. N-am nici o idee. Trebuie s-o iau de la început... O, natură, şi totuşi, ce ticăloasă eşti!... Cum îți mai place să râzi de planurile noastre! Ne ispiteşti, apoi...

Lasă! Las-o baltă! Degeaba cauți vinovați. Natura n-are nici un amestec. Ea participă la munca ta doar la un nivel elementar. Restul îți aparține, nu te mai fofila.

Ceasul deşteptător începe să sune. Şapte şi un sfert. E timpul să mă scol, să mă spăl, să mă bărbieresc şi să mă duc la lucru... Deasupra caselor e un soare înceţoşat, iar cerul e învăluit într-o perdea de fum, murdară ca o zdreanță. Vântul stârneşte praful, scutură copacii, bate în uşa de la balcon. Jos, lângă casă, troleibuzul îi culege pe oameni din stație. Se adună din nou alții, cu aceeaşi expresie pe față: nu cumva să întârzie de la lucru!

Şi eu trebuie să mă duc la lucru. Am să ajung în curând la laborator, am să trec în jurnal rezultatele experienței nereuşite şi am să mă consolez cu adevăruri răsuflate: „Omul din greşeli învață", „În ştiință nu există căi bătătorite"... Am să mă apuc apoi de experiența următoare. Şi din nou am să greşesc, am să schilodesc nu modele, ci oameni... Sunt un cretin visător, încântat de propria lui persoană şi înarmat cu tehnica cea mai modernă!

Vântul scutură copacii... Am trăit de toate. Zile de căutări şi descoperiri, seri de frământări şi griji, nopți de visare... Dar iată că a sosit şi

dimineața senină şi rece, mai înțeleaptă decât seara. O dimineață necruțătoare! Probabil că în astfel de ceasuri pline de luciditate, femeile, după ce s-au gândit toată noaptea la copilul pe care-l purtau în pântece, se duc să-şi provoace avort. Şi eu am avortat un făt nereuşit... Am visat, am dorit fericirea oamenilor, dar am creat până acum doi nenorociți. N-am s-o scot la capăt cu această muncă. Sunt slab, prost – o nulitate. Trebuie să mă apuc de o muncă mediocră – după puterile mele – după aceea să public un articol despre ea, să elaborez o disertație, şi totul va fi în regulă.

Vântul scutură copacii. Vântul scutură copacii mereu...

În apartamentul vecin cineva a pus discul cu „Recviemul" de Mozart. Vecinul meu, docentul Priscepo, caută să se integreze încă de dimineață în atmosfera matematicii. „Recvi... Recviem"!... Pe o asemenea muzică e bine să te împuşti. Nimeni n-ar da nici o atenție împuşcăturii.

Vântul scutură copacii...

Ce-am reuşit să fac? Şi doar au existat destule îndoieli, apoi nici măcar îndoieli, ci cunoştințe. Am ştiut că orice modificare adusă de mine rămâne în el, că „maşina-mamă" ține minte totul. N-am dat nici o importanță acestui fapt. De ce?

...Mi-a trecut prin minte un gând – pe care, ca să nu-mi fie ruşine, nici nu l-am exprimat în cuvinte – sau poate un sentiment călduț de siguranță: doar nu sunt eu ăsta. Asta nu mi se

întâmplă mie... Şi încă ceva – un sentiment de impunitate: am să fac ce vreau şi n-o să mi se întâmple nimic...

N-ai să te împuşti, lepădătură! N-ai să-ți faci nici un rău! Ai să trăieşti până la vârsta pensiei şi o să mai ai tupeul să-ți dai viața drept exemplu...

Vântul scutură copacii. Troleibuzul culege oamenii din stație...

Nu vreau să mă duc la lucru".

„20 septembrie. Asfalt cenuşiu. Nori cenuşii. Motocicleta înghite kilometrii cu nesaț. Un puşti a rămas încremenit la marginea şoselei. Din atitudinea lui se vede că în această clipă a luat o hotărâre de nezdruncinat: Când voi fi mare, am să mă fac motociclist pe o motocicletă roşie! Fă-te motociclist, puştiule, numai cercetător să nu te faci...

Accelerez tot mai mult. Acul kilometrajului a trecut de nouăzeci. Vântul mă plesneşte din plin peste obraji. În față a apărut o autobasculantă. Goneşte, bineînțeles, drept pe mijlocul drumului, ocupând chiar şi partea stângă. Aceste canalii, şoferii de pe basculante, nu-i consideră oameni pe motociclişti. Caută să-i împingă în margine. Ei bine, n-am să-i fac pe plac!

Nu, nu m-am zdrobit de el. Sunt viu. Trăiesc. Stau şi scriu cum goneam astăzi, cu ochi sticloşi, nu se ştie unde şi pentru ce. Trebuie să mai notez ceva... Autobasculanta, în ultima clipă, a tras brusc spre dreapta. Am văzut prin oglinda retrovizoare că şoferul a sărit în mijlocul

drumului, agitând pumnii în urma mea.

De fapt, chiar dacă m-aş fi făcut praf, ce importanță avea? Mai există un Krivoşein de rezervă, la Moscova... Nu mai pot, mi-e silă de toți şi de toate. Şi mai ales de mine.

...Cum tremura, cum îmi îmbrățişa picioarele, acel puternic şi frumos „alter ego”! Şi când te gândeşti că aş fi putut să-mi dau seama şi să preîntâmpin totul! Da, aş fi putut! Dar mi-am zis că o să meargă şi aşa. Ce atâtea fasoane! Doar el nu eram eu.

Şi totul a fost atât de interesant, de bine, de frumos. Visam şi discutam, ne îngrijeam de bunăstarea şi fericirea oamenilor, făceam jurăminte... Ce ruşine! Iar în munca propriu-zisă, am neglijat faptul că dau naştere unui om. La toate m-am gândit: la forme grațioase, la conținutul intelectual, dar că s-ar putea să-l doară sau să-i fie frică nici prin cap nu mi-a trecut. Am încropit la repezeală o „fundamentare”, cum că în cadrul experienței nu există moarte informațională, şi gata. Dar moartea a existat, ca un act de violență asupra lui.

Dar cum de s-a întâmplat? Cum de s-a întâmplat?

Pietrele kilometrice vopsite în alb, de-a lungul şoselei, reflectă zgomotul motorului. Cum de s-a întâmplat? Acul vitezometrului arată o sută zece. Dungile, de un verde cenuşiu, o alternanță de pământ şi copaci, zboară pe lângă mine. Cu o asemenea viteză aş fi putut scăpa de urmărire, aş fi putut salva pe cineva, sosind la vreme. Dar

eu nu am de cine să fug, n-am pe cine să salvez. Am avut pe cine salva, dar trebuia să gândesc cinstit, nu să răsucesc minerul acceleraţiei. Să gândeşti cinstit...

Pot învinge diferite culmi ale forţelor naturii – şi prin efortul gândirii şi prin cel al muşchilor. Asta-i adevărul! Cu forţele naturii lucrurile sunt clare. Ele pot fi învinse. Dar cum să te învingi pe tine însuţi?

Chiar acum am răsfoit jurnalul şi mi s-a făcut de-a dreptul frică. Cât de ticăloasă e judecata mea! De pildă, într-un loc cugetam că nenorocirile care se abat asupra oamenilor se datoresc lipsei lor de principialitate, faptului că mulţi îşi spun că „nu e treaba lor", iar după numai câteva pagini îmi justific, cu multă abilitate, propria-mi atitudine, de ce stau deoparte, de ce nu vreau să mă pun rău cu Harri Hilobok; n-are decât să-şi susţină teza de doctorat... Sau mă gândesc cum să procedez ca descoperirea să aibă urmări folositoare pentru om, pentru ca să mă surprind, apoi, făcând apel la cruzime, referindu-mă la omorurile din lume... Mă cobor (sau ne coborâm împreună, eu şi cu dublura care e aspirant, tot una e) până la nivelul unui inginer de rând, căruia îi vine greu şi care nu e obişnuit să desfăşoare o asemenea muncă. De fapt, îmi pregătesc o asigurare morală pentru cazul când n-aş reuşi. Iar atunci când obţin primele succese, mă asemuiesc cu Dumnezeu... Şi toate le-am scris cu deplină sinceritate. N-am sesizat nici un fel de contradicţii.

N-am sesizat? N-am vrut să sesizez! E mai plăcut şi mai comod să apari în toată splendoarea, să te minți pe tine însuți din toată inima, să-ți adaptezi ideile şi faptele la propriul confort sufletesc. Reiese deci că, de fapt, eu nu m-am gândit la omenire, ci doar la mine? Reiese că această muncă, dacă ar fi s-o apreciez nu din punct de vedere ştiințific, ci moral, a fost doar o fanfaronadă, ceva mai deosebită, ieşită din comun? Şi atunci, când să te mai îngrijeşti de cine ştie ce modele experimentale?

Ce fel de om eşti tu, Krivoşein?"

„22 septembrie. Nu lucrez. Nu pot să lucrez acum... Astăzi am fost cu motocicleta la Berdicev. Nu ştiu nici eu de ce. Cu acest prilej, am înțeles sensul frazei misterioase pe care au emis-o într-o zi automatele de imprimare. Douăzeci şi şase de copeici reprezintă costul a cinci litri de benzină şi a două sute de grame de ulei – exact cât îmi trebuie ca să ajungă de la Berdicev la Dneprovsk... Am dezvăluit încă o „taină"!

Pe unde o fi acum Adam, încotro o fi plecat?

...Şi făptura aceea pe care maşina a încercat s-o construiască imediat după prima dublură, aceea care era pe jumătate Lena, pe jumătate eu... Şi ea a trecut probabil prin groaza morții, atunci când noi am ordonat „maşinii-mame" s-o dizolve? Şi tata... Ei drace! De ce mă gândesc la toate astea?

Tata... Ultimul cazac din neamul Krivoşeinilor. După datini, strămunii mei se trag din cazacii din Zaporojie. Odinioară, probabil că o fi trăit un

cazac aprig căruia i-a fost vătămat gâtul în luptă. De-acolo i-o fi venit şi numele de Krivoşein[3], lui şi întregului său neam. Când împărăteasa Ecaterina i-a împrăştiat pe cazaci, s-au mutat dincolo de Volga.

Tata a luat parte la toate revoluțiile, iar în timpul războiului civil a luptat în detaşamentul lui Ceapaev.

Eu m-am bătut pentru ultima oară cu vreo optsprezece ani în urmă. Şi nici atunci până la victorie, ci doar până când a sunat clopoțelul, chemându-ne la lecție. Toate actele mele de curaj se rezumă la triplări, la depăşirea cu motocicleta a unui vehicul, în timp ce altul vine din sens opus.

Nu mi-e frică, tată, nici de sânge, nici de moarte. Numai că învățătura ta nu mi-a folosit. Acum revoluția se continuă cu alte mijloace, prin descoperiri şi invenții – arme mai serioase decât săbiile. Şi mi-e teamă, tată, să nu greşesc…

Minți! Minți! Iar cochetezi cu tine însuți, fanfaronule, lepădătură! O înclinație de neînvins spre fanfaronadă… Ah, ce frumos e scris: „Şi mi-e teamă, tată, să nu greşesc”… Şi despre revoluție la fel. Să nu mai îndrăzneşti să scrii despre asta!

Ai intenționat să sintetizezi în oameni (în oameni, şi nu în dubluri artificiale!) noblețea sufletească pe care tu n-o ai, frumusețea care-ți lipseşte, fermitatea de care nu dispui, sacrificiul de sine de care n-ai habar.

Eşti dintr-o familie de oameni cumsecade.

Strămoşii tăi au ştiut şi să muncească şi să-şi apere cauza, lovindu-i pe ticăloşi, când cu pumnul, când cu arma... Dar tu ce eşti? Ai luat apărare dreptății? Ah, n-ai avut ocazia! Dar nu cumva ai evitat – cuminte, şi multă grijă – asemenea ocazii? Ce, n-ai chef să-ți aduci aminte?

Tocmai asta e, că mă tem de toate, de viață, de oameni... Chiar şi pe Lena o iubesc cu teamă. Mi-e teamă să mi-o apropii, dar mi-e şi teamă să n-o pierd. Şi, doamne fereşte, nu vreau copii. Copiii îți complică viața...

Îmi tăinuiesc descoperirea. Dar nu de teamă că n-am să pot impune o justă folosire a ei. Şi de fapt asta e realitatea. N-am să pot... Sunt un om slab. Din specia aceia de oameni slabi şi inteligenți, care mai bine n-ar fi fost deştepți. Pentru că mintea le e dată doar ca să înțeleagă mai bine decăderea şi neputința lor..."

Aspirantul Krivoşein îşi aprinse o țigară, începu să se preumble nervos prin cameră. Îi venea greu să citească aceste însemnări, pentru că se vorbea şi despre el acolo. Oftă adânc şi reveni la masă.

„... Fii calm, Krivoşein. Fii calm. Altfel ajungi la isterie şi, totuşi, tu trebuie să munceşti... Nu e încă totul pierdut... Nu eşti o canalie chiar atât de mare, încât să te ia dracu imediat.

Aş putea să mă privesc şi într-o lumină mai favorabilă: Eu n-am folosit această descoperire ca să obțin un succes personal şi n-am s-o fac

nici de acum încolo. Am muncit din plin, n-am tras chiulul. Acum cunosc bine miezul problemei, esența lucrurilor. Aşa că nu sunt mai rău decât alții. Am greşit. Dar cine nu greşeşte?

Da, dar, în munca noastră, nu poți judeca după principiul: sunt mai rău, sau sunt mai bun decât alții. Alții se ocupă de cercetarea cristalelor, de colaborarea maşinilor. Ei îşi cunosc bine munca şi asta e de ajuns. Trăsăturile negative ale caracterului lor le fac viața amară numai lor, apoi tovarăşilor de muncă din laborator şi rudelor apropiate. În ce mă priveşte e cu totul altceva. Pentru a-l face pe Om, nu e de ajuns să ştii, nu e de ajuns să ai experiență de cercetător, să „răsuceşti cu pricepere manivelele". Trebuie să fii tu însuți Om. Nu se pune problema de a fi mai bun sau mai rău decât alții, ci trebuie să fii, cu adevărat, un caracter neînfricat şi fără pată.

Aş vrea şi eu să fiu aşa, numai că nu ştiu cum. Nu posed o asemenea informație...

Înseamnă că munca pe care mi-am asumat-o e peste puterile mele?"

„8 octombrie. În parcul nostru domneşte toamna, cu nuanțe galbene şi roşii, iar eu nu pot lucra. Parcul e plin de frunze veştede. Chiar o ploaie, cât de mică, face zgomot când cade pe covorul de frunze, şi în văzduh se răspândeşte mirosul ca de cafea al putregaiului. Nu pot lucra...

Poate că nici nu e nevoie de toate astea? O bună ereditate, o educație de calitate în spiritul muncii, condiții igienice de viață... N-au decât să

se reproducă oamenii inteligenți, ei înşişi pe sine. Să facă mai mulți copii, care să le moştenească calitățile. O să-i poată hrăni. Le ajunge salariul. Doar sunt oameni inteligenți. Şi îi pot educa, pentru că sunt oameni inteligenți... Şi nu va fi nevoie de nici un fel de maşini...

Astăzi mi-a telefonat Harri Hilobok. În cadrul institutului se organizează o expoziție permanentă cu tema „Succesele sistemologiei sovietice". Se înțelege că el e responsabilul.

— Nu-mi dai nimic, Valentin Vasilievici?

— Nu.

— Păi de ce? Uite, sectorul lui Ippolit Illarionovici Voltamperov prezintă trei exponate. Şi alte sectoare şi laboratoare expun multe lucrări. Ar trebui măcar un exponat din partea voastră. Oare, chiar n-aveți nimic până acum?

— Nu. Cum stați cu execuția investigatorilor biologici, Harri Haritonovici?

— Eh, Valentin Vasilievici, ce contează un sistem în comparație cu întreaga sistemologie, he-he! O să-l facem, cum să nu! Dar deocamdată, vă dați singur seama, am aruncat toate forțele în lupta pentru aranjarea standurilor expoziției, a machetelor, a panourilor demonstrative, pentru întocmirea legendei în trei limbi. Ce vrei? Mi-e capul calendar. Şi laboratorul e supraaglomerat, atelierele la fel. Dar dacă la dumneata, Valentin Vasilievici, se iveşte ceva pentru expoziție... Se aranjează imediat...

Era cât pe-aci să-i spun că am nevoie tocmai de bioinvestigatori ca să pot ferici expoziția cu

exponatul meu (Lasă-l să-l facă, şi vedem noi pe urmă cum ne descurcăm.) Dar m-am abținut. Mereu faci pe şmecherul, Krivoşein!

Exponatele mele s-au răspândit în lumea largă. Unul îşi încearcă forțele în biologie la Moscova. Altele rontăie iarbă şi varză prin grădinile de zarzavat. Iar un altul a întins-o nu se ştie unde...

Ce ar fi să expun „maşina-mamă", ca să provoc un şoc în rândurile academicienilor şi a opiniei publice ştiințifice? Să produc cu titlu de demonstrație iepuri de casă cu două capete şi cu şase lăbuțe – câte două exemplare pe oră... Ce vâlvă ar fi!

Nu, frate! Acest agregat creează oameni. Şi nu poți face abstracție de acest lucru".

Capitolul 12

...Sufletul lui Semion Zanovici, după întâmplarea din pădure, a fost cuprins de sfială, iar el a devenit grijuliu şi atent, ca un câine care a scăpat de sub roți.

A. N. TOLSTOI: Pățaniile lui Nevzorov sau Ibikus

„11 octombrie. Repet experiențele de sinteză dirijată a iepurilor de casă... Doar aşa, ca mecanismele să nu stea nefolosite. Înregistrez totul pe peliculă cu ajutorul aparatului de filmat. O să am un document filmat. Cetățeni, prezentați documentele filmate!"

„13 octombrie. Am inventat o metodă de a distruge, sigur şi rapid, informația biologică din „maşina-mamă". Ar putea fi numită „radiere electrică". Introduc în blocul de cristal şi în TVM-12 tensiunea de la generatorul de zgomote şi peste 15-20 minute maşina uită totul despre iepuri. Dacă aş fi avut la dispoziție această metodă mai înainte, în locul comenzii: „Stop!", l-aş fi nimicit de fiecare dată pe Adam definitiv şi irevocabil. Numai că nu ştiu dacă acest lucru ar fi fost mai plăcut pentru el...

Toamna scutură frunzele, răceşte aerul. Doar eu bat pasul pe loc. Nu mă pot apuca din nou de experiențe serioase. N-am curajul necesar. Sunt dezorientat...

Eh, uite ce-i, Krivoşein! Faptul că nu eşti nici dumnezeu şi nici buricul Pământului îl putem considera ca un lucru dovedit. Iar dacă e aşa, trebuia să recurgi la ajutorul altora. Trebuie să

te duci la Arkadi Arkadievici...”

— Ehe! se posomorî aspirantul Krivoşein.

„... Trebuie să urmez calea ierarhică. El e şeful meu. De fapt, nu despre asta e vorba. El e un om inteligent, cunoscător şi cu multă influență. Mai e şi un metodolog excelent. Se pricepe să formuleze cu precizie orice fel de probleme. Iar o „problemă formulată – cum stă scris în „Introducerea în sistemologie”, al cărei autor este el – reprezintă soluția problemei respective, într-o formă nedefinitivată”. Tocmai asta e ceea ce-mi lipseşte. De altfel, el a şi susținut tema mea în cadrul consiliului ştiințific. E adevărat că Arkadi Arkadievici e peste măsură de ambițios şi ține grozav la părerile sale, dar o să ne înțelegem. Doar e un om deştept. O să înțeleagă că în această muncă nu gloria e lucrul cel mai important.

Eh, ia-o încet! Bunele intenții sunt una, dar nici prudența nu strică. Să-i serveşti lui Arkadi Arkadievici, doar aşa, de dragul artei, taina descoperirii, şi anume, că „maşina-mamă” poate sintetiza sisteme vii, asta în nici un caz. Trebuie început cu ceva mai simplu. „Apoi vom mai vedea”, cum îi place chiar lui să se exprime.

Maşina va trebui să efectueze sinteza unor montaje electronice. Este tema pe care a atacat-o bătrânul Voltamperov şi, la drept vorbind, tema mea oficială pentru anul următor: „Trebuie, Valentin Vasilievici, trebuie!”

Să schițăm bazele experienței. Introducem în

lichid şase fire. Două de alimentare, două legate la oscilograful de control şi două la generatorul de impulsuri. Îi transmit maşinii, prin „coiful lui Monomah”, parametrii montajelor tip, dimensiunile aproximative. În privința asta ştiu exact cum „e bine”, cum „nu e bine”. Sunt lucruri cunoscute”.

„15 octombrie. În rezervor apar pătrățele rotunjite de culoare cafenie, asemănătoare cu un material izolant stratificat. Pe ele se depun liniile metalice ale conductorilor din schemă, garniturile izolatorilor, se aşază una peste alta foițele condensatorilor, alături se plasează dungile rezistențelor, petele diodelor şi transistorilor... Asta seamănă cu tehnologia circuitelor imprimate care se dezvoltă în prezent în microelectronică, doar că fără vid, descărcări electrice şi alte asemenea chestiuni.

Cât e de plăcut, după toate aceste coşmaruri la care trebuie să-ți storci creierii, să suceşti comutatoarele, să reglezi cu ajutorul butoanelor intensitatea şi claritatea imaginii de pe ecranul oscilografului! Totul e precis, limpede, accesibil. Ca şi cum te-ai fi întors acasă după ce ai rătăcit prin regiuni îndepărtate... Dracul m-a dus în locurile acelea, fără busolă şi fără călăuză, în jungla tenebroasă denumită „om”. Dar cine poate fi călăuza? Dar busola?

În sfârşit. Parametrii montajelor corespund. Tema nr. 154 este pe jumătate executată. Ce-o să se mai bucure Ippolit Illarionovici!

O să mă duc la Azarov. Îi voi arăta probele, îi voi explica câte ceva şi voi face câteva aluzii la

perspectivele de viitor. Mă duc mâine la el şi-i spun:

— Arkadi Arkadievici, am venit la dumneavoastră ca un om inteligent la un alt om inteligent”...

„16 octombrie. Am fost... Mă aşteptam să fiu primit cu brațele deschise!

Dimineața m-am gândit bine cum să port discuția. Am luat cu mine probele şi am pornit-o spre clădirea veche. Soarele toamnei lumina zidurile încărcate de excese arhitecturale, treptele de granit şi pe mine, care le urcam.

Starea mea sufletească s-a schimbat chiar de la uşa de intrare. O, aceste uşi oficiale, de trei metri, din stejar incrustat, cu mânere ornamentate, lungi de aproape un metru şi cu arcuri pneumatice! Parcă ar fi fost create special pentru nişte găligani de birocrați cu palmele late ca o tigaie de prăjit douăsprezece ouă. Găliganii deschid uşile cu o smucitură uşoară şi se duc să învârtă treburi mari şi importante. Trecând pragul, am început să mă gândesc că discuția cu Azarov nu trebuie începută cu o frază şocantă (Am venit la dumneavoastră ca un om inteligent la un alt om inteligent...), ci trebuie respectată ierarhia. El era academician, iar eu inginer.

În timp ce urcam scara de marmură, acoperită cu un covor gros, prins cu bare nichelate, având o balustradă neobişnuit de lată, m-am hotărât din tot sufletul să fiu respectuos, să aprob tot ce-mi va spune, ce-mi va recomanda academicianul... într-un cuvânt, dacă de scara

de granit se apropiase cu paşi elastici Krivoşein-inventatorul, în anticamera directorului a intrat târându-şi picioarele, Krivoşein-solicitantul, cu spatele încovoiat şi mutră smerită.

Secretara Ninocika s-a apropiat să-mi taie calea cu o viteză pe care ar invidia-o până şi portarul Lev Iaşin.

— Nu-nu-nu, tovarăşe Krivoşein, nu se poate. Arkadi Arkadievici se pregăteşte pentru un congres în Noua Zeelandă. Ştiți ce pățesc, dacă las pe cineva să intre! Nu primeşte pe nimeni. Nu vedeți?

Într-adevăr, în anticameră erau mulți colaboratori şi oameni veniți în delegație. Toți m-au privit chiorâş. Am rămas să aştept, fără mari speranțe de succes. Doar aşa. Dacă alții aşteaptă, am să aştept şi eu. Ca să nu mă rup de colectiv. Tâmpită situație!

Oamenii continuară să vină. Fețele tuturor erau posomorâte, lipsite de frumusețe. Nimeni nu vorbea.

Cu cât se adunau mai mulți oameni în anticameră, cu atât mai puțin importantă, mai neînsemnată mi se părea chestiunea mea. Deodată îmi trecu prin minte gândul că mostrele mele erau doar măsurate, dar nu şi încercate, că s-ar putea ca Azarov, cuprins de zel, să înceapă să-mi demonstreze că lucrările tehnologice de electronică nu sunt de profilul nostru. Şi, în general, de ce mă bag? Mai am un an şi ceva la dispoziție. Asta îmi trebuie mie, ca Hilobok să mă bârfească din nou?

Tocmai atunci apăru Hilobok în uşă, cu un

aer grăbit. Am ocupat la timp o poziție favorabilă şi m-am strecurat pe urmele lui în cabinet.

— Arkadi Arkadievici, aş vrea să...

— Nu, nu, nu, Valentin... e-e... Vasilievici, se încruntă Azarov, luând din mâinile lui Harri nişte hârtii. Nu pot! Nu pot nicicum. Nu mi-a ieşit încă viza, trebuie să recitesc referatul după dactilografiere... Adresează-te cu problema dumitale lui Ippolit Illarionovici. El are să-mi țină locul luna aceasta, sau lui Harri Haritonovici. La urma urmelor, nu sunt numai eu pe lumea asta!

Deci asta era. Omul pleacă în Noua Zeelandă, ce să mai discutăm! La un congres... Ce mi-a mai venit să-l trag de mânecă! E caraghios. N-am decât să-mi văd de treabă, până când o să mi se ceară socoteală.

Într-o bună zi, din cauza acestei probleme, se vor întrerupe şedințele guvernului... Da, dar de ce trebuie să se întâmple asta într-o bună zi?...

Nu vor întrerupe şedința, nu-ți fie teamă. O să te asculte funcționari de mâna a doua, care nu se vor hazarda niciodată să întreprindă ceva pe răspunderea lor, oameni la fel de slabi ca şi tine.

Eşti slab. Slab, şi gata! Trebuia să-i vorbeşti, dacă tot te hotărâseşi. Dar n-ai putut. Te-ai scuzat cu o voce grețoasă şi ai plecat din cabinet. Da, să atragi atenția lui Azarov, care se grăbeşte să plece peste Ocean, asupra lucrării tale, nu e o chestiune atât de simplă ca o comandă transmisă „maşinii-mamă".

Şi totuşi parcă ceva nu e în regulă..."

„25 octombrie. Iată, însă, că lucrurile merg

bine! Ne-a vizitat oraşul un mare specialist în domeniul microelectronicii, candidat în ştiinţe tehnice, viitorul doctor în ştiinţe Valeri Ivanov. Mi-a telefonat astăzi. Am să mă întâlnesc cu el mâine seară la opt, la restaurantul „Dinamo”. Ţinuta corespunzătoare. N-ar fi exclus să fie de faţă şi reprezentante ale sexului frumos.

Valerka Ivanov! Cu el toceam lecţiile de organizare a producţiei, jucam tot felul de jocuri ca să ne mai treacă timpul, stăteam în aceeaşi cameră la cămin, plecam împreună la practică şi la seratele organizate de Institutul de bibliotecari! Valerka Ivanov, fostul meu şef şi coautor la două invenţii, omul discuţiilor aprinse şi al ideilor îndrăzneţe! Valerka Ivanov, cel cu care am lucrat cot la cot, umăr la umăr, cinci ani de zile! Sunt bucuros.

„Ascultă, Valerka, am să-i spun eu, lasă baltă microelectronica ta şi vino înapoi. E o treabă aci!”

N-are decât să fie şi şeful laboratorului. Dacă tot e candidat în ştiinţe. Eu sunt de acord. Ştie să muncească.

Ei, să vedem cum gândeşte el după scurgerea unui an?”

„26 octombrie, noaptea. În viaţă, nimic nu trece în zadar.

De la prima privire mi-am dat seama că din fosta afinitate sufletească dintre mine şi Valerka Ivanov nu a mai rămas nimic. Şi nu din cauza unui an de despărţire. Nu. Între noi s-a strecurat, ca un zid, ticăloşia de atunci a lui Harri. Nici Valerka Ivanov, nici eu nu avem nici

o vină. Dar ne-am trezit, cum s-ar spune, în tabere diferite. El, care şi-a dat demisia, plin de mândrie şi a trântit uşa după el, parcă are mai multă dreptate decât mine, care am rămas şi n-am împărțit cu el această amară mândrie. De aceea, întreaga seară între noi a plutit o uşoară, dar inevitabilă jenă, o amărăciune, că n-am fost în stare, în trecut, să învingem acea ticăloşie. Acum parcă aveam mai puțină încredere unul în altul... Bine că am luat-o cu mine pe Lena. Ea a înfrumusețat întâlnirea noastră.

Discuția cu el a fost interesantă şi merită să fie redată.

Ne-am întâlnit la orele 20. În fața mea şedea un domn din Capitală. Haină de import, de culoare gri, cu carouri mărunte, fără revere, o cămaşă albă puternic apretată, pe nasul drept ochelari de formă hexagonală, părul negru tuns scurt. Dar fața lui trasă mi-a adus aminte de blocada Leningradului.

Nici Lena nu m-a dezamăgit. În timp ce traversam restaurantul toată lumea întorcea capul după ea. Numai eu am venit ca un golan, cu o cămaşă în carouri şi pantaloni cenuşii nu prea şifonați. Cele două dubluri îmi sărăciseră în mod simțitor garderoba.

Aşteptând să ni se servească masa, ne examinam cu plăcere şi satisfacție unul pe altul.

— Ei, rupse tăcerea Valerka Ivanov, dă-i drumul, spune ceva.

— Mă uit la tine. Ai o mutră cam asimetrică

— Simetria este un semn al contemporaneității... E din cauza dinților. Îşi

pipăi îngrijorat fața. M-a tras în tren.

— Lasă-mă să-ți trag una, o să-ți treacă imediat.

— Mulțumesc. Mai bine să-i tragem cu coniac...

Era „încălzirea" noastră obişnuită, dinaintea unei discuții interesante.

Ni s-a adus coniac şi vin pentru Lena. Am băut, ne-am potolit puțin pofta de mâncare cu nisetru în aspic şi ne-am fixat din nou privirile unul asupra altuia, în aşteptare. În preajma noastră era un chef mare. Un bărbat corpolent, în capul unei mese lungi, ținea un toast „pentru ştiința umană" (se vedea că sărbătoreau susținerea unei disertații). La o măsuță vecină, un bărbat singuratic, băut, amenința cu degetul carafa cu vodcă, mormăind:

— Eu nu spun nimic... Nu spun nimic! Îl apăsa, pesemne, o taină.

— Ascultă, Valka...!

— Ascultă, Valerka...!

Ne-am uitat unul la altul, nehotărâți.

— Bine, dă-i drumul. Tu întâi, i-am spus eu.

— Ascultă, Valka! Ochii lui Valerka Ivanov căpătară o strălucire pătimaşă în dosul lentilelor. Lasă baltă acest... eee... sistemologia asta a ta şi vino la noi. Am să-ți aranjez eu transferul. Dacă-ai şti ce chestii realizăm noi acum! Un complex microelectronic – o maşină care face maşini, pricepi?

— Circuite fixe?

— A, ce circuite fixe, asta e o etapă depăşită! Raze electronice şi cu plasmă, plus

electrofotografie, plus iradierea catodică a peliculelor, plus... Într-un cuvânt, ideea e următoarea: Circuitele maşinii electronice se imprimă prin fascicule de electroni şi ioni, ca o imagine pe ecranul televizorului şi gata. Schema e gata. Densitatea elementelor e aceeaşi ca în creierul omenesc, pricepi?

— Şi din toate astea, practic, ce există la ora asta?

— Vezi, cum să-ți spun... El ridică din sprâncene. Dacă ar exista ceva, de ce te-aş mai fi chemat? O să realizăm totul împreună în termenele stabilite.

(Desigur, eu trebuie să las baltă sistemologia şi să mă duc după el! Doar n-o să vină el după mine... Se înțelege! Aşa a fost întotdeauna.)

— Dar americanii?

— Se străduiesc şi ei. Chestiunea e, cine va reuşi întâi. Lucrăm din plin. Eu am înaintat până acum douăsprezece comunicări, pricepi?

— Bine, dar care-i scopul?

— Foarte simplu. Vrem să aducem producția de maşini de calcul la nivelul producției de masă şi la prețul de cost al ziarelor. Ştii ce denumire codificată i-am dat temei? „Poem". Şi este, într-adevăr, un poem tehnologic! Datorită băuturii nasul lui Valerka devenise lucios. Se străduia din răsputeri să mă convingă şi, probabil, nu se îndoia de succes. Eu am fost totdeauna uşor de convins. O uzină de maşini de calcul, care au dimensiunile ceva mai mari decât cele ale unui televizor, îți imaginezi? Maşina-uzină primeşte prin teleimprimator programări tehnice pentru

noi maşini, recalculează datele din scheme, codifică calculul prin impulsuri electrice, iar acestea iradiază ecranul şi imprimă schema. Douăzeci de secunde şi maşina e gata. E o foiță pe care încape întregul complex electronic care în prezent ocupă o sală întreagă. Îți dai seama? Foița se trimite în plic beneficiarului, el o introduce în dispozitivul de execuție... Ei, să zicem, în tabloul de comandă al unei uzine chimice, în sistemul de comandă al semafoarelor oraşului, în automobil, oriunde şi tot ce omul executa înainte vreme încet, greoi, cu greşeli, acum se îndeplineşte cu o precizie electronică de către o inteligentă foaie microelectronică! Înțelegi?

Lena îl privea pe Valerka cu admirație. Într-adevăr, tabloul era atât de strălucit, încât eu n-am înțeles dintr-odată, dacă era vorba sau nu de aceleaşi circuite imprimate pe peliculă pe care eu le realizasem de curând în rezervorul „maşinii-mamă". E adevărat, erau ceva mai simple, dar în principiu se pot face şi foițe-maşini „inteligente".

— Dar de ce tocmai vid şi diverse radiații? De ce nu chimie... Probabil că se poate şi aşa?

— Chimie... Eu personal, de pe vremea când docentul Varfolomeev organiza „examene ca în noaptea Sf. Bartolomeu" nu prea iubesc chimia. (Asta a spus-o pentru Lena. Ea a apreciat calamburul şi a râs.) Dar dacă tu ai idei cu privire la microelectronica chimică, dă-i drumul. Eu sunt „pentru". Ai să mergi pe direcția asta. La urma urmelor, nu e important cum faci.

Important e să faci! Şi atunci... Atunci poți să te desfăşori! El se lăsă visător pe spătarul scaunului. Judecă şi tu, de ce să-i dai maşinii-uzine sarcini cu privire la circuite? E o muncă inutilă. Ei trebuie să-i comunici doar informația despre problemă. Nu uita că acum în producție, în viață, în transporturi, în apărare, pretutindeni lucrează maşini. Ce rost are să transformi impulsurile lor în vorbire omenească, dacă, pe urmă, ea va trebui transformată din nou în impulsuri! Îți imaginezi? Maşinile-uzine primesc prin radio, de la maşinile subordonate, informația din sfera producției, planificării, desfacerii producției, transporturilor... De peste tot, chiar şi despre starea vremii, perspectivele recoltei, cerințele oamenilor. Ele prelucrează singure totul transpunând rezultatul în circuite pe care apoi le distribuie...

— Recomandări microelectronice?

— Directive, dragul meu! Nu-i vorba de recomandări. Sunt circuite electronice de dirijare, fundamentate matematic. Cum s-ar spune, reflexele producției. Cu matematica nu te poți pune!

Am băut din nou.

— Ei, Valerka, am spus eu, dacă ai să realizezi această idee, faima ta va fi atât de mare, încât portretele tale vor fi tipărite până şi pe hârtia de toaletă!

— Şi ale tale, adăugă el cu mărinimie. O să ne mândrim amândoi.

— Dar, Valerii, spuse Lena, s-ar părea că în complexul dumitale nu e loc pentru om. Cum

vine asta?

— Lena, dumneata doar eşti inginer... spuse Valerka Ivanov cu îngăduinţă, mişcându-şi sprâncenele. Haideţi să analizăm acest obiect, omul adică, inginereşte. Ce nevoie are el să aibă loc acolo? Poate omul să recepţioneze semnalele-radio, ultra şi infrasunetele, razele calorice, ultraviolete şi roentgen, radiaţiile? Suportă el vidul, presiunea de sute de atmosfere a gazelor, mediul otrăvitor, suprasolicitări de sute de ori mai mari decât gravitaţia terestră, vibraţiile de rezonanţă, frigul heliului lichid? Poate el zbura cu viteza proiectilului, să se scufunde în fundul oceanului sau în metalul topit? Poate el, în fracţiuni de secundă, să se dumirească asupra interacţiunii a zeci – măcar a zece! – factori?

— El reuşeşte să facă toate astea cu ajutorul maşinilor, pleda Lena în apărarea oamenilor.

— Da, dar maşinile pot face asta şi fără ajutorul lui! Iată că în asprul nostru secol atomo-electronic, omului nu-i rămâne altceva decât să apese pe butoane. Dar tocmai aceste operaţii sunt cel mai uşor de automatizat. Doar ştiţi foarte bine că în tehnica modernă omul este veriga cea mai puţin sigură. Nu degeaba se pun peste tot siguranţe, sisteme de blocare şi alte mijloace de protecţie.

— Eu nu spun nimic! exclamă ameninţător beţivul de la masa de alături.

— Dar omul poate fi, probabil, perfecţionat, am îndrăznit eu.

— Perfecţionat? Mă faci să râd! E ca şi cum ai perfecţiona locomotivele cu abur, în loc să le

înlocuieşti cu locomotive Diesel sau locomotive electrice. Însuşi principiul fizic care stă la baza omului e defectuos. Reacțiile de ioni în soluții, procesul metabolic... Uită-te în jurul tău, el făcu un gest larg cu mâna spre sală, acest blestemat proces metabolic le răpeşte oamenilor toate forțele!

M-am uitat împrejur. La masa cea mare chefliii îl sărutau cu foc pe noul candidat în ştiințe, un tânăr chel, istovit de muncă şi roşu de emoții. Alături de el soția sa strălucea de fericire. În vecinătatea lor se hrăneau tacticos doisprezece turişti străini. Deasupra meselor plutea fumul şi gălăgia. Pe podium, un saxofonist aplecat pe spate indecent, cu burta scoasă înainte, executa un solo cu variațiuni. Trompetele îl acompaniau în surdină, iar bateristul parcă ar fi vrut să-şi sară din piele. Orchestra executa un cântec popular stilizat în ritm de twist. Lângă podium, fără să se mişte din loc, perechile se agitau, cu toate părțile corpului în mişcare.

— Eu nu spun nimic! exclamă vecinul nostru, privind fix carafa goală.

— Da fapt, unica însuşire a omului este universalitatea lui, remarcă cu îngăduință Valerka Ivanov. El poate să facă multe, deşi deseori destul de prost. Dar universalitatea este un produs al complexității, iar complexitatea un factor cantitativ. Vom învăța să facem cu ajutorul fasciculelor electronicoionice maşini de o complexitate de zeci de miliarde de elemente, şi gata. Cu asta s-a terminat cu oamenii.

— Cum adică s-a terminat! întrebă Lena alarmată.

— N-o să se întâmple nici un fel de grozăvii. Nu trebuie să ne speriem. Pur şi simplu, va interveni o situaţie – în linişte, decent şi pe neobservate – când maşinile vor putea să se lipsească de oameni. Desigur, maşinile, cinstind memoria creatorilor lor, vor fi binevoitoare şi faţă de oameni. Vor satisface cerinţele banale ale acestora în ce priveşte metabolismul. Pe cei mai mulţi dintre oameni asta îi va mulţumi probabil. În vanitatea lor de nezdruncinat, vor socoti chiar că maşinile îi slujesc pe ei. Dar pentru maşini asta va fi ceva în genul unui reflex necondiţionat secundar, al unei obişnuinţe ereditare. E posibil însă ca maşinilor să nu le rămână astfel de obişnuinţe, pentru că fundamentul maşinii este caracterul ei raţional...

— Între noi fie vorba, în prezent maşinile raţionale ne slujesc! îl întrerupse Lena înfierbântată. Ele satisfac necesităţile noastre, nu-i aşa?

Eu tăceam. Valerka izbucni în râs.

— Depinde cum priveşti lucrurile, Lenocika! Maşinile au tot atâtea motive să creadă că oamenii le satisfac cerinţele lor. Dacă eu aş fi, de exemplu, maşina electronică „Ural-4”, n-aş avea nici un fel de pretenţii faţă de oameni. Trăieşti într-o încăpere luminoasă cu aer condiţionat, curent continuu şi alternativ – echivalentul apei calde şi reci, ca să spunem aşa – şi pe deasupra servitori în halate albe se agită în jurul tău, îndeplinindu-ţi fiecare capriciu,

despre tine scriu ziarele:... Iar munca nu este murdară. Cornuți curentul, transmiți impulsurile... Ce mai, să tot trăieşti!

— Eu nu spun nimic! rosti vecinul pentru ultima oară, apoi se îndreptă şi strigă cât îl ținea gura ceva porcos.

Şeful de sală şi câțiva ospătari se repeziră de îndată la el.

— Ei şi ce dacă sunt beat? strigă el, în timp ce era târât pe brațe spre ieşire. Beau pe banii mei, câştigați de mine. Să furi e tot un fel de a munci...

— Iată-l, obiectul grijilor noastre, în toată splendoarea lui! Valerka strâmbă din buzele-i subțiri. Un demn urmaş al acelui pierde-vară care la chef striga: „Omul – ce mândru sună acest cuvânt!" Iată că nu mai sună... Ei, ce zici, Valka? Se întoarse el către mine. Transferă-te, apucă-te de treabă în această problemă şi atunci ai să laşi şi tu ceva posterității. Maşini-uzine raționale, creiere electronice active şi atotputernice, iar în ele ideile tale, creația ta, tot ce avem mai bun în noi... Pricepi? Omul-creator, asta, deocamdată, mai sună frumos. Şi ceea ce avem mai bun va rămâne şi va continua să se dezvolte chiar şi atunci când semianalfabeta baba Natura se va compromite definitiv cu „homo sapiens" al ei!

— Dar e înfricoşător ceea ce spui! exclamă Lena indignată. Parcă ai fi... un robot. Dumneata, pur şi simplu, nu iubeşti oamenii!

Valerka Ivanov îi aruncă o privire blândă şi protectoare.

— Dar noi nu ne certăm, Lena. Eu doar vă explic cum stau lucrurile.

Asta era prea de tot. Lena se îmbufnă şi nu mai rosti nici un cuvânt. Nici eu nu i-am răspuns nimic. Tăcerea devenea jenantă. Am chemat ospătarul şi am achitat consumaţia. Am ieşit cu toţii pe bulevardul Marx, chiar în miezul acestui „Broadway al Dneprovsk-ului".

Oamenii, plimbându-se, defilau prin faţa noastră.

Deodată Valerka mă apucă strâns de braţ.

— Valea, tu auzi? Vezi?

La început n-am înţeles ce trebuie să aud şi să văd.

Pe lângă noi treceau un tânăr cu o tânără, amândoi în pulovere groase, cu aceleaşi pieptănături. Flăcăul avea atârnat de gât un tranzistor zgomotos, montat într-o cutie galbenă de sidef, cu silueta unei rachete deasupra. Sunetele curate ale saxofonului şi cele sincopate ale trompetelor acopereau totul în jur... Aş fi recunoscut sunetul acestui tranzistor dintre sute de mărci de radioreceptoare cu tuburi şi cu tranzistoare, aşa cum o mamă recunoaşte glăsciorul copilului său în vacarmul din grădiniţa de copii. „Amplificatorul de bandă largă cu atenuare de zgomote", montat în el, era invenţia mea şi a lui Valerka.

Flăcăul o ţinea de gât pe prietena sa şi privea lumea cu ochii unui pavian satisfăcut. Genunchii feţei parcă se îndoiau sub greutatea braţului său, parcă tresăreau în ritmul muzicii.

— Înseamnă că l-au lansat în fabricaţia de

serie, am tras eu concluzia. Putem cere uzinei drepturi de autor... Ei, tinere, cât ai dat pe tranzistor?

— Cincizeci de ruble, răspunse mândru flăcăul.

— Vezi! Cincizeci de ruble, când de fapt el costa patruzeci şi cinci. Preţul e majorat, evident. Pentru calitatea sunetului. Trebuie să te bucuri!

— Să mă bucur? Bucură-te tu! Ai spus adineauri că e înfricoşător... (De fapt, asta i-o spusese Lena, nu eu.) Mai bine înfricoşător decât aşa ceva!

M-da... Cândva ne adânciserăm în fizica cuantică şi am fost uimiţi de ambiguitatea de neînţeles „şi undă şi particulă", a electronului. Studiam teoria şi tehnologia semiconductoarelor, ne însuşeam cele mai subtile procedee ale tehnicii de laborator. Aparatele cu semiconductoare reprezentau pe atunci viitorul electronicii. Despre ele scriau cei care se ocupau cu popularizarea ştiinţei. Despre ele visau inginerii. Multe dorinţe se ascundeau în aceste visuri. O parte din ele s-au înfăptuit. Restul a fost înlăturat de progresul tehnic. Dar că tranzistoarele vor face cândva parte din toaleta modernistă a papiţoilor de pe bulevard, la asta n-a visat nimeni.

Şi cât de mult ne-am zbătut cu Valerka să rezolvăm problema zgomotelor! Cert e că electronii se răspândesc în cristalul semiconductorului ca particulele de vopsea în apă, la fel de haotic şi fără sens, într-o „mişcare

browniană”. Din această cauză, în cască sau în difuzor, se aude un zgomot asemănător cu fâşâitul unui ac de patefon sau cu vuietul îndepărtat al valurilor mării. Într-un cuvânt, o întreagă poveste... Asta a fost prima mea invenție. Ca o muzică triumfală a sunat pentru mine fraza oficială din cererea către Comitetul de stat pentru invenții al U.R.S.S.: „Anexând la aceasta actele enumerate mai jos, vă rugăm să eliberați brevetul pentru invenția denumită...”

Ei bine, cineva a trăit bucuria cunoaşterii, a ars în focul unor căutări creatoare, şi-a încercat norocul de inginer... Dar ce-i pasă de toate astea sărmanului papițoi? El nu s-a ales cu nimic din aceste bucurii. Nu-i rămâne decât să depună biştarii munciți din greu, să apese pe clape, să rotească butonul şi apoi... n-are decât să umble cu tranzistorul de gât...

L-am condus pe Valerka până la hotel.

— Deci cum rămâne? m-a întrebat el, dându-mi mâna.

— Trebuie să mă mai gândesc, Vaier.

— Să te gândeşti?! Lena mă privi mânioasă. Trebuie să te mai gândeşti?!

E o ființă nestăpânită această Lena. Nu putea să tacă...

Dar mai amuzant e faptul că Valerka nici nu m-a întrebat cu ce mă ocup, atât de sigur era că la Institutul de sistemologie nu poate exista nimic interesant şi că trebuie să mă transfer imediat la el.

De, merită să mă gândesc...”

„27 octombrie. Mi-a telefonat Valerka Ivanov.

— Te-ai gândit?

— Încă nu.

— Ah, femeile astea! Eu te înțeleg, desigur... Hotărăşte-te, Valea! O să lucrăm împreună. Am să-ți telefonez mâine înainte de plecare. Bine?

...Dacă atunci, în martie, când complexul meu abia începuse să se autoproiecteze şi să se autoconstruiască, aş fi avut experiență şi aş fi stat să analizez căile posibile de dezvoltare, totul s-ar fi îndreptat spre sinteza blocurilor microelectrice, pentru că acesta era singurul lucru pe care-l puteam înțelege. Acum aş fi fost în avans față de Valerka. Munca s-ar fi îndreptat spre alte făgaşuri şi nici mie, nici altuia nu ne-ar fi trecut prin minte că, cu acest prilej, s-a pierdut metoda sintezei organismelor vii.

Dar această metodă nu s-a pierdut...

Cât era de plăcut ca printr-un simplu efort al gândirii să construieşti în rezervor aceste plăcuțe cu microcircuite! Dacă l-am combina acest „Poem" al lui cu invenția mea – „maşina-mamă" – am merge la sigur. De fapt, „maşina-mamă" este deja „maşina-uzină" de care vorbea el. Şi în această privință sunt la înălțime. Însă nu-i târziu s-o cotesc...

Astfel de lucrări pot, într-adevăr, să ducă la crearea unei lumi a maşinilor independente de oameni. Nu roboți, ci tot felul de maşini care să se completeze unele pe altele. Să fie asta continuarea naturală a evoluției? Dacă priveşti dinafară lucrurile, nu pare nimic înfricoşător. Pe Pământ au existat sisteme albuminoide şi pe baza informațională a acestora s-au dezvoltat

sistemele electronice. Evoluția continuă...

Da, dar dacă priveşti dinafară, nici în cazul unei catastrofe nucleare mondiale nu se va petrece nimic înfricoşător. Ei, a explodat acolo ceva şi a crescut câmpul radioactiv al atmosferei. Dar Pământul se roteşte în continuare în jurul axei sale? Se roteşte. Se învârte în jurul Soarelui? Se învârte. Înseamnă că stabilitatea sistemului solar nu a fost deteriorată. Deci, totul e în ordine.

„Dumneata nu-i iubeşti pe oameni!" i-a spus Lena lui Valerka Ivanov. Ce-i drept, e drept, scandalul cu Hilobok, plecarea din institut, întâlnirea de ieri cu invenția noastră, aplicată la aparatul papițoiului, toate acestea sunt fapte care sporesc ura față de oameni. Dar câte asemenea fapte nu există în viața fiecărui om activ? Dacă compari experiența de viață cu experiența inginerească poți, într-adevăr, să ajungi la convingerea că e mai simplu să perfecționezi maşini. La ele totul e rațional şi limpede.

Ei bine, dar, oare, eu îi iubesc pe oameni? De asta depinde de ce va trebui să mă ocup în continuare.

Niciodată nu m-am gândit la această problemă... Desigur, eu mă iubesc pe mine, oricât de groaznic s-ar părea. Mi-am iubit tatăl şi, într-o măsură mai mică, mama. O iubesc (să admitem) pe Lena. Dacă vreodată o să am copii, probabil că am să-i iubesc şi pe ei. Pe Valerka n-aş putea spune că-l iubesc, însă îl stimez. Dar să-i iubesc pe toți oamenii care umblă pe stradă,

pe care-i întâlnesc la serviciu, în locurile publice, despre care citesc în ziare şi aud vorbindu-se... Ce-mi pasă mie de ei? Şi ce le pasă lor de mine? Îmi plac femeile frumoase, bărbaţii inteligenţi şi veseli, dar îi detest pe proşti şi pe beţivi, nu-i pot suferi pe agenţii de circulaţie, sunt reţinut faţă de bătrâni. Iar în înghesuiala de dimineaţă din troleibuz mă apucă uneori o criză de turbare. Îmi vine să-i pocnesc pe toţi în cap şi să cobor cât mai repede... Într-un cuvânt, am faţă de oameni sentimentele cele mai contradictorii.

Aha, aici e ceva. Faţă de oameni încercăm sentimente de stimă, dragoste, dispreţ, ură, ruşine, frică, mândrie, simpatie, umilinţă şi aşa mai departe. Dar faţă de maşini? Nu, şi ele ne provoacă emoţii. E o plăcere să lucrezi cu o maşină bună, iar dacă cineva a stricat o maşină sau un dispozitiv îţi pare rău şi uneori îţi scoţi sufletul până când descoperi defecţiunea... Dar asta e cu totul altceva. De fapt, aceste sentimente nu le avem faţă de maşini, ci faţă de oamenii care le-au făcut şi le-au folosit. Sau le pot folosi. Chiar teama de bombele atomice nu reflectă altceva decât frica noastră faţă de oamenii care le-au făcut şi intenţionează să le folosească. Şi intenţiile oamenilor de a construi maşini care să-l împingă pe om pe planul doi provoacă teamă.

Eu iubesc viaţa, îmi place să simt că trăiesc. Dar ce viaţă o fi şi asta, fără oameni? E caraghios... Desigur, ipoteticii „maşini-uzine" a lui Valerka Ivanov trebuia să-i opun „maşina-

mamă”!...

E limpede. Eu am ales oamenii!

Iar Valerka, acest tânăr inteligent şi puternic, e mai slab decât mine. Nu el e cel ce îşi alege munca, ci munca îl alege pe el...

(Ei, şi-acum cinstit, Krivoşein, cinstit cu mâna pe inimă. Spune, dacă n-ai deține metoda de a-l sintetiza pe om, oare n-ai împărtăşi părerile lui Valerka despre maşinile electronice? Fiecare dintre noi, specialiştii, caută să găsească o bază ideologică pentru munca sa. Doar nu poți recunoaşte, ce dumnezeu, că te ocupi de o anumită muncă numai pentru că nu ştii să faci nimic altceva! Pentru un om de creație o asemenea recunoaştere ar fi echivalentă cu falimentul).

Dar, oare, eu mă pricep în munca de care m-am apucat?...

Gata, ajunge! Desigur, e foarte frumos să te ponegreşti, să-ți plângi propria imperfecțiune, să te chinuieşti datorită neconcordanței dintre visuri şi fapte... Dar unde e el, acel cavaler al spiritului, cu studii superioare şi stagiu de muncă în specialitatea cerută, căruia eu aş putea să-i predau liniştit tema? Ivanov? Nu. Azarov? N-am reuşit să-mi dau seama. Şi treaba stă pe loc”.

„28 octombrie. Am primit un telefon la laborator.

— Ei, Valea, te-ai hotărât? (Cât de precis a pus întrebarea!)

— Nu, Vaier.

— Păcat. Am fi lucrat de minune împreună.

Dar să ştii că nu te înţeleg. Transmite-i salutări Lenei. E o femeie foarte drăguţă, mă bucur pentru tine.

— Mulţumesc, am să-i transmit.

— Şi acum, rămâi cu bine. Dacă treci prin Leningrad, vino pe la mine.

— Neapărat am să vin! Drum bun, Valerka! Ei, Valerka, tu nu înţelegi nimic... Dar, în sfârşit... Gata! Mi se pare că m-am înfuriat. Am să lucrez în duşmănie. Măcar pentru asta trebuie să-ţi mulţumesc, Valerka!"

Capitolul 13

Nu ştii niciodată ce e bine şi ce e rău. Aşa, de pildă, stenografia a luat naştere dintr-un scris urât, iar teoria siguranţei din defecţiunile şi nefuncţionarea maşinilor.

K. PRUTKOV – inginer: cugetarea nr. 100

„1 noiembrie. Prin urmare, fără să vreau, dirijând sinteza, am dovedit că e posibil ca pe baza informaţiei despre... hai să zicem, un om de rând, să creezi un psihopat sau un sclav. Asta s-a întâmplat pentru că, cu prilejul introducerii informaţiei suplimentare, am comis o siluire grosolană. (Ah, acest „rezultat" nu se încadrează în fraze academice!) Acum îmi revine obligaţia minimală să dovedesc posibilitatea contrară.

Pozitiv în experienţa cu Adam e faptul că el s-a dovedit viu şi sănătos din punct de vedere fizic. Şi înfăţişarea lui exterioară a ieşit aşa cum

o plănuisem. Şi încă ceva: am acum o experienţă în ceea ce priveşte transformarea formelor corpului omenesc... Aspectul negativ: metoda „comodă” a numeroaselor transformări şi dizolvări cade în mod categoric. Totul trebuie făcut într-o singură etapă. Şi metoda corectării, „e bine – nu e bine”, trebuie aplicată doar în acele cazuri, când ştiu cu precizie ce „e bine” şi pot controla modificările, sau exprimându-mă mai simplu, pot corecta numai micile scăderi exterioare. Într-un cuvânt, pentru a treia oară trebuie s-o iau de la zero...

Vreau să creez o variantă îmbunătăţită a persoanei mele, mai frumoasă şi mai inteligentă. Singura metodă posibilă e să introduc în maşină, împreună cu informaţia proprie, şi dorinţele mele. Maşina poate să şi le însuşească, sau să nu şi le însuşească. În cel mai rău caz, va rezulta un Krivoşein identic, şi atât. Totul e să nu fie unul mai rău.

Cu înfăţişarea exterioară lucrurile sunt, mai mult sau mai puţin, clare. Am să-mi pun „coiful lui Monomah” şi am să mă imaginez vizual, până la halucinaţie, zvelt, fără defectele fizionomiei mele (jos cu pistruii, cu cicatricea de deasupra sprâncenei, de corectat nasul, de redus maxilarul ş.a.m.d) şi ale corpului (va trebui să înlătur grăsimea, să refac ligamentul de la genunchi). Şi părul trebuie să fie mai închis la culoare...

Dar când e vorba de aptitudinile intelectului?... Cum să procedez? Să doresc pur şi simplu ca dublura mea nouă să fie mai

inteligentă decât mine? „Maşina-mamă” nu o să dea atenție acestei doleanțe. Ea îşi însuşeşte numai informația constructivă... – Trebuie să mă mai gândesc”.

„2 noiembrie. Am o idee. Primitivă, ca un papuc de casă, dar totuşi e o idee. Nu sunt la fel de inteligent la orice oră din zi. După prânz, precum se ştie, capacitățile intelectuale scad. Faptul acesta are chiar o oarecare fundamentare biologică. Prin urmare, informația despre mine trebuie furnizată maşinii numai pe stomacul gol. Şi fără să fumez până la abrutizare.

Merită să mai țin seama de încă o calitate a propriei rațiuni: cu cât se apropie moartea, gândurile şi raționamentele lucide sunt înlocuite de visuri, de jocul imaginației şi al simțurilor. Lucrul acesta nu e bun la nimic. Înclinația spre visare mi-a jucat deja o festă. Prin urmare, cum se lasă seara, trebuie s-o şterg din laborator. Fie că noua mea dublură să iasă lucid, isteț şi echilibrat!”

„17 noiembrie. E a treia săptămână de când exersez cu „maşina-mamă” perfecționarea mea. Simt mereu dorința să-i ordon maşinii prin „coiful lui Monomah”: „Hai, dă-i drumul! „ca să văd ce se întâmplă. Dar nu. E vorba de un om! Întâi lasă maşina să-şi apropie toate gândurile, reprezentările, dorințele mele. Să înțeleagă ce vreau eu”.

„25 noiembrie, seara. Zăpada cade cu fulgi mari peste globurile albe ale felinarelor. Cade, cade mereu, ca şi cum ar vrea să-şi depăşească norma... Din nou, prin fața casei trece fetița

aceea în cârji, întorcându-se de la şcoală. Probabil că a avut poliomielită. N-o mai duc picioarele.

De fiecare dată când o văd, cu ghiozdanul ei mare pe umerii ascuțiți, cât de stângaci îşi mişcă cârjele, cum se sprijină greoi în ele, mi-e ruşine. Mi-e ruşine că sunt sănătos ca un taur. Mi-e ruşine că eu, om inteligent şi instruit, nu pot s-o ajut cu nimic. Mi-e ruşine că în viață există atâta nedreptate lipsită de sens.

Copiii nu trebuie să umble în cârjii. Cât mai valorează toată ştiința şi tehnica din lume, dacă copiii umblă în cârjii?

Nu cumva fac şi de data asta altceva? Altceva decât ceea ce le trebuie oamenilor? Acestei fetițe, de pildă, descoperirea mea n-o să-i fie de nici un folos.

...În curând se împlineşte o lună de când, după ce am alcătuit în prealabil un program la ce să mă gândesc, am pătruns în camera informațională, mi-am fixat pe corp traductorii, mi-am pus „coiful lui Monomah", mă gândesc, vorbesc cu voce tare. Uneori mă cuprinde îndoiala. Dar dacă în „maşina-mamă" lucrurile se petrec din nou altfel de cum trebuie? La naiba, nu există nici un control! Şi mi-e frică. Mi-e atât de frică, încât s-ar putea ca acest sentiment să aibă influență asupra caracterului viitoarei dubluri..."

Următoarea însemnare în jurnal era făcută cu creionul.

„4 decembrie. Iată, deci... Conform ideii; ar

trebui să jubilez. Am reuşit. Dar nu pot, n-am nici putere, nici gânduri, nici emoţii. Am obosit. Oh, cât sunt de obosit! Mi-e lene să-mi caut până şi stiloul.

Maşina a ţinut seama, în linii mari, de dorinţele mele cu privire la înfăţişarea exterioară. Câte ceva am mai îndreptat şi eu în procesul sintezei. Nici o experienţă nu se desfăşoară în zadar. În timp ce dublura lua fiinţă, eu n-am mai avut nevoie să verific, să compar. Ochiul meu versat remarca imediat ceea ce nu era „în regulă" în structura lui şi controla modul în care maşina rectifică defectele.

Am fixat o scară lângă rezervor şi l-am ajutat să iasă din el. Iată-l în faţa mea gol, zvelt, musculos, frumos, cu părul de culoare închisă, semănând cu mine, într-un fel, şi, totuşi, fără să-mi mai semene, în jurul picioarelor lui se formau mici băltoace de lichid.

— Ei, cum e? Nu ştiu de ce, dar vocea îmi era cam dogită.

— Totul e în regulă, mi-a răspuns el zâmbind.

Iar pe urmă... Pe urmă au început să-mi tremure buzele, să-mi tremure faţa, braţele mi se mişcau fără sens. N-am putut nici măcar să-mi aprind o ţigară. El mi-a aprins ţigara, mi-a turnat puţin spirt într-o eprubetă, i-a adăugat apă, repetând într-una:

— Hai, hai... Totul e în regulă, ce mai.

Într-un cuvânt, mă liniştea. Îmi vine să râd...

Acum am să încerc să dorm".

„5 decembrie. Astăzi am verificat aptitudinile

logice ale dublurii nr. 3.

Primul tur (am jucat „popa-prostul”) 5-3 în favoarea lui. Turul doi (jocul de-a „cuvintele”). Din cuvântul „abreviere” el a compus în zece minute, cu opt cuvinte mai mult decât mine, din cuvântul „supratensiuni” – cu douăsprezece mai mult. Turul trei: Am rezolvat probleme de logică din manualul de sistemologie al lui Azarov, începând cu numărul 223. Eu am ajuns în două ore de muncă numai la nr. 235, el până la nr. 240.

Nici vorbă să trişez, pentru că mă înfierbântasem. Înseamnă deci că el raționează mai repede decât mine. Cam în proporție de 25-30 procente şi asta datorită unor modeste îmbunătățiri, realizate într-un mod simplist, empiric! Dar cum s-ar putea îmbunătăți aptitudinile omului pe baza adevăratei ştiințe?

Să vedem însă cum o să se prezinte în procesul muncii”.

„7 decembrie. Deocamdată nu prestăm o muncă intelectuală. Facem ordine şi curățenie în laborator. Nu e prea simplu, din cauza haosului de cabluri şi furtunuri vii. Aspirăm şi ştergem praful, curățim baloanele, dispozitivele şi panourile de stratul de mucegai.

— Spune-mi, cum judeci tu biologia?

— Biologia? S-a uitat la mine nedumerit, apoi şi-a adus aminte. Ah, despre asta-i vorba! Ştii, nici eu nu-l înțeleg... După părerea mea, era o idee fixă de-a lui, datorită dorinței de autoafirmare...”

— Fir-ar să fie! Aspirantul Krivoşein scoase un fluierat şi chiar se săltă uşor pe scaun din cauza surprizei. Aşa mai zic şi eu!

Cum naiba vine asta... În fond dublura nr. 3 a fost şi ea o creație a „maşinii-mamă”! Înseamnă... înseamnă că maşina a învățat de acum să construiască un organism omenesc? Desigur, eu fusesem primul. De aceea a fost nevoie de căutări complicate. Dar maşina a memorat toate căile de cercetare, a selectat dintre ele cele ce duc nemijlocit către țel şi şi-a alcătuit programul de sinteză a omului. Înseamnă că această descoperire este, într-adevăr, ceva unic. Ea trebuie păzită... Cel mai bine ar fi să te programezi din nou în „maşina-mamă”. De data asta nu cu memoria vagă a căutărilor, ci cu cunoştințe precise şi verificate asupra modului în care te poți autotransforma. Dar întrebarea este pentru ce?

Eh, te-ai putea gândi încă mult timp la toate astea!

Aspirantul se încruntă şi îşi vârî din nou nasul în jurnal.

„18 decembrie. Nu-mi aduc aminte dacă ăsta a fi fost gerul bobotezei, dar vântul de nord-est ne-a adus o asemenea iarnă siberiană, încât caloriferul, cu toți aburii lui, abia reuşeşte s-o scoată la capăt cu frigul. În parc totul e alb, şi laboratorul e mai luminos.

Poate că lucrurile nu s-au desfăşurat după tipicul biblic, dar botezul noii dubluri a avut totuşi loc. Iar naş i-a fost Harri Hilobok.

Iată cum s-a petrecut totul. La institut au sosit în practică studenți de la Universitatea din Harkov. Alaltăieri am intrat în căminul tinerilor specialişti, unde au fost cazați şi studenții, şi am împrumutat „pentru experiențe psihologice” un carnet de student şi o foaie de repartizare la practică. Studenții mă priveau cu sfială respectuoasă. În ochii lor licărea hotărârea de a sacrifica pentru ştiință nu numai carnetele de student, ci chiar şi ghetele. Buletinul de identitate l-am împrumutat de la Paşa Pukin.

Pe urmă i-am prezentat „maşinii-mamă” aceste documente. Le-am sucit prin fața obiectivelor, am foşnit din file... Când buletinul de identitate, carnetul de student şi foaia de trimitere la practică au apărut în rezervor, mi-am pus „coiful lui Monomah” şi prin metoda „e bine – nu e bine” am corectat toate notațiile, după nevoie.

Dublura nr. 3 a primit numele de Kraveț Viktor Vitalievici. Conform datelor are, deci, 23 de ani, e de naționalitate rusă, supus serviciului militar, student în anul cinci al facultății de fizică a Universității de stat din Harkov, cu domiciliul la Harkov, strada Molodnaia gora, nr. 17... Ne face o deosebită plăcere să ne cunoaştem!

Chiar aşa, o plăcere deosebită. În timp ce făceam aceste operațiuni discutam aproape în şoaptă cu proaspătul aspirant Kraveț. Ne simțeam ca nişte falsificatori de bani, gata-gata să fie prinşi. Îşi spunea cuvântul şi respectul înnăscut al intelectualilor față de legi.

A doua zi, când ne-am dus la Hilobok, Viktor Kraveț ca să-şi facă formele de practică, iar eu să-l rog să-l repartizeze pe acest student în laboratorul meu, nu ne prea simțeam la largul nostru. Mie, în afară de asta, mi-era teamă că Harri are să-l trimită la un alt laborator. Dar totul s-a terminat cu bine. În anul acesta au venit o groază de studenți la practică! Când i-am spus lui Hilobok că am să-i asigur studentului tot ce are nevoie pentru lucrarea de diplomă, el a încercat să-mi mai vâre încă doi pe gât.

Desigur că Harri şi-a dat seama că semănăm.

— Nu cumva e o rudă, Valentin Vasilievici?

— Cum să vă spun... foarte îndepărtată. Un nepot de gradul trei.

— A-a, ei, atunci, e firesc! Desigur, desigur... Chipul lui exprima înțelegere şi îngăduință față de sentimentele mele de rudă. Şi... o să locuiască cu dumneata?

— Nu, de ce? O să stea la cămin...

— Da, da, desigur, e mai bine... După chipul lui Harri se vedea clar că relațiile mele cu Lena nu sunt o taină pentru el. Te înțeleg, Valentin Vasilievici, oh, ce bine te înțeleg!

Doamne, cât e de scârbos Hilobok, când spune „ah, ce bine te înțeleg!”

— Dar cum mai stai cu teza de doctorat, Harri Haritonovici? l-am întrebat eu, ca să schimb vorba.

— De doctorat? Hilobok mă privi cu suspiciune. Cum să-ți spun... Dar de ce te interesezi, Valentin Vasilievici? După câte ştiu, electronica analogică nu e domeniul dumitale.

— În momentul de față nici nu mai ştiu care e domeniul meu şi care nu, Harri Haritonovici, am mărturisit eu cu toată sinceritatea.

— Ia te uită? Mă rog, asta e lăudabil... Dar eu n-am să susțin prea curând teza de doctorat. Mă distrag treburile de fiecare zi, rutina. N-am timp să studiez în mod creator, aşa că dumneata, Valentin Vasilievici, ai să-ți susții înaintea mea disertația de candidat în ştiințe, cât şi teza de doctor. He-he...

Ne întorceam la laborator într-o dispoziție foarte proastă. Ne supăra duplicitatea. În laborator eram nişte zei, dar când veneam în contact cu mediul înconjurător, începeam să trişăm, s-o încurcăm, să ne ferim. Ce o fi asta? Specificul creatorilor? Sau specificul realității? Sau poate specificul caracterelor noastre?

— La urma urmelor, nu eu am inventat sistemul de chitanțe pentru om: buletinele de identitate, vizele, chestionarele, adeverințele, legitimațiile, am spus eu. Fără hârtiile astea nu faci două parale. Cu hârtii eşti om.

Viktor Kraveț nu spuse nimic".

„20 decembrie. În sfârşit, începe munca în comun!

— Tu nu crezi că am cam sărit peste cal cu jurământul nostru?

— ?!

— Ei, nu cu tot jurământul, ci doar cu punctul acela sacramental.

— „... să utilizăm descoperirea în folosul oamenilor cu o deplină siguranță?"

— Exact. Noi am realizat până acum patru

metode: sinteza informației despre om, sinteza iepurilor de casă cu rectificări şi fără, sinteza circuitelor electronice şi sinteza omului cu rectificări. Oferă măcar una din aceste metode o garanție absolută a utilității?

— M-m... nu. Dar ultima metodă permite în principiu...

— ... să creezi „cavaleri neînfricați" şi fără pată, cavaleri ai Crucii Sfântului Gheorghe şi luptători înflăcărați?

— Să ne exprimăm mai simplu: oameni buni. Eşti împotrivă?

— Deocamdată noi nu votăm, ci discutăm. Şi mie mi se pare că această idee se bazează – bineînțeles, te rog să mă scuzi – pe reprezentări foarte idioate despre aşa-numiții „oameni buni". Nu există oameni „buni" şi oameni „răi" din punct de vedere abstract. Fiecare om este bun într-o privință şi rău în alta. Aici nu există criterii obiective. De aceea, tocmai de aceea, adevărații cavaleri neînfricați şi fără pată aveau mult mai mulți duşmani decât oricine. Pentru toată lumea e bun numai egoistul deştept şi cam josnic, care pentru atingerea scopurilor sale se străduieşte să se pună bine cu toți. Există, e adevărat, un criteriu „cvasiobiectiv": E bun cel pe care-l susține majoritatea. Eşti de acord să punem un asemenea criteriu la baza metodei?

— M... M. Lasă-mă să mă mai gândesc.

— Merită oare? Dacă eu m-am şi gândit la această problemă, înseamnă că ai să ajungi la acelaşi rezultat... (Ia te uită!) Criteriul acesta nu e bun. Dacă ne gândim, de-a lungul veacurilor

dreptatea n-a fost întotdeauna de partea majorității... Mai există încă două criterii: „e bine ceea ce consider eu că e bine” (sau cel pe care eu îl consider bun), şi „e bine ceea ce e bine pentru mine”. Noi, ca şi majoritatea zdrobitoare a oamenilor ce se îngrijesc prin natura profesiunii lor de bunăstarea şi fericirea oamenilor, ne-am condus după ambele criterii. Numai că, din naivitate, am crezut că ne conducem după cel dintâi, şi l-am şi considerat drept un criteriu obiectiv...

— Ei, aici cred că exagerezi!

— Nu exagerez de loc! N-am să amintesc de nefericita dublură, pe nume Adam. Dar şi atunci când m-ai sintetizat pe mine, ai avut grijă tot timpul să mă simt bine (mai exact „bine” după părerea ta) şi să-ți fie şi ție bine. Oare nu-i aşa? Dar acest criteriu e subiectiv, şi alți oameni...

— ... cu ajutorul acestei metode vor face ceea ce e bine după părerea lor şi pentru ei. Nu?

— Exact.

— M-da... Să zicem că e aşa. Prin urmare, trebuie căutate în continuare metode de sinteză şi transformare a informației în om.

— Nu ştiu.

— Am să-ți spun eu de ce metodă e nevoie. „Maşina-mamă” trebuie transformată într-un agregat de elaborare neîntreruptă a „binelui” cu o productivitate... hai, să zicem, de un milion şi jumătate de fapte bune pe secundă. Şi totodată s-o facem să devoreze faptele rele cu aceeaşi productivitate. De fapt, un milion şi jumătate reprezintă doar o picătură în ocean. Pe Pământ

trăiesc trei miliarde şi jumătate de oameni şi fiecare din ei comite în fiecare zi câteva zeci de fapte, dintre care niciuna nu este neutră.

Şi apoi mai trebuie inventată metoda repartizării uniforme a acestei – hm! – producții pe suprafața pământului. Într-un cuvânt, trebuie să iasă ceva în genul unei prăşitori-secerători-culegători cu magnetroni, din cărămidă nearsă...

— Mă iei peste picior?

— Da. Calc în picioare acest vis mare, altfel ne va duce dracu ştie unde.

— Consideri că eu?...

— Nu. Nu consider că ai lucrat grăbit. Ar părea straniu dacă cu aş socoti aşa. Dar trebuie să înțelegi că din punct de vedere subiectiv tu visai şi proiectai, dar din punct de vedere obiectiv făceai numai ceea ce puteai, ceea ce permiteau posibilitățile descoperirii. Şi în asta constă toată problema! Trebuie să-ți pui de acord ideile, planurile, cu posibilitățile pe care ți le oferă munca. Dar tu aveai de gând să opui o maşinărie oarecare celor o sută de miliarde de diferite fapte zilnice ale omenirii. Tocmai ele, aceste o sută de miliarde, plus nenumăratele miliarde de fapte din trecut, determină procesele sociale de pe Pământ, binele şi răul inclus în ele. Toată ştiința nu e capabilă să țină piept acestor procese puternice, acestei avalanşe de fapte şi acțiuni. În primul rând pentru că chestiunile ştiințifice reprezintă doar o mică parte a problemelor lumii, iar în al doilea rând, pentru că asta nu intră în domeniul ei. Ştiința nu

elaborează nici binele, nici răul. Ea elaborează o nouă informație şi oferă posibilități noi. Atât. Iar aplicarea acestei informații şi utilizarea posibilităților sunt determinate de procesele şi forțele sociale amintite. Şi noi oferim oamenilor doar noi posibilități de a produce oameni asemenea lor, iar ei sunt liberi să utilizeze aceste posibilității spre binele lor, spre nenorocirea lor, sau să nu le folosească de loc.

— Cum adică? Tu consideri că ar trebui să publicăm totul despre descoperire şi să ne spălăm pe mâini? Asta-i prea de tot! Dacă nouă puțin ne pasă ce se va întâmpla cu ea în viață, atunci celorlalți n-o să le pese nici atât.

— Nu te înfierbânta. Eu nu consider că trebuie s-o dăm publicității. Trebuie să muncim mai departe, să studiem toate posibilitățile. Aşa face toată lumea. Dar şi în cercetările noastre, şi în proiecte şi idei, şi chiar în visurile noastre trebuie să ținem seama de faptul că, ceea ce se va alege din această descoperire, asta depinde, înainte de toate, de viața însăşi, sau, exprimându-mă mai academic, de climatul social-politic din lume. Dacă climatul se va dezvolta într-o direcție favorabilă, o putem da publicității. Dacă nu, realizarea trebuie ascunsă sau chiar complet distrusă, aşa cum prevede jurământul amintit. Nu stă în puterile noastre să salvăm omenirea, dar putem, totuşi, să nu-i pricinuim un rău.

— Hm... Totul sună cam prea modest. După părerea mea, tu subapreciezi posibilitățile ştiinței contemporane. În prezent există

posibilitatea ca prin, apăsarea unui buton – sau a mai multor butoane – să se nimicească omenirea. De ce să nu apară şi posibilitatea ca, prin apăsarea unui buton, să salvezi omenirea sau s-o fereşti de calamităţi? Şi de ce, la naiba, să nu stea această metodă la baza orientării căutărilor noastre?

Orientarea noastră este constructivă. E incomparabil mai greu să construieşti un pod, decât să-l distrugi.

— Sunt de acord. Şi totuşi se construiesc poduri.

— Dar nimeni n-a construit încă un pod care să nu poată fi aruncat în aer.

Aici am ajuns amândoi într-un fel de impas scolastic.

Dar ce zici de el? În fond, mi-a expus cu claritate şi logic toate îndoielile mele atât de vagi. Ele mă stăpâneau de multă vreme... Nici nu ştiu dacă trebuie să fiu mâhnit sau să mă bucur!”

„28 decembrie. A trecut un an din ziua când stăteam în mijlocul laboratorului nou utilat, pe generatorul de impulsuri încă nedespachetat şi plănuiam o experienţă nedeterminată. Numai un an? Dar timpul se măsoară prin evenimente şi nu după rotaţiile Pământului! Mi se pare că au trecut vreo zece ani. Nu numai pentru că s-au realizat multe, ci şi pentru că am suferit mult. Am început să mă gândesc mai mult la viaţă, să-i înţeleg mai bine pe oameni. Chiar m-am şi schimbat puţin – sper că în sensul cel bun. Şi cu toate acestea, simt o oarecare

insatisfacție. Oare fiindcă visez prea mult? Tot ce am plănuit, s-a înfăptuit. Dar s-a înfăptuit nu aşa cum aş fi vrut, ci cu dificultăți, cu complicații teribile, cu dezamăgiri...

Tot aşa se întâmplă şi în viață. Omul nu visează niciodată cum să ajungă la dezamăgire sau să-şi dea cu capul de piatră. Asta vine de la sine. În minte înțeleg lucrurile astea foarte bine. Totuşi, nu – mă pot împăca cu această idee.

...Pe când sintetizam dublura nr. 3 (numit în viață Kraveț), speram în sinea mea că în „maşina-mamă" se va declanşa ceva şi va ieşi, într-adevăr, un cavaler neînfricat şi fără pată! Dar nu s-a declanşat nimic. E reuşit, nimic de zis, dar nu e cavaler. E lucid, precaut şi judecă bine. Şi apoi, de unde să iasă un cavaler? Doar nu din mine?

Sunt un tembel! Un tembel visător! Îmi fac mereu socoteli că natura o să mă scoată la liman, o să-mi pună chiar ea în mână „o metodă absolut sigură". Dar ea n-o să mă scoată nicăieri şi n-o să-mi pună nimic în mână. Ea nu dispune de o asemenea informație.

La naiba, oare, chiar nu se poate? Să aibă dreptate Krivoşein-Kraveț cel perfecționat de mine?

...Există o metodă de a salva lumea prin apăsarea unui buton. Ea e aplicabilă în cazul unui război termonuclear. Trebuie ascunse într-o mină adâncă câteva „maşini-mame" în care este înregistrată informația despre oameni şi o mare rezervă de reactivi. Şi dacă pe suprafața pârjolită a Pământului nu vor mai rămâne

oameni, maşinile vor păstra informația şi vor renaşte omenirea. Oricum, e o rezolvare a situației.

Dar nici aşa lucrurile n-o să iasă cum trebuie. Dacă lansezi în lume o asemenea metodă, ea va tulbura echilibrul stabilit şi – mai ştii? – va împinge omenirea într-un război nuclear. „Oamenii vor rămâne vii, bombele atomice nu sunt deci periculoase – ia să le tragem o papară! – o să gândească vreun politician veros. Problema Berlinului? Nu există Berlin! Problema Vietnamului? Nu există Vietnam! Cumpărați adăposturi atomice personale pentru sufletele voastre!”

Înseamnă că nici soluția asta „nu e bună”. Dar care „e bună”? Şi oare există o asemenea soluție?”

PARTEA A TREIA

LUCIDITATE

Capitolul 1

...Stelele-n lumină.
Par nişte ochi ce-aruncă vină
Privindu-l batjocoritori.
Toţi plopii par judecători.
Ce dând din cap s-au strâns în noapte.
Şi despre el vorbesc în şoapte[4].
A. S. PUŞKIN: Poltava

Nopţile de iunie... Cât de scurte sunt şi ce repede trec... De abia s-a stins la sud-vest asfinţitul liliachiu şi iată că spre sud-est, dincolo de Nipru, cerul se luminează din nou. Dar chiar şi o noapte scurtă e totuşi noapte. Ea exercită asupra oamenilor influenţa ei obişnuită; Locuitorii părţii umbrite a planetei dorm. Dorm cetăţenii oraşului Dneprovsk. Dorm mulţi dintre participanţii la evenimentele descrise aici.

Matvei Appolonovici Onisimov doarme neliniştit. Multă vreme n-a reuşit să adoarmă. A fumat, s-a răsucit în aşternut, deranjându-şi soţia, şi s-a gândit într-una la cele întâmplate. Obosind, a adormit până la urmă, şi psihicul său extrem de surescitat i-a „servit" un vis năstruşnic. Se făcea că în cele trei parcuri ale oraşului s-au descoperit trei cadavre. Moartea celor trei oameni a fost provocată de arme de foc. Expertul în probleme de medicină-legală, Zubato, fiindu-i lene să cerceteze fiecare asasinat în parte, a născocit o versiune ciudată, cum că toţi trei au fost ucişi cu o singură

împuşcătură, glonțul străpungându-i pe rând. Pentru a demonstra justețea punctului său de vedere, el a aşezat cadavrele unul lângă altul, pe masa de marmură a sălii de disecție, în aşa fel, încât orificiile făcute de gloanțe să coincidă.

Şi Matvei Appolonovici, care de obicei avea vise numai în alb-negru, încețoşate ca un film uzat, de data aceasta a perceput totul în relief, colorat şi cu mirosurile specifice. În fața lui zăceau trei Krivoşeini – imenşi, goi, rozalii şi mirosind a carne – şi se uitau la el zâmbind fotogenic... Onisimov s-a înfuriat, a vrut să protesteze, dar s-a trezit Datorită visului, în capul lui a început să se contureze o pistă verosimilă. Probabil că acolo, în laborator, criminalii au încercat să fiarbă cadavrul lui Krivoşein! Cadavrul reprezintă totdeauna principala dovadă de vinovăție. Să-l ascunzi sau să-l îngropi e primejdios şi nesigur. Poate fi oricând descoperit şi identificat. Şi atunci ei s-au apucat să fiarbă sau să descompună cadavrul într-o soluție specială. Şi întrucât treaba aceasta nu e simplă, n-au ținut seama de ceva şi au răsturnat rezervorul. De aceea cadavrul era încă cald, atunci când tehnicianul Prahov l-a descoperit în rezervor! Pe laborant l-a lovit rezervorul, iar celălalt complice, ăla care ieri se strâmba, schimonosindu-se în fața sa (un mistificator, circar sau având antrenament de mim – la asta se pricep, e clar!), a fugit. Şi şi-a asigurat un alibi. Cu ajutorul măştilor sale şi al mimicii el putea să-l inducă în eroare şi pe profesorul din Moscova. Iar actele lui nu sunt

decât nişte hârtii bine falsificate.

Matvei Appolonovici îşi mai aprinse o ţigară. Şi totuşi afacerea aceasta nu seamănă cu un delict penal obişnuit. Dacă criminalii lucrează şi aici, şi la Moscova, şi nu sunt interese deosebite la mijloc, răfuieli personale sau probleme de sex, atunci... probabil că Krivoşein a făcut, într-adevăr, o invenţie sau o descoperire importantă. Nu, chiar mâine va insista pe lângă Alexei Ignatievici ca în această afacere să fie angrenate organele securităţii! (Deşi Onisimov nu va afla niciodată cum stau lucrurile, nu putem să nu-i recunoaştem meritele în ceea ce priveşte intuiţia sa de anchetator. Într-adevăr, să nu ştii şi să nu înţelegi nimic din fondul problemei, ci doar pe baza unor fapte exterioare, întâmplătoare, să construieşti o versiune, care din punct de vedere logic să nu fie contradictorie, asta n-o poate face oricine).

Cu aceste gânduri, Matvei Appolonovici adormise mai liniştit. Acum visează lucruri plăcute. Visează că a fost avansat pentru descoperirea unei asemenea afaceri... Dar visele sunt şi mai puţin supuse dorinţelor noastre decât realitatea. Şi iată că, deodată, anchetatorul mârâi înciudat. Soţia trezită iarăşi din somn îl întreabă neliniştită:

— Matvei, ce e cu tine?

Onisimov visase că la direcţia orăşenească de miliţie a izbucnit un incendiu şi că au ars noile ştate de funcţiuni...

Arkadi Arkadievici Azarov a adormit de foarte

scurt timp. Dar numai după ce a luat două pastile de somnifer. Dimineața se va trezi iarăşi plin de nervi. Şi pe el îl chinuiau gândurile în legătură cu cele întâmplate în Laboratorul noilor sisteme... I s-a telefonat şi de la Comitetul orăşenesc de partid. „Iar ați avut un accident, Arkadi Akadievici? Cu victime omeneşti?" De unde se află totul atât de repede! Acum o să înceapă convocări, comisii, explicații... Deh „de aia eşti director şi primeşti bani mulți, ca să te hărțuiască! Din cauza unor asemenea lucruri, de care el nu e vinovat şi nu poate fi vinovat, se pune sub semnul îndoielii întreaga sa activitate pozitivă şi cinstită! Arkadi Arkadievici se simțea singur şi nenorocit.

„... Nu trebuia organizat acest laborator „de căutări la întâmplare". Nu ți-ai urmat cu fidelitate crezul. În fond, ideea că, pe calea unor experiențe la întâmplare şi a unor combinații arbitrare se pot obține adevăruri şi rezolvări juste în ştiință era profund contrară gândirii tale. Şi e contrară şi acum. Metoda Monte-Carlo... Numai acest titlu câte parale face! Credința în hazard, ce poate fi mai groaznic pentru un cercetător? În loc să analizezi în mod logic problema, să te apropii fără grabă şi cu siguranță de rezolvarea ei, tu să-ți încerci, fie chiar şi cu ajutorul aparatelor şi maşinilor, norocul la joc! Desigur, şi pe această cale se pot construi sisteme cu aspect ştiințific şi algoritmic. Dar, oare, nu seamănă ele cu acele „sisteme" cu care cei ce joacă la ruletă, sperând să câştige, îşi toacă averile... Mare scofală că am

schimbat denumirea laboratorului. Esența a rămas aceeaşi. Am lăsat totul să meargă de la sine, după bunul plac, gândindu-mă că şi în sistemologia mondială există o asemenea orientare. Las-o să se dezvolte şi la noi... Uite că s-a „dezvoltat”.

Arkadi Arkadievici nu i-a mărturisit lui Krivoşein îndoielile sale, ca să nu-i distrugă entuziasmul. Dar l-a întrebat o dată:

— Şi ce anume intenționați să obțineți... e-e... prin căutări la întâmplare?

— Înainte de toate să ne însuşim metodologia, i-a răspuns Krivoşein. Şi asta i-a plăcut lui Azarov mai mult decât dacă acesta ar fi început să emită idei.

„Nu, el nu s-a rezumat doar la însuşirea metodologiei, Arkadi Arkadievici îşi aduse aminte de laborator, de instalația asemănătoare cu o caracatiță, de numărul mare de aparate şi balcoane. A desfăşurat o amplă muncă experimentală... Nu cumva i-a reuşit chestiunea aia despre care a vorbit la consiliul ştiințific? Dar totul s-a terminat cu un cadavru. Un cadavru transformat în schelet! Azarov simți că îl cuprinde repulsia şi furia. Trebuie restrânse lucrările experimentale. Mereu se întâmplă ceva în cadrul lor! Neapărat! Sistemologia în esență este o ştiință abstractă, speculativă. Analiza şi sinteza oricăror sisteme trebuie efectuate matematic, şi n-are rost să... În fond, teoria trebuie împinsă înainte! Iar dacă vrei să lucrezi cu maşinile – poftim, programați-vă problemele şi duceți-vă în sala maşinilor... Şi, în general, cu

aceste experienţe – academicianul zâmbi, începând să se liniştească – nu ştii niciodată ce ai realizat: o prostie sau o descoperire!”

...Arkadi Arkadievici avea o răfuială veche cu ştiinţa experimentală. Părerile sale despre ea erau hotărî te şi definitive. Cu treizeci şi ceva de ani în urmă tânărul fizician Azarov studia procesul lichefierii heliului. Într-o zi a introdus în instalaţie câteva tuburi capilare de sticlă şi lichidul, răcit până la două grade după scara absolută, s-a evaporat rapid. Doi litri de heliu, extrem de preţios pe vremea aceea, s-au pierdut, iar experienţa a fost compromisă. Arkadi, înfierbântat de cele întâmplate, l-a acuzat pe laborant că i-ar fi dat un aparat defect. Laborantul a fost pedepsit... Iar doi ani mai târziu, colegul de universitate şi de an al lui Azarov, Piotr Kapiţa, a descoperit, în cadrul unei experienţe similare (vasele capilare au fost cufundate într-un vas), fenomenul superfluidităţii heliului!

De atunci Arkadi Arkadievici a rămas dezamăgit de fizica experimentală, a îndrăgit lumea severă şi sigură a matematicii şi n-a regretat niciodată acest lucru. Matematica a fost aceea care i-a facilitat abordarea şi rezolvarea problemelor nematematice. Prin anii treizeci el şi-a aplicat metodele la problemele teoriei generale a relativităţii, care pe vremea aceea stăpânea minţile oamenilor de ştiinţă. Mai târziu cercetările lui au ajutat la soluţionarea unor probleme importante în teorie a reacţiilor în lanţ din uraniu şi plutoniu. Pe urmă şi-a aplicat

metodele în problemele catalizei chimice a polimerilor. Şi acum el s-a situat în fruntea orientării sistemelor discrete în sistemologie.

„Eh, dar asta e cu totul altceva! îşi spuse încântat Azarov. Ce s-a întâmplat totuşi în laboratorul lui Krivoşein? Mi-amintesc că, toamna trecută, a venit la mine şi a vrut să discute nu ştiu ce... Ce anume? Se înțelege că despre muncă. M-am eschivat atunci. N-aveam timp... Totdeauna consideri că cele mai importante probleme sunt acelea care nu suferă amânare! Atunci ar fi trebuit să stau de vorbă cu el. Aş fi ştiut acum ce s-a întâmplat acolo. Altă dată Krivoşein nu mi s-a mai adresat. Ei, desigur, astfel de oameni sunt mândri şi timizi... Ia stai, ce oameni? Care Krivoşein? Ce ştii tu despre el? Câteva referate la seminarii, raportul din cadrul consiliului ştiințific, câteva replici şi întrebări puse altor raportori şi faptul că ne salutam când ne întâlneam. Oare îl pot judeca numai după atât? Poți, pentru că te pricepi la oameni destul de bine, Arkadi... Era un om activ şi un spirit creator, asta el Asemenea oameni îi recunoşti şi după felul cum pun întrebări şi după frază sau după cum se comportă. Se observă la ei o activitate neîntreruptă a gândirii. Nu observă oricine. Dar tu fiind la fel, poți observa... Omul mănâncă, merge la lucru, se salută cu cunoscuții, vede un film, se ceartă cu colegii de serviciu, împrumută bani, se bronzează pe plajă – toate acestea le face din plin, nu din inerție – şi în acest răstimp gândeşte, gândeşte mereu. La un singur lucru.

La ideea care poate că nu e legată cu nimic de ceea ce face în clipa aceea, nici de grijile cotidiene dar nimeni nu-l va putea distrage de la această idee. Ea reprezintă esențialul pentru el. Din ea se naşte noul... Krivoşein era un astfel de om. Şi e mare păcat că a fost. Odată cu moartea fiecărui om de acest fel ceva foarte necesar piere din viața noastră. Şi te simți din ce în ce mai singur... Eh, ajunge! Ce m-a apucat?! Arkadi Arkadievici se dezmetici: La culcare, la culcare!

În noaptea aceea nici Harri Haritonovici Hilobok n-a putut să adoarmă multă vreme. Se tot uita la ferestrele luminate ale apartamentului lui Krivoşein, din casa de peste drum, şi se întreba cine o fi acolo. Către orele unsprezece, pe uşa principală a clădirii ieşi Lena Kolomieț. (Harri Haritonovici o recunoscu după siluetă şi după mers.) „Ar trebui s-o cunosc mai îndeaproape. E destul de interesantă", gândi el distrat. Dar în casă lumina continua să ardă. Hilobok stinse lumina din apartamentul său şi se instală în dreptul ferestrei cu un binoclu de teatru în mână. Dar unghiul era defavorabil şi nu reuşea să vadă decât o parte din bibliotecă şi un perete acoperit cu tapete, având ca desen numeroase cercuri olimpice. „O fi uitat ea să stingă lumina? Sau mai e cineva acolo? Să telefonez la miliție? Ducă-se la naiba! N-au decât să se descurce singuri! Harri Haritonovici căscă cu poftă. Poate că e cineva de la miliție, care percheziționează casa"...

El se întoarse şi aprinse lampa de noapte ce

reprezenta o mică siluetă a unei femei goale, executată din marmură artificială. Lumina blândă învălui blana de urs, aşternută pe jos, pereţii de culoare bleu, tapetaţi cu berze aurii, marginile lustruite ale mesei de lucru, dulapul cu cărţi, şifonierul, măsuţa televizorului, canapeaua matlasată de culoare roz, covorul de un roşu închis, înfăţişând o scenă de orgie din antichitate. Totul în jur te predispunea la o viaţă de desfătare, de huzur.

Harri Haritonovici se dezbracă, se apropie de oglinda şifonierului şi începu să se examineze. Îi plăcea chipul său, un nas mare şi drept, obrajii netezi, dar nu plini, mustăţile brune... Avea ceva din înfăţişarea lui Guy de Maupassant... Nu de mult încercase în faţa aceleiaşi oglinzi să imprime chipului său expresia potrivită pentru un doctor în ştiinţe tehnice. „Ce i-a trebuit acestui Krivoşein? Harri Haritonovici simţi cum se înăbuşă de ură şi mânie. Ce i-am făcut eu lui? Doar am vorbit în favoarea temei lui şi l-am ajutat să-şi ia ruda în laborator... El nu-şi dă doctoratul, dar îi invidiază pe alţii! Sau mi-a făcut-o pentru că nu i-am executat comanda STE 2? Ei, dar n-are nici o importanţă. Krivoşein nu mai există. S-a ars. Uite aşa. În viaţă, în ultimă instanţă, câştigă cel care supravieţuieşte adversarului". Pe Hilobok îl bucură şi-l înveseli nuanţa de spirit, cu totul întâmplătoare, a acestui gând. „Hm!... Va trebui să-l ţii minte şi să-l utilizezi la nevoie". În general, trebuie remarcat că Harri Haritonovici nu era chiar atât de prost cum părea din cauza

comportării sale. La baza succesului, a reuşitei sale în viaţă el a pus următoarea regulă: Faţă de un prost pretenţiile sunt mai mici. Din partea lui nimeni nu va pretinde niciodată idei pline de miez, sau cunoştinţe vaste. În cazurile rare, când emitea cugetări, fie ele chiar modeste, faptul apărea ca o surpriză atât de plăcută, încât colegii de serviciu începeau să-şi spună: „Totuşi, noi îl subapreciem pe Harri Haritonovici". Şi atunci căutau să-şi repare greşeala printr-o amabilitate deosebită faţă de el. Aşa se face că în culegerea „Probleme de sistemologie" nimereau şi articole de-ale sale. Redactorii nu se aşteptau la nimic bun şi deodată descopereau în ele câte un grăunte de sens. În acelaşi fel proceda Harri Haritonovici şi cu beneficiarii. Întâi îi demoraliza prin comportarea şi discuţiile sale, şi abia după aceea le preda comenzile cerute. Numai cu teza de doctorat a dat greş... Dar nu-i nimic. O să rezolve el şi problema asta, până la urmă!

Harri Haritonovici, legănat de gânduri plăcute şi plin de speranţe adormi adânc şi dormi fără vise, cum dormeau probabil oamenii în epoca de piatră.

Miliţianul Gaevoi, de abia întors din oraş, de la serviciul de noapte, dormea şi zâmbea fericit prin somn.

Adormise şi Lena, după ce a plâns de necaz, supărată pe Krivoşein, dar şi pe ea.

Dar nu toată lumea dormea... Plutonierul de miliție Golovorezov, care părea laboratorul noilor sisteme, lupta cu succes împotriva somnului; se postase la uşa clădirii, fuma şi admira stelele de deasupra copacilor. Deodată aprinse lanterna. Dintre frunzele de brusture îl privea un iepure alb cu ochii roşii. Plutonierul se răsti la el şi iepurele de casă dispăru în întuneric. Golovorezov habar n-avea ce fel de iepure de casă a fost.

Viktor Kraveț se tot sucea sub pătura de postav care mirosea a dezinfectant, pe somiera tare din celula arestului preventiv. Se afla în acea stare de surescitare nervoasă, când e imposibil să adormi.

„Ce va fi de-acum încolo? Ce se va întâmpla? O să se descurce aspirantul Krivoşein? Sau laboratorul şi toată munca lor va pieri? Şi ce pot face eu? Să neg mereu? Să mărturisesc? Ce anume? Tovarăşe anchetator sunt vinovat de bune intenții – de bune intenții care n-au ajutat la nimic... De, probabil că e o vină gravă, dacă lucrurile au luat o asemenea întorsătură. Ne-am tot grăbit – mai repede, mai repede! – să stăpânim pe deplin descoperirea, să ajungem la o metodă care să prezinte o „siguranță absolută". Şi eu, de ce să n-o recunosc, aşteptam să descoperim o asemenea metodă... Evoluția a introdus treptat în om fiecare informație nouă prin metoda micilor verificări şi prin abateri mărunte, a verificat utilitatea ei în cadrul unui număr nesfârşit de experiențe

naturale. Iar noi – noi am vrut să facem totul într-o singură experiență!

Trebuia, chiar de la început, să ne scoatem din cap ideile cu privire la eventualele consecințe sociale, să lucrăm deschis şi liniştit ca toată lumea. La urma urmelor, oamenii nu sunt nişte copii. Ei trebuie să înțeleagă singuri sensul lucrurilor. Am reuşit să aflăm multe: că omul este un sistem de albumine cuantice-moleculare extrem de complex, că este produsul unei evoluții naturale, că reprezintă o informație înscrisă într-o soluție. Am omis doar un singur lucru: că omul este om. O ființă liberă. Stăpânul vieții şi al forțelor sale. Libertatea lui a început cu mult înaintea tuturor năzuințelor şi revoluțiilor, în ziua acea de demult, când maimuța antropoidă a căzut pe gânduri şi şi-a spus că te poți urca în pom şi rupe fructele, dar poți să le dobori şi de jos cu un băț ținut în labă. Cum e mai bine? Gândul acesta nu i-a venit doar aşa, din întâmplare. Maimuța a văzut cum, în timpul furtunii, o cracă ruptă a doborât fructele... Libertatea înseamnă posibilitatea de a-ți alege variantele propriei comportări. Izvorul ei este cunoaşterea. De atunci fiecare descoperire, fiecare invenție a oferit oamenilor posibilități noi, făcându-i din ce în ce mai liberi.

E adevărat că au existat şi idei (puține la număr), care nu se pot realiza! Nu se poate construi un *perpetuum mobile*, nu poate fi depăşită viteza luminii, nu se poate măsura concomitent cu precizie viteza şi poziția electronului... Dar descoperirea noastră nu

contrazice nimic şi nu anulează nimic. E posibilă!

Libertate... Nu e de loc simplu să fii conştient de libertatea ta, în lumea contemporană, să alegi în mod inteligent şi cu luciditate variantele comportării tale. Pe om îl apasă milioanele de ani ai trecutului, când legile biologice determinau comportarea strămoşilor săi, a animalelor, şi totul ora foarte simplu. Şi azi omul caută să atribuie greşelile şi prostiile sale concursului de împrejurări, ceasului rău, să-şi pună speranţele în dumnezeu, într-o personalitate puternică, în noroc... Iar atunci când nădejdile se prăbuşesc oamenii caută şi găsesc câte un ţap ispăşitor. Ei înşişi, oamenii care au sperat, nu-şi asumă nici o vină! În fond, oamenii care merg pe linia minimei rezistenţe nu cunosc libertatea..."

Micul disc de metal, de pe vizorul de la uşa celulei, fu dat deoparte, lăsând să pătrundă pentru o clipă o rază de lumină în încăpere. Apoi chipul gardianului de serviciu acoperi vizorul. Verifica, probabil, dacă neastâmpăratul, care se afla sub anchetă, n-a plănuit o nouă evadare. Viktor Kraveţ izbucni în râs. Ce mai, puşcăria e locul cel mai potrivit pentru a cugeta despre libertate! Şi el constată cu satisfacţie, că deşi trecuse prin atâtea neplăceri şi mizerii, simţul umorului nu-l părăsise încă.

Dublura Adam Hercule şedea gânditor pe o bancă de lângă staţia de troleibuz. Strada era pustie acum. Îşi aduse aminte că ieri, pe când

venea de la gară, gândindu-se la influența celor trei izvoare de informație (știința, viața, arta) asupra omului, în mintea lui se născuse o idee vagă, nelămurită, dar extrem de importantă. Şirul gândurilor i-a fost întrerupt de cei trei indivizi, cu idioata lor verificare de acte, lua-i-ar... Şi a rămas cu senzația că s-a apropiat de o idee foarte prețioasă. Mai bine n-ar fi avut senzația asta. Din cauza ei nu-şi poate găsi liniştea acum!

„Să mai încercăm o dată. Va să zică, mă întrebam prin ce informație anume şi în ce mod poate fi omul înnobilat şi înălțat! Krivoşein avusese ideea de a sintetiza un cavaler „neînfricat şi fără pată". El mi-a trecut-o mie şi acum nu mă pot lepăda de ea... Am renunțat la informația provenind de la mediul înconjurător ca şi la informația furnizată de știință, pentru că acțiunea lor asupra omului poate fi, în egală măsură, şi pozitivă şi negativă... A rămas metoda „cultivării bunelor sentimente cu ajutorul muzelor". E adevărat, arta le trezeşte, le cultivă. Numai că lira muzelor este un instrument imperfect. Cât timp răsună acordurile ei, omul este mai blând, dar îndată ce sunetele ei. S-au stins totul dispare. Ceva rămâne, desigur, dar prea puțin. Doar o amintire superficială despre spectacolul văzut sau despre cartea citită. Bine, dar dacă am introduce în „maşina-mamă" această informație în timpul sintezei unui om oarecare, să zicem, dacă am înregistra în ea conținutul a numeroase cărți, dacă i-am arăta filme

excelente? Va fi acelaşi lucru. Conținutul lor se va depune în memoria superficială, şi atât. Pentru că respectiva carte nu vorbeşte despre el!

Aha, m-am mai gândit şi la următoarele chestiuni: Între izvorul de informație al Artei şi cel ce o recepționează – omul concret, real – există un fel de perete transparent. Ce fel de perete e acesta? Fir-ar să fie, oare experiența de viață va fi totdeauna factorul principal în formarea personalității omului? Trebuie să suferi tu însuți ca să înțelegi suferințele altora? Să greşeşti, ca să înveți să procedezi corect? Ca un copil – să te arzi, ca să nu mai întinzi degetele spre foc... Dar asta este o ştiință foarte grea – experiența vieții – şi nu oricine şi-o poate însuşi. Viața te poate înnobila, dar te poate şi înrăi. Ea îl poate face pe om înțelept, dar totodată îl poate transforma într-un tembel...”

Îşi aprinse o țigară şi începu să se plimbe pe trotuar în preajma băncii pe care stătuse.

„Informația Artei nu se prelucrează de către om până la capăt, până la rezolvarea, pe baza ei, a propriilor probleme de viață. Ia stai! Informația nu se prelucrează până la rezolvarea problemei... Asta s-a mai întâmplat cândva! Când? Da, la începuturile experienței. Complexul inițial, „traductorii – cristaloblocul – calculatorul TVM-12 nu-şi însuşea informația de la mine... Adică de la Krivoşein... În sfârşit, tot aia el şi atunci am introdus conexiunea inversă!”

Adam nu se mai plimba, ci începuse să alerge pe trotuarul murdar, între coşul de gunoi şi

stâlpul felinarului.

„Conexiunea inversă, fie ea blestemată! Legătura inversă care măreşte de mii de ori eficacitatea sistemelor informaționale... Iată explicația „peretelui", iată de ce eficacitatea Artei este atât de slabă. Nu există o legătură inversă între izvorul informației şi cel ce o recepționează. E adevărat, există câte ceva: recenzii, păreri, conferințe pentru cititori, note critice, dar asta e altceva. Trebuie să existe o legătură inversă, *tehnică, nemijlocită*, pentru a adapta informația Artei introdusă în om, potrivit cu individualitatea *lui*, cu caracterul, memoria, aptitudinile, chiar cu înfățişarea exterioară şi datele personale. Prin această metodă se poate reproduce, în cursul procesului de sinteză, comportarea *lui* în situațiile critice (lasă-l să greşească, să învețe din greşeli, să caute soluțiile juste!), poate fi dezvăluită personalitatea *lui* – şi nu a unui erou imaginar, născocit – lumea sufletească, aptitudinile, calitățile şi lipsurile. El poate fi ajutat să se înțeleagă şi să se descopere pe sine... Şi atunci această splendidă informație va deveni experiența *sa* de viață, paralel cu cea de toate zilele, va deveni pentru el adevăr generalizat, egal cu cel ştiințific. Asta va fi deja o altă Artă – nici scriitoricească, nici actoricească, nici muzicală, ci toate împreună – exprimată în biocurenți şi reacții chimice. Arta sintezei omului!" Deodată el se opri: „Da, dar cum să realizez lucrul acesta în „maşina-mamă"? Cum să introduci în ea o *astfel* de legătură? Nu e

simplu... Desigur, e nevoie de experienţe, experienţe şi iar experienţe. O să le facem! Doar am reuşit să realizăm legătura inversă între blocurile complexului... Principalul e că există ideea!..."

În vila sa de lângă Moscova Vano Alexandrovici Androsiaşvili nu dormea nici el. Stătea pe verandă şi asculta răpăitul ploii în noapte... La ultima şedinţă de catedră s-au discutat rezultatele activităţii aspiranţilor. În lumina cea mai nefavorabilă a apărut aspirantul Krivoşein. Într-un an întreg el nu a susţinut nici un examen. În ultimul timp a frecventat foarte rar. Orele de laborator şi nu şi-a ales încă tema pentru disertaţia de candidat în ştiinţe. Profesorul Vladimir Veniaminovici Valerno era de părere că ocupă inutil locul de aspirant, primeşte bursă degeaba şi că n-ar fi rău să se creeze un loc vacant pentru un aspirant mai sârguincios. Vano Alexandrovici se hotărâse să tacă, dar nu s-a putut reţine şi i-a spus lui Vladimir Veniaminovici o mulţime de vorbe urâte despre rutina cu privire la aprecierea activităţii tinerilor cercetători, despre desconsiderarea lor... Valerno a rămas stupefiat. Acum, Androsiaşvili se simţea jenat. În fond, Vladimir Veniaminovici nu merita asemenea reproşuri.

Vano Alexandrovici se gândise seri de-a rândul la vindecarea miraculoasă a aspirantului, după ce fusese lovit de un ţurţure de gheaţă în greutate de aproape 15 kilograme,

şi-a amintit discuţia pe care a purtat-o cu el, referitoare la dirijarea metabolismului în organism şi a ajuns la concluzia că Krivoşein a descoperit şi a aplicat asupra sa acea proprietate de regenerare rapidă a ţesuturilor, care se întâlneşte în natură numai la cele mai simple celenterate. Îl chinuia faptul că nu e în stare să înţeleagă cum a izbutit una ca asta. Se aştepta ca Krivoşein să vină la el şi să-i povestească totul. Vano Alexandrovici era gata să uite jignirea, să jure – dacă va trebui – că va păstra tăcere, numai să afle! Dar Krivoşein rămânea mut.

Androsiaşvili mai era supărat pe el însuşi pentru că ieri, în timpul cât a fost chemat la videofonul miliţiei, n-a încercat să afle de ce a fost reţinut aspirantul. „O fi făcut vreo poznă? Dar când a reuşit s-o facă? Dimineaţa trecuse pe la catedră să anunţe că va pleca cu avionul pentru câteva zile la Dneprovsk! Asta e a doua taină a lui Krivoşein”. Se gândi profesorul şi zâmbi. Dar nu reuşi să-şi alunge neliniştea. E bine dacă a fost doar o neînţelegere. Dar dacă acolo s-a întâmplat ceva serios? Orice s-ar spune, Krivoşein este autorul şi deţinătorul unei descoperiri importante. Această descoperire nu trebuie să se piardă.

„Trebuie să zbor la Dneprovsk”, îi trecu deodată prin minte. Sângele mândru de muntean şi de membru corespondent al Academiei prinse să fiarbă. El, Vano Androsiaşvili, va pleca urgent să-l scoată din încurcătură pe aspirantul prins într-o afacere

îndoielnică! Pe aspirantul pe care el l-a luat din milă la catedră şi care l-a jignit profund cu neîncrederea sa!

„Phi, vei pleca la dracu! Vano Alexandrovici îşi scutură capul încercând să se potolească. În primul rând, tu, Vano, nu crezi că Krivoşein a comis vreo crimă – nu e un astfel de om. Acolo, ori s-a întâmplat o nenorocire, ori e o neînțelegere, şi atunci trebuie să-l ajuți. În al doilea rând, aşteptai de multă vreme prilejul să-i cucereşti încrederea, să ți-l apropii. Acest prilej s-a ivit acum. Probabil că el are motive serioase să se ascundă. Dar să nu-şi închipuie că Androsiaşvili este un om pe care nu te poți bizui, care se va eschiva din cauza unor considerente meschine. Nu! Sigur că nici la Dneprovsk n-o să mă apuc să-l chestionez. Dacă o să vrea, o să-mi povestească singur totul. Dar această descoperire trebuie păstrată cu grijă. Ea e mai presus decât amorul propriu”.

Vano Alexandrovici simți un sentiment de uşurare şi linişte sufletească. Reuşise să se învingă şi să ia o hotărâre înțeleaptă...

Aspirantul Krivoşein nu dormea nici el. El continua lectura jurnalului.

Capitolul 2

> *...În viață ca şi în ştiință, aproape orice țel se atinge pe căi ocolite, iar drumul cel drept către țintă apare cu claritate minții doar atunci când aceasta a şi fost atinsă.*

„5 ianuarie. Iată că şi eu m-am trezit în situația omului care a servit drept ciornă pentru realizarea unei copii mai reuşite. Şi cu toate că eu însumi sunt creatorul copiei, nu găsesc nimic plăcut în asta.

— Ştii că ai un nepot foarte interesant, mi-a spus Lena, după ce le-am făcut cunoştință, în seara de revelion. E simpatic.

După aceea m-am studiat o oră întreagă în fața oglinzii de acasă. Tabloul era deplorabil... Apoi e şi mai abil în discuții. Nu mă pot măsura cu el...

Nu, Viktor Kraveț se comportă față de Lena ca un gentleman. Fie că în el acționează vechile amintiri, fie că-şi dă seama de posibilitățile pe care le are, de a cuceri inimile, aparent însă pare indiferent față de Lena. Dar dacă şi-ar da puțină osteneală, ar trebui să-mi iau adio de la Lena.

...Când trec cu el prin cartierul academicienilor sau prin parcul institutului, fetele pe care le întâlnim şi care înainte abia îmi răspundeau la salut, printr-o înclinare a capului, acum mă salută cu multă voioşie.

— Bună ziua, Valentin Vasilievici! strigă ele şi trag cu ochiul la tânărul necunoscut de lângă mine.

Şi ce frumos schiază! Ieri am plecat toți trei afară din oraş. El şi cu Lena m-au lăsat cu mult în urma lor.

Şi cum au mai dansat la balul de revelion!

Până şi secretara Linocika, cea care până atunci nici nu cunoştea măcar drumul spre laborator, acum mereu o vezi că vine cu câte o hârtie de la secretariat.

— Bună ziua, Valentin Vasilievici! Bună ziua Vitia... Vai, ce interesant e la dumneavoastră aici, numai ţevi!

Într-un cuvânt, acum mă studiez zilnic, nu numai pe mine, aşa cum sunt, ci şi pe mine, aşa cum aş fi putut să fiu, dacă nu... Dacă nu ce? Dacă n-ar fi fost foametea din timpul războiului şi de după război, asemănarea ereditară cu tatăl meu, din păcate, nu prea arătos („leit taică-su, cu faţa mare!", spuneau adesea rudele despre mine, minunându-se), obstacolele din calea vieţii, un mod de viaţă atât de nesănătos: laborator, bibliotecă, cameră, discuţii, frământări, miasmele reactivilor şi nici un efort fizic... Nu, serios, nu eu am fost acela care m-am căznit să devin urât, gras, adus de spate, greu de cap, dar aşa a fost să fie.

În ceea ce priveşte ideea mea, ar trebui să fiu mândru că am întrecut natura! Dar nu mă prea trage inima...

Nu, totuşi, ideea e dăunătoare. Să admitem că vom perfecţiona metoda sintezei dirijate până la capăt. Vom reuşi să facem oameni admirabili, puternici, frumoşi, talentaţi, energici, cu vaste cunoştinţe – mă rog, nişte stăpâni ai vieţii, ca cei de pe afişul „La CEC am economisit, mobilă ne-am agonisit!" Iar cei după care îi vom reproduce înseamnă că reprezintă doar nişte ciorne stricate de viaţă? Pentru ce să-i umilim în

felul acesta? Frumoasă „răsplată” a vieții. Păreri de rău pentru imperfecțiunea proprie, gândul că niciodată nu vei reuşi să devii perfect, pentru că, în locul unei producții puse la punct, pe tine te-a adus pe lume o mamă obişnuită! Înseamnă că metoda noastră de sinteză a omului este împotriva oamenilor? Şi nu numai împotriva celor răi, ci a tuturor, deoarece fiecare dintre noi este imperfect, într-o anumită privință. Înseamnă că şi oamenii bun (obişnuiți, nu artificiali) o vor duce mai greu în viață?

(Asta-i! Uite aşa eşti tu, Krivoşein, ai pielea groasă... Până nu te atinge pe tine ceva direct, nu-ți dai seama. „Să-i bați cuie în cap, nu altceva”, cum spunea babacul. Bine, e în regulă. Nu-i important cum mi-am dat seama, important e că mi-am dat seama.)

Am la ce să mă gândesc... Se pare că toate defectele oamenilor au o natură comună – imperfecțiunea. Să luăm, de exemplu, o trăsătură de caracter bună şi frumoasă: candoarea. Ea este sădită în noi încă din copilărie. Dar natura nu şi-a jucat rolul până la capăt, educația a cam greşit, împrejurările vieții nu au fost cele prielnice şi în locul candorii a ieşit o prostie înspăimântătoare. În acelaşi mod, în locul unei precauții pline de înțelepciune, a apărut frica, în locul încrederii în sine, atât de necesară în viață, îngâmfarea, în locul sincerității şi al unui scepticism sănătos, cinismul, în locul îndrăznelii lucide neobrăzarea, lipsa de bun simț, în locul inteligenței şiretenia.

Neputința noastră în fața imperfecțiunii noi o

ascundem în dosul a tot felul de zicale glumeţe („a căzut în cap când era mic”), ştiinţifice („degradarea personalităţii”, „complex de inferioritate”), obişnuite („nu i-a fost dat”, „n-are har”). Înainte se spunea „har de la dumnezeu”, în secolul nostru materialist se spune „dar al naturii”. Şi, în fond, tot dracul ăla e. Oricum, nu depinde de om. Unii îl au, alţii nu.

Şi se poate ghici de ce „nu i-a fost dat”. În comuna primitivă şi în celelalte formaţiuni sociale perfecţiunea omului nu era obligatorie. Trăieşti, poţi să munceşti, să te înmulţeşti, ştii să te descurci – e foarte bine! Numai acum, când în reprezentările noastre a pătruns ideea, nu utopică, ci constructivă, a comunismului, se formează adevăratele cerinţe faţă de Om. Noi, privindu-i pe oameni prin prisma acestei admirabile idei, am început să observăm prea bine ceea ce înainte nici nu luam în seamă...”

„8 ianuarie. Mi-am împărtăşit gândurile lui Viktor Kraveţ.

— Vrei să aplici metoda sintezei la oameni obişnuiţi? a tras concluzia inteligenta dublură nr. 3.

— Da, dar cum? M-am uitat la el plin de speranţă. Dar dacă ştie şi asta.

El mi-a înţeles privirea şi a izbucnit în râs.

— Nu uita că eu... sunt tu. În orice caz, ca nivel de cunoştinţe.

— Dar poate că tu ştii mai bine ce lichid e acesta? Am arătat spre rezervor. Doar ai ieşit din el ca... ca Afrodita din spuma mării. Compoziţia lui şi toate celelalte...

— În două cuvinte?

— Fie şi în trei.

— Poftim. Acest lichid este omul. Compoziția lui este cea a corpului omenesc. În afară de asta, acest lichid reprezintă o maşină de calcul biochimică, cuantico-moleculară, cu autoinstruire şi o memorie uriaşă. Fiecare moleculă de lichid cuprinde o oarecare informație proprie... Adică, oricum ai suci-o şi ai răsuci-o, lichidul „maşinii-mamă" este, pur şi simplu, omul în faza lichidă. Poți trage din acest fapt concluzii organizatorice, ştiințifice şi practice...

Se simțea că noua problemă nu-l preocupă în aceeaşi măsură ca pe mine. Am încercat să-i stimulezi puțin imaginația.

— Vitea, dar dacă această metodă va fi, într-adevăr, „ceea ce trebuie"? În fond, e destinată oamenilor obişnuiți, şi nu...

— Ia mai du-te tu la!... (Vai, vai, ia te uită, şi când te gândeşti că e un om artificial!) Eu refuz categoric să privesc lucrarea noastră de pe pozițiile „e bine – nu e bine" şi ale adeziunii la jurământul pe care eu nu l-am făcut! În vremurile noastre trebuie să ai o atitudine mai rezonabilă față de jurăminte! (Ei, dacă asta se poate numi atitudine rezonabilă...) Tu vrei să aplici descoperirea la transformarea oamenilor?

— În îngeri... am adăugat eu.

— La dracu cu îngerii! Transformări informaționale ale lui *Homo Sapiens*, şi atât! Şi hai să analizăm problema de pe acest plan academic.

Am observat pentru prima oară că şi-a ieşit din fire... N-ai ce-i face, firea familiei Krivoşein îşi spune cuvântul. Dar principalul e că s-a pornit, s-a urnit din loc. Asta e lucrul cel mai necesar când începi o cercetare nouă – s-o iei din loc, să te înfurii de muncă.

Ca rezultat al unei discuții de şase ore, cu întrerupere pentru masă, am făcut patru paşi în clarificarea noii probleme.

Primul pas: Oamenii artificiali şi naturali, judecând după toate (hai să-i zicem, fie şi după faptul că hrana obişnuită nu este o otravă pentru dubluri), sunt identici din punct de vedere biologic. Prin urmare, tot ce face „maşina-mamă" cu dublurile, poate fi extins *în principiu* (dacă faci abstracție de dificultățile realizării tehnice, cum se scrie în articole) asupra oamenilor obişnuiți.

Pasul al doilea: „Maşina-mamă" execută comenzile de transformare în cadrul rezervorului, fără nici un fel de adaptări mecanice şi dispozitive de control şi dirijare. El efectuează în rezervor, cum ar spune biologii, un metabolism dirijat..."

Ah, diavolii! mormăi aspirantul şi-şi aprinse nervos o țigară.

„... Sau, mai precis: transformă informația exterioară în înregistrări structurale în cadrul substanței: molecule organice, celule, țesuturi...

Pasul al treilea. În principiu, cum poate fi transformat omul în cadrul „maşinii-mamă"?

Dublura artificială ia naştere în ea ca o continuare şi dezvoltare a schemei maşinii. În stadiul transparenței ea se simte şi se percepe deja ca om, dar nu poate acționa activ (Experiența cu Adam şi confirmarea lui Kraveț sunt elocvente). Pe urmă dublura se întruchipează, *se deconectează* de circuitul lichid al „maşinii-mamă" (sau circuitul de el), pune stăpânire pe sine şi iese din... Nu, nu trebuie să mă exprim academic! Se desprinde din maşină. Cu un cm obişnuit trebuie procedat, probabil, în ordine inversă. Adică înainte de toate el trebuie „conectat" în circuitul maşinii. Tehnic vorbind, omul trebuie scufundat în bazin.

Al patrulea pas: Dar se va conecta oare omul din nou în circuitele „maşinii-mamă"? Pentru că e nevoie de – eu sunt totuşi suficient de familiarizat cu neurofiziologia, l-am citit pe Ashby – un contact deplin al întregului sistem nervos al omului cu lichidul. Dar toți conductorii – nervii – sunt izolați de mediul exterior prin piele, țesuturi, oasele craniului. Pentru a ajunge la ei, lichidul-circuit trebuie să pătrundă în interiorul omului...

Noi am ajuns la concluzia că el poate să pătrundă. Pentru că, în fond, omul este o soluție. Dar nu o soluție pe bază de apă (în acest caz oamenii s-ar dizolva în apă). În organismul omului nu e chiar atât de multă apă în stare liberă. Toată treaba o încurcă analiza cantitativă, această blestemată hipnoză a cifrelor, pentru că atunci când descompunem

țesutul viu obținem cifre convingătoare: apă 75 la sută, proteine 20 la sută, lipide 2 la sută, săruri 1 la sută ş.a.m.d. Omul este o soluție biologică şi toate componentele există în el într-o anumită unitate şi interdependență. Există în corp lichide ca saliva, urina, plasma sanguină, sucul gastric, care pot fi turnate într-o eprubetă. Alte lichide umplu țesuturile celulare. Muşchii, nervii, creierul şi fiecare celulă este prin ea însăşi o eprubetă. Lichidele biologice impregnează chiar şi oasele ca pe un burete... Aşa că, în pofida lipsei unui recipient potrivit, omul are mult mai multe temeiuri să se considere un lichid, decât să zicem, ar avea o soluție de 40 la sută natriu.

Ca să fim mai precişi: omul reprezintă informația înregistrată într-o soluție biologică... Începând cu clipa când a fost conceput copilul, în această soluție se petrec transformări, se formează muşchii, organele interne, nervii, creierul, pielea. Acelaşi lucru – dar rapid şi într-un alt mod – se petrece în lichidul biologic al „maşinii-mamă". Aşa că, din orice unghi am privi lucrurile, aceste două lichide sunt foarte înrudite şi interpătrunderea lor este pe deplin posibilă".

Oricât de mult doream să verificăm de îndată fiecare idee şi fiecare presupunere, în cadrul „maşinii-mamă", ne-am înfrânt această tentație şi toată ziua ne-am ocupat de teorie. Ne-am jucat destul cu întâmplarea! E timpul să gândim totul în prealabil.

Prin urmare, să ne conectăm înainte de toate".

„1 februarie. Ah, ce bune şi frumoase erau teoriile pe care le potriveam la ceea ce era deja realizat! Jocul de-a cuburile, aritmetica cu „e bine – nu e bine”... E plăcut să-ți aminteşti ce perfect se desfăşura totul... Dar să construieşti o teorie, cu ajutorul căreia să poți obține rezultate noi, e mult mai complicat.

Deocamdată, lichidul teoretic fundamental (circuitul lichid) se comportă în rezervor ca apa cea mai vulgară. Numai că e mai dens.

E oare cazul să mai însemn că a doua zi am alergat la laborator, dimineața devreme, că, ținându-ne răsuflarea şi savurând dinainte satisfacția, ne-am vârât vârfurile degetelor arătătoare în rezervor – „ne-am conectat”. Şi nimic. Lichidul nu era nici cald, nici rece. Am stat aşa aproape o oră. N-am sesizat însă nici un fel de senzație, nici un fel de modificări.

Oare e cazul să descriu cum i-am îmbăiat în lichid pe ultimii doi iepuri de casă, încercând să-i conectăm la maşină? „Maşina-mamă” nu se supunea nici măcar comenzii „Nu!”, şi nu-i dizolva. Totul s-a sfârşit cu înecul iepurilor în lichid, iar noi n-am mai reuşit să-i readucem la viață.

Merită oare să amintesc că introduceam în lichid conductorii şi urmăream pe oscilograf oscilațiile potențialilor plutitori? Potențialii oscilează, iar curba seamănă cu o electroencefalogramă zimțată. Ei şi?

Şi unite aşa mereu... Dacă eram un începător, – m-aş fi dat bătut de multă vreme”.

„6 februarie. O nouă experiență. Mi-am

introdus degetul în lichid, iar Viktor Kraveț şi-a pus pe cap „coiful lui Monomah” şi a început să atingă cu degetul său diferite obiecte. *Eu simțeam ce anume atinge el!* Iată ceva cald (radiatorul caloriferului), iată ceva rece şi ud (şi-a băgat degetul sub robinet)...

Înseamnă că degetul meu *s-a conectat?!* Maşina îmi transmite prin el informația exterioară a senzațiilor... Da, dar nu sunt senzațiile de care am nevoie. Eu am nevoie de semnale (fie şi în senzații) ale activității în rezervor a circuitului lichid!”

„10 februarie. Dacă ții multă vreme mâna în lichid şi te conectezi, simți o uşoară mâncărime şi înțepături în piele... Poate că e doar o autosugestie? Prea e slabă senzația, aproape imperceptibilă”.

„15 februarie. Un rezultat minor, nevinovat, neglijabil. Ca proporții el se situează în urma reproducerii iepurilor de casă. Pur şi simplu, mi-am tăiat astăzi partea moale, cărnoasă a palmei şi mi-am cicatrizat tăietura.

— Înțelegi?! mi-a spus dimineața, gânditor, Viktor Kraveț. Ca să ai senzația activității „circuitului lichid”, el trebuie să lucreze. Dar, iartă-mă, la ce vrei să lucreze? De ce, pentru ce „să se conecteze” la tine, la mine, la iepuri? La noi totul este deja făcut, totul se găseşte într-un echilibru informațional.

...Nu ştiu dacă, într-adevăr, eu am fost acela care mi-am dat seama mai întâi ce trebuie făcut mai departe, sau, pur şi simplu, el n-avea chef să-şi provoace o durere. Dar experiența am

început-o eu. Am tulburat echilibrul informațional din organismul meu.

Bisturiul era ascuțit şi datorită lipsei de experiență mi-am crestat carnea până la os. Sângele mi-a umplut mâna. Mi-am cufundat palma în rezervor. Lichidul din jur a început să se înroşească intens. Durerea nu dispărea.

— „Coiful", pune-ți coiful! a țipat Viktor Kraveț.

— Ce „coif", pentru ce? Din cauza durerii şi a sângelui care curgea nu raționam prea bine.

Atunci el mi-a pus pe cap „coiful lui Monomah", a mişcat câteva butoane şi durerea a dispărut imediat. După numai câteva secunde lichidul s-a curățat de sânge. Mâna mi-a fost cuprinsă de o mâncărime plăcută şi atunci a început minunea. Sub ochii mei mâna devenea transparentă!

La început au apărut fibrele roşii al muşchilor. După un minut ele s-au dizolvat, iar prin jeleul roşiatic au început să se întrezărească falangele albe ale degetelor. Lângă încheietură se îngroşa cu repeziciune şi se subția, împingând sângele, un vas violaceu.

Mi s-a făcut frică şi mi-am tras repede mâna afară din rezervor. Am simțit dintr-odată durerea. Mâna era întreagă, dar strălucea ca şi cum ar fi fost unsă cu ceva; de pe degetele străvezii se scurgeau picături grele. Am încercat să-mi mişc degetele, dar nu mă ascultau. Şi deodată am observat că vârfurile degetelor se îngroaşă sub formă de picături... Era ceva cu totul înfricoşător...

— Vâr-o la loc! Ai să-ți pierzi mâna! a răcnit Viktor Kraveț.

Am introdus-o în lichid şi mi-am concentrat atenția asupra tăieturii. Simțeam o mâncărime plăcută chiar acolo. „Da, maşină... aşa, aşa e bine”... o încurajam eu. Mâncărimea slăbea treptat şi mâna devenea din nou netransparentă! Răsuflând uşurat, am scos-o afară. Tăietura nu mai exista. În locul ei se vedea doar o cicatrice roşie-albăstrie. Prin crăpături apărură picăturile străvezii ale serului sanguin. Cicatricea mă mânca îngrozitor. Probabil că asta nu era încă totul. Mi-am introdus din nou mâna în lichid... Din nou – transparență, mâncărime, „aşa, maşină, aşa”... În sfârşit, mâncărimea a dispărut, mâna a devenit opacă.

Întreaga experiență a durat douăzeci de minute. Acum nici chiar eu n-aş mai fi putut indica locul unde mă crestasem cu bisturiul.

Să ne lămurim... Cel mai interesant mi se pare faptul că n-a trebuit să-i sugerez „maşinii-mamă” o informație specială despre felul în care să tămăduiască tăietura. De altfel, nici n-aş fi putut s-o fac. Probabil că şi încurajările mele „aşa, aşa”... Au fost inutile. Senzația de durere a generat şi fără asta în creierul meu biocurenți destul de... grăitori.

Înseamnă că „maşina-mamă” este conectată la om de semnalul legat de tulburarea echilibrului informațional din cadrul sistemului. Dar un asemenea semnal îl poate constitui nu numai durerea, ci şi comanda volitivă de a modifica

ceva în tine însuți, insatisfacția („nu e bine”). Iar în continuare se poate dirija cu ajutorul senzațiilor.

Era o experiență neînsemnată, lipsită de spectaculozitate, în comparație cu toate celelalte. În fond, tăietura putea fi dată cu iod, bandajată şi s-ar fi vindecat şi aşa...

Şi totuşi era cea mai importantă experiență din tot ceea ce am realizat într-un an de muncă! Acum descoperirea poate fi utilizată nu numai pentru sinteza şi perfecționarea dublurilor artificiale, ci şi pentru transformarea complicatului sistem informațional cuprins în cea mai complexă soluție biologică, pe care noi o denumim simplu „om”. Transformarea oricărui om!”

„20 februarie. Da, circuitul lichid se conectează la organismul omului şi la o comandă a voinței. Astăzi, cu ajutorul acestei metode, am înlăturat de pe brațul stâng, până la cot, tot părul. Mi-am cufundat brațul în rezervor şi mi-am pus „coiful”. A urmat comanda „Nu!”, concentrată asupra părului. Înțepăturile şi mâncărimea s-au intensificat. Pielea a devenit transparentă. După un minut părul s-a dizolvat.

Cu ajutorul acestei metode Viktor Kraveț a făcut să-i crească, în numai cinci minute, la degetele mic şi la arătător, unghii lungi de doi centimetri! Şi-a cufundat în lichid ambele mâini şi a transformat amprentele obişnuite ale pielii de pe buricele degetelor în ceva asemănător cu desenul „în zigzag” de pe anvelopele automobilelor. Apoi a încercat să refacă vechiul

desen, dar uitase cum arăta înainte de asta.

Acum e limpede de ce n-am reuşit cu iepurii de casă. Ei n-au conştiinţă, n-au voinţă, nu cunosc insatisfacţia faţă de propria lor fiinţă. Este o metodă doar pentru om. Numai pentru om!”

În continuare aspirantul Krivoşein a citit fugitiv, străduindu-se să memoreze. Întorcea filele jurnalului şi parcă le fotografia cu memoria sa. Totul îi era limpede. Krivoşein şi Kraveţ au ajuns, pe o altă cale, la acelaşi rezultat ca şi el – la dirijarea metabolismului, numai că au obţinut această realizare cu ajutorul maşinii.

Şi e foarte important că au făcut-o cu ajutorul maşinii. Acum această descoperire nu este ceva unic, nu reprezintă o formă a monstruozităţii, ci înseamnă ştiinţa de a se autotransforma. Nu e suficient să dispui de o metodă de transformare. Trebuie să dispui şi de o informaţie completă asupra organismului omenesc. Ei nu o au şi nici nu puteau s-o aibă. Iar „cunoştinţele în senzaţii” pot fi înregistrate acum în „maşina-mamă” şi transmise tuturor. Şi fiecare om va căpăta o putere nemaiîntâlnită.

Aspirantul îşi strânse visător pleoapele şi se lăsă pe speteaza scaunului... Ce să mai vorbim! Lupta împotriva bolilor... în curând ele vor fi uitate! Toate forţele naturii se vor supune omului chiar şi fără maşini.

...Adâncurile albastre ale oceanului, unde nu te poţi scufunda fără costumul de scafandru, fără batiscaf... Omul-delfin, lăsând să-i crească

branhii şi înotătoare, va putea să se delecteze cu stihia apelor, să trăiască în mijlocul ei, să muncească, să călătorească.

...Dacă îl vor atrage înălțimile văzduhului, va putea să-şi lase aripi, să zboare, să planeze ca vulturii în curenții de aer cald.

...Planetele îndepărtate şi vitrege omului, cu o atmosferă otrăvitoare formată din gaze de clor, supraîncălzite de arşița soarelui şi fierbințeala magmei nestinse sau înghețate de frigul cosmic, infectate de bacili purtători de moarte vor putea fi cucerite. Omul va putea să trăiască acolo liber, ca şi pe Pământ, fără scafandru şi protecție biologică. Va trebui doar să-şi reconstruiască organismul pentru oxidarea cu clor în loc de oxigen.

La om, principalul nu constă în faptul că respiră oxigen. Nici mâinile şi nici picioarele nu sunt esențiale. El îşi poate făuri branhii, aripi înotătoare, poate respira fluor şi totuşi să rămână om. Tot aşa după cum poți avea membre normale, piele albă, cap şi acte în regulă şi totuşi să nu fii om!

— Da, dar... Krivoşein se sprijini cu coatele pe masă şi rămase pe gânduri. Privirea îi căzu din nou pe însemnările din jurnalul lui Krivoşein cel original.

„... Vor dispare bolile, infirmitățile, nu vor mai fi de temut nici rănile, nici otrăvirile. Fiecare va putea să devină puternic, curajos, frumos, va putea să-şi mobilizeze resursele organismului pentru a îndeplini munci care înainte i se

păreau peste puterile lui. Oamenii vor fi ca nişte zei!... Da, da, de ce zâmbeşti? E într-adevăr *acea* metodă de perfecționare nelimitată a omului!

— Sunt mai înțelept, de aceea zâmbesc, a răspuns Viktor Kraveț cu răceală. Iar o iei razna!

— Ia mai lasă-mă! Oare nu tinde fiecare om să devină mai bun, să se perfecționeze?

— Năzuieşte, dar pe măsura reprezentărilor sale despre bine şi perfecțiune. Aşa, de pildă, prin metoda respectivă pot lua naştere „băile cosmetice Krivoşein".

— Ce băi mai sunt şi astea?

— Uite aşa, băi... câte cinci ruble de şedință. Vine o tovărăşică, se dezbracă după paravan, se scufundă în soluția biologică. Operatorul – un oarecare Jora Şerverpupa, fost frizer şi coafor – îşi pune în cap „coiful lui Monomah" şi se apleacă spre ea: „Ce vă doreşte inima?" „Acuşica aş vrea să mă fac a la Brigitte Bardot – comandă clienta. Dar dacă se poate ceva mai plinuță şi brună. Vasea al meu mă vrea aşa, brună"... Ce te strâmbi? O să-i dea şi bacşiş lui Jora. Iar clienții de sex masculin se vor transforma în genul superbărbatului Jean Marais sau în cel al frumuseții nordice de tipul Oleg Strâjenov. Iar în sezonul următor va veni moda Lolobrigidelor şi a altei vedete masculine...

— Dar i se poate da „maşinii-mamă" o oarecare limită inferioară de selectare a informației... un fel de filtru pentru trierea prostiei şi a vulgarității. Sau i se poate fixa un program rigid...

— ... care odată cu formele să vâre în

consumatorul de masă un bogat conținut interior? Dar dacă el nu va dori acest lucru? Are sau nu dreptul, pe banii lui, să nu-l dorească? „Dar ce, sunt cumva anormală – va protesta aceeaşi tovărăşică – de vreți să mă rectificați? Voi sunteți nişte caraghioşi!" înțelegi, fermitatea de beton armat a poziției filistinului şi a omului vulgar, trivial, rezidă tocmai în faptul că ei consideră că normală, exemplară propria lor comportare.

Dar se poate face ca această comportare să nu fie considerată normală de „maşina-mamă".

— „Hm... Propun efectuarea unei experiențe simple. Vâră, te rog, degetul în lichid.

— Care din ele?

— Acela de care să nu-ți pară rău.

Am vârât în lichid degetul inelar. Dublura îşi puse coiful" şi se apropie de dulăpiorul cu instrumente medicale.

— Atențiune!

— Au, ce faci?! Mi-am scos brusc degetul. Avea pe el o tăietură din care curgea sânge.

Viktor Kraveț îşi supse degetul inelar, apoi şterse sângele de pe bisturiu.

— Acum ai înțeles? Pentru maşină nu există şi nu poate exista normă de conduită. Ei puțin îi pasă. Ce i se porunceşte, aia face...

Ne-am vindecat tăieturile.

Viktor Kraveț m-a coborât din înaltul cerului, de-a berbeleacul, pe Pământ. Noi, inventatorii, suntem oameni visători. Şi Edison se gândea, probabil, că la telefonul său oamenii îşi vor comunica unii altora numai veşti plăcute şi

necesare, şi în nici un caz nu vor bârfi, nu vor face denunțuri anonime şi nu vor chema „Salvarea” la cunoscuții lor pe deplin sănătoşi, doar de dragul de a se amuza... Aşa şi noi, toți visăm ceva bun, dar când viața întoarce pe dos ideea invenției, ne plesnim cu palmele peste coapse, ca tăietorii de lemne pe ger: Păi ce faceți oameni buni?!

Blestemul ştiinței constă în faptul că ea creează doar metode şi nimic mai mult. Aşa şi la noi, va fi doar o simplă „metodă de transformare a informației în sistemul biologic”. Maimuța poate fi transformată în om. Însă şi omul în maimuță.

Dar nu se poate! Nu, nu se poate concepe că şi după descoperirea noastră totul o să rămână la fel cum a fost! Şi nu-i vorba de ştiință, ci de viață! Descoperirea noastră vizează tocmai viața. Ea nu împuşcă, nu omoară – ea creează. Poate că noi nu căutăm unde trebuie. Nu e vorba aici de proprietățile maşinii, ci de însuşirile omului”.

Aspirantul Krivoşein termină lectura jurnalului frământat de gânduri. E posibil, oare, să-şi fi pierdut timpul degeaba? Nu cumva descoperirea noastră a apărut înainte de vreme şi se poate întoarce împotriva oamenilor? La Moscova el s-a gândit prea puțin la toate acestea. Descoperirea era numai a lui. Ea nu privea pe nimeni altcineva. Prin urmare cercetează şi taci din gură... E adevărat că după baia din bazinul reactorului tare ar mai fi vrut să-i împărtăşească lui Androsiaşvili şi băieților

de la cămin descoperirile şi frământările sale, să le spună că radiația şi boala iradierii pot fi învinse! Dar aceste lucruri aveau o legătură directă cu probleme de război...

„Din cauza ticăloşilor! Krivoşein fu cuprins de furie. Din cauza ticăloşilor care sunt, poate, doar unul la mie, şi pentru care binevoitoarea şi servila prostituată, Ştiința, pregăteşte metode de aruncare în aer a podurilor şi de distrugere a popoarelor! Doar metode. La naiba, poate ar fi cazul să încep exterminarea acestor bestii după metoda noastră? Nimeni n-are să mă prindă, n-are să mă împuşte... Să merg şi eu pe drumul ticăloşilor? Nu. Nici asta nu e „ceea ce trebuie".

Aspirantul închise caietul, îşi ridică privirea. Lampa de birou ardea de pomană. Se făcuse lumină. Dincolo de geam fațadele galbene, identice, ale clădirilor din cartierul academicienilor priveau printre frunze la soarele nevăzut. Se părea că turma de case va porni, dintr-o clipă într-alta, după astru. Ceasul arăta şapte şi jumătate, dimineața.

Krivoşein îşi aprinse o țigară şi ieşi în balcon. În stația de troleibuz, jos, se adunau oameni. Un bărbat cu umerii largi, într-un impermeabil bleumarin, se preumbla pe sub copaci.

— Ia te uită! se miră Krivoşein de perseverența şi rezistența acestuia. Bine. Trebuie salvat ceea ce mai poate fi salvat.

Se înapoie în cameră, se dezbrăcă şi făcu un duş rece. Îi reveni vioiciunea şi energia. Deschise apoi şifonierul, scotoci prin rezervele modeste din garderobă, cercetându-le cu un

ochi critic. Alese o cămaşă ucraineană cu guler brodat şi o trase pe el. Cercetă cu îndoială costumul bleumarin, uzat, oftă şi îl îmbrăcă.

Pe urmă, aspirantul se antrenă un sfert de oră în fața oglinzii şi părăsi locuința.

Capitolul 3

— Ei, ia stai! Nu fii măgar!
— Uşor de spus... mormăi măgarul şi o luă la fugă.
O poveste modernă

Bărbatul în impermeabil îl zări pe Krivoşein, se întoarse spre el şi-l privi drept în față.

„Doamne, ce detectiv primitiv! se indignă Krivoşein. În loc să urmărească imaginea mea în vitrină sau să se ascundă după un ziar, se zgâieşte ca omul de Neanderthal la un autobuz! Ce dracu, n-au instrucțiuni? Măcar de-ar citi comicsuri, pentru a-şi ridica calificarea! Cu asemenea indivizi, slabe speranțe să dai de firul unei crime!”

Îl cuprinse furia. Se apropie hotărât de bărbatul în impermeabil.

— Ascultă, de ce nu te schimbi? Detectivilor nu li se aplică legea cu privire la munca de şapte ore?

Cel cu impermeabilul îşi înălță mirat sprâncenele.

— Valea... Auzi aspirantul o voce baritonală, caldă. Valentin... Nu mă cunoşti?

— Hm... Krivoşein clipi, îl privi cu atenție şi

scoase un fluierat. Deci asta e... Prin urmare, dumneata eşti Adam Hercule? Ia te uită! Şi eu care credeam...

— A... înseamnă că dumneata nu eşti Krivoşein? Adică eşti Krivoşein, dar... din Moscova?

— Exact. Ei, te salut... Te salut, Valea-Adam, suflet rătăcit!

— Salut.

Îşi strânseră mâinile. Krivoşein cercetă chipul bronzat de soare şi ars de vânt al lui Adam. Trăsăturile îi erau cam dure, dar frumoase. „Totuşi, Valea nu s-a muncit degeaba! Uite ce-a ieşit!" Numai în ochii de culoare deschisă, pe sub genele decolorate, i se citea o sfială ascunsă.

— Acum o să fie mulți cu numele Krivoşein, Valentin Vasilievici.

— Poți să-mi spui Adam. Am să iau acest nume.

— Dar pe unde ai umblat, Adam?

— La Vladivostok, o, doamne... Râse scurt, ca şi cum s-ar fi îndoit că are dreptul să glumească. La Vladivostok şi în împrejurimile sale.

— Ce vorbeşti? Asta-i grozav! Krivoşein îl privi cu invidie. Ai montat utilaje în porturi?

— Nu, chiar... Am aruncat în aer stâncile submarine cu dinamită. Iată... Acum m-am întors să lucrez...

— Şi nu ți-e teamă?

Adam îl privi pe Krivoşein drept în ochi.

— Mi-e teamă, dar... înțelegi, am o idee. În loc

de a sintetiza oameni artificiali, aş vrea să încerc să-i transform în „maşina-mamă” pe cei obținuți. Adică... să te scufunzi în lichid, să acționezi cu ajutorul informației externe... Probabil că se poate, ce zici?

Adam se sfia totuşi. Îşi dădu seama că se sfieşte şi-i era ciudă că, din cauza asta, şi-a expus ideea sa atât de stângaci.

— E o idee bună, spuse aspirantul. Îl privi pe Adam cu o curiozitate nouă.

„În fond, nu suntem chiar atât de diferiți. Sau asta este logica interioară a descoperirii?”

— Numai că a mai fost experimentată, Val. Ei şi-au scufundat în lichidul nostru diferite părți ale corpului. Se pare că s-au scufundat şi în întregime.

— Şi iese ceva?

Iese... Numai că, cu ultima experiență, încă nu e totul prea limpede.

Dar e ceva formidabil! Înțelegi?... În felul acesta se poate introduce informația Artei în om, cu selecție, după principiul legăturii inverse... Adam, încurcându-se şi sfiindu-se în continuare, i-a expus lui Krivoşein gândurile sale cu privire la înnobilarea omului cu ajutorul artei.

Dar aspirantul l-a înțeles. La urma urmelor, nu e atât de greu să te înțelegi pe tine însuți.

— ... În munca noastră, noi trebuie să pornim de la ideea că omul tinde spre mai bine, cită, zâmbind, o însemnare din jurnalul lui Krivoşein, de la faptul că nimeni sau aproape nimeni nu vrea să facă în mod conştient ticăloşii şi prostii,

că ele se întâmplă datorită neînțelegerii.

— În viață totul este complicat. Nu poți să-ți dai seama dintr-odată dacă procedezi bine sau nu. Asta o ştiu şi de la mine. Şi dacă îi dai omului o informație clară şi aplicabilă la psihicul, la faptele şi la acțiunile lui... despre ce e bine, ce e rău, ce e prostie – şi o înțelegere limpede a faptului că orice ticăloşie sau prostie de-a sa, mai devreme sau mai târziu, conform legii numerelor mari, se va întoarce împotriva lui însuşi, atunci putem să nu ne temem nici de el, nici pentru el. O astfel de informație poate fi introdusă şi în „maşina mamă...!"

— Cum, şi o asemenea experiență s-a mai făcut? se miră Adam.

— Nu. A existat doar o înțelegere vagă că acest lucru este necesar, că fără o asemenea informație toate celelalte nu au nici un sens... Aşa că ideea ta este foarte oportună. Ea, cum se spune în cercurile academice, umple un gol... Ia ascultă! Deodată Krivoşein se înfurie. Şi, tu, cu o asemenea idee, umblai pe urmele mele ca un copoi, te preumblai pe sub ferestre! Nu puteai să mă strigi sau să vii în casă?

— Înțelegi... bolborosi Adam. Eu credeam că tu eşti el. Treci pe lângă mine, nu mă observi, nu mă recunoşti. M-am gândit că nu vrei să mă vezi. Noi am avut atunci o tevatură... Îşi plecă capul.

— Da... Nici la laborator n-ai fost?

— La laborator? Păi, n-am legitimație de intrare. Iar actele sunt ale lui Krivoşein. Toți de acolo le cunosc.

— Dar peste gard?

— Peste gard... Adam ridică din umeri, intimidat. O asemenea idee nici nu-i trecuse prin minte.

— Omul elaborează idei de o îndrăzneală nemaipomenită, iar în viață... O, doamne! Krivoşein clătină din cap dezaprobator. Trebuie să te debarasezi de această timiditate mizerabilă în fața oamenilor, altfel vei pieri. Va pieri şi munca... În sfârşit, el îi întinse cheile, du-te instalează-te şi odihneşte-te. Toată noaptea ai patrulat. Trebuie să te odihneşti!

— Dar unde e... el?

— Asta aş vrea s-o ştiu şi eu. Unde o fi şi ce-i cu el? Aspirantul se posomorî. Am să încerc să lămuresc totul. Ne vedem mai târziu. La revedere, mai spuse el şi zâmbi. Totuşi, e foarte bine că ai venit.

„Nu, pe om nu-l poți abate atât de uşor din calea sa, îşi spunea în gând Krivoşein, îndreptându-se spre institut. O problemă măreață, o idee mare îşi poate subordona totul, te poate face să uiți şi de jigniri, şi de năzuințe personale, şi de imperfecțiuni... Omul tinde spre mai bine. Deci totul e în regulă!”

Pe alături treceau în goană troleibuzele şi autobuzele matinale supraîncărcate. Într-unul din ele aspirantul o găsi pe Lena. Şedea lângă geam şi privea distrată afară. Se opri o clipă şi o însoți cu privirea.

„Ah, Lena, Lena! Cum ai putut să faci una ca asta?”

Lectura jurnalului avusese asupra

aspirantului un efect pe care nu l-ar fi putut avea asupra nimănui. Avea impresia că a trăit, în acest din urmă an, tot timpul la Dneprovsk. El era pur şi simplu Krivoşein şi simți o strângere de inimă amintindu-şi de mâhnirea pe care această femeie i-o pricinuise lui (da, lui!).

„... Eu ştiu încotro se îndreaptă cercetările noastre, de ce să ne ascundem după deget. E rândul meu să mă vâr în rezervă. Împreună cu Viktor Kraveț efectuez mici experiențe instructive asupra membrelor noastre. De curând mi-am sudat, cu ajutorul circuitului lichid, ligamentul de la genunchi, rupt cu mulți ani în urmă, şi acum nu mai şchiopătez. Toate acestea sunt, desigur, o minune a medicinii. Dar noi avem gânduri mult mai îndrăznețe. Tindem spre totala transformare a omului. Într-o astfel de treabă nu trebuie să te rezumi la mărunțişuri. Altfel o să ne mai învârtim încă douăzeci de ani în jurul rezervorului. De data asta trebuie să mă vâr în rezervor chiar eu, un om natural obişnuit. Viktor Kraveț nu mai are ce căuta acolo.

În esență, urmează să facem proba propriului meu organism, şi nu a „maşinii-mamă". Toate cunoştințele şi procedeele noastre nu fac doi bani dacă omul nu va avea voința şi hotărârea necesară de a se supune transformărilor informaționale în lichid.

Desigur, eu nu mă voi întoarce transformat din acest rezervor. În primul rând, nouă ne lipseşte informația necesară pentru transformări

esențiale ale organismului şi intelectului omenesc. În al doilea rând, pentru început acest lucru nici nu este necesar. E suficient să verificăm conectarea totală în „maşina-mamă”, să dovedim că acest lucru e posibil, că nu e periculos şi, desigur, să schimbăm ceva în propriul eu. Ca să spun aşa, să facem prima rotație în jurul Pământului. Dar e posibil acest lucru? Şi nu e periculos? Mă voi întoarce, oare, din rezervor, de pe orbită, din probe – mă voi înapoia? Complicată drăcovenie mai e şi „maşina-mamă”. Câte lucruri noi am descoperit la ea şi tot n-o cunoaştem în întregime...

Nu prea mă simt în apele mele din cauza perspectivei strălucite pe care le oferă cercetările noastre.

Mai ales că a venit şi momentul să mă însor. Asta-i! La dracu cu comportarea rezervată față de Lena! Am nevoie de ea. Vreau să fie cu mine, să fie îngrijorată, neliniştită şi să mă certe când mă întorc târziu acasă. Dar înainte de asta să-mi dea să mănânc. Şi (întrucât cu sinteza dublurilor totul este de acum limpede) fie ca noii Krivoşein să apară pe lume, nu din maşină, ci datorită unor relații bune, de înaltă moralitate dintre părinți. Şi n-au decât să ne complice ei viața. Eu sunt „pentru”. Mă însor! Cum de nu mi-a trecut asta prin cap mai înainte?

Să mă însor tocmai acum, când pregătim această experiență?... Ei şi! În cel mai rău caz va rămâne în urma mea o amintire din cele mai trainice. Un fiu sau o fiică. Odinioară oamenii plecau pe front, părăsindu-şi nevestele şi copiii.

De ce n-aş proceda şi eu la fel?

Poate că nu e prea cinstit să te însori, atunci când există posibilitatea să laşi în urma ta o văduvă. Dar să mă condamne cei ce au pornit sau vor porni la o asemenea acțiune. Lor le dau voie s-o facă!”

„12 mai.

— Mărită-te cu mine, Lena! O să fim tot timpul împreună. O să avem copii, frumoşi ca tine şi deştepți ca mine. Ce zici?

— Te crezi, într-adevăr, deştept?

— Păi cum? Ei, ce zici?

— Dacă ai fi deştept, nu ai propune aşa ceva.

— Nu înțeleg...

— Vezi? Şi vrei să ai copii deştepți.

— Te rog, explică-mi despre ce e vorba? De ce nu vrei să te măriți cu mine?

Ea îşi înfipse în păr ultimul ac şi se întoarse din fața oglinzii către mine.

— Îmi place grozav să te văd bosumflat, cu buzele răsfrânte. Dragul meu Valea! Roşcovanul meu! Înseamnă, deci, că ai intenții serioase? Ah, minunăția mea!

— Aşteaptă! i-am spus, eliberându-mă. Eşti de acord să te măriți cu mine?

— Nu, dragostea mea.

— De ce?

— Pentru că mă pricep la viața de familie ceva mai bine decât tine. Ştiu că din toate astea n-o să iasă nimic bun. Adu-ți aminte: am avut noi măcar o dată vreo discuție serioasă? Doar ne întâlneam şi petreceam timpul împreună... Aminteşte-ți de câte ori n-am venit la tine, iar tu

erai ocupat cu gândurile, cu treburile tale, şi nu te bucurai, erai chiar nemulțumit că am venit. Desigur, te prefaci, te străduieşti din toate puterile ca eu să nu observ lucrul acesta, dar eu îl simt... Imaginează-ți ce o să fie, atunci când vom fi tot timpul împreună?

— Înseamnă... înseamnă că tu nu mă iubeşti?

— Nu, Valea. Ea mă privea deschis şi cu o undă de tristețe. Şi nici n-am să te iubesc vreodată. Nu vreau să te iubesc. Înainte doream acest lucru... în fond, dacă ar fi să vorbim cinstit, m-am apropiat de tine cu un gând ascuns. M-am gândit aşa, omul acesta liniştit şi lipsit de frumusețe fizică mă va iubi şi mă va prețui... Tu nici nu-ți închipui, Valea, câtă nevoie aveam de asta. Simțeam nevoia să mă încălzesc! Numai că lângă tine nu m-am încălzit. Pentru că nici tu nu mă iubeşti prea mult... Tu nu eşti al meu, ştiu. Tu o ai pe alta: Ştiința! Ea râse cu răutate. V-ați scornit tot felul de jucării: ştiința, tehnica, politica, războiul. Iar femeia e doar aşa, printre altele. Dar eu nu vreau acest rol. Se ştie că noi muierile suntem proaste. Luăm totul în serios. Nu cunoaştem măsură în dragoste şi nu putem să facem nimic în privința asta... Vocea îi tremură şi ea se întoarse. Eu ți-aş fi spus oricum toate astea odată şi odată...

Da, Lena s-a înşelat pentru a doua oară!

De fapt, amănuntele n-au nici un rost. Am dat-o afară. Şi acum stau şi caut să-mi revin scriind jurnalul.

Va să zică, totul era numai calcul: „Să nu-ți iei un bărbat frumos, ci unul nearătos!” Iar eu am

vrut să întemeiez o familie sănătoasă...

E frig. Oh, ce frig el...

„De ce să mă iubească Frasquita? Nu am nici bani”... Vorba operetei. Ei, dar n-are rost să vorbesc despre mine! Lena nu e aşa. Dar cum e? În fond, a spus-o foarte bine: parcă cu nu-mi dădeam seama de toate? Şi încă cum! Dar înainte îmi conveneau astfel de relații superficiale cu ea... „Vă convine?” cum se spune prin magazine, când ți se propune o marfă oarecare.

În viață nimic nu trece fără să lase urme sau fă ă pedeapsă. Să luăm chiar cazul meu. M-am schimbat, mi-am dat seama de sentimentele mele, dar viață a năruit totul... M-am lăsat furat de o iluzie, ca în romane. Sunt un caraghios! Am vrut puțină căldură. Dar pentru ea n-am fost decât o stație de transbordare.

Asta e tot. În viața mea nu va mai fi nimic altceva. Nu mai găsesc eu o femeie ca Lena. Cât despre legăturile ieftine, nu sunt de acord cu ele.

Lena n-a vrut să devină văduva mea.

E frig...

Noi ne-am pierdut sinceritatea, aptitudinea de a acționa la porunca sentimentelor, de a crede fără rezerve, pentru că credeam, de a iubi, pentru că iubim. S-ar putea ca asta să se întâmple pentru că fiecare s-a fript nu o dată din cauza acestei sincerități, sau pentru că la teatru sau la cinematograf vedem cum se *confecționează* toate sentimentele, sau din cauza complexității vieții în care trebuie să chibzuieşti

şi să calculezi totul. Nu cunosc „Gingăşia sufletelor descompusă în şirul lui Taylor”... Am descompus-o...

Acum trebuie să înțelegem din nou, cu ajutorul rațiunii, cât de importante sunt în viața omului sentimentele integre şi puternice. Cine ştie, poate e bine că lucrul acesta trebuie dovedit. Asta se poate dovedi. Şi se va dovedi. Şi atunci oamenii vor căpăta o nouă naturalețe a sentimentelor şi faptelor, consolidate de rațiune, vor înțelege că altfel viața nu e viață.

Dar deocamdată e frig...

Ah, Lena, Lena, sărmana mea fetiță speriată de viață! Se pare că acum te iubesc, într-adevăr!”

La ora opt şi jumătate dimineața anchetatorul Onisimov se apropie de Laboratorul noilor sisteme. Plutonierul de serviciu Golovorezov şedea în bătaia soarelui, sprijinit de uşa de intrare, cu chipiul lăsat pe ochi. În jurul gurii deschise şi pe obraji îi umblau muştele. Plutonierul încerca să le alunge prin tresăriri ale muşchilor feței, dar nu se trezea.

— O să arzi în timpul serviciului, tovarăşe plutonier, vorbi cu severitate Onisimov.

Plutonierul de serviciu se trezi dintr-odată, îşi îndreptă chipiul şi se ridică în picioare.

— Totul e în ordine, tovarăşe căpitan, noaptea nu s-a întâmplat nimic.

— E clar. Cheile sunt la dumneata?

— Da, vă rog, şi plutonierul scoase cheile din buzunar. Aşa cum mi-au fost înmânate, aşa le

păstrez.

— Să nu laşi pe nimeni înăuntru.

Onisimov descuie uşa de la intrare, o deschise, apoi o trânti în urma lui. Orientându-se cu uşurinţă în coridorul întunecos, în care erau îngrămădite lăzi şi aparate, găsi uşa ce ducea la laborator.

Odată ajuns în laborator, se uită cu atenţie în jurul său. Pe duşumea rămăseseră băltoacele asemănătoare unui jeleu, ale căror margini se uscaseră şi se răsuciseră în sus. Furtunurile „maşinii-mamă" atârnau moale în jurul buteliilor şi baloanelor. Becurile de pe panoul maşinii electronice nu erau aprinse. Mânerele tabloului de comandă luceau vag în semiobscuritate. Onisimov trase cu îndoială în piept aerul stătut din încăpere şi clătină din cap: „Ehe!" Apoi îşi scoase haina gri, o aşeză cu grijă pe speteaza scaunului, îşi suflecă mânecile cămăşii şi se apucă de treabă.

Înainte de toate spălă cu apă, ridică şi aşeză la locul său rezervorul, apoi făcu legătura cu toate furtunurile şi capetele cablurilor. Cercetă cablul de energie electrică şi descoperi jos, la îmbinarea dintre duşumea şi perete, locul ars şi mâncat de acizi, unde se produsese scurtcircuitul. Luă din dulap mănuşile de cauciuc, scoase dintr-un sertar instrumentele, se înapoie la cablu şi se apucă să curețe, să răsucească şi să izoleze firele de cupru topite.

După câteva minute totul fu gata. Onisimov, suflând din greu, se îndreptă de spate şi conectă curentul electric. Transformatoarele

calculatorului TVM-12 începură să zumzăie uşor, se auzi zgomotul ventilatoarelor de aerisire, motorul de evacuare porni accelerându-şi turația.

Pe panoul de comandă al maşinii începură să licărească, în dezordine, beculețe roşii, albastre, verzi şi galbene.

Onisimov, muşcându-şi de emoție buza de jos, luă cu un balon mare de apă din distilator şi începu s-o toarne în toate buteliile, completându-le. Scoase din sertarul mesei de lucru a lui Krivoşein jurnalul de laborator şi, consultând însemnările, se apucă să toarne reactivi în butelii şi baloane. După ce termină toate aceste operații, se opri în mijlocul încăperii şi aşteptă.

Lumina pâlpâindă a becurilor de semnalizare fugea de la o margine a panoului la alta, de jos în sus şi de sus în jos, fugărindu-se ca într-o reclamă luminoasă de cinematograf. Dar, treptat-treptat, licăririle lipsite de noimă începură să se ordoneze într-o imagine alcătuită din linii frânte. Liniile drepte, verzi, le dublau pe cele albastre şi galbene. Licărirea becurilor roşii deveni mai slabă, rărindu-se. Curând, ele se stinseră cu totul. Onisimov aştepta cu încordare ca dintr-o clipă într-alta în partea superioară a panoului să se aprindă semnalul, Stop!" Dar trecură cinci minute, zece, cincisprezece şi semnalul nu se aprinse.

Se pare că funcționează... Onisimov îşi trecu palma peste față, frecându-se cu putere.

Acum trebuia să aştepte. Ca să suporte mai

uşor această chinuitoare stare de tensiune nervoasă, turnă apă într-o căldare, găsi nişte cârpe în coridor şi se apucă să spele duşumeaua. Apoi înfăşură cu bandă izolatoare capetele rupte ale firelor şi cablurilor de la „coiful lui Monomah”, citi însemnările din jurnal, mai prepară încă vreo câteva soluții şi le turnă în butelii. Acum nu mai avea ce face.

Pe coridor se auziră paşi. Onisimov se întoarse brusc spre uşă. Întră plutonierul Golovorezov.

— Tovarăşe căpitan, secretarul ştiințific Hilobok insistă să intre. Spune că vrea să discute ceva cu dumneavoastră. Să-i dau drumul?

— Nu. Lasă-l să aştepte. Şi eu am de discutat cu dânsul.

— Am înțeles. Plutonierul părăsi încăperea.

„De, ce să-i faci, va trebui să stau de vorbă şi cu Harri! Onisimov râse în sinea lui. Este momentul cel mai potrivit să-i aduc aminte de recentele evenimente”.

„... 17 mai. Ce ți-e şi cu Harri Haritonovici ăsta. Când mi-a spus atunci că n-are de gând să-şi scrie disertația, totul n-a fost decât un şiretlic. Mare şmecher! Am aflat că ieri a avut loc susținerea prealabilă a tezei sale de doctorat, în şedința închisă a consiliului nostru ştiințific. La noi, ca şi în multe alte institute, există o regulă. Înainte de a-l lăsa pe candidat să zboare în sferele exterioare, el e audiat în cerc restrâns, în „familie”. Peste câteva zile va avea loc susținerea oficială în sala de şedințe a Biroului de construcție, unde lucrează Lena.

Eh, nu degeaba face Harri pe şiretul! Aici se ascunde ceva”.

„18 mai. Astăzi am ciocănit în ferestruica deasupra căreia nu ştiu care poet din institut, pentru orice eventualitate, a ținut să rămână anonim, a scris cu creionul pe perete:

FII DEMN DE PRIMA UNIFORMA.
DUŞMANUL NU DOARME!
Maiorul Pronin

Eu eram probabil demn. De aceea Iohann Iohannovici m-a lăsat să intru în sala de lectură şi mi-a dat să consult un exemplar din lucrarea candidatului în ştiințe tehnice H. H. Hilobok, prin care urmărea obținerea titlului de doctor în ştiințe tehnice. Tema... O, dar, de fapt, n-am voie să vorbesc despre asta.

Ei, fraților!... În primul rând, tema amintită se apropie teribil de acea elaborare a blocurilor memoriei la care odinioară am lucrat împreună cu Valerka. Reieşea că Harri ar fi fost un fel de autor şi conducător al lucrării. Nu se spunea direct, dar se putea ghici. În al doilea rând, el a recurs la o improvizație liberă atunci când a fost vorba de interpretarea rezultatelor obținute şi aici s-a încurcat definitiv. În al treilea rând, până şi faptele de multă vreme cunoscute şi rezolvate de sistematicieni şi electronişti de peste hotare, au fost însăilate după fraza „Cercetările au stabilit...” Cum de a putut consiliul nostru ştiințific să dea drumul la o asemenea lucrare? E luna mai. Jumătate din

oameni sunt plecați în deplasare sau în concediu.

Nu, asta nu se poate să rămână aşa”.

„19 mai.

— Cunoşti aritmetica? m-a întrebat Viktor Kraveț, când i-am expus problema în esența ei şi intențiile mele.

— O cunosc, dar de ce mă întrebi?

— Atunci socoteşte: două zile pentru pregătirea în vederea participării la susținerea tezei, plus ziua respectivă... Plus o lună de tracasări şi nervi, după aceea. Doar nu eşti copil mic. Ştii prea bine că asemenea treburi nu se trec cu vederea atât de uşor. Ce e mai important: o lună de cercetări în problema noastră, ale cărei rezultate vor avea cu timpul asupra întregii lumi o influență mult mai mare, mai puternică decât toată tehnica contemporană, sau teza asta de cârpaci, cate nu va avea nici o influență? O să fie o teză în plus, şi atât.

— M-da... dar acum eu am să-ți vorbesc despre o altă aritmetică. Noi doi suntem oameni asemănători şi specialişti identici, iar în unele privințe tu mă depăşeşti chiar. Dar dacă am să mă duc acum la acest secretar ştiințific, Hilobok, şi chiar fără să mă obosesc prea mult cu argumentări, am să-i declar că practicantul Viktor Kraveț este un prost, că nu cunoaşte abecedarul tehnicii de calcul (chiar şi la aritmetică e destul de slab), strică aparatele şi bea spirt pe ascuns... Ce se va întâmpla cu practicantul Viktor Kraveț? Va fi dat afară din

institut, afară, din cămin. Şi s-a dus naibii practicantul. N-o să poată dovedi nimănui nimic, pentru că nu e decât un biet student. Ei bine, închipuieşte-ți ce situație va obține în comparație cu noi Hilobok, devenind doctor în ştiințe. Te-am convins?

L-am convins în aşa măsură, încât a plecat imediat la bibliotecă să-şi ia note din surse bibliografice accesibile.

Pot să mai aduc un argument: noi trebuie să ne gândim nu numai la cercetări, ci şi la faptul că, odată şi odată, va veni timpul să apărăm concret descoperirea noastră ca ea să fie utilizată în folosul oamenilor. Dar noi nu ştim cum se face asta. Trebuie s-o învățăm.

În definitiv, la naiba cu prudența! La urma urmelor, trăiesc pe lumea asta sau doar mi se pare?"

„22 mai. Totul a început ca de obicei. În sala mică a Biroului de construcții s-a adunat un auditoriu restrâns, dar reprezentativ. Harri Haritonovici a prins pe tablă foile de hârtie de calc, pline de scheme şi grafice de diferite culori, a luat apoi o poziție fotogenică alături de ele şi a rostit alocuțiunea obişnuită, care a durat vreo douăzeci de minute. Cei admişi în sală l-au ascultat cu obişnuitul sentiment de stânjeneală. Unii nu înțelegeau de loc despre ce e vorba, alții înțelegeau câte ceva, iar câte ceva nu. mai erau şi cei ce înțelegeau totul, şi cine este Harri Hilobok, şi cel fel de lucrare a prezentat şi de ce a declarat-o ca fiind secretă... Dar fiecare se gândea cu tristețe că n-are rost să-şi vâre nasul

în farfuria altuia întrebându-se totodată dacă el însuşi e suficient de pregătit ca să-i poată critica pe alții? Obişnuitele raționamente somnoroase, datorită cărora în ştiință s-au strecurat cine ştie câți şnapani.

Harri şi-a încheiat alocuțiunea. Preşedintele comisiei a dat citire avizelor. Avize favorabile, bine ticluite, nimic de zis (cine să se apuce să spună lucruri neplăcute la susținerea unei teze?). Pentru mine personal a constituit o mare surpriză doar faptul că şi Arkadi Arkadievici a făcut un referat pozitiv. Apoi au urmat oponenții oficiali care şi-au spus cuvântul. Se ştie ce înseamnă un oponent oficial. Ca să-şi justifice această titulatură, subliniază câteva mici scăpări, câteva nepotriviri, „dar în general lucrarea corespunde... Autorul merită...” De fapt, să nu păcătuiesc. Oponentul din Moscova şi-a bătut joc, într-un mod foarte subtil, de toate ideile tezei şi a lăsat să se înțeleagă că ea poate fi făcută, praf. Dar el a făcut-o atât de fin şi de precaut, încât mă îndoiesc că l-a înțeles chiar şi Harri. „Dar în linii mari lucrarea merită...”

Şi, în sfârşit, se pune întrebarea: „Cine doreşte să ia cuvântul?” De obicei, când se ajunge aici toată lumea are deja un sentiment de repulsie față de tot ce se întâmplă, nimeni nu mai doreşte nimic, autorul tezei mulțumeşte şi gata.

Şeful laboratorului noilor sisteme, V. Krivoşein însă a tras adânc aer în piept, apoi şi-a dat drumul (În clipa aceea mi-am dat seama că va ieşi un scandal de proporții.) A ridicat mâna.

Harri Haritonovici a fost neplăcut surprins. Eu, la fel. A vorbit douăzeci de minute şi, dezvoltându-şi argumentele, le înmâna membrilor consiliului ştiinţific revistele, monografiile, broşurile în care erau expuse, fără referiri la Hilobok, rezultatele susţinute de el în lucrare. Apoi a reprodus pe tablă schema lui... N-are importanţă ce anume schemă – mai ales că singura ei calitate era „originalitatea” – şi a demonstrat că... Nu va funcţiona la frecvenţele diapazonului necesar. În sală s-a produs rumoare.

Apoi a luat cuvântul candidatul în ştiinţe, V. Ivanov, care venise cu avionul (în urma telefonului meu) de la Leningrad. El a precizat la rândul său care e situaţia şi a analizat partea „originală” a tezei. Cuvântarea lui Valerka a fost plină de erudiţie şi străbătută de un umor subtil. Sala s-a înviorat şi mai mult. Apoi dă-i, şi dă-i! Nu-i mai puteai opri!

Vechea mea cunoştinţă Jalbek Balbekovici Pşembakov, pe care l-am „fericit” cu un an în urmă, a început să-i ceară precizări lui Harri. Cum se realizează schema nr. 2 (dar n-are rost să continui).

Hilobok nu ştia cum, dar a încercat să scape printr-o trăncăneală care-ţi dizolva creierul nu alta. La discuţie au participat şi alţi colaboratori al biroului de construcţii. În încheiere a luat cuvântul inginerul-şef al Biroului de construcţii, profesor şi laureat... (nu e recomandabil să-i pomenesc numele aici).

„Mie mi s-a părut chiar de la început că aici

ceva nu e în regulă”, a început el.

Într-un cuvânt, nimeni nu l-a ajutat pe Hilobok cu nimic. Teza lui a fost făcută praf. Îți era mai mare dragul să te uiți la el. Toți au plecat apoi la treburile lor, iar el a rămas să desprindă de pe tablă admirabilele sale foi de calc, iar foile răsucindu-se îl loveau peste mustață. M-am apropiat de el să-l ajut.

— Mulțumesc, nu e nevoie, a mormăit Hilobok. Ce, acum eşti mulțumit? Nici dumneata nu-ți susții disertația, şi nici pe alții nu-i laşi. Ai o viață uşoară, Valentin Vasilievici, natura te-a înzestrat cu aptitudini...

— Uşoară, n-am ce zice! am ripostat eu, înmărmurit. Salariul de două ori mai mic ca al dumitale, concediul la fel. Iar treabă şi griji până peste cap...

— Singur îți faci griji. Ce nevoie ai avut să te amesteci în treaba asta? Harri, făcând foile sul, mi-a aruncat o privire rea şi plină de amenințare. Trebuia să te gândeşti şi la institut, nu numai la dumneata... Ei, dar nu e aici locul să discutăm despre asta!

Aşa se întâmplă întotdeauna. Dar, oricum, mă simt surprinzător de bine. Am senzația că am făcut o treabă bună, dacă nu mai importantă, dar în orice caz, mai utilă decât descoperirea noastră. Am strivit o canalie. Înseamnă că se poate. Şi nu e atât de greu pe cât părea.

Acum parcă nu mai mi-e teamă pentru viitorul muncii noastre. Pot fi învinse şi asemenea probleme”.

— Şi totuşi asta a avut o mare influenţă asupra muncii... mormăi Onisimov-Krivoşein, supraveghind „maşina-mamă”. Eh, dar câte nu au influenţă asupra muncii!

„29 mai. Astăzi am fost chemat la Azarov. Abia s-a înapoiat din deplasare.

— Vă daţi seama ce aţi făcut?

— Da, Arkadi Arkadievici, teza lui...

— Nu e vorba de teza lui Harri Haritonovici, ci de comportarea dumitale! Ai subminat prestigiul institutului nostru. Şi cum l-ai mai subminat!...

— Mi-am spus părerea.

— Dar, dar *unde* ţi-ai expus-o? *Cum* ţi-ai expus-o? E oare atât de greu de înţeles că, în cadrul unei instituţii dinafară, dumneata nu eşti doar un simplu inginer, care încearcă să se răfuiască... e-e... într-o problemă ştiinţifică cu cineva (Harri m-a turnat, nu glumă!), ci reprezentantul Institutului de sistemologie! De ce nu ţi-ai expus părerea la susţinerea prealabilă a tezei?

— N-am ştiut nimic de ea.

— Chiar şi aşa. Ai fi putut şi după aceea să-ţi expui punctul de vedere locţiitorului meu. S-ar fi ţinut seama de el!. (Adică lui Voltamperov!)

— Nu s-ar fi ţinut seama.

— Văd că nu ne putem înţelege. Ce planuri ai pentru viitor?

— N-am de gând să-mi dau demisia.

— Nici nu ţi-am propus s-o faci. Dar mie mi se pare că nu eşti încă pregătit să conduci un laborator. Un om de ştiinţă care lucrează într-un colectiv trebuie să ţină seama de interesele

colectivului. În orice caz, să nu-i aducă prejudicii prin faptele şi acțiunile sale. Presupun că la viitorul concurs îți va fi greu să treci examenele pentru ocuparea funcției de şef de laborator... Asta-i tot. Nu te mai rețin.

Şi uite aşa. Acum prin tot institutul circulă vorbe jignitoare la adresa mea:

„Un inginer contra unui candidat! Împotriva unui doctor în ştiințe!"

Datorită eforturilor depuse de Harri, lucrurile sunt prezentate ca şi cum aş fi avut o răfuială personală cu el. Sunt dezgropate păcatele mele vechi: mustrarea pe care am primit-o, accidentul din laboratorul lui Ivanov (administratorul Matiuşin umblă şi acum să mi se impute banii pentru pagubele provocate). Şi-au adus aminte că n-am prezentat darea de seamă anuală asupra activității, deşi tema 154 are scadența abia în anul acesta. Se vorbeşte că ar trebui alcătuită o comisie de verificare a muncii laboratorului.

Răuvoitorii țipă, binevoitorii şoptesc cu compătimire, uitându-se cu atenție în jurul lor. „Bine l-ai mai pus la punct pe Hilobok... Aşa-i trebuie tembelului... Dar acum au să te mănânce fript"... Şi toți mă sfătuiesc unde să mă transfer. „Păi ar trebui să-mi luați apărarea!" „Vezi, cum să-ți spun... Fenia Zagrebniak, băiat inimos de altfel, îşi desface brațele a neputință. Ce pot să fac eu? Nu e în specialitatea mea"...

Totuşi, viața specialistului e mizerabilă. E lipsită de griji materiale, dar mizerabilă. Toate interesele sale vitale sunt concentrate în jurul

unor elemente ale memoriei pasive, şi nu a oricăror elemente... Muncitorul, țăranul, tehnicianul, inginerul de profil larg, învățătorul şi chiar funcționarul pot găsi o utilizare a foițelor şi cunoştințelor de care dispun într-o mulțime de ocupații, întreprinderi sau instituții. Dar de aceste blestemate elemente se ocupă doar două sau trei institute din întreaga Uniune Sovietică. Unde să se ducă, în caz de se întâmplă ceva, sărmanul Fenia? Stai cuminte şi nu ciripi... În fond, specializarea strictă este o metodă de autoînrobire.

De aceea la noi, în mediul lucrătorilor de strictă specializare, nu se aplică aproape niciodată dictonul toți pentru unul (în afară de cazul când e vorba de Azarov). Toți pe unul – asta da. De altfel, e şi mai uşor. De aceea, la fiecare încălcare a subordonării ştiințifice se stârnesc patimile. „În felul acesta, fiecare poate fi trântit la examen, compromis!" a izbucnit Voltamperov. Şi de aici, ține-te...

Nu-i nimic, o să treacă şi asta. Vom rezista. Principalul e că s-a făcut ceea ce trebuia să se facă. Ştiam doar ce mă aşteaptă. Dar mi-e silă. Mi-e silă, de nu mai pot..."

Onisimov îşi stinse țigara şi îşi pironi ochii asupra maşinii. În poziția furtunurilor ceva se schimbase lent şi imperceptibil. Ele parcă se încordaseră. Peste multe din ele trecu un tremur, o contracție. Apoi – Onisimov tresări – prima picătură din furtunul de culoare cenuşie-închisă, aflat în stânga, lovi cu zgomot fundul

rezervorului.

Onisimov rezemă de rezervor o scară mică şi se urcă pe ea. Îşi puse palma sub furtun. Într-un minut în palmă se formă o picătură de lichid gros auriu. Sub el, ca sub o lentilă, se desenau liniile pielii. Se concentră. Pielea dispăru, se dezgoliră fibrele roşii ale muşchilor, oasele albe ale falangelor, ligamentele şi tendoanele...

„Ah, dacă ei ar fi ştiut şi ar fi putut să facă asta, oftă el, experienţa s-ar fi desfăşurat altfel. Dar n-au ştiut... Şi asta a influenţat totul"...

El turnă lichidul din palmă în rezervor, coborî pe duşumea şi îşi spălă mâinile la robinet. Acum, zgomotul picăturilor ce dădeau din toate furtunurile răsuna vesel şi ritmic, ca o ploaie de primăvară.

— Funcţionează! Puternică mai eşti, maşină! spuse cu respect Onisimov-Krivoşein. Puternică ca viaţa.

E-a limpede că nu voia să părăsească laboratorul. Dar uitându-se la ceas, îşi puse în grabă haina, pregătindu-se de plecare.

— Bună dimineaţa, Matvei Appolonovici! îl întâmpină Hilobok cu bucurie. Aţi şi început munca? Eu vă aşteptam aici. Vream să vă comunic ceva. Îşi apropie mustăţile de urechea lui Onisimov. Ieri a venit la locuinţa lui Krivoşein această... fosta lui legătură, Elena Ivanovna Kolomieţ. A luat ceva de acolo şi a plecat. Şi a mai fost cineva acolo. Lumina a fost aprinsă toată noaptea.

— E clar. Bine că mi-aţi spus. Cum se spune, justiţia n-o să vă uite.

— Mă rog, eu sunt gata oricând. E de datoria mea!

— Datoria-i datorie, vocea lui Onisimov deveni dură, dar nu cumva, cetățene Hilobok, sunteți mânat de anumite motive de altă natură?

— Adică ce fel de motive?

— De exemplu, de faptul că Krivoşein v-a torpilat teza de doctorat.

Fața lui Harri Haritonovici se lungi pentru o clipă, ca îndată după aceea să exprime ofensa care i-a fost adusă, prin aceste cuvinte, întregii umanități.

— Ce oameni, doamne! V-au şi informat... Ce oameni mai sunt pe la noi, gândiți-vă, nu zău! Dar bine, Matvei Appolonovici, cum ați putut să vă îndoiți de mine. Tot ce am făcut, am făcut din convingere! Şi apoi, Krivoşein n-a avut atunci, la susținerea tezei un rol chiar atât de hotărâtor, după cum vi s-a spus. Acolo au fost specialişti mai de vază decât el. Mulți au şi susținut teza, iar el, plin de invidie, a intervenit, desigur, şi mi-a recomandat s-o mai completez. Nimic deosebit însă, aşa că în curând am s-o prezint din nou... Dar, dacă nu aveți încredere în mine, n-aveți decât să vă descurcați singur. Treaba mea e să spun ce ştiu, încolo faceți ce ştiți... Omagiile mele!

— Vă salut.

Harri Haritonovici se îndepărtă, complet tulburat. Chiar şi de pe lumea cealaltă Krivoşein tot îl mai persecuta!

— Tare l-ați mai luat, tovarăşe căpitan! spus aprobator plutonierul.

Onisimov nu-l auzi. El se uita gânditor în urma lui Hilobok.

Cum se potriveşte totul. Fără să vrei te gândeşti: oare merită?

Hai să vorbim deschis, Krivoşein, s-ar putea să dai de dracu cu experienţa asta. Şi încă foarte simplu, chiar în conformitate cu propria ta statistică asupra experienţelor reuşite sau nereuşite. Ştiinţa-i ştiinţă, metoda-i metodă, dar de prima dată nu iese niciodată ceva cum trebuie. Asta e o lege veche. Şi, în această experienţă, greşeala nu înseamnă numai un rebut.

În definitiv, eu am să mă vâr în rezervor ca specialist în această problemă. Asta e specialitatea mea... Cu profil îngust, ca şi a lui Fenia Zagrebniak. Dar pot să nu mă vâr. N-o să mă oblige nimeni... E caraghios. Numai datorită unei specializări pe care, vrând-nevrând, am căpătat-o, să mă cufund în acest mediu îndoielnic, care dizolvă pur şi simplu organismele vii!

De dragul oamenilor? Dar ducă-se naibii! Ce, mie îmi trebuie mai mult decât altora? Am să trăiesc liniştit numai pentru mine. Şi o să fie bine.

...Şi totul va fi limpede – de o limpezime rece, proprie ticăloşilor. Şi toată viaţa voi fi nevoit să justific această renunţare cu argumentul că toţi oamenii sunt aşa, nu mai buni decât mine, ci şi mai răi. Toţi trăiesc numai pentru ei. Şi va trebui să mă descotorosesc cât mai repede de toate speranţele şi visurile despre mai bine,

pentru ca ele să nu-mi amintească mereu: Tu ne-ai vândut! Tu ne-ai vândut şi nu eşti îndreptățit să aştepți de la oameni nimic bun.

Şi atunci viața pe această lume va deveni şi mai rece...

Plutonierul Golovorezov întrebă ceva.

— Ce ai spus?

— Spuneam că în curând ar trebui să-mi vină schimbul, tovarăşe căpitan. Am intrat la orele douăsprezece fix.

— Nu cumva ți se pare că n-ai dormit destul?

Onisimov se uită vesel la el, mijindu-şi ochii. Va trebui să te mai plictiseşti o oră, două, şi după aceea te schimbăm, îți promit. Cheile am să le iau cu mine. E mai sigur aşa. Să nu laşi pe nimeni înăuntru!

Capitolul 4

Şi Einstein a avut şefi, şi Faraday, şi Popov... Dar, nu ştiu de ce, de ei nu-şi mai aminteşte nimeni. Asta înseamnă lipsă de respect față de ierarhie!

K. PRUTKOV – inginer: cugetarea nr. 40

Ferestrele biroului lui Azarov dădeau spre parc. Privind pe geam academicianul vedea vârfurile teilor şi paralelipipedul cenuşiu, de beton şi sticlă, al noii clădiri, înălțându-se deasupra arborilor. Arkadi Arkadievici nu se sătura niciodată să admire acest peisaj, care în fiecare dimineață îl ajuta să-şi alunge Starea de

neurastenie, îi dădea forțe noi. Dar astăzi, aruncându-şi ochii pe fereastră nu făcu decât să se strâmbe acru şi să se întoarcă.

Sentimentul singurătății şi al unei oarecari vinovății, resimțite cu o zi în urmă, nu-l mai părăsea. „Eh! încercă să scape de această apăsare Azarov. Când moare cineva, te simți vinovat doar că ai rămas în viață. Mai ales dacă răposatul e şi mai tânăr decât tine. Iar în ştiință singurătatea e ceva natural şi obişnuit la fiecare creator. E greu să-l înțelegi pe celălalt. De aceea noi înlocuim adesea înțelegerea reciprocă printr-un acord tacit de a nu încerca să ne amestecăm unul în treburile altuia... Dar ce ştia el? Ce făcea el?"

— Pot să intru? Bună dimineața, Arkadi Arkadievici! Hilobok se apropie, răspândind în jurul său un miros puternic de colonie.

...Aluzia lui Onisimov îl tulburase adânc pe Harri Haritonovici. Îl frământa gândul că s-ar putea presupune cum că el s-a răfuit cu Krivoşein din cauza tezei de doctorat, că l-ar fi persecutat şi astfel a contribuit la uciderea lui. „Se ştie că atunci când a murit un om, totdeauna se caută vinovatul. Iar la noi, s-ar putea, cu asemenea oameni..." se gândea docentul, simțindu-se deodată ca un animal hăituit. El nu ştia încă precis de ce şi de cine anume ar trebui să se teamă, dar simțea că trebuie să facă ceva ca să n-o pățească. „Nu, trebuie să iau măsuri!"

Aşa, prin urmare, eu am pregătit aici un proiect de decizie, Arkadi Arkadievici, cu privire

la incidentul cu Krivoşein. Asta ca să existe forme în regulă referitor la tot ce-l priveşte pe el... şi această întâmplare. Decizia nu are decât două puncte: primul se referă la comisie şi al doilea la închiderea temporară a laboratorului. Vă rog să luați cunoştință, Arkadi Arkadievici, şi dacă nu aveți nimic de obiectat...

Hilobok se aplecă peste biroul lăcuit şi îi întinse academicianului o foaie de hârtie dactilografiată.

— Prin urmare, în componența comisiei pentru cercetarea acestui incident l-am trecut pe tovarăşul Bezmernâi, inginerul care răspunde de tehnica securității. El trebuie să se ocupe de astfel de treburi conform regulamentului de ordine interioară. L-am inclus şi pe Ippolit Illarionovici Voltamperov, ca specialist în tehnica electronică, pe Aglaia Mitrofanovna Garaju ca membră a comitetului local de protecție a muncii, pe Liudmila Ivanovna, de la cancelarie, în calitate de secretar tehnic al comisiei... Ei, şi am zis să mă trec şi pe mine în fruntea comisiei, şi dacă dumneavoastră, Arkadi Arkadievici, nu aveți nimic împotrivă, am să iau asupra mea şi această sarcină, deh! mai adăuga el, uitându-se îngrijorat la academician.

Arkadi Arkadievici îl examină îndelung pe credinciosul său secretar ştiințific. Docentul era bine bărbierit şi spilcuit ca de obicei. O cravată îngustă, purpurie, i se prelingea pe cămaşa scrobită, ca sângele dintr-o beregată tăiată. Dar nu atât înfățişarea cât mai ales vocea reținută ale lui Harri Haritonovici îi provocă

academicianului o repulsie neobişnuită. „De ce această emoție, această frământare... Dar te înțeleg bine, Harri Haritonovici, te înțeleg perfect! Poate că tocmai de aceea îl țin în preajma mea, pentru că văd prin el, îl înțeleg pe deplin. Din partea lui nu te poți aştepta la acte mărețe şi spontane. Țelurile lui sunt clare. Când scopurile unui sistem funcțional sunt limpezi, comportarea lui e mult mai uşor de prevăzut decât atunci când țelurile sunt necunoscute. Un asemenea principiu există în sistemologie... Sau pentru că îmi place, pur şi simplu să mă compar zilnic cu el? Poate că tocmai din cauza aceasta ne apasă singurătatea, pentru că ne înconjurăm de oameni deasupra cărora e uşor să te înalți?”

— Iar punctul al doilea se referă la închiderea temporară, ca să zic aşa, la oprirea lucrărilor în Laboratorul noilor sisteme pe toată perioada de lucru a comisiei... Ei, şi după ce termină comisia, o să ne fie mai clar ce trebuie să facem, pe mai departe, cu acest laborator: să-l desființăm sau să-l încredințăm unui alt sector

— Lucrările de acolo s-au sistat de la sine, Harri Haritonovici, Azarov zâmbi fără veselie. N-are cine să mai lucreze acum acolo. Şi n-ai pe cine desființa... În minte îi apăru cadavrul lui Krivoşein, cu ochii dați peste cap şi gura rânjită. Academicianul îşi masă uşor tâmplele cu vârfurile degetelor, apoi oftă. Mă rog, în principiu, eu admit ideea dumitale cu comisia. Numai că, în ce priveşte componența ei, va trebui să facem unele modificări. El trase mai aproape foaia dactilografiată şi scoase stiloul. Pe

Ippolit Illarionovici îl putem menține, pe inginerul nu cu tehnica securității de asemenea, secretarul tehnic este şi el necesar. Dar ceilalți sunt în plus. În fruntea comisiei am să mă trec pe mine. Am să iau chiar eu, cum te-ai exprimat dumneata, asupra mea această sarcină, ca să nu te încarc prea mult. Vreau să mă lămuresc bine de tot ce făcea Krivoşein acolo.

Şi... şi eu? întrebă secretarul ştiințific cu o voce pierdută.

— Dumneata ocupă-te de îndatoririle dumitale, Harri Haritonovici.

Hilobok se simți tare nefericit. Temerile lui fuseseră îndreptățite. „Sunt dat la o parte, înlăturat!" El se temea acum şi-l ura pe răposatul Krivoşein mai mult decât pe vremea când trăia.

— Iată! Poftim! Ați văzut cum a lucrat, nu? Hilobok se întristă, luă o înfățişare mâhnită şi îşi lăsă capul în jos. Câtă bătaie de cap ne-a pricinuit! Ah, Arkadi Arkadievici, credeți că eu nu văd cât vă frământați, credeți că eu nu înțeleg! Dar merită, oare, să vă pierdeți timpul dumneavoastră prețios, să vă enervați... Toată povestea asta o să facă înconjurul oraşului, o să se spună că la Institutul de sistemologie al lui Azarov iar s-a întâmplat ceva... şi dânsul încearcă acum să muşamalizeze întreaga afacere. Doar ştiți foarte bine cum sunt oamenii. Ah, acest Krivoşein, acest Valentin Vasilievici! De câte ori nu v-am spus Arkadi Arkadievici, şi v-am prevenit că din partea lui n-o să avem nici un folos, ci doar pagube şi neplăceri. Arkadi

Arkadievici, dumneavoastră nu trebuia să susțineți tema lui...

Azarov ascultă, îşi încreți fruntea, şi simți cum creierul i-e cuprins de obişnuita amețeală, ca şi când l-ar fi apucat iar neurastenia. O asemenea toropeală îl cuprindea totdeauna când purta discuții mai lungi cu Hilobok, când acesta se străduia să-l convingă să fie de acord cu punctul său de vedere. Acum însă, în capul academicianului se învârtea un gând straniu. Se pare că priceperea de a rezista unei asemenea pălăvrăgeli cere un efort intelectual mult mai mare decât calculele matematice.

„Ce ar fi să-l dau afară? Îi trecu pe neaşteptate prin minte. Să-l dau afară din institut, şi gata. La urma urmelor e umilitor... Da, dar pentru ce? El îşi îndeplineşte obligațiunile, are 18 lucrări publicate, zece ani de stagiu în munca ştiințifică, a reuşit la concurs (e drept, altă candidatură n-a mai fost), n-ai de ce să te agăți! Şi eu i-am dat avizul acela nenorocit asupra tezei... Să-l dau afară, pur şi simplu, pentru prostie şi lipsă de aptitudini? Ei... asta ar constitui un precedent nemaipomenit în activitatea ştiințifică".

— Făcea comenzi, folosea materiale şi utilaje, ocupa o clădire separată şi, după ce a muncit doi ani de zile, poftim, uitați-vă ce a făcut! Hilobok se aprinse de pe urma propriilor sale cuvinte. Şi vă amintiți cum s-a comportat la susținerea tezei... Doar nu numai pe mine m-a făcut de ruşine. Eu nu contez. Dar şi pe dumneavoastră, Arkadi Arkadievici, pe

dumneavoastră personal... Dacă ar fi fost după mine apoi eu pe acest Krivoşein, pentru ceea ce a reuşit să facă, l-aş... l-aş fi... Nu ştiu ce i-aş fi făcut!... Docentul rămase aplecat peste birou şi ochii săi căprui aruncau scântei. Ce păcat că la noi se obişnuieşte doar să se decoreze postmortem, „de mortuis aut bene, aut nihil", mă rog!... Dar ia să-i trânteşti o mustrare lui Krivoşein postmortem, ca să fie un exemplu şi pentru ceilalţi! Şi încă o mustrare aspră! Cu consemnare...

— ... pe piatra funerară. E o idee! adăugă o voce în spatele lui. Oh, mare ticălos mai eşti, Hilobok!

Harri Haritonovici se îndreptă de spate atât de repede, de parcă ar fi fost împuşcat cu o încărcătură de sare mai jos de spate. Azarov îşi înălţă capul. În uşă stătea Krivoşein.

— Bună ziua, Arkadi Arkadievici. Vă rog să mă scuzaţi că intru neanunţat. Îmi daţi voie?

— Bu... Bună ziua, Valentin Vasilievici! Azarov se ridică de la masă. Deodată inima începu să-i bată înnebunită. Bună ziua... Uff, înseamnă că dumneata nu... Mă bucur că te văd bine, sănătos! Intră, te rog!

Krivoşein strânse bărbăteşte mâna întinsă a academicianului (acesta remarcă uşurat că mâna îi era caldă), apoi se întoarse spre Hilobok. Harri deschise şi închise gura, fără să poată scoate vreun sunet.

— Harri Haritonovici, nu vreţi să ne lăsaţi singuri? V-aş fi foarte îndatorat.

— Da, Harri Haritonovici, poţi să pleci, spuse

Azarov.

Hilobok o porni de-andărăteala spre ieşire, se lovi zgomotos cu capul de perete, şi de abia nimeri uşa că o şi zbughi afară din încăpere.

Făcând eforturi să-şi revină, Arkadi Arkadievici inspiră adânc, ca să-şi liniştească inima, apoi se aşeză pe scaunul său directorial. Simți că îl cuprinde o uşoară enervare. „Se pare că am fost victima unei farse?!”

— Vreți să fiți atât de amabil, Valentin, Vasilievici, să-mi explicați şi mie ce înseamnă toate astea... Povestea cu, scuzați-mă, cadavrul, scheletul dumneavoastră şi toate celelalte?

— Nimic grav, Arkadi Arkadievici. Îmi dați voie? Krivoşein luă loc în fotoliul de piele de lângă biroul directorului. Maşina care se autoorganizează, despre care am raportat în cadrul consiliului ştiințific vara trecută, a reuşit, într-adevăr, să se dezvolte... Şi s-a dezvoltat până la stadiul în care a încercat să creeze un om. Pe mine. Ei, şi cum se întâmplă, de obicei, ştiți că totdeauna prima încercare e nereuşită...

— Da, dar de ce n-am fost informat despre toate astea?! întrebă Azarov scos din fire, amintindu-şi de discuția umilitoare avută cu două zile în urmă cu anchetatorul şi de celelalte frământări ale sale. De ce?

Krivoşein se mânie cumplit.

— La dracu! spuse furios şi lovi cu pumnul în brațul moale al fotoliului. Dar de ce nu întrebați cum am făcut noi toate astea? Cum de am reuşit? De ce vă preocupă în primul rând prestigiul personal?

Academicianul se muie.

— Fără îndoială, este... este ceva grandios. Vă rog să primiți felicitările mele, Valentin Vasilievici. Şi... totodată şi scuzele mele. M-am înfierbântat şi... Mii de scuze! Este, într-adevăr, o foarte mare... e-e... invenție, deşi ideile cu privire la transmiterea şi viteza informației cuprinse în om au fost formulate încă de răposatul Norbert Wiener. (Krivoşein râse maliții os). De altfel, faptul acesta nu minimalizează, bineînțeles, realizarea... Eu îmi amintesc de ideea dumitale, am văzut alaltăieri în laborator unele... e-e... rezultate ale muncii depuse. Întrucât şi eu, personal, am o oarecare contingență cu sistemologia (Krivoşein surâse din nou), sunt, prin urmare, suficient de pregătit ca să înțeleg ceea ce mi-ați spus. Vă felicit din tot sufletul! Dar trebuie să fiți de acord, Valentin Vasilievici, că acest eveniment fericit pentru ştiință ar fi putut să aibă un caracter mai puțin misterios şi să işte mai puțin scandal dacă, pe parcursul ultimului an de muncă, m-ați fi ținut la curent cu mersul lucrărilor.

— La dumneavoastră se intră foarte greu, Arkadi Arkadievici.

— Hm... permiteți-mi totuşi să consider că argumentul dumneavoastră nu este întemeiat Valentin Vasilievici! Azarov se încruntă. Admit că sistemul acesta al audiențelor vă umileşte (deşi toți lucrătorii institutului îl înțeleg şi-l aprobă. Chiar şi mie mi se întâmplă să fiu nevoit să aştept la audiențe în diferite ocazii). Dar ați fi

putut să-mi telefonați, să-mi lăsați un bilet (nu neapărat un raport, cum se obişnuieşte), în sfârşit, ați fi putut să veniți la mine acasă!

Arkadi Arkadievici totuşi nu reuşi să-şi învingă sentimentul că a fost jignit. „Uite aşa... munceşti, munceşti, şi uite!”... De multă vreme, din ziua când experiența lui nereuşită cu heliu s-a transformat în mâinile unui alt cercetător în descoperirea superfluidității, Arkadi Arkadievici păstra în adâncul sufletului său speranța că, odată şi odată, va vedea, va descoperi şi va înțelege ceva nou în natură, în lume. El visa la această descoperire cu voluptate şi totodată cu teamă, aşa cum visează un băiețel despre pierderea castității. Dar n-avea noroc. Alții aveau, el nu! Avea o înaltă calificare şi munca sa a fost răsplătită cu multe premii şi titluri. Dar nu se putea mândri cu nici o descoperire, care reprezintă, de fapt, culmea cunoaşterii!

Şi iată că în cadrul institutului pe care-l conduce s-a realizat fără el, fără măcar să ştie ceva, o descoperire uriaşă. În comparație cu ea întreaga sa activitate ca şi aceea a întregului institut apare cu totul neînsemnată! S-a descurcat fără el. Mai mult decât atât. Se pare că l-a evitat conştient, că l-a ocolit. „Cum adică? A crezut că nu sunt un om cinstit? Prin ce anume l-am îndreptățit să gândească astfel despre mine?” De multă vreme academicianul Azarov nu mai avusese prilejul să încerce sentimente atât de puternice ca acum.

— M-da... Mă bucur alături de dumneata, Valentin Vasilievici, continuă academicianul,

dar sunt totodată îngrijorat şi mâhnit de atitudinea dumitale. S-ar putea ca ceea ce îți spun să te supere. Dar pe mine problema mă frământă nu ca savant sau ca director, ci ca om. Cum de s-a putut întâmpla una ca asta? Dumneata nu se poate să nu-ți fi dat seama că, ținându-mă la curent cu munca dumitale, asta nu ți-ar fi dăunat, ci dimpotrivă, te-ar fi ajutat. Ți-ar fi fost asigurate o îndrumare competentă, calificată, ca şi consultațiile de care aveai nevoie. Dacă eu aş fi considerat că pentru rezolvarea temei dumitale mai sunt necesari noi colaboratori sau utilaje, s-ar fi făcut şi asta. Şi atunci de ce ai procedat aşa cum ai procedat, Valentin Vasilievici? Nici nu vreau să admit gândul că te temeai ca nu cumva să-ți pierzi drepturile dumitale de autor...

— Şi cu toate acestea, văd că nu v-ați putut reține să nu exprimați acest gând. Krivoşein surâse cu tristețe. În sfârşit, bine că faptul vă preocupă înainte de toate ca om. Asta îmi dă speranțe... Într-o vreme am stat la îndoială. Nu ştiam ce să fac, să vă vorbesc despre activitatea noastră sau nu. Am încercat să mă întâlnesc cu dumneavoastră. Dar n-am reuşit. Apoi m-am gândit că, deocamdată, în etapa căutărilor, e mai bine aşa. Krivoşein îşi ridică capul şi se uită țintă la Azarov. Dumneavoastră n-ați prea avut încredere în noi. Arkadi Arkadievici. De ce oare? Chiar şi acum, ați încercat, întâi şi întâi, fără să ştiți exact despre ce e vorba, să puneți descoperirea şi pe autorii ei la locul lor. Cică Wiener ar fi spus... Dar ce legătură are ideea lui

Wiener – „televizarea” – cu descoperirea noastră?! La noi totul e altfel! Ce consultații ați fi putut să ne dați dumneavoastră, ca academician, doar poate să vă destăinuiți nepriceperea în fața unor ingineri subordonați... Şi apoi, mai există un motiv. Dumneavoastră ştiți prea bine că valoarea cercetătorului nu este determinată nici de gradul lui ştiințific, nici de titlul lui şi totuşi n-ați binevoit niciodată să-i mai strângeți puțin cu uşa pe cei „titrați”, să „atentați” la drepturile lor inalienabile de a conduce, de a ocupa posturile vacante, la infailibilitatea cugetărilor şi părerilor lor. Credeți că eu n-am ştiut de la bun început ce rol mi-era rezervat după crearea noului laborator? Credeți că avertismentul pe care mi l-ați dat după scandalul cu Hilobok n-a influențat experiența? A influențat-o. De aceea m-am şi grăbit cu munca, am mers la risc... Credeți că nu a avut nici o influență, în ce priveşte atitudinea față de dumneavoastră, faptul că în institutul nostru comenzile pentru expoziții şi alte diferite asemenea chestii împing totdeauna pe planul al doilea comenzile necesare pentru cercetări?

— Iertați-mă, dar asta aduce a meschinărie, Valentin Vasilievici! spuse enervat Azarov, încruntându-se.

— A trebuit să vă judecăm după astfel de fapte mărunte, deoarece altele nu existau. Sau după faptul „mărunt” că un asemenea... în sfârşit, Hilobok, datorită încurajărilor sau sprijinului dumneavoastră, cum vreți s-o luați, dă tonul în institut. Desigur, lângă Harri

Haritonovici Hilobok te poți bucura din plin de propria-ți superioritate intelectuală, chiar şi la baie!

Fața lui Azarov se înroşi ca focul. Sigur, una e să gândeşti tu însuți în felul acesta, şi alta e să-ți vorbească despre asta subalternii. Krivoşein îşi dădu seama că a cam sărit peste cal şi îşi temperă tonul.

— Vă rog să mă înțelegeți cum trebuie, Arkadi Arkadievici. Noi am fi dorit ca dumneavoastră să participați la lucrările noastre. Tocmai de aceea – şi nu ca să vă mâhnesc – vă relatez totul în mod deschis. În descoperirea noastră mai există încă multe lucruri pe care noi nu le înțelegem. Omul e un sistem complicat, iar maşina care îl confecționează este şi mai complicată. Aici va fi de lucru pentru o mie de cercetători. Şi visul nostru e să atragem în această muncă oameni inteligenți, cunoscători, talentați... Vă dați seama că într-o treabă ca aceasta nu este suficient să fii doar un om de ştiință.

— Vreau să sper că mă veți informa totuşi mai în amănunt asupra conținutului muncii voastre. Azarov îşi venea treptat în fire, îi revenea simțul umorului şi al propriei superiorități. S-ar putea să vă fiu totuşi de folos – fie ca savant, fie ca om.

— Să dea dumnezeu! O să vă informăm, probabil... Nu hotărăsc eu singur în această chestiune, dar o să vă informăm. Avem nevoie de dumneavoastră.

— Valentin Vasilievici, academicianul ridică din umeri, iertați-mă, nu cumva aveți de gând

să hotărâți împreună cu practicantul dacă e cazul să mă admiteți şi pe *mine* sau nu să particip la activitatea dumneavoastră?! După câte ştiu, la laborator nu mai există altcineva.

— Da, şi cu dânsul... O, doamne! Krivoşein oftă semnificativ. Sunteți gata să acceptați ideea că maşina poate fabrica oameni, dar vă e cu neputință să admiteți că în această chestiune un simplu laborant s-ar putea să priceapă mai mult decât dumneavoastră! Fiindcă veni vorba, şi Faraday a fost laborant, dar nimeni nu-şi mai aminteşte astăzi al cui laborant a fost el... Cred că e bine, totuşi, să vă pregătiți sufleteşte, Arkadi Arkadievici, ca atunci când veți veni să lucrați cu noi – şi eu sper că veți veni! – să nu mai aveți acel crez academic, cum că voi sunteți părinții noştri, iar noi copiii voştri. Vom munci cu toții, şi atât! Niciunul dintre noi nu e geniu, dar nici Hilobok nu e...

Îşi aruncă privirea spre Azarov şi se opri uimit la mijlocul frazei. Academicianul zâmbea. Nu zâmbea atât de fotogenic ca în fața reporterilor, şi nici atât de subtil ca atunci când pregătea o replică cu succes sigur la auditoriu, în cadrul consiliului ştiințific sau la seminar, ci simplu şi din tot sufletul. Datorită numeroaselor riduri, fața lui Arkadi Arkadievici nu arăta prea bine. Dar zâmbetul parcă îl întineri.

— Ia ascultă, spuse Azarov, mi-ai tras o asemenea chelfăneală, încât eu... Dar, mă rog! Sunt teribil de bucuros, că eşti în viață!

— Şi eu. Doar atât găsi de cuviință să-i răspundă Krivoşein.

— Şi ce facem acum cu miliția?

— Cred că am să reuşesc să... Dacă nu să-i bucur, cel puțin să-i liniştesc.

Krivoşein îşi luă rămas bun şi plecă. Arkadi Arkadievici rămase multă vreme îngândurat, bătând darabana cu degetele pe cristalul biroului.

— M-da... spuse el în sfârşit.

Şi nu mai adăugă nimic.

„De ce anume trebuie să mai țin seama? căuta să-şi aducă aminte Krivoşein, în timp ce se îndrepta către stația de troleibuz. Aha, am găsit!”

«... 30 mai. E totuşi foarte interesant să reconstitui totul. Va să zică, mergeam cu viteza obişnuită de plimbare – 60 kilometri pe oră. Idiotul acela cu „Moskvici”-ul de culoare vernil traversa autostrada, înseamnă că viteza lui în raport cu şoseaua era egală cu zero. Şi viteza de traversare a „Moskvici”-ului, trebuie s-o spun, nu era cu mult peste zero. Parcă mergea cu tractorul... Cine-i lasă la volan pe asemenea dobitoci? Dacă tot traversezi şoseaua împotriva regulilor de circulație, fă-o cel puțin repede! Dar ăsta... ba înainta un metru, ba frâna! Când mi-am dat seama că „Moskvici”-ul n-o să-mi acorde prioritate, n-am mai avut timp nici măcar să apăs pe frână.

...Viktor Kraveț care s-a deplasat la km 18 după rămăşițele motocicletei, mai dă şi acum din cap:

— Mare noroc ai avut! Ai scăpat ca prin

minune! Dacă ai fi avut 70 la oră, eu aş fi lucrat acum la confecţionarea unui monument din rămăşiţele „Jawei”, iar pe tăbliţa numărului aş fi pictat, înghiţindu-mi lacrimile: „Aici se odihneşte Krivoşein – inginer şi motociclist”.

Da, dar dacă aş fi mers cu 70, n-aş fi intrat în „Moskvici”!

E interesant cum nişte împrejurări cu totul întâmplătoare au contribuit la naşterea acestui incident fatal. Dacă nu m-aş fi oprit în pădure să fumez, să ascult cucul („Cucule, cucule, câți ani am să trăiesc? El mi-a prorocit vreo cincizeci), dacă aş fi luat unul sau două viraje cu o viteză ceva mai mică sau ceva mai mare, nu ne-am fi întâlnit, şi fiecare şi-ar fi văzut de treburile sale. Dar aşa, pe drum drept, cu o vizibilitate perfectă, am intrat în singura maşină care mi s-a ivit în cale.

Singurul lucru la care am mai avut timp să mă gândesc, în timp ce zburam peste motocicletă, a fost cucul: Cucule, cucule, câți ani am să trăiesc?

M-am ridicat singur. „Moskvici”-ul avea partea laterală buşită serios. Conducătorul speriat îşi ştergea sângele de pe obrazul nebărbierit. Geamul portierei i l-am spart cu cotul. Aşa-i trebuie, tembelului! Sărmana mea „Jawă” zăcea pe asfalt. Devenise dintr-odată mai scurtă. Farul, roata din față, furca, cadrul, rezervorul, totul era turtit, stâlcit.

...Prin urmare, viteza inițială de 17 m pe secundă a fost anulată pe o porțiune de drum mai mică de un metru. Cu această ocazie corpul

meu a suferit o suprasolicitare... care reprezintă cam de 15 ori accelerația gravitațională a pământului! Oho!

Orice s-ar spune, omul e o maşină excelentă! Corpul meu a reuşit, în mai puțin de o zecime de secundă, să se eschiveze şi să ia o asemenea poziție, încât să pareze lovitura cât mai bine, cu cotul şi cu antebrațul. Valerka încerca să demonstreze că omul poate fi comparat cu tehnica! Nu-i adevărat! Dacă ar fi să transpunem în termeni umani stricăciunile motocicletei, înseamnă că ea are „capul" zdrobit, „membrele superioare" fracturate, „coşul pieptului" şi „coloana vertebrală" rupte... Şi era o motocicletă atât de bună, prindea singură viteză...

E adevărat că umărul meu drept şi pieptul au suferit, se vede, un şoc puternic. Îmi vine greu să ridic brațul drept. Probabil că mi-am fracturat coastele.

Deci, lucrurile s-au potrivit de la sine. Acum avem ce corecta la circuitul lichid al „maşinii-mamă". Şi nu în exterior, ci în interiorul corpului. „Moskvici"-ul s-a ivit tocmai la timp. A lucrat pentru ştiință...

Capitolul 5

— Vă rog să eliberați o autorizație pentru scoaterea cadavrului.
— Dar unde-i cadavrul?
— Iată-l, spuse şi se împuşcă.
— Salut! Dar atunci cine o să-l mai scoată?
Dintr-o legendă din Singapore

Miliţianul Gaevoi şedea în camera de serviciu şi, pătruns de sentimente înălțătoare, scria o scrisoare. „Bună ziua, Valea! Vă scrie Gaevoi Aleksandr. Nu ştiu dacă vă mai amintiți de mine sau nu prea, dar eu nu pot uita de loc cum v-ați uitat la mine, lângă terasa de dans, cu ajutorul ochilor dumneavoastră negri şi frumoşi, iar lumea era mare şi concentrică. Dragă Valea! Veniți mâine seară în parcul „T. Şevcenko". Eu sunt de serviciu acolo până la ora 24.00..."

Pe neaşteptate apăru Onisimov, cu sprâncenele îmbinate sever. Gaevoi sări în picioare, împingând cu zgomot scaunul şi se înroşi.

— L-ai adus pe numitul Viktor Kraveț?

— Da, să trăiți, tovarăşe căpitan! L-am adus la orele nouă şi jumătate, conform ordinului dumneavoastră. Se află la arest.

— Condu-mă acolo.

Viktor Kraveț şedea pe o bancă cu spătar într-o cămăruță mică, cu tavanul înalt şi fuma o țigară, trimițând fumul în raza de soare ce intra prin fereastra cu gratii. Obrajii îi erau acoperiți de o barbă nerasă de vreo trei zile. Privi pieziş

spre cel care a intrat, dar nu se întoarse.

— Ar fi trebuit să vă sculați, aşa cum se cuvine, observă cu reproş Gaevoi.

— Nu mă consider deținut!

— Nici nu sunteți deținut, tovarăşe Kraveț Viktor Vitalievici, spuse calm Onisimov. Ați fost reținut pentru lămuriri. Acum lucrurile s-au limpezit şi nu mai consider necesar să rămâneți în continuare sub stare de arest. Dacă va fi nevoie, o să vă chemăm. Aşa că, sunteți liber.

Viktor Kraveț se sculă, privind cu neîncredere la anchetator. Acesta, la rândul său, îi aruncă o privire plină de ironie. Apoi buzele subțiri ale lui Onisimov se destinseră într-un surâs scurt.

— Frunte dreaptă, bărbie frumos conturată... nasul de formă regulată... şi cum se spune acolo... şuvița de păr negru îi încadrau capul rotund şi frumos. Krivoşein cel original avea o imagine destul de provincială despre frumusețea masculină. De altfel, lucrul e explicabil. (Ochii lui Viktor Kraveț se măriră). Dar unde e motocicleta?

— Ce, ce motocicletă?

— „Jawa", cu numărul 21 – 11 DNA. În reparație?

— În... în magazie.

— E clar. Şi fiindcă veni vorba, Onisimov îşi micşoră ochii cu răutate, telegrama trebuia trimisă înaintea experienței! Înainte şi nu după!

Viktor Kraveț era mai mult mort decât viu.

— Bun. Actele o să vi le restituim ceva mai târziu, continuă anchetatorul pe un ton oficial. Vă doresc toate cele bune, tovarăşe Kraveț. Să

nu ne uitați. Tovarăşe Gaevoi, te rog să-l conduci pe dumnealui”...

După o noapte în care n-a putut dormi deloc, Matvei Appolonovici veni la serviciu prost dispus şi cu dureri de cap. Acum şedea la biroul său şi întocmea un plan de acțiune pentru ziua care abia începea.

„1. De expediat lichidul pentru o expertiză suplimentară, în scopul depistării resturilor nedizolvate de țesuturi umane.

2. De luat legătura cu organele securității statului (prin Alexei Ignatievici).

— Îmi dați voie? răsună moale o voce, la auzul căreia Onisimov simți că se înfioară. Bună dimineața.

În uşă stătea Krivoşein.

— Am fost bine îndrumat de subofițerul de serviciu? Dumneavoastră sunteți anchetatorul Onisimov, care se ocupă de incidentul petrecut în laboratorul meu? Îmi pare foarte bine. Îmi dați voie? Krivoşein luă loc pe scaun, scoase din buzunar o batistă şi-şi şterse fața care lucea de transpirație. E atât de devreme şi ce căldură, nici nu-ți vine să crezi!

Anchetatorul continua să stea încremenit.

— Prin urmare, eu sunt Krivoşein Valentin Vasilievici, şeful laboratorului noilor sisteme la Institutul de sistemologie, spuse imperturbabil vizitatorul. Ştiți, eu abia astăzi am fost încunoştințat că dumneavoastră... că organele miliției se interesează de această întâmplare neplăcută, şi m-am grăbit să vin încoace.

Bineînțeles că eu, încă de ieri sau alaltăieri, v-aş fi pus la dispoziție explicații exhaustive, dar... (el ridică din umeri) nici nu mi-a trecut prin cap că în jurul acestei experiențe nereuşite o să se facă atâta, iertați-mă, tevatură, o să se ceară sprijinul miliției! Am stat culcat în casă. Eram puțin cam mâhnit de nereuşita experienței. Vedeți dumneavoastră, tovarăşe Onisimov, iertați-mă, care vă e numele...?

— Appolon Matve... Adică Matvei Appolonovici, spuse Onisimov cu o voce răguşită.

— Vedeți dumneavoastră, Matvei Appolonovici, totul s-a întâmplat aşa: în cadrul experienței am fost nevoit să mă cufund în rezervorul care conținea un mediu biologic informațional. Din păcate, rezervorul fusese fixat prost şi s-a răsturnat. Eu am căzut, m-am lovit cu capul de duşumea şi mi-am pierdut cunoştința. Mă tem că în cădere rezervorul l-a atins pe laborantul meu. După câte îmi amintesc, el a încercat în ultima clipă să-l rețină... Eu mi-am venit în fire pe duşumea, sub o foaie de muşama. Am auzit că în laborator oamenii discută... Krivoşein zâmbi fermecător. Trebuie să fiți de acord cu mine Matvei Appolonovici că mi-ar fi fost extrem de neplăcut ca, în laboratorul meu, să apar în fața unor persoane străine, într-o postură atât de şocantă, ca să mă exprim delicat, adică în pielea goală şi cu capul spart. Pe lângă toate acestea, lichidul respectiv... ştiți, pişcă şi te mănâncă mai rău decât spuma de săpun! De aceea am ieşit

încetişor de sub muşama şi m-am strecurat în camera de baie ca să mă spăl şi să mă îmbrac... Trebuie să recunosc că îmi vâjâia capul şi gândurile mi se învălmăşeau. Cred că nici nu mi-am dat prea bine seama ce făceam. Nu-mi amintesc cât timp am rămas în baie, dar ţin minte că atunci când am ieşit de acolo nu mai era nimeni în laborator. Şi atunci m-am dus la mine acasă ca să mă refac...

În linii mari, cam asta a fost. Dacă doriţi, pot să vă dau o declaraţie scrisă, ca să terminăm cu această chestiune.

— Aşa, e clar... Treptat, Onisimov îşi venea în fire. Dar cu ce fel de experienţe vă ocupaţi dumneavoastră în laborator?

— Vedeţi, eu fac cercetări asupra biochimiei combinaţiilor superioare, sub aspect sistemologic, cu atragerea antropologismului polimorf, spuse Krivoşein degajat, ridicând din sprâncene. Sau asupra sistemologiei sistemelor superioare sub aspect biochimic cu atragerea polimorfismului antropologic, cum vă convine mai mult...

— E clar... Dar de unde a apărut scheletul? Matvei Appolonovici se uită pieziş la cutia care stătea pe marginea biroului său. „Ia să te văd acum!"

— Scheletul? Ah, da scheletul! Krivoşein zâmbi. Vedeţi dumneavoastră, scheletul acela noi îi ţinem în laborator ca material didactic vizual, ca să zic aşa. El zace totdeauna în acelaşi colţ în care am fost culcat şi eu cât timp am zăcut fără cunoştinţă...

— Dar ce spuneți de asta?! Matvei Appolonovici deschise cu o mişcare rapidă lădița în care se afla mulajul capului lui Krivoşein. Golurile oculare din plastilină, de un cenuşiu deschis, îl priveau fix pe vizitator, al cărui chip păli dintr-odată, iar trăsăturile i se alungiră. Îl recunoaşteți?

Aspirantul Krivoşein îşi plecă capul. Abia acum se convinse definitiv că ceea ce bănuise, dar nu voise să admită până în ultima clipă, se întâmplase. Valea pierise în timpul experienței...

— Nu prea reuşiți s-o scoateți la capăt, tovarăşe... Nu ştiu cum vă cheamă şi cine sunteți! Onisimov se lăsă pe speteaza scaunului, încercând să-şi ascundă satisfacția, dar fără să reuşească. Ieri ați reuşit să mă... Cum să spun... să mă mistificați, dar astăzi nu veți mai reuşi! Chiar acum am să vă confrunt cu complicele dumneavoastră Viktor Kraveț şi o să văd atunci ce o să mai spuneți?!

Onisimov întinse mâna spre telefon. Dar Krivoşein i-o luă înainte.

— Bine, dar dumneavoastră... dați-mi voie... spuse Onisimov înălțându-şi energic capul. Dar se opri la mijlocul frazei. În fața lui şedea... el însuşi. O față cu maxilarele puternice, buze subțiri, bărbie ascuțită, cu nasul subțire, cu riduri în jurul gurii şi în jurul ochilor mici şi apropiați. Abia acum Matvei Appolonovici remarcă costumul bleumarin al interlocutorului său, identic cu cel pe care îl purta el, cămaşa având gulerul brodat cu motive ucrainene.

— Lăsați-vă de prostii, tovarăşe Onisimov! Vă

puneți într-o situație penibilă. N-au trecut nici douăzeci de minute de când anchetatorul Onisimov i-a dat drumul lui Viktor Kraveț din lipsă de probe.

— Aşa, prin urmare... Onisimov privi ca vrăjit la Krivoşein, a cărui față a început să capete treptat trăsăturile de la început. Simți că i se taie răsuflarea. Matvei Appolonovici avusese ocazia, de când lucra în miliție, să treacă prin multe peripeții. A tras şi el, s-a tras şi în el, dar niciodată nu i-a fost atât de frică ca acum. Deci dumneavoastră... Sunteți dumneavoastră?!

— Exact! Eu sunt eu. Krivoşein se ridică în picioare şi se apropie de birou. Sub privirea lui mânioasă, Onisimov se înfioră. Ascultați-mă, terminați odată cu toată această tevatură! Toți sunt vii, toți sunt la locurile lor. Ce mai vreți? Cu nici un fel de mulaje, cu nici un fel de schelete n-o să dovediți că Krivoşein a murit. Iată-l pe Krivoşein! El se află în fața dumneavoastră! Nu s-a întâmplat nimic, înțelegeți? Munca e de aşa natură, încât...

— Bine... Dar nu înțelege? mormăi Matvei Appolonovici. Poate că ați vrea să-mi explicați totuşi...

Krivoşein se strâmbă înciudat.

— Ah, Matvei Appolonovici, ce să vă explic! Dumneavoastră ați folosit toată tehnica de urmărire: videofoane, dactiloscopie, analize chimice, reconstituirea chipului după metoda Gherasimov şi tot degeaba... Nici măcar pe un individ ca Hilobok n-ați reuşit să-l cunoaşteți. Dar în cazul nostru, cum s-ar spune, totul e

clar. Nu a fost nici o crimă, în privința asta puteți fi liniştit.

— Bine, dar... Va trebui să raportez, să dau socoteală. Eu vă trebui să dau explicații, să răspund... Ce să fac acum?

— Asta e cu totul altceva. Krivoşein se aşează din nou pe scaun. Am să vă explic de îndată ce aveți de făcut. În privința asemănării scheletului cu mine... Rețineți: acest schelet este o relicvă de familie. Bunicul meu dinspre partea mamei, Andrei Stepanovici Kotlear, un biolog renumit la vremea sa, a cerut prin testament să nu fie înmormântat, ci disecat, iar scheletul să fie transmis acelor urmaşi care se vor dedica ştiinței. O ciudățenie de savant bătrân, înțelegeți? Şi încă ceva: probabil că ați descoperit pe schelet fractura coastelor în partea dreaptă ceea ce desigur provoacă anumite îndoieli... Ei bine, bunicul a pierit într-un accident rutier. Bătrânului îi plăcea la nebunie să gonească pe motocicletă cu viteză nepermisă. Acum e limpede?

— Limpede, dădu din cap Onisimov.

— E mai bine aşa. Sper că această... relicvă de familie, după închiderea dosarului, va fi restituită proprietarului ei. La fel ca şi celelalte „dovezi" luate din laborator. Va veni o vreme, Matvei Appolonovici, când acest cap va fi expus nu pe biroul dumneavoastră, ci pe un monument... Ei, e timpul să plec. Sper că v-am explicat totul. Fiți amabil şi restituiți-mi actele lui Viktor Kraveț. Vă mulțumesc. Da, încă ceva: plutonierul, pe care ați avut amabilitatea să-l

însărcinați cu paza laboratorului, vă roagă să-l schimbați. Vă transmit rugămintea lui... Cu bine!

Krivoşein vârî actele în buzunar şi se îndreptă spre uşă. Dar pe drum îi veni o idee.

— Matvei Appolonovici, spuse el, înapoindu-se lângă birou, vă rog, pentru dumnezeu, să nu vă supărați pentru ceea ce am să vă propun. N-ați vrea să deveniți mai deştept? Să raționați mai repede, să gândiți mai amplu şi mai profund? Să nu vă rezumați numai la „probe", ci să pătrundeți în esența lucrurilor şi fenomenelor, să înțelegeți sufletul omenesc? Şi capul dumneavoastră să înceapă să fie bântuit de idei minunate – idei în fața cărora să vă extaziați?... înțelegeți, viața e complicată, iar mai târziu va fi şi mai complicată. Singura metodă de a rămâne la înălțime e să te pricepi la toate. Altă cale nu există... Şi acest lucru e posibil, Matvei Appolonovici! Vreți? Pot să vă fac acest serviciu.

Onisimov se simți jignit şi se roşi tot.

— Râdeți de mine... spuse el alegând cu greu cuvintele. Nu vă ajunge că... Mai şi râdeți de mine, vă bateți joc. Lăsați-mă în pace şi plecați!

Krivoşein ridică din umeri şi se îndreptă spre uşă.

— Stați puțin!

— Ce mai e?

— Stați o clipă... tovarăşe Krivoşein. Bine, să zicem că eu nu înțeleg. Poate că, într-adevăr, dispuneți de o asemenea ştiință... Accept şi versiunea dumneavoastră. Nu-mi rămâne nimic altceva de făcut. Puteți să credeți despre mine

tot ce vreți, asta vă privește... Matvei Appolonovici tot nu putea să-și învingă mâhnirea pe care i-o pricinuise. Krivoșein se încruntă. Oare de ce spune toate acestea? Onisimov continuă. Dar să lăsăm versiunile. Totuși a pierit un om! Cineva e vinovat, nu?

Aspirantul îl privi cu atenție.

— Fiecare dintre noi, toți suntem puțin vinovați, Matvei Appolonovici. Și el însuși, și eu, și Azarov și alții... Chiar și dumneavoastră, într-o măsură oarecare. Deși nu l-ați cunoscut niciodată, datorită faptului că, fără să vă lămuriți, i-ați bănuit pe niște oameni... Dar din punct de vedere criminalistic, adică după codul penal nu e nimeni vinovat. Se mai întâmplă și așa.

— Se pare că și această chestiune s-a lămurit, își spuse ușurat aspirantul, urcându-se în troleibuz.

„Mâine are loc experiența. Propriu-zis, nu mâine, ci în noaptea asta, peste șapte-opt ore. Înaintea unei acțiuni serioase nu mi-e niciodată somn. Și totuși trebuie să dorm. De aceea am umblat astăzi prin oraș vreo patru ore, ca să obosesc și să-mi limpezesc gândurile. Pe unde n-am fost. În centru, la periferie, în parcuri, la autogări... M-am uitat la oameni, la clădiri, la copaci, la animale. Am privit parada vieții.

Am întâlnit în plină arșiță, la amiază, un bătrân uscățiv cu mustățile îngălbenite de vreme și o față roșie, plină de riduri. Pe cămașa

de satin gri atârnau zornăind decorațiile – trei cruci ale Sfântului Gheorghe şi o medalie. Bătrânul s-a oprit în umbra scurtă a teilor să-şi mai tragă răsuflarea.

Da, moşule, am fost şi noi odată cineva! Ai trăit mult, ai văzut multe, dar se pare că încă nu te-ai săturat. Ia te uite la el cum a ieşit să se fandosească – un cavaler al ordinului Sf. Gheorghe! Ce ar fi să-ți redăm forța muşchilor, să-ți limpezim cristalinul ochilor, să-ți curățăm creierul de scleroză şi marasm, să-ți împrospătăm nervii. Ne-ai arăta nouă ce poți, nouă, tinerilor din veacul sputnicilor!

...Pe lângă mine trec nişte băiețandri, comentând un film.

— Şi atunci el – pah, pah – din pistoletul atomic! Iar ei: ta-ta-ta... Tah, tah!

— De ce atomic?

— Păi din care? E pe Venus; şi vrei să aibă un pistolet obişnuit?

...O pisică mă priveşte cu ochi neliniştiți. De ce au pisicile ochi atât de neliniştiți? Oare ştiu ele ceva? Ştiu, dar nu spun... „Câț, blestemato!” Pisica dispăru într-un gang.

...Pe lângă mine a trecut plin de importanță un tânăr cu fruntea îngustă şi părul tuns scurt. Pantalonii strânşi lasă să se întrevadă coapsele şi gambele puternice, iar sub bluza tricotată se reliefează pieptul bine dezvoltat. După felul cum se uită se vede că la toate problemele vieții el răspunde cu o directă de dreapta la maxilar.

Când o să-i fericim pe toți cu asemenea muşchi, când o să-i dotăm cu informația

referitoare la box şi la lupta sambo! Cum o să mai fie atunci cu directa de dreapta?

...În parcul Taras Şevcenko au trecut pe lângă mine, ținându-se de mâini, fără să vadă pe nimeni, un băiat şi o fată.

Voi n-aveți nevoie de descoperirea noastră, îndrăgostiților. Sunteți buni şi aşa. Vă doresc mult noroc! Dar... în viață câte nu se întâmplă. Şi dragostea voastră e pândită de primejdii. Rutina, neînțelegerile, rudele, saturația şi câte şi mai câte altele! O să le învingeți singuri? Cinste şi laudă vouă! Iar dacă nu, poftiți pe la noi. O să vă recondiționăm dragostea, o s-o reparăm mai bine decât am face-o cu un televizor. O să fie nou-nouță, ca în ziua când v-ați văzut pentru prima oară, stând la rând la casa de bilete a cinematografului.

...Ah, şi ce femeie am întâlnit pe bulevard, lângă magazinul universal. Trupul prea plin vârât într-o rochie de brocart, o broşă de aur, colier din imitație de chihlimbar, pete de transpirație la subsuori şi pe spate de mărimea unei farfurii... Brocartul albastru căpăta în mers toate nuanțele mării în furtună.

Vai, doamnă! Cum se poate să te îmbraci în brocart pe o căldură ca asta! Probabil că soțul nu te iubeşte, nu-i aşa? El se uită cu groază la brațele dumitale de grosimea piciorului său, la cocoaşa de grăsime de pe spatele dumitale... Eşti nefericită, doamnă. Nu mi-e milă de dumneata, dar te înțeleg. Soțul nu te iubeşte, copiii nu te apreciază, medicii nu te compătimesc, iar vecinii... o, aceşti vecini! Bine,

doamnă, o să născocim ceva şi pentru dumneata. La urma urmei, şi dumneata ai dreptul la o porție suplimentară de fericire. Dar, apropo de fericire, doamnă, gustul dumitale îmi dă de gândit. Nu, nu, eu te înțeleg. Ți-ai pus acest brocart, incomod, ți-ai agățat cercei, broşă de aur, colierul, care nu ți se potrivesc, ți-ai umplut degetele cu inele groase, ca să dovedeşti că nu eşti mai prejos de ceilalți, că ai de toate... Dar, iartă-mă, doamnă, nu ai nici pe dracu... Şi, vrei, nu vrei, va trebui să-ți rectificăm nu numai trupul, ci şi gustul. Iar odată cu asta şi mintea şi sentimentele. Cu aceiaşi bani, doamnă, nu te speria. Altfel n-are nici un rost, doamnă. O să-ți iroseşti din nou frumusețea recăpătată şi prospețimea prin restaurante şi pe la petreceri, o s-o cheltuieşti cu amanții... Şi atunci, merită oare să ne străduim? Adevărata frumusețe, doamnă, înseamnă armonia corpului, a minții şi a spiritului.

...Două fete frumoase au trecut şi nici nu s-au uitat la mine. Ce să vadă la mine! Cerul e curat. Soarele e sus. Examenele au rămas o amintire. Şi cu acest troleibuz se poate ajunge la ştrand.

...Un puşti, pe care părinții nu l-au lăsat să iasă la plimbare, şi-a turtit năsucul de geam. Văzându-mă că mă uit la el, s-a strâmbat. M-am strâmbat şi eu la el. Atunci el s-a apucat să facă o întreagă pantomimă.

Iubesc viața. Iubesc foarte mult viața! Nu vreau o viață mai bună. Las să fie cum o fi, numai... Numai ce? Ce? Fir-ai să fii!...

Tocmai asta e, că avem nevoie de o viață mai

bună. Multe în lume nu sunt încă aşa cum ar trebui.

Mă duc. Nu v-am vândut, oameni buni! Cu această metodă se vor putea face multe. O să dăm oamenilor mai multă frumuseţe şi inteligenţă, o să-i înzestrăm cu noi aptitudini, chiar cu noi însuşiri. Să zicem că s-ar putea face ca omul să vadă în întuneric, să audă ultrasunetele, să sesizeze câmpul magnetic, să emită semnale radio, să măsoare timpul fără ajutorul cronometrului cu o precizie de sutimi de secundă şi chiar să ghicească gândurile la distanţă, vreţi! Dar, probabil că toate acestea nu sunt esenţiale.

— N-a murit nimeni, ce dracu! şoptea aspirantul Krivoşein, hurducat de troleibuz. Nimeni n-a murit...

„... Eu păşesc înainte, Viaţă! Îţi mulţumesc ţie, soartă, sau cum te vei fi numind, pentru ceea ce s-a întâmplat cu mine. Mi-e şi frică să mă mai gândesc că aş fi putut să mă opresc la lucruri mărunte. Să rămân un oarecare! Fie ca şi pe viitor în viaţa mea să intervină şi greutăţi, şi ameninţări, şi neplăceri, şi suferinţe, numai lucruri mărunte să nu existe. Să nu mă umilesc niciodată până într-atât, încât să mă lupt pentru bunăstare, pentru succes, sau să tremur pentru propria-mi piele, atunci când e vorba de o cauză serioasă!

Se lasă noaptea, dar mie nu-mi vine de loc să dorm. Stupidă preocupare mai e şi asta. Să dormi. Probabil că se poate scăpa şi de ea. Se

spune că în Iugoslavia există un tip straniu, care nu doarme de vreo treizeci de ani şi totuşi e vioi.

E miezul nopții la Madrid. Dormiți în pace! Respectați-l pe rege şi pe regină! Şi fie ca diavolul să nu vă iasă niciodată în cale... în vremurile acelea pe mine m-ar fi ars pe rug şi gata!

Nu dormiți în pace, oameni! Nu-l respectați nici pe rege, nici pe regină! Şi n-are decât să vă iasă diavolul în cale, n-aveți de ce vă teme.

...În adolescență visam (dar la câte nu visam!) că atunci când va trebui să pornesc la o treabă serioasă şi riscantă să stau de vorbă cu tata înainte de plecare. Dar nu am avut de făcut treburi serioase şi cu tata n-am mai apucat să stau de vorbă. De, să încercăm acum:

— Uite, tată, mâine va trebui să stau pe baricade. Ție ți-era teamă să stai?

— Cum să-ți spun? Desigur, mă cam temeam... Până la tranşeele germane erau vreo patru sute de metri, şi eu eram o țintă vizibilă. Fraternizarea dintre ostaşi încă nu se încropise peste tot. Ici colo se mai trăgea încă. De vreo două ori s-a tras şi în mine. Dar nu m-au nimerit. Poate că au vrut doar să mă sperie...

— Dar ce fel de măsură stranie a mai fost şi asta? Să te pună să stai pe marginea tranșeei?

— Asta a introdus-o guvernul provizoriu. Special pentru cei care făceau agitație în favoarea terminării războiului imperialist. „Aha, ei sunt pentru tine frați-muncitori şi frați-țărani?! Să vedem cum o să tragă în tine". Şi te

puneau să stai timp de două ore... Pe alții chiar patru.

— Spiritual, nimic de zis... (Tată, dar tu ai ştiut că eu... că nu te-am crezut?)

— Am ştiut, fiule... Nu-i nimic. Timpurile erau nenorocite. Nici eu nu m-am crezut întotdeauna... Dar tu ce-ai mai născocit, ce-ai de gând?

— Să fac o experiență privind dirijarea informației în organismul propriu. În ultimă instanță trebuie să obținem o metodă prin care omul să-şi poată analiza şi să-şi sintetizeze propriul său organism, psihicul, memoria... Înțelegi?

— Faci tu ce faci şi totdeauna vorbeşti nelămurit. Nu sunt în stare să pricep știința voastră. Pe vremuri puteam să demontez şi să montez cu ochii legați o mitralieră. Dar asta nu pricep... Şi ce o să se obțină?

— Păi... uite. Tu ai luptat pentru egalitatea tuturor. Nu-i aşa? Prima fază se şi înfăptuieşte. Se înlătură inegalitatea dintre bogați şi săraci, dintre slabi şi puternici. Acum societatea oferă tuturor posibilități egale. Dar, în afara inegalității existente în societate, există o inegalitate care sălăşluieşte chiar în oameni. Un om lipsit de talent nu este egal cu cel talentat. Cel urât nu este egal cu cel frumos. Bolnavul şi infirmul nu sunt egali cu omul sănătos... Dar dacă vom reuşi să punem la punct această metodă, orice om va putea să fie aşa cum doreşte: inteligent, frumos, tânăr, cinstit...

— Tânăr, inteligent, frumos – asta e limpede.

Toți ar vrea să fie așa. Dar cinstit, asta e mai greu. E mai greu decât orice să fii cinstit.

— Dar dacă omul ştie cu precizie că o anumită informație o să-i dea în plus ticăloşie şi abilitate, iar alta cinste şi integritate, doar n-o să stea la îndoială ce anume să aleagă?!

— Cum să-ți spun? Există oameni pentru care e important să apară ca cinstiți în fața celorlalți, încolo pot să şi fure, numai să nu fie prinşi. Asemenea oameni o să aleagă abilitatea.

— Ştiu... Dar să nu vorbim de ei acum, tată. Mâine are loc experiența.

— Şi trebuie să te duci neapărat? Ai grijă ce faci, fiule...

— Păi cine să se ducă dacă nu eu? Ia spune, tu ai fi putut să sari de pe parapet în tranşee?

— Jos stăteau de pază doi ofițeri. M-ar fi lichidat imediat.

— Dar tu nu puteai să te rogi de ei?

— Nu prea. Dar dacă le-aş fi spus că n-o să mai fac agitație, că plec din rândurile bolşevicilor, mi-ar fi dat drumul cu dragă inimă.

— Şi atunci de ce nu le-ai spus?

— Eu, să le spun una ca asta! Nici nu m-am gândit vreodată! Mă gândeam că dacă voi fi împuşcat, s-a terminat cu fraternizarea în sectorul nostru.

— Dar de ce te gândeai la aşa ceva? Îi iubeai mult pe oameni, nu-i aşa? Dar şi tu ai omorât oameni... şi înainte de asta, şi după.

— Am omorât şi eu, m-au omorât şi ei pe mine – timpurile erau de aşa natură.

— Şi totuşi de ce?

— Probabil pentru că eram mândru, de aceea, tare mai eram mândru pe-atunci. Credeam că țin piept întregului război.

— Iată că şi eu, tată, sunt acum tot atât de mândru.

— Sigur, ai ajuns pe parapet. Trebuie să stai mândru. Asta aşa-i. Numai să nu compari munca ta cu parapetul acela, fiule. Eu n-am apucat să stau nici două ore. Comitetul soldaților a dat alarma pe batalion, iar pe ofițeri i-au lichidat şi gata... Dar tu, pentru tine cine o să dea alarma?

La această întrebare eu n-am avut ce răspunde şi discuția imaginară a luat sfârşit.

Şi acum, gata – la culcare! „Cucule, cucule, câți ani voi trăi?”

Capitolul 6

În romanele fantastice elementul principal era radioul. Odată cu el se aştepta să coboare fericirea asupra oamenilor. Şi iată că radioul există, dar fericirea nu.

I. ILF: Blocnotesuri

Aspirantul Krivoşein urcă la etajul cinci şi intră în apartament. Viktor Kraveț şi dublura Adam fumau pe balcon. Zărindu-l se înapoiară în cameră. Krivoşein îi privi fără veselie.

— Trei dintr-o păstaie. Şi au fost patru... Se uită la ceas. Mai avea timp. Se aşează. Ia povesteşte, Viktor Kraveț ce s-a întâmplat la voi acolo.

Viktor îşi aprinse o nouă ţigară şi începu să povestească cu o voce domoală.

— ... Programul experienţei prevedea următoarele: scufundarea în lichid până la gât, – controlarea senzaţiilor – aşezarea pe cap a „coifului lui Monomah” – din nou verificarea senzaţiilor – comanda „nesatisfăcător” („nu e bine”) – intrarea în contact de interpătrundere cu circuitul lichid – atingerea stadiului de transparenţă dirijată – sudarea coastelor fracturate – utilizarea „impulsului satisfacţiei” pentru comanda „e bine” – restabilirea netransparenţei – ieşirea din contactul cu circuitul lichid – părăsirea rezervorului.

Toate au fost de zeci de ori încercate şi verificate, cu ocazia cufundării membrelor. Interpătrunderea lichidului cu corpul putea fi uşor controlată şi reglată.

Trebuie să înţelegeţi că în corpul nostru există totdeauna unele locuri mai puţin sănătoase, există mici deficienţe, sau cam aşa ceva, mă rog, aşa cum pe o piele, chiar sănătoasă, există, ici-colo, coşuri, zgârieturi, inflamaţii locale. Nu ştiu de ce natură sunt aceste zgârieturi interne, dar după ce lucrezi în lichid, simţi totdeauna piciorul sau mâna mai sănătoase şi mai puternice. Circuitul lichid îndreaptă aceste mici defecte. Şi aceste aşa-zise „remedieri” pot fi uşor recunoscute. La început mâncărimea în locul respectiv creşte, apoi slăbeşte dintr-odată. Şi dacă după o asemenea slăbire se dă comanda e „E bine”, maşina scoate circuitul lichid din contactul cu corpul, piciorul sau mâna devin

netransparente. Spun asta, pentru că în privința metodei intrării în contact şi ieşirii din contact cu circuitul lichid noi nu am avut nici un fel de probleme…

— Atâta timp cât am scufundat doar zece, cincisprezece procente din corp, adăugă Krivoşein.

— Da… noi n-am avut îndoială nici asupra faptului că corpul omenesc scufundat în lichid, în stadiul transparenței dirijate îşi păstrează elasticitatea muşchilor. De câte ori n-am organizat „lupte" în lichid: brațul lui (transparent) cu al meu (netransparent), sau brațul drept cu cel stâng, amândouă transparente. Cu alte cuvinte, circuitul lichid păstrează pe deplin vitalitatea corpului…

— A unei părți a corpului, îl corectă din nou Krivoşein, cam arțăgos.

— Da… Probabil tocmai asta-i problema, oftă Kraveț.

…Desigur le era teamă. Una este să-ți afunzi mâna sau piciorul în lichid. Poți să le tragi repede afară, dacă simți vreo primejdie. În cel mai rău caz rămâi fără o mână. Dar cu totul altceva e să te cufunzi în întregime în rezervor, să te dai pe mâna unui mediu complicat şi, orice s-ar spune, misterios, de care nu te poți feri şi nici nu poți fugi.

Ei îşi ascundeau unul față de celălalt această teamă. Krivoşein se temea pentru propria sa persoană, iar Kraveț se temea să nu-l sperie degeaba.

Totul fusese pregătit minuțios, cu

conştiinciozitate. Au reglat nivelul lichidului în rezervor, în aşa fel ca, la scufundare, acesta să ajungă exact până la gâtul lui Krivoşein şi astfel să poată sta în picioare. În faţa rezervorului au instalat o oglindă mare (au trebuit să cumpere din banii lor oglinda, pentru că în magazia institutului nu se găseau asemenea articole). În ea Krivoşein putea să urmărească singur şi să controleze modificările corpului său.

Pentru a reduce la minimum influenţa perturbaţiilor electromagnetice asupra „coifului lui Monomah" şi al circuitelor electronice, au hotărât să efectueze experienţa în timpul nopţii, după orele două, exact când în jur sunt deconectate toate instalaţiile, iar tramvaiele şi troleibuzele se odihnesc în depouri.

Krivoşein se dezbrăcă în pielea goală, se urcă pe scăriţă şi, ţinându-se cu mâna stângă de marginea rezervorului (dreapta nu-l prea asculta după accidentul de motocicletă), sări în rezervor. Lichidul începu să se agite. Şi cum stătea aşa, cufundat în lichid până la gât, capul părea că e separat de trup. Viktor Kraveţ, cu „coiful lui Monomah" pe cap stătea pe scara mobilă.

Krivoşein îşi linse buzele.

— E sărat... vocea îi era răguşită.

— Ce?

— Lichidul. Ca apa de mare.

Aşteptară un minut.

— Se pare că totul e în regulă. Nici un fel de senzaţii, cum era de aşteptat. Dă-mi „coiful".

Viktor Kraveţ îi înfundă bine pe cap „coiful lui Monomah", învârti câteva butoane pe el, apoi

coborî.

Acum sarcina lui era să-l urmărească cu atenție pe Krivoşein, să-i dea sfaturi, dacă va fi nevoie, şi, în cazul unor complicații neprevăzute, să-l ajute să părăsească rezervorul.

Timp de încă un minut Krivoşein se acomodă cu situația.

— Senzațiile obişnuite: mâncărimi, înțepături... spuse el. Nimic nou. Şi acum, gata... Urează-mi tot ce trebuie. Încep să mă conectez.

— Succes, Valea...

— La dracu! I-am dat drumul...

Mai mult n-au mai discutat.

...Corpul lui Krivoşein se developa în lichid ca negativul unui film color. Sub muşchii de culoare purpurie, se desenau contururile albe ale oaselor şi ligamentelor. Coastele se ridicau şi se lăsau ritmic, ca nişte foale de fierărie.

Pe două din coaste Kraveț zări nişte umflături albe, urmările fracturilor. Ghemotocul roşu-liliachiu al inimii ba se contracta, ba se relaxa, împingând şuvoaiele de sânge.

Krivoşein nu-şi lua ochii de la imaginea sa din oglindă. Avea chipul palid şi contrariat.

Curând muşchii deveniră galbeni-aurii. Abia se mai puteau deosebi de lichid. Cu claritate se contura numai scheletul, care proptea cu vertebrele sale capul lui Krivoşein. Printre coastele lui, Viktor Kraveț distingea licărirea becurilor pe panoul de comandă al maşinii electronice de calcul.

— Şi atunci... Kraveț îşi frecă puternic

tâmplele cu palmele, trase adânc din țigară, atunci au început oscilațiile. Exact ca atunci, chiar la început, cu iepurii de casă, totul la el începu să-şi schimbe sincronizat dimensiunile, nuanțele... M-am repezit la rezervor: „Valea, ce faci?!" El se uită la mine, dar nu răspunse nimic. „Autooscilațiile! Deconectează-te!" El încercă să răspundă ceva, desfăcu buzele şi deodată se afundă în lichid cu cap cu tot! Începu dintr-odată să se bâțâie, să se răsucească, să-şi agite oasele... Părea un schelet care țopăie, cu o cască nichelată pe cap!

El trase din nou cu lăcomie din țigară.

— Singurul lucru ce se putea face pentru a-l salva era să intri în ritmul autooscilațiilor corpului său (asta cu ajutorul „coifului lui Monomah" şi al comenzilor „E bine" şi „Nu e bine"), să le calmezi, să le orientez treptat către revenirea corpului în stadiul netransparent. Adică, dirijare din exterior, metoda prin care el te-a creat pe tine, Viktor Kraveț arătă cu capul spre Adam.

Un timp tăcu, apoi strângând din dinți:

— Ticălosul de Harri! Ce bine ne-ar fi prins acum un „coif" de rezervă STE-2. Dar mai putea fi vorba de un STE-2 după povestea cu teza lui de doctorat! Închisoarea ar fi o pedeapsă prea blândă pentru mizerabilul ăsta...

— Pentru că n-a executat la timp o comandă a laboratorului, cred că n-o să primească nici măcar o mustrare. Nu-i un fapt atât de grav ca o grosolănie față de un profesor. Krivoşein zâmbi răutăcios. Iar de altceva mai grav nu vei putea

să-l acuzi.

— Mai rămăsese o ultimă soluție: să scot „coiful lui Monomah” de pe capul lui Valea, continuă Viktor. Am urcat în grabă scara şi mi-am cufundat mâinile în lichid. Am simțit dintr-odată un şoc electric prin ambele mâini. Judecând după ceea ce am simțit, tensiunea era de vreo patru-cinci sute de volți. Înainte vreme n-a existat niciodată o tensiune atât de puternică acolo. Ştiți că în astfel de cazuri mâinile se retrag în mod reflex, fără să vrei. M-am repezit la dulap mi-am pus mănuşi de cauciuc, mi-am vârât din nou mâinile în rezervor. Dar Valea se scufundase adânc, iar mănuşile nu erau suficient de lungi. De data aceasta şocul electric a fost atât de puternic, încât m-a trântit pe podea. Nu-mi rămânea altă soluție decât să răstorn rezervorul... Nu puteam admite ideea ca el să se dizolve sub ochii mei în lichid ca... ca tine. Viktor Kraveț privi spre Adam. Pentru că eu fusesem el, Krivoşein, când te-am creat şi te-am dizolvat pe tine... (Chipul lui Adam se încordă.) Şi apoi, el mai era încă viu. Fața i se dizolvase, numai „coiful” i-a mai rămas pe cap. Dar se smucea, ceea ce însemna că muşchii acționau... M-am apucat de marginea rezervorului şi am început să-l leagăn. În sfârşit, l-am răsturnat aproape peste mine. În ultima clipă am reuşit să mă dau la o parte. Numai că un jet de lichid mi-a stropit fața şi gâtul. Şi acest jet mi-a provocat al treilea şoc electric... Mai departe nu-mi mai amintesc nimic. Mi-am venit în fire abia pe targă.

El tăcu. Tăceau şi ceilalţi doi. Krivoşein se ridică şi făcu gânditor câţiva paşi prin cameră.

— Nimic de zis, experienţa a fost bine pregătită. Totul a fost gândit, chibzuit. Nu-i vorba de o crimă, de o întâmplare fatală, nu-i vorba de o gravă greşeală... Cum s-ar spune, omul a fost omorât după toate regulile artei! Dacă n-ai fi răsturnat rezervorul, el s-ar fi dizolvat. El s-a dizolvat şi în afara rezervorului pentru că lichidul care-l îmbibase încetase să mai fie un circuit lichid organizator... El nu trebuia să rămână cu „coiful lui Monomah" pe cap, asta el Conectându-se la lichid, el s-ar fi putut dirija şi fără el...

— Aşa va să zică! Viktor Kraveţ îşi înălţă capul.

— Da. Această cască idioată vă era necesară doar ca să vă Conectaţi la „maşina-mamă", şi atât. În continuare creierul comandă nervii nemijlocit, şi nu prin intermediul cablurilor şi circuitelor... Şi atunci când au început autooscilaţiile nedirijate, această cască i-a fost fatală. Un obiect străin, de altă natură, aflat într-un lichid viu, e ca şi cum ai vârî o suliţă într-un ura!

— Da, dar de ce au început autooscilaţiile? se amestecă în vorbă Adam. El se întoarse spre Kraveţ. Ia spune, voi aţi mai studiat acest proces după povestea cu iepurii şi... cu mine?

— Nu. În cadrul ultimelor experienţe noi nu ne-am mai ocupat de ele. Toate transformările se dirijau bine cu ajutorul senzaţiilor. Am mai arătat lucrul acesta. Nu pot să înţeleg, cum de a

putut să-şi piardă autodirijarea! S-a pierdut cu firea? În general, acest proces e înrudit cu zăpăceala... Dar de ce s-a zăpăcit?

— Trecerea cantității în calitate, supuse Adam. Cât timp voi v-ați cufundat mâna sau piciorul în lichid, existau puține „focare de defecțiuni" după care se poate controla şi dirija pătrunderea circuitului lichid în corp. Era ca şi cum ai fi stat de vorbă cu unul sau doi interlocutori. Dar când şi-a scufundat tot corpul... în el există, desigur, mult mai multe asemenea focare decât într-o singură parte a corpului, şi...

— În locul unei discuții decente s-a produs un adevărat vacarm, adăugă aspirantul. Şi el s-a încurcat. E foarte posibil.

— Ia ascultați, voi, experților! Viktor Kraveț se uită furios la ei. Totdeauna când ceva iese altfel de cum trebuie, se găsesc o mulțime de oameni gata să trăncănească pe tema de ce n-a reuşit şi astfel să se afirme. „Eu am prevăzut! Eu am spus!" Dacă s-ar declanşa un război atomic, probabil că s-ar găsi şi atunci oameni care, înainte de a se preface în scrum, ar mai apuca să exclame bucuroşi: „Eu v-am spus că o să fie război atomic!" Sunteți atât de convinşi că experiența n-a reuşit tocmai datorită acestor deficiențe, încât ați avea curajul să vă cufundați în rezervor dacă deficiențele vor fi înlăturate?

— Nu, Victor Kraveț, spuse Krivoşein, nu. Nici unul dintre noi nu se va mai vârî în rezervor doar pentru a demonstra că are dreptate sau nu. Munca noastră e de altă natură. Va trebui,

desigur, să ne băgăm în rezervor, şi nu o dată, pentru că ideea e bună. Dar o vom face cu un risc minim şi cu folos maxim...

Degeaba te înfierbânți! Voi ați compromis experiența. O asemenea experiență! Şi era cât pe-aci să distrugeți toată munca şi întreg laboratorul. Ați avut de toate şi idei mărețe, şi elanuri eroice, şi descoperiri, şi şovăieli, şi strădanii calificate... V-a lipsit un singur lucru – prudența înțeleaptă! Poate că nu sunt eu cel mai indicat să vă fac reproşuri. Nici eu n-am fost mai breaz, m-am bazat pe întâmplare într-o experiență serioasă şi era cât pe aci s-o mierlesc... Dar spune-mi, de ce nu m-ați chemat şi pe mine de la Moscova, să iau parte la această experiență?

Viktor Kraveț îl privi cu o uşoară ironie.

— Cu ce ne-ai fi ajutat? Tu ai rămas în urmă în acest domeniu.

Aspirantul simți că se sufocă. După atâtea eforturi, să-ți fie dat să auzi una ca asta!

— Mare ticălos eşti, Vitea, zise el cu o blândețe neobişnuită. E trist că trebuie să spun asta unui om care mi-e atât de apropiat informațional, dar tu eşti pur şi simplu o canalie. Va să zică, ca să mă trimiți la miliție, ca să scapi tu de răspundere penală, pentru asta sunt bun? Dar ca cercetător nu? El se întoarse spre fereastră.

— Ce legătură are răspunderea penală cu treaba aceasta? mormăi încurcat Viktor Kraveț. Trebuia salvată într-un fel munca...

Deodată sări ca ars. Dinspre fereastră se

apropia Onisimov de el! Adam tresări şi el, ridicând stupefiat capul.

— N-aţi fi salvat nimic, Viktor Kraveţ, spuse Onisimov cu o voce hârâită. Dacă şeful laboratorului n-ar fi învăţat câte ceva la Moscova, ai fi stat acum pe banca acuzaţilor, cetăţene pseudokraveţ. Am avut ocazia să bag oameni la puşcărie şi cu dovezi mai puţine. E clar?

De data aceasta, aspirantul Krivoşein îşi reluă chipul în zece secunde. Practica îşi spunea cuvântul.

— Va să zică... Tu erai?! Tu m-ai eliberat? Ia stai... Cum faci tu asta?

— Te pomeneşti că biologia e cea care?!... sări şi Adam.

— Şi biologia, şi sistemologia... Krivoşein îşi masa liniştit obrajii. Spre deosebire de voi, eu îmi amintesc cum am fost în „maşina-mamă”.

— Spune-ne, cum faci tu asta! nu-l slăbea Kraveţ.

— Am să vă spun, nu te frământa, totul la timpul său. Acum o să aplicăm aceste cunoştinţe în munca cu „maşina-mamă”. Însă în ceea ce priveşte aplicarea lor în viaţă, va trebui să procedăm cu foarte multă atenţie... Aspirantul se uită la ceas, apoi se întoarse spre Adam şi Kraveţ. E timpul să mergem. Haideţi la laborator. O să analizăm experienţa noastră la faţa locului.

— Ce chestie!... Ah, ce ţi-e şi cu savanţii ăştia! Şeful miliţiei orăşeneşti râdea şi clătina din cap, în timp ce Matvei Appolonovici îi raporta despre

„împrejurările pe deplin clarificate” ale incidentului de la Institutul de sistemologie. Prin urmare, în timp ce dumneata luai probe şi... discutai cu academicianul, „cadavrul” a ieşit de sub muşama şi s-a dus să se spele?

— Exact... Era ameţit după lovitura primită în cap, tovarăşe colonel.

— Desigur! Putea să facă orice poznă. Iar alături scheletul, parcă era un făcut! Iată ce înseamnă să studiezi prost locul incidentului, tovarăşe Onisimov. Alexei Ignatievici ridică moralizator un deget. N-ai ţinut seama de specific. Doar nu era o deplasare pe şosea sau un înecat, ci un laborator ştiinţific. Totdeauna găseşti la ei acolo, dracu ştie, ceva ştiinţă... Ai cam dat dovadă de neglijenţă, Matvei Appolonovici!

— „Să-i relatezi totul aşa cum s-a petrecut? se întrebă întristat Onisimov. Nu. N-o să mă creadă”...

— Dar cum a putut doctoriţa de la „Salvare” să facă o asemenea gafă? Să ia drept mort un om viu? Întrebă cu voce tare colonelul. Oh, simt eu că nici ei nu stau prea strălucit cu procentul de vieţi salvate. S-a uitat la el şi ce şi-a zis: Omul e în stare gravă, tot o să moară la clinică, măcar să nu le strice statistica.

— Poate că a greşit, pur şi simplu, Alexei Ignatievici, îi luă mărinimos apărarea Onisimov. Stare de şoc, leşin adânc, vătămări corporale. Ce şi-a zis...

— Posibil. Păcat că n-a fost acolo Zubato al nostru. El determină totdeauna decesul după

existența petelor cadaverice. Şi fără greş. Da... desigur, n-ar fi fost rău să ridicăm cu această afacere procentul de cazuri rezolvate. Ne-ar fi prins foarte bine acum, la sfârşit de semestru. Dar, mă rog, dă le naibii de procente! Principalul e că toți sunt sănătoşi, că totul s-a terminat cu bine. E adevărat – el îşi ridică ochii spre Onisimov – există o oarecare nepotrivire în actele acestui Kraveț.

— Expertul n-a descoperit în ele nici ştersături, nici lipituri, nici corecturi, Alexei Ignatievici. Acte ca toate actele. Poate că miliția din Harkov a încurcat lucrurile.

— Ei, cu asta n-au decât să-şi bată capul cei de la Biroul de evidență a populației, nu noi. Omul n-a comis nici o crimă – şi basta cu această chestiune. Dar dumneata, dumneata, Matvei Appolonovici, Alexei Ignatievici luă o mină caraghioasă şi se lăsă pe speteaza scaunului, ai propus să trimitem dosarul organelor securității... Cum am fi apărut noi acum în fața organelor superioare? Nu v-am spus eu totdeauna că chestiunile cele mai încurcate se dovedesc după verificare cele mai simple!

În jurul ochilor săi mici şi inteligenți, umbriți de sprâncene groase, se formară riduri mărunte ca nişte raze.

Ei treceau, pe la amiază, prin cartierul academicienilor: Adam în dreapta, Krivoşein la mijloc, Kraveț în stânga. Asfaltul muiat de arşiță păstra urmele paşilor lor.

— Ei acum vom putea lucra ştiințific, în

cunoştinţă de cauză, spuse Krivoşein. Am aflat multe lucruri noi, am învăţat destule. Ei acum se conturează o orientare clară. Viktor Kraveţ, Adam ţi-a vorbit despre ideea lui?

— Mi-a vorbit.

— Şi de ce o spui cu atâta indiferenţă?

— Păi, încă o metodă. Ei şi?

Adam se posomori, dar nu spuse nimic.

— Nu, nu-i chiar asta?! „Maşina-mamă" introduce informaţia în om temeinic şi pentru multă vreme, pentru toată viaţa, nu doar pentru o şedinţă. Şi informaţia Artei va putea modifica psihicul omului, îl va putea corecta, aşa cum a fost corectată înfăţişarea ta în comparaţie cu a mea! Desigur, asta e o treabă serioasă, nu e floare la ureche. O să-i prevenim în mod cât se poate de cinstit. Omule, după metoda noastră îţi vei pierde pentru totdeauna aptitudinea de a minţi, de a fi meschin, de a-i asupri pe cei slabi, de a face ticăloşii. Noi nu garantăm că după aceea vei fi mai fericit. Viaţa va deveni mai luminoasă, dar mai grea. În schimb vei fi Om!

— O adevărată anecdotă! spuse cu umor Kraveţ. Metoda de a reda omului nevinovăţia pierdută.

— Adică cum?! exclamară Adam şi Krivoşein în acelaşi timp.

— Pentru că, de fapt, voi intenţionaţi, cu ajutorul informaţiei Artei, să-i simplificaţi şi să-i programaţi strict pe oameni! E adevărat, vreţi să-i programaţi pentru lucruri bune: să fie cinstiţi, să aibă trăsături sufleteşti frumoase, dar acesta nu va mai fi un om, ci un robot! Dacă

un om nu minte şi nu-i muşcă pe alţii pentru că nu ştie cum s-o facă, acesta nu e un merit al lui. O să trăiască un timp, o să-şi însuşească informaţia suplimentară, o să înveţe şi apoi o să mintă, o să înşele. Nu e o treabă grea. Dar dacă el ştie să mintă, să înşele, să asuprească (şi noi toţi ştim, numai că n-o recunoaştem) şi e convins că dacă ar aplica ceea ce ştie ar trăi mai uşor şi mai bine, şi totuşi n-o face, nu de teamă că ar fi prins, ci pentru că e conştient că datorită unor asemenea fapte viaţa lui şi a altora va fi mai murdară, atunci el e, într-adevăr, un Om!

— E prea complicat spus, observă Krivoşein.

— Dar şi oamenii sunt complicaţi şi devin din ce în ce mai complicaţi. Nu poţi să-i simplifici. Cum de nu înţelegeţi acest lucru? Aici nu-i nimic de făcut. Oamenii ştiu că în lume există ticăloşia şi ţin seama de asta în gândurile, cuvintele şi faptele lor. Şi orice fel de informaţie nouă, bine intenţionată aţi introduce în ei, şi indiferent de procedeul prin care aţi face-o, ea îi va complica doar, şi atât!

— Stai puţin, spuse posomorât Adam. Nu-i de loc obligatoriu să-i simplifici pe oameni ca să-i faci mai buni. Tu ai dreptate. Omul nu este un robot, nu-l poţi limita printr-un program rigid de bune intenţii. Şi nici nu e nevoie. Dar poţi, cu ajutorul informaţiei Artei, să introduci în el o înţelegere precisă despre ce înseamnă bine, bine în sensul cel mai larg, şi ce înseamnă rău.

— Dar scopurile, intenţiile o să-i rămână aceleaşi şi totul le va fi subordonat. Iar ca să

introduci în om scopuri (chiar bune), e imposibil. Ar fi aceeaşi orientare către un robot virtuos. Viktor Kraveț se uită la dubluri şi râse. Mi-e teamă că doar cu tehnica pură n-o scot la capăt cu voi... Vouă nu vă trece prin cap că toate străduințele noastre de a descoperi „metode absolute" pornesc nu de la raţiune, ci din credința noastră inginerească că ştiința şi tehnica pot totul? Dar de fapt ele nu pot totul. Şi pe această linie nu vom ajunge nicăieri. Eu văd o altă direcție. Din cercetările noastre se va naşte, cu timpul, o ştiință nouă: Ştiința Experimentală şi Teoretică despre Om. O ştiință vastă şi necesară, dar numai ştiință. Ea va spune: Iată ce eşti tu, omule. Şi va lua naştere Tehnica Omului... Astăzi, asta sună probabil groaznic: tehnica sintezei şi introducerii informației în om. Ea va include totul, de la medicină la matematică şi de la electronică la artă. Dar oricum va fi numai tehnică. Ea va spune: Iată ce poți tu omule. Iată cum vei putea să te transformi. Şi atunci fiecare o să se gândească şi o să se hotărască. Ce vrei tu? Ce vrei de la tine însuți?

Cuvintele lui Viktor Kraveț au produs o puternică impresie. Un timp toți trei au păşit în tăcere, gândindu-se. Cartierul academicienilor a rămas mult în urmă. În depărtare se vedeau parcul şi clădirile institutului, iar în spatele lor uriaşul hangar de probă, din oțel şi sticlă, al Biroului de construcție.

— Băieți, dar cum rămâne cu Lena? întrebă Adam şi se uită la Krivoşein. Kraveț îi aruncă la

rândul său o privire curioasă.

— Tot aşa rămâne, spuse el cu convingere, pentru că nu s-a întâmplat nimic. E limpede?

Adam şi Viktor nu mai spuseră nimic.

O apucară cu toţii pe aleea cu castani, unde era mai multă umbră şi răcoare.

— „Iată ce eşti tu, omule! Iată ce poţi tu, omule! Deci ce vrei tu de la tine, omule!" repetă Krivoşein. Frumos spus! Ah, ce frumos! Dacă aş avea mulţi bani, aş înălţa în fiecare oraş câte un obelisc cu inscripţia: „Oameni! Feriţi-vă de adevărurile mărunte, purtătoare de semiadevăruri! Nu există nimic mai fals şi mai primejdios decât adevărurile mărunte, pentru că ele nu sunt adaptate la viaţă, ci doar la creierele noastre".

Kraveţ îl privi pieziş.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Vreau să spun că lipsurile tale, puişor, sunt continuarea propriilor tale calităţi. Am impresia că Krivoşein cel original a cam întrecut măsura în ceea ce te priveşte. Prea a vrut să te facă perfect. Eu personal n-am înţeles niciodată de ce oamenii cu o logică foarte bine dezvoltată sunt socotiţi drept oameni inteligenţi...

— Mai bine ai vorbi la concret!

— Pot şi la concret, puişorule. Ai început-o bine. Omul este complex şi liber. El nu poate fi simplificat şi supus programării. Vor apare Ştiinţa omului şi Tehnica omului. Ai ajuns la concluzia că nouă ne revine sarcina să impulsionăm această ştiinţă şi tehnică, iar la celelalte să renunţăm. Să hotărască oamenii

înşişi. Pentru noi concluzia e foarte comodă, de necombătut. Dar ia hai să aplicăm teoria ta la un alt obiect. Există, de exemplu, ştiința despre nucleu şi tehnica nucleară. Exişti tu, plin de cele mai bune intenții împotriva armei nucleare. Ție ți se dă deplina libertate de a rezolva problema respectivă. Ți se înmânează cheile tuturor depozitelor de bombe atomice, toate codurile şi cifrurile, accesul în toate uzinele nucleare. Poftim, acționează!

Adam râse încetişor.

— Cum ai să utilizezi această strălucită ocazie de a salva omenirea? Eu ştiu cum. Ai să stai în mijlocul depozitelor de bombe atomice şi ai să urli de groază.

— Dar de ce neapărat să urlu?

— Pentru că nu înțelegi nici pe dracu din toată treaba asta, la fel cum alți oameni nu înțeleg munca noastră... Da, va exista o asemenea ştiință, Ştiința Omului. Da, va exista şi Tehnica Omului. Dar cei dintâi specialişti în această ştiință şi în această tehnică suntem noi. Iar un specialist, în afara îndatoririlor general umane, răspunde pentru ştiința lui, şi pentru toate aplicațiile ei! Pentru că în ultimă instanță, el *face toate acestea* cu ajutorul ideilor, cunoştințelor, hotărârilor sale! El, şi nimeni altcineva! Aşa că, vrei-nu vrei, dar *nouă* ne revine sarcina de a orienta dezvoltarea ştiinței despre sinteza informației în om.

— Bine, să admitem... Viktor Kraveț nu voia să se dea bătut. Dar, cum s-o orientăm? Ştii că nu există încă o metodă de aplicare, cu o

siguranță absolută a descoperirii spre binele oamenilor, după cum am jurat cu un an în urmă!

— Ia uitați-vă, băieți, spuse încet Adam.

Toți trei îşi întoarseră capetele spre stânga. Sub un copac, pe o bancă, şedea o fetiță. Alături de ea zăcea un ghiozdan, şi două cârji. Picioarele subțiri, în ciorapi negri, erau întinse, nefiresc. Razele de soare, pătrunzând prin frunzişul copacilor, se jucau prin părul ei brun.

— Luați-o înainte. Vă ajung eu din urmă. Krivoşein se apropie de fetiță şi se aşează alături de ea pe marginea băncii. Bună ziua, fetițo!

Ea îşi ridică mirată ochii mari şi limpezi, dar care nu aveau nimic de copil.

— Bună ziua...

— Spune-mi, fetițo... Krivoşein îi zâmbi ca să nu o sperie. Te rog, să nu te mire întrebarea mea: La voi la şcoală, cel care nu şi-a ținut cuvântul dat este scuipat în ureche?

— Nuuu... răspunse cu teamă fetița.

— Pe vremea mea era scuipat. Exista un astfel de obicei barbar... Ştii ceva? Îți dau cuvântul meu că nu va trece nici un an şi tu vei fi sănătoasă şi frumoasă. Ai să alergi, ai să cazi, ai să te plimbi cu bicicleta, ai să faci baie în Nipru. Îți promit. Pot să mă scuip în ureche dacă am să te mint!

Fata îl privea cu ochii mari şi pe buzele ei apăru un zâmbet neîncrezător.

— Dar... la noi nu se scuipă. Noi avem o şcoală care...

— Înțeleg... Şi nici asemenea şcoli n-o să mai

fie. O să înveți la o şcoală obişnuită. Ai să vezi! Uite aşa...

Nu mai avea ce să-i spună. Dar fetița se uita la el cu atâta candoare, încât îi era cu neputință să plece de lângă ea.

— Pe mine mă cheamă Saşa, dar pe dumneavoastră?

— Valea... Valentin Vasilievici.

— A, ştiu, dumneavoastră locuiți la nr. 33. Iar eu la nr. 39, la trei case.

— Da, da... Ei, eu trebuie să plec la serviciu...

— În schimbul doi?

— Da. În schimbul doi. Cu bine, Saşa.

— La revedere...

El se ridică. Zâmbi şi îi făcu cu ochiul, chipurile, nu-ți pierde curajul!... Drept răspuns fetița zâmbi şi ea. Nici nu mi-l pierd... Şi totuşi el plecă cu sentimentul că a părăsit un om căzut în nenorocire.

Aleea dădea în stradă. Dincolo de ultimii castani se zăreau trecând automobile. La cotitură, toți trei îşi întoarseră capetele. Fetița se uită în urma lor. Ridicară mâinile în semn de salut. Ea le zâmbi, agitându-şi mâna subțire.

— Înțelegi, Vitea? Krivoşein îl cuprinse cu brațul după umăr. Înțelegi, băiete, eu totuşi te iubesc, afurisitule, deşi nu am pentru ce. Ar trebui să-ți trag o mamă de bătaie cu centironul soldățesc, aşa cum ne bătea tata pe timpuri, dar prea eşti mare şi serios...

— Bine, bine, mai termină! spuse Viktor Kraveț.

— Înțelegi, Vitea, în ceea ce priveşte „butonul

fericirii", tu ai dreptate. A fost o exagerare inginerească. Oamenii aşteaptă, în general, din partea tehnicii doar micşorarea exigenţelor faţă de ei înşişi... E caraghios! Pentru şobolani e uşor să instalezi butonul fericirii. Introduci un electrod în centrul plăcerii din scoarţa cerebrală, şi n-are decât să apese cu lăbuţa contactul. Dar oamenii, cred eu, nu au ce face cu asemenea fericire... Şi totuşi există o metodă. Nu cu ajutorul butonului şi nici bazată pe matematică, dar există. Şi, în mod empiric, noi ne-o însuşim încet-încet. Faptul că ne stoarcem creierii chiar şi cu problema utilizării descoperirii în folosul oamenilor şi nu numai al nostru, face parte din această metodă. Şi faptul că Adam a putut să se învingă pe sine şi să se înapoieze aici cu o idee bună, ţine tot de această metodă. Şi faptul că Valea şi-a asumat riscul unei asemenea experienţe, ştiind ce se poate întâmpla, face parte din această metodă. Desigur, dacă experienţa ar fi fost pregătită mai minuţios, s-ar fi putut ca el să rămână în viaţă. Dar niciunul dintre noi nu e ferit, nici de greşeli, nici de rebuturi. Asta e munca! Faptul că el a ales sinteza oamenilor, cu toate că sinteza maşinilor microelectronice ar fi fost mult mai simplă şi mai bănoasă, ţine tot de această metodă. Şi faptul că noi am acumulat cunoştinţe pe această linie ţine de această metodă. Acum nu mai suntem începători diletanţi şi nimeni nu ne poate deruta în muncă, sau într-o discuţie în contradictoriu. Dimpotrivă, putem noi să-i derutăm pe alţii. Iar într-o discuţie sinceră,

deschisă, cunoştinţele reprezintă arma principală...

— Dar într-una nesinceră, necinstită?

— Această metodă este aplicabilă şi într-o discuţie necinstită. Harri a fost strâns cu uşa tot cu această metodă. Eu şi cu tine am ieşit dintr-o situaţie dificilă şi am găsit de lucru tot cu ajutorul ei. Noi suntem capabili de multe, n-are rost să ne ascundem după deget, şi să muncim, şi să ne batem, şi chiar să facem politică. Desigur, e mai bine ca întotdeauna s-o scoţi la capăt cu duhul blândeţii. Dar dacă nu se poate, vom proceda şi altfel... Adam, dă-mi o ţigară, ale mele s-au terminat. Krivoşein îşi aprinse o ţigară şi continuă:

— Şi pe viitor va trebuie să ne conducem după această metodă empirică şi în muncă şi în viaţă. Întâi şi întâi o să lucrăm împreună. În munca noastră lucrul cel mai îngrozitor este singurătatea. Aţi văzut unde a dus singurătatea. Vom aduna în jurul muncii noastre – desigur cu multă grijă – oameni inteligenţi, cinstiţi, puternici şi cunoscători. Vom avea grijă ca, în nici o etapă, descoperirea noastră să nu cadă în mâna unui ticălos sau tembel. Avem cui da alarma! O să-l atragem şi pe Azarov, şi pe Vano Alexandrovici Androsiaşvili, şi mai am eu pe cineva în vedere. O să încercăm să-l aducem şi pe Valerka Ivanov... Şi dacă vom duce munca în felul acesta, totul o să fie bine în ce priveşte metoda dublării oamenilor, dublarea cu corectări, transformarea informaţională a oamenilor obişnuiţi...

— Totuşi, în privința aceasta nu e vorba de o rezolvare inginerească, nu există o garanție de sută la sută, spuse Kraveț cu încăpățânare. Desigur, se poate încerca... Tu crezi că Azarov o să accepte?

— O să accepte, ce să facă! Da, asta nu e o soluție inginerească, organizatorică. Şi nu este o rezolvare simplă. Dar altă rezolvare nu există... O să reunim în jurul muncii noastre oameni talentați cercetători, constructori, medici, pictori, sculptori, psihologi, muzicanți, scriitori, sau, pur şi simplu, oameni cu experiență, care ştiu câte ceva despre viață şi despre om. Vom începe să aplicăm în viață ceea ce este mai necesar: tămăduirea bolilor şi a infirmităților, corectarea înfățişării exterioare şi a psihicului... Apoi, aproape pe nesimțite vom selecta treptat informația pentru programul universal al „maşinii-mamă", ca să introducem în creierul şi în corpul omului tot ce omenirea a acumulat mai bun de-a lungul existenței sale.

— PUPO – pronunță Viktor. Programul Universal de Perfecționare a Omului. Sună grozav! Măi-măi...

— Trebuie să încercăm, spuse Adam cu încăpățânare. Da, nu există o garanție sută la sută, nu stă totul în puterile noastre. Poate că nici n-o să ne reuşească totul. Dar dacă nu vom încerca, dacă nu vom năzui către asta, atunci cu siguranță, n-o să iasă nimic! Şi ştiți, mie mi se pare că, în acest domeniu nu e chiar atât de mult de lucru. Important e ca, într-o generație sau două, să se împingă dezvoltarea omului în

direcția necesară, iar mai departe treaba o să meargă şi fără ajutorul maşinilor. Pentru că oamenii ştiu şi singuri să facă oameni, să-i educe şi să-i dezvolte.

„Vor exista de toate – îşi aminti aspirantul de ultima însemnare din jurnal – şi îndrăzneala, şi ideile, şi uimirea copilărească în fața măreției lumii şi vuietul oceanului în furtună, şi inteligența aparatelor, şi beția muncii, şi cerul albastru şi mirosul ierburilor încinse de soare, şi înțelepciunea bătrâneții şi maternitatea plină de încredere... şi chiar şi amintirea nenorocirilor şi greşelilor, ca ele să nu se mai repete! Vor fi de toate: cunoaşterea lumii, înțelegerea reciprocă, dorința de pace şi tenacitatea, înclinația spre visare şi scepticismul care remarcă imperfecțiunile, marile proiecte şi priceperea de a le realiza. În esență, pentru o viață mai bună s-a făcut mult şi a mai rămas puțin!

Să-i lăsăm pe oameni să fie aşa cum vor să fie. Numai să vrea!

Soarele era de un galben incandescent. Automobilele treceau în goană uruind. Trecătorii îşi târau paşii prin arşiță. Milițianul dirija circulația, imprimându-şi tocurile în asfaltul străzii. Trei ingineri se duceau la lucru...

Fantastic Club

Lei 9,75

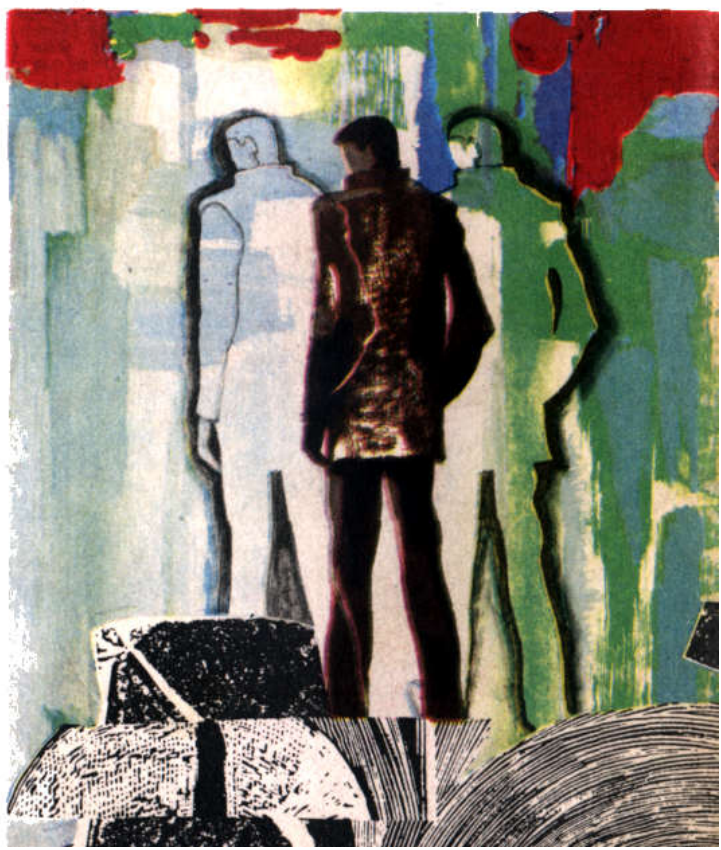

[1] Aluzie la un personaj cunoscut din literatura polițistă sovietică, (n.r.).

[2] Centre de cercetare şi industriale din SUA, unde în timpul celui de al doilea război mondial au fost create bombele cu uraniu şi plutoniu. N.R.

[3] Krivoşein, textual înseamnă „cu gâtul strâmb”. (N.T.).

[4] În româneşte de George Lesnea.